

Ref

Finansierings bolag.

Betänkande av
finansieringsbolagskommittén.

SOU

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

Ref

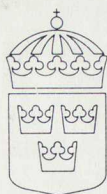
Finansierings bolag.

Betänkande av
finansieringsbolagskommittén.

SOU

1977:97

Statens offentliga utredningar

1977:97

Ekonomidepartementet

Finansieringsbolag

Betänkande av finansieringsbolagskommittén
Stockholm 1977

Omslag Jan Boman
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-03823-4

ISSN 0375-250X

Gotab, Stockholm 1977

Till Statsrådet och chefen för ekonomidepartementet

Den 25 september 1975 bemyndigade regeringen chefen för dåvarande finansdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga att göra en utredning om finansieringsbolagen. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 6 november 1975 som sakkunniga riksbanksdirektören Kurt Eklöf, riksdagsledamoten, elektrikern Paul Jansson samt riksdagsledamoten, lantbrukaren Yngve Nilsson. Departementschefen utsåg Eklöf att vara ordförande.

Sedan Nilsson avlidit i januari 1977, tillkallades den 12 januari 1977 f. d. riksdagsledamoten, fil. dr. Carl Göran Regnéll som sakkunnig.

De sakkunniga har antagit namnet Finansieringsbolagskommittén.

Att som experter biträda kommittén förordnades den 15 mars 1976 numera departementsrådet Lars Hedberg, ekonomidepartementet, verkställande direktören Claes-Olof Livijn, Svenska Finans AB, samt verkställande direktören Lars-Olof Ödlund, FinansSkandic AB samt den 1 april 1976 direktören Gösta Telestam, bankinspektionen.

Sedan Hedberg på egen begäran entledigats den 12 januari 1977, förordnades samma dag hovrättsrådet Lars Persson, ekonomidepartementet, som expert.

Till sekreterare förordnades den 6 november 1975 avdelningsdirektören Lars-Erik Klangby, riksbanken, och till biträdande sekreterare den 15 november 1976 byråsekreteraren Magnus Ugglå, riksbanken.

I avsikt att närmare studera de norska erfarenheterna och den norska lagstiftningen rörande finansieringsbolag företog kommittén den 31 januari 1977 en resa till Oslo. Kommittén sammanträffade härvid med representanter för det norska finansdepartementet, den norska bankinspektionen, Norges Bank samt för norska finansieringsbolag.

Efter remisser har kommittén avgett yttranden den 13 september 1976 över betänkandet Företagens uppgiftslämnande (SOU 1976:12), den 4 oktober 1976 över Promemoria med förslag till ändring i lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor (Ds Ju 1976:10) och Avtalsvillkorslagens tillämpningsområde (Ds Ju 1976:13), den 11 mars 1977 över betänkandet Om fondkommissionsrörelse m. m. (SOU 1976:54) samt den 31 augusti 1977 över fullmäktiges i riksbanken skrivelse av den 9 juni 1977 till regeringen angående förlängning av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel.

Kommittén får härmed överlämna sitt betänkande Finansieringsbolag.

I avvaktan på riksdagens beslut angående lagstiftning om fondkommissionärer har kommittén inte behandlat dessa företag. Kommittén är dock

beredd att fortsätta sitt arbete när detta riksdagsbeslut föreligger.

Reservation har avgetts av ledamoten Regnéll. Särskilt yttrande har avgetts av experterna Livijn och Ödlund.

Stockholm i december 1977

Kurt Eklöf

Paul Jansson

Carl Göran Regnéll

/Lars-Erik Klangby

Magnus Ugglå

Innehåll

<i>Lagförslag</i>	
1	Förslag till Lag om finansieringsbolag 9
2	Förslag till Lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel 12
1	<i>Sammanfattning</i> 15
2	<i>Direktiv</i> 19
3	<i>Finansieringsföretagen i Sverige</i> 23
3.1	Inledning 23
3.2	Kreditformer 23
3.3	De större finansieringsföretagens ägarförhållanden och huvudsakliga verksamhetsinriktning 29
3.3.1	Finansieringsföretag med direkt eller indirekt ägaranknytning till bank 32
3.3.2	Leverantörsanknutna finansieringsföretag 34
3.3.3	Låntagaranknutna finansieringsföretag 34
3.3.4	Övriga finansieringsföretag 34
3.4	Upplåning 35
3.5	Internationellt samarbete mellan finansieringsföretag 36
3.6	Finansieringsföretagens utveckling 36
Appendix 3:1 <i>Balansomslutning och ägarförhållanden i de större svenska finansieringsföretagen per bokslutsdag räkenskapsåret 1976</i> 40	
4	<i>Factoring</i> 43
4.1	Inledning 43
4.2	Beskrivning av olika former av factoring 44
4.2.1	Fakturabelåning 44
4.2.2	Fakturaköp 47
4.2.3	Exportfactoring. Internationellt factoringsamarbete 48
4.2.4	Närbesläktade kreditformer 48
4.3	Den svenska factoringmarknaden 49
Appendix 4:1 <i>Fakturabelåningsavtal</i> 53	

5	<i>Finansiell leasing</i>	57
5.1	Inledning	57
5.2	Beskrivning av finansiell leasing	58
5.2.1	Principer för en leasingaffär	58
5.2.2	Avtal om finansiell leasing	59
5.2.3	Redovisning av leasing	61
5.3	Leasing som finansieringsalternativ	63
5.4	Den svenska leasingmarknaden	63
	Appendix 5:1 <i>Avtal om finansiell leasing</i>	68
6	<i>Kontokortskrediter</i>	73
6.1	Inledning	73
6.2	Beskrivning av kreditgivning vid köp med kreditkort	74
6.2.1	Gången vid kreditkortsköp	75
6.2.2	Ränta och avgifter	75
6.2.3	Betalningsvillkor	76
6.2.4	Viktiga bestämmelser i ett kreditkortsavtal	76
6.3	Konsumentens kreditkostnad	78
6.4	Den svenska kreditkortsmarknaden	79
	Appendix 6:1 <i>Exempel på kreditkortssystem</i>	84
	Appendix 6:2 <i>Anslutningsavtal – externt kontosystem</i>	85
7	<i>Avbetalningsfinansiering</i>	87
7.1	Inledning	87
7.2	Beskrivning av avbetalningsköp	88
7.2.1	Gången vid avbetalningsköp	88
7.2.2	Köparens kreditkostnad	89
7.3	Legal reglering av kreditvillkoren vid avbetalningsköp	91
7.3.1	Särskilda bestämmelser om kreditköp i konsumentköp-lagen (1973:877)	91
7.3.2	Förordningen (1959:575) med föreskrifter om vissa betal-ningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar	91
7.3.3	Förslaget till konsumentkreditlag	92
7.4	Avbetalningskrediternas refinansiering	93
7.4.1	Olika former av refinansiering hos finansieringsföretag	93
7.4.2	Säljföretagets kostnader vid refinansiering hos finansie-ringsföretag	94
7.5	Omfattningen av finansieringsföretagens kreditgivning i sam-band med avbetalningsköp	94
7.5.1	Allmänt	94
7.5.2	Avbetalningskrediter till företag	96
7.5.3	Avbetalningskrediter till konsumenter	98
7.5.4	Avbetalningskrediter vid fordonsförsäljning	99
	Appendix 7:1 <i>Avtal angående belåning av avbetalningskontrakt</i>	101

8	<i>Finansieringsföretagens övriga kreditgivning</i>	103
8.1	Inledning	103
8.2	Kreditformer	104
8.2.1	Confirming	104
8.2.2	Lagerfinansiering	104
8.2.3	Belåning av hyreskontrakt	105
8.2.4	Reverslån till företag	106
8.2.5	Säljarförmedlade reverslån till konsumenter	107
8.2.6	Andra krediter	108
8.3	Omfattningen av finansieringsföretagens övriga kreditgivning	108
9	<i>Finansieringsföretagens upplåning</i>	113
9.1	Specialinlåningsmarknaden	113
9.2	Långgivare och låneformer	114
9.3	Bankers förmedling av finansieringsföretags upplåning	117
9.4	Upplåningsräntor	118
10	<i>Allmänna överväganden</i>	121
10.1	Finansieringsföretagens betydelse på kreditmarknaden	121
10.2	Faktorer bakom finansieringsföretagens expansion	122
10.3	Behovet av lagstiftning	123
11	<i>Kreditpolitisk reglering</i>	127
11.1	Finansieringsföretagens utveckling under olika kreditpolitiska lägen	127
11.2	Allmänna överväganden	129
11.3	Kreditpolitiska medel	131
11.3.1	Allmänt	131
11.3.2	Likviditetskrav	132
11.3.3	Selektiva likviditetskrav	138
11.3.4	Kassakrav	139
11.3.5	Utlåningsreglering	139
11.3.6	Räntereglering	141
11.3.7	Emissionskontroll	142
11.3.8	Uppgiftsskyldighet	143
12	<i>Särskild lagstiftning för finansieringsföretag</i>	145
12.1	Motiv för en särskild lagstiftning	145
12.2	Finansieringsföretagen som kreditaktiebolag	147
12.3	Lagstiftningens tillämpningsområde	148
12.4	Upplyningsplikt	151
12.5	Den särskilda lagstiftningens innehåll	152
12.5.1	Upplåningsrätt	152
12.5.2	Aktiebolagsform	153
12.5.3	Precisering av föremålet för verksamheten	153
12.5.4	Tillsyn och registrering	153

13	<i>Specialmotivering</i>	157
13.1	Lag om finansieringsbolag	157
13.2	Lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel	163
	<i>Reservation av ledamoten Regnéll</i>	165
	<i>Särskilt yttrande av experterna Livijn och Ödlund</i>	167
	<i>Bilaga 1 Den norska lagstiftningen om finansieringsbolag</i>	191
1	Inledning	191
2	Den kreditpolitiska regleringen	191
3	Lagen om finansieringsverksamhet	192
4	Lagtext	194
	<i>Bilaga 2 Statistiska källor</i>	211
1	Statistik från statistiska centralbyrån	211
2	Statistik från Finansieringsföretagens Förening	219

Lagförslag

1 Förslag till Lag om finansieringsbolag

Härigenom föreskrives följande.

1 § Denna lag äger tillämpning på näringsverksamhet om verksamheten

1. helt eller huvudsakligen består i att lämna kredit eller att, i syfte att medverka till finansiering, förvärva fordringar eller upplåta egendom till nyttjande,

2. är av mera betydande omfattning eller bedrivs av aktiebolag i vilket bank eller banks dotterbolag äger aktier.

Lagen är dock inte tillämplig på sådan verksamhet som

1. tillgodoser finansieringsbehov endast inom en mindre eller särskild grupp näringsidkare och för vilken medel ej anskaffas från allmänheten,

2. på grund av annan lag är föremål för bankinspektionens tillsyn eller med stöd av särskild föreskrift i sådan lag är befriad från inspektionens tillsyn, eller

3. avses i lagen (1949:722) om pantlånerörelse.

2 § Verksamheten på vilken denna lag är tillämplig skall, om ej bankinspektionen i särskilt fall medger annat, bedrivas i form av aktiebolag. För sådant aktiebolag (*finansieringsbolag*) gäller vad om aktiebolag i allmänhet är föreskrivet i den mån ej annat följer av vad i denna lag föreskrives.

Annan än finansieringsbolag får icke i sin firma eller eljest vid beteckning av sin rörelse använda ordet finansieringsbolag eller finansieringsaktiebolag.

3 § Finansieringsbolag står under bankinspektionens tillsyn.

4 § Bankinspektionen avgör i varje särskilt fall om företag är att anse som finansieringsbolag och godkänner bolagsordningen för bolaget. Sådant bolag skall registreras som finansieringsbolag.

Bolagsordningen skall innehålla bestämmelser om bolagets eget kapital i förhållande till dess upplåning. Detta förhållande skall motsvara vad som i fråga om krav på eget kapital föreskrives för bankaktiebolag. Föremålet för bolagets verksamhet skall vara tydligt angivet i bolagsordningen. I övrigt

prövar bankinspektionen om med hänsyn till bolagets verksamhet särskilda föreskrifter behövs i bolagsordningen.

Ändring av finansieringsbolags bolagsordning skall godkännas av bankinspektionen.

5 § Om det behövs för att bedöma om denna lag skall äga tillämpning på viss verksamhet får bankinspektionen förelägga den som bedriver verksamheten att till inspektionen lämna uppgifter om verksamheten.

6 § Bankinspektionen skall övervaka att finansieringsbolags verksamhet bedrivs i överensstämmelse med denna lag, bolagsordningen och andra författningar som gäller för verksamheten. Inspektionen skall även i övrigt med uppmärksamhet följa verksamheten i den mån det behövs för att få kännedom om de förhållanden som har betydelse för en sund utveckling av finansieringsbolagens verksamhet. Bankinspektionen får kalla till sammanträde med bolagets styrelse och, om styrelsen ej har efterkommit begäran av inspektionen att utfärda kallelse till extra bolagsstämma, till sådan stämma. Företrädare för inspektionen får närvara vid styrelsesammanträde som inspektionen har utlyst och vid bolagsstämma samt delta i överläggningarna.

Bankinspektionen får i finansieringsbolag förordna en revisor. Inspektionen får när som helst återkalla sådant förordnande och i stället utse ny revisor.

7 § Om bankinspektionen finner det erforderligt, får inspektionen meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av finansieringsbolags räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar och om inventering av dessa.

8 § Finansieringsbolag är skyldigt att

1. på begäran hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för bankinspektionens granskning,

2. på tider och enligt formulär som inspektionen bestämmer till inspektionen insända översikter över bolagets tillgångar och skulder och uppgift om de finansieringsvillkor som bolaget tillämpar,

3. till inspektionen insända avskrift av årsredovisningen, revisionsberättelsen och protokoll vid ordinarie bolagsstämma samt i förekommande fall av delsårsrapporter, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen,

4. i övrigt lämna inspektionen de upplysningar om bolaget som inspektionen begär.

9 § Har finansieringsbolag fattat beslut som strider mot lag eller bolagsordningen, kan bankinspektionen förbjuda verkställigheten av beslutet. Har beslutet verkställts, kan inspektionen förelägga bolaget att göra rättelse om det kan ske. Även om avvikelse från lag eller bolagsordningen icke har skett, får inspektionen göra de erinringar i fråga om finansieringsbolags verksamhet som inspektionen finner påkallade.

Driver finansieringsbolag verksamhet i strid mot lag eller bolagsordningen,

får bankinspektionen förelägga bolaget att inom viss tid vidtaga åtgärd för rättelse. Vidtages ej åtgärd inom den bestämda tiden, får inspektionen förbjuda bolaget att driva verksamhet på vilken lagen är tillämplig.

10 § Bestämmelserna i 10 kap. 4 § första stycket 4 och 12 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385) äger motsvarande tillämpning i fråga om finansieringsbolags förvärv av fordringar och upplåtelse av egendom som avses i 1 § första stycket 1.

11 § Träder finansieringsbolag i likvidation, får bankinspektionen förordna ombud som skall närvara vid likvidatorernas sammanträden och i övrigt övervaka likvidationen. Ombudet har rätt att yttra sig vid sammanträdena.

Likvidatorerna skall på begäran bereda ombudet tillfälle att inventera bolagets kassa och övriga tillgångar samt granska bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar. De skall lämna ombudet de upplysningar om bolaget som ombudet begär.

12 § Meddelar bankinspektionen föreläggande eller förbud enligt denna lag får vite utsättas.

13 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall finansieringsbolag årligen erlagga bidrag. Närmare föreskrifter om bidragets storlek och om dess fastställande och erläggande meddelas av regeringen.

Det åligger finansieringsbolag dessutom att till revisor som har förordnats enligt 6 § andra stycket och ombud som har förordnats enligt 11 § första stycket utge ersättning med belopp som bankinspektionen bestämmer.

14 § Talan mot beslut som bankinspektionen meddelar enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut länder omedelbart till efterrättelse.

15 § Den som är eller har varit verksam i finansieringsbolag får ej obehörigen uppge vad han till följd därav har fått veta om enskilds ekonomiska förhållanden eller yrkes- eller affärshemlighet.

16 § Styrelseledamot eller befattningshavare hos finansieringsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar bankinspektionen oriktiga upplysningar om finansieringsbolagets verksamhet eller vilseleder inspektionen genom oriktig bokföring dömes till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall dömes ej till ansvar.

Den som bryter mot 2 § andra stycket dömes till böter.

17 § I fråga om verksamhet, som på grund av medgivande enligt 2 § drives i annan form än aktiebolag, gäller vad som föreskrives om finansieringsbolag i tillämpliga delar. Närmare föreskrifter om verksamheten meddelas av bankinspektionen.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

Härigenom föreskrives att 2, 7, 8, 14–17 §§ lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag förstås med

1. bankinstitut: bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit,

2. försäkringsinstitut: allmänna pensionsfonden och försäkringsföretag med svensk koncession,

3. kreditinstitut: bankinstitut, jordbrukskassa, kreditaktiebolag, försäkringsinstitut, landshypoteks- och stadshypoteksinstitutionerna, Svenska skeppshypotekskassan och Skeppsfartens sekundärlånekassa.

3. kreditinstitut: bankinstitut, jordbrukskassa, kreditaktiebolag, försäkringsinstitut, landshypoteks- och stadshypoteksinstitutionerna, Svenska skeppshypotekskassan, Skeppsfartens sekundärlånekassa och finansieringsbolag.

Med finansieringsbolag jämställes vid tillämpning av denna lag företag som avses i 17 § lagen (1978:000) om finansieringsbolag.

7 §

Förordnande om likviditetskrav kan avse bankinstitut.

Förordnande om likviditetskrav kan avse bankinstitut *eller finansieringsbolag.*

8 §

Med likviditetskrav avses att bankinstituts likvida medel vid viss tidpunkt skall uppgå till ett belopp som svarar mot viss andel, högst femtio procent, av institutets förbindelser med de avdrag och undantag som riksbanken anger enligt 9 § 4 och 5.

Med likviditetskrav avses att bankinstituts *eller finansieringsbolags* likvida medel vid viss tidpunkt skall uppgå till ett belopp som svarar mot viss andel, högst femtio procent, av institutets *eller bolagets* förbindelser med de avdrag och undantag som riksbanken anger enligt 9 § 4 och 5.

14 §

Förordnande om utlåningsreglering kan avse bankinstitut.

Förordnande om utlåningsreglering kan avse bankinstitut *eller finansieringsbolag.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

Med utlåningsreglering avses att ett högsta belopp (maximibelopp) fastställs för

1. utlämnade lån,
2. beviljade men ej utlämnade lån, *eller för*
3. garantiförbindelser som är knutna till kreditgivning.

2. beviljade men ej utlämnade lån,
3. garantiförbindelser som är knutna till kreditgivning,
4. *värdet av egendom som finansieringsbolag i syfte att medverka till finansiering upplåtit till nyttjande (leasingobjekt) eller för*
5. *värdet av finansieringsbolags nyanskaffade leasingobjekt.*

Med lån jämställs vederlag för fordringar som finansieringsbolag förvärvat i syfte att medverka till finansiering.

16 §

Riksbanken fastställer för viss tidpunkt (beräkningstidpunkt) eller för viss tidsperiod (beräkningsperiod) maximibelopp enligt 15 § i förhållande till lånens eller garantiförbindelsernas storlek vid viss tidpunkt eller på annat sätt. Därvid får riksbanken ge skilda regler för utlåning *eller* garantiförbindelser avseende olika ändamål.

Riksbanken fastställer för viss tidpunkt (beräkningstidpunkt) eller för viss tidsperiod (beräkningsperiod) maximibelopp enligt 15 § i förhållande till lånens eller garantiförbindelsernas storlek *eller leasingobjektens värde* vid viss tidpunkt eller på annat sätt. Därvid får riksbanken ge skilda regler för utlåning, garantiförbindelser *eller leasingobjekt* avseende olika ändamål.

17 §

Med emissionskontroll avses att obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev ej får utan tillstånd av riksbanken utges av annan än riksgäldskontoret och att andra skuldebrev, som ej avser inlåning på räkning från allmänheten, ej får utan sådant tillstånd utges av kreditinstitut.

Med emissionskontroll avses att obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev ej får utan tillstånd av riksbanken utges av annan än riksgäldskontoret och att andra skuldebrev, som ej avser inlåning på räkning från allmänheten, ej får utan sådant tillstånd utges av *annat* kreditinstitut än *finansieringsbolag*.

Denna lag träder i kraft den

W. H. H. H.

M. H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

H. H. H.

1 Sammanfattning

I enlighet med sina direktiv har kommittén framlagt förslag till laglig reglering av de s. k. finansieringsföretagens verksamhet och deras inordnande under den kreditpolitiska lagstiftningen. I avvaktan på riksdagens beslut vad gäller lagstiftningen om fondkommissionärer har kommittén i sitt betänkande inte behandlat den in- och utlåningsrörelse som bedrivs av dessa.

Finansieringsföretagens verksamhet

Sedan mitten av 1960-talet har en ny typ av kreditinstitut vuxit fram på den svenska kreditmarknaden – institut som med ett gemensamt namn kan kallas för finansieringsföretag. Bakom bildandet av många av dessa företag har stått de svenska affärsbankerna. I dag är de flesta av de större finansieringsföretagen dotterbolag till banker. Vid sidan av de bankanknutna finansieringsföretagen finns dock flera företag av betydande omfattning av vilka de som är knutna till bilproducenter är de största. Vid slutet av 1976 ingick i den officiella statistiken över finansieringsföretag 76 företag.

Finansieringsföretagens kreditgivning riktar sig både till företag och till konsumenter. En stor del av deras kreditgivning sker i speciella former som i mycket liten utsträckning återfinns hos andra kreditinstitut. Factoring och finansiell leasing är två betydelsefulla kreditformer när det gäller kreditgivningen till företag. Med factoring avses framför allt belåning av fakturafordringar. Finansiell leasing är en kreditgivning i form av långtidsuthyrning av framför allt produktionsutrustning. Även finansiering av avbetalningshandel – genom belåning av avbetalningskontrakt – utgör en icke oväsentlig del av finansieringsföretagens verksamhet. Avbetalningsfinansieringen kan avse krediter till såväl företag som konsumenter. En utpräglad konsumentkreditgivning är däremot de kontokortskrediter som återfinns hos vissa finansieringsföretag. Bilfinansiering avser såväl finansieringen av återförsäljares lagerhållning av bilar som belåning av återförsäljarnas avbetalnings- och uthyrningskontrakt. Vid sidan av de mer eller mindre speciella kreditformerna sker finansieringsföretagens kreditgivning också i former som återfinns hos bankerna.

Under 1970-talet har kreditgivningen från de svenska finansieringsföretagen ökat i en mycket snabb takt. Speciellt under de senaste tre åren – 1974–1976 – har ökningstakten i genomsnitt uppgått till ca 30 % per år. År 1976 ökade de utestående krediterna från finansieringsföretagen med drygt

1 800 mkr.

Den stora betydelse som kreditmarknaden har för den samhällsekonomiska utvecklingen har lett till att samhället skaffat sig ett relativt stort mått av kontroll av och insyn i de olika institut som uppträder på denna marknad. Således omfattas flertalet kreditinstitut av speciell lagstiftning, såsom banklagstiftningen och lagen om kreditaktiebolag, som bl. a. innehåller regler om offentlig tillsyn över deras verksamhet. Härutöver omfattas de av den kreditpolitiska lagstiftningen, som ger möjlighet att tillämpa olika kreditpolitiska medel på dem. Finansieringsföretagen omfattas i dag varken av någon speciell lagstiftning eller av den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser.

Den kreditpolitiska regleringen

Den snabba expansion som finansieringsföretagen hittills har uppvisat har inneburit att de kommit att spela en allt större roll på den svenska kreditmarknaden. Härigenom har en inte obetydlig del av kreditgivningen kommit att bli mindre påverkad av den förda kreditpolitiken. En sådan situation kan leda till att effektiviteten hos kreditpolitiken minskar vad gäller uppnåendet av de samhällsekonomiska målen. Detta gäller inte minst om det även föreligger selektiva mål, t. ex. vad gäller tillgången på konsumentkrediter där finansieringsföretagen kommit att spela en relativt betydande roll. I ett läge där vissa kreditinstitut, t. ex. banker, är underkastade olika kreditpolitiska restriktioner medan andra, t. ex. finansieringsföretagen, inte är underkastade några sådana kan detta leda till en snedvridning av kreditgivningsmönstret. I viss mån synes en sådan utveckling redan ha skett – en överflyttning av kreditgivningen från banker till finansieringsföretag. Denna tendens har varit mest framträdande under perioder då bankernas kreditgivning mer påtagligt begränsats av den förda kreditpolitiken.

Kommittén föreslår därför att vissa av den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser skall kunna tillämpas även på finansieringsföretagen. Detta gäller bestämmelserna om likviditetskrav, utlåningsreglering och räntereglering.

Lag om finansieringsbolag

De bankägda finansieringsföretagen kan i viss mån redan i dag sägas omfattas av ett regelsystem liknande det som gäller för övriga kreditinstitut. Vid det tillstånd av regeringen som krävs för en banks förvärv av aktierna i ett finansieringsföretag har vissa villkor uppställts. Banken skall bl. a. vara skyldig att lämna bankinspektionen uppgifter om företaget och att överhuvudtaget bereda inspektionen insyn i finansieringsföretagets verksamhet. Vidare har i de bankägda finansieringsföretagens bolagsordningar införts ett kapitaltäckningskrav liknande det som gäller för bankerna.

De icke bankägda finansieringsföretagen omfattas inte av några liknande bestämmelser och någon allmän kontroll av finansieringsföretagen kan inte byggas härpå. Det kan lätt leda till en situation där konkurrensen mellan bankägda och icke bankägda företag sker på olika villkor.

Kommittén föreslår att en speciell lagstiftning – lag om finansieringsbolag –

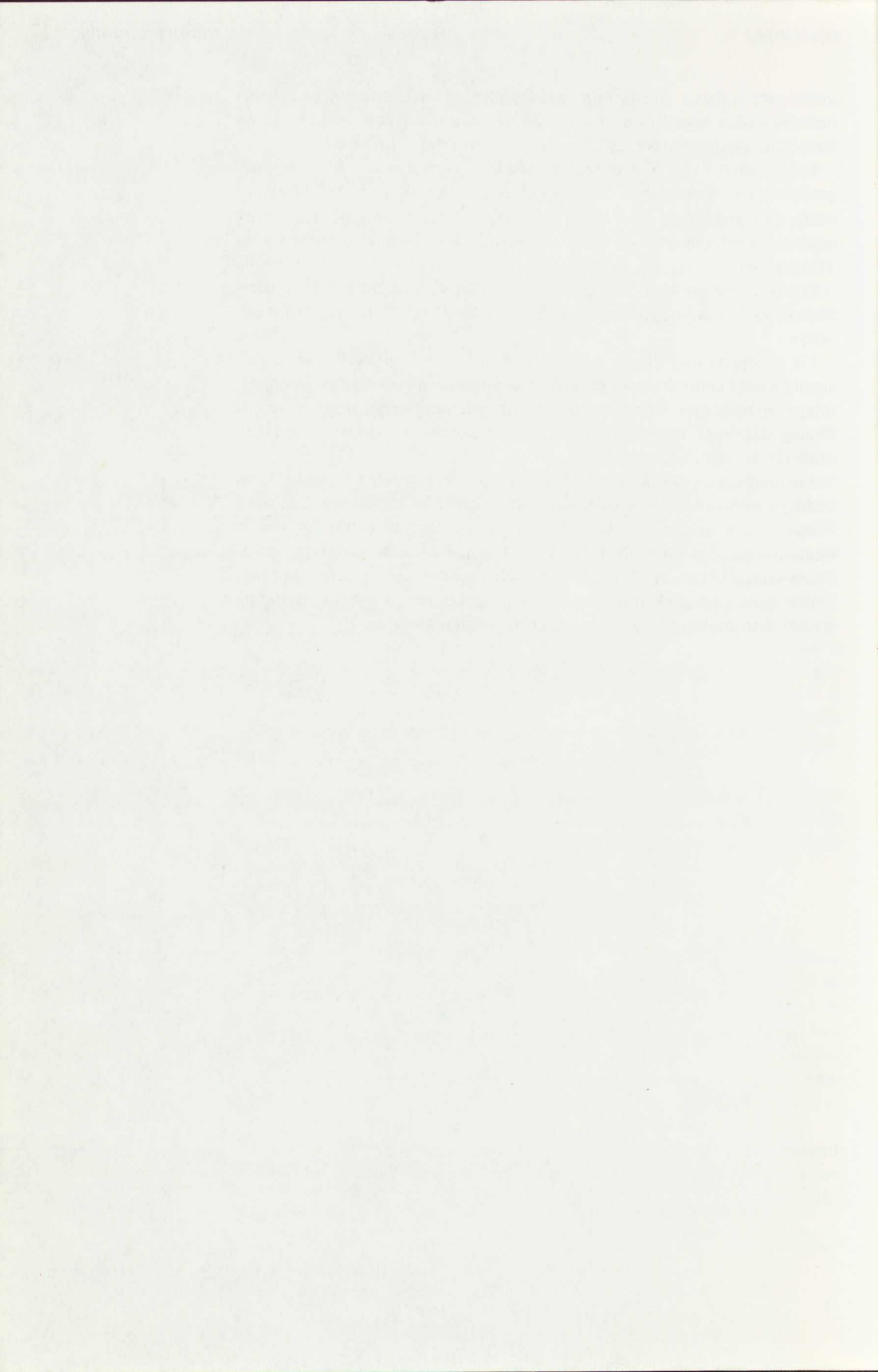
införs som omfattar samtliga finansieringsföretag oberoende av ägarkategorier. En sådan lagstiftning utgör även en grund för den av kommittén föreslagna kreditpolitiska regleringen av finansieringsföretagen.

Enligt kommitténs förslag skall en sådan lag om finansieringsbolag inte omfatta varje verksamhet där kreditgivning ingår. Kommittén föreslår i stället att lagen enbart skall omfatta företag vars huvudsakliga verksamhet utgörs av kreditgivning och som i sin utlåning eller upplåning riktar sig till allmänheten.

Företag, som omfattas av lagens bestämmelser, skall enligt kommitténs förslag benämnas finansieringsbolag och skall stå under bankinspektionens tillsyn.

För att öppna möjligheter att avgöra vilka företag som skall omfattas av lagen föreslår kommittén att en allmän upplysningsplikt införs på så sätt att tillsynsmyndigheten får rätt att infordra uppgifter om verksamheten från de företag där fråga uppstår om de bedriver sådan verksamhet som skall omfattas av lagstiftningen.

För finansieringsbolag uppställs vissa villkor. Verksamheten skall således bedrivas som aktiebolag – möjlighet till dispens från detta krav skall dock finnas. Vidare skall finansieringsbolagen iaktta kaptialtäckningskrav som motsvarar de som gäller för bankaktiebolagen. Kaptialtäckningskraven för finansieringsbolagen utformas som en upplåningsrätt. Den tillsyn, som enligt kommitténs förslag, skall utövas av bankinspektionen, utformas i övrigt på ett sätt som motsvarar vad som gäller för kreditaktiebolagen.

2 Direktiv

Direktiven för kommittén finns i anförande till protokoll vid regeringssammanträde den 25 september 1975. Dåvarande chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anförde.

Samhället har ett betydande inflytande över bankernas verksamhet bl. a. via banklagstiftningen med den tillsyn som utövas av bankinspektionen och via kreditpolitiska åtgärder som sker med stöd av en särskild kreditpolitisk lagstiftning. Även kreditaktiebolagen står under tillsyn av bankinspektionen och omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen. År 1974 genomfördes en översyn av den kreditpolitiska lagstiftningen som ledde till att tidigare gällande lagar ersattes med lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel (prop. 1974:168, FiU 39, rskr 357). Den gällande tillsynslagstiftningen liksom den kreditpolitiska lagstiftningen omfattar enbart institut som uppträder på den s. k. organiserade kreditmarknaden. I det betänkande (Ds Fi 1974:2) som låg till grund för den nya lagen om kreditpolitiska medel, erinras om att kreditgivning också sker via andra slag av institut, bl. a. fondmäklare och s. k. finansieringsföretag. Med finansieringsföretag avsågs bl. a. factoring- och leasingbolag och olika typer av konsumtionskreditföretag. Om kreditgivningen från sådana företag skulle öka mera väsentligt, borde enligt utredningen prövas på vilket sätt dessas kreditgivning skulle kunna regleras. Utredningen pekade på möjligheten att låta lagen (1963:76) om kreditaktiebolag omfatta även finansieringsbolagen. Skedde det skulle vissa bestämmelser i den kreditpolitiska lagstiftningen automatiskt bli tillämpliga på dessa företag. Vidare skulle finansieringsbolagen i likhet med de nuvarande kreditaktiebolagen komma under bankinspektionens tillsyn.

Vid remissbehandlingen av utredningens betänkande förordade bankinspektionen, konjunkturinstitutet samt majoriteten av riksbanksfullmäktige en utredning i syfte att göra den kreditpolitiska lagstiftningen tillämplig också på finansieringsföretag och andra utanför den organiserade kreditmarknaden. I prop. 1974:168 uttalade jag att även jag ansåg att det fanns goda skäl för en sådan vidgning av den kreditpolitiska lagstiftningens tillämpningsområde och att jag inom den närmaste framtiden avsåg att ta ställning till den fortsatta handläggningen av frågan.

De kreditpolitiska åtgärder som kan vidtas med stöd av lagen om kreditpolitiska medel kan riktas endast mot institut på den organiserade lånemarknaden. Erfarenheterna har visat att kreditströmmarna på den okontrollerade marknaden ökar väsentligt i tider då en hårdare kreditpolitisk styrning sker. Detta bidrar till att de kreditpolitiska åtgärderna minskar i effektivitet. En sådan okontrollerad marknad kan också medföra att de kreditpolitiska åtgärderna i vissa lägen måste bli hårdare än som annars hade varit nödvändigt. Med hänsyn till kreditpolitikens betydelse för strävandena att upprätthålla balans i samhällsekonomin är det självfallet viktigt att den eftersträfvade styrningen av kreditgivningen i samhället blir så effektiv som möjligt. Den reform av den kreditpolitiska lagstiftningen som genomfördes förra året avsåg närmast en teknisk

översyn av lagstiftningen byggd på erfarenheterna av användningen av kreditpolitiska åtgärder och med hänsyn tagen till vissa ändringar som ägt rum på kreditmarknaden. Översynen var däremot inte inriktad på en vidgning av lagstiftningens tillämpningsområde till institut och andra som dittills inte omfattats av den kreditpolitiska lagstiftningen. Jag anser att frågan om en sådan vidgning nu bör utredas och att särskilda sakkunniga bör tillkallas för uppgiften. Utredningsarbetet bör i första hand avse finansieringsbolagen. Dessa bolags verksamhet är – som jag närmare skall belysa i det följande – av sådan art och omfattning att det finns skäl att låta bolagen omfattas inte bara av den kreditpolitiska kontrollen utan även av den tillsyn från det allmänna som genom bankinspektionen sker i fråga om banker och andra kreditinstitut. Behovet av tillsyn gör sig särskilt märkbart beträffande finansieringsföretag som i en eller annan form har nära anknytning till bankinstitut. Den av samhället eftersträlvade insynen i och kontrollen över bankväsendet gör det naturligt att också de bankanknutna finansieringsbolagen omfattas av bankinspektionens direkta tillsyn. En sådan tillsyn kan emellertid även vara påkallad i fråga om övriga finansieringsföretag. Kreditköpkommittén har i sitt nyligen avlämnade betänkande Konsumentkreditlag m. m. (SOU 1975:63) lagt fram förslag till regler som syftar till att stärka konsumentskyddet vid olika former av konsumentkrediter och vid långtidsuthyrning av vara. Enligt förslaget skall myndighet som regeringen bestämmer övervaka att kreditgivare, bl. a. finansieringsföretagen, följer de föreslagna reglerna. De sakkunniga bör pröva frågan huruvida även allmänna kontroll- och tillsynsregler av det slag som gäller för kreditinstituten bör införas också i fråga om finansieringsbolagen.

De åsyftade finansieringsföretagen är av olika slag. En grupp utgör de företag som är anknutna till bankinstitut och driver finansiell verksamhet genom factoring, dvs. belåning eller köp av kundfordringar, och/eller s. k. finansiell leasing. Med finansiell leasing avses att företaget finansierar inköp av maskiner och annan utrustning sedan avtal om uthyrning därav träffats. Flertalet av de bankanknutna factoring- och leasingföretagen ägs numera helt eller delvis av ett eller flera bankinstitut. En av de privata storbankerna samarbetar med factoring- och leasingföretag utan att banken äger företagen. Den totala balansomslutningen för de bankanknutna factoring- och leasingföretagen uppgick år 1974 till mer än 1 500 milj. kr. De ändringar i banklagstiftningen som genomfördes efter beslut av 1975 års riksmöte innebar bl. a. en viss liberalisering av kapitaltäcknings- och blancokreditreglerna i fråga om bankinstituts kreditgivning till sidobolag som driver factoring- och leasingrörelse (prop. 1975:73, NU 24, rskr 152, SFS 1975:227–229). Med anledning av att riksbanksfullmäktige i ett remissyttrande hade anfört att kapitaltäckningsreglerna för banks placeringar i sådana företag inte borde ändras förrän det hade utretts bl. a. i vad mån dessa företag borde kunna påverkas av kreditpolitiska åtgärder framhöll jag i prop. 1975:73 att en kommande utredning om finansieringsföretagen kunde antas resultera i förslag om en bättre kontroll över dessa.

En annan grupp utgör de s. k. kontokortsföretagen och en tredje grupp består av finansieringsföretag som är knutna till företag inom bilbranschen eller andra produktionsföretag och som i huvudsak är inriktade på diskontering av avbetalningskontrakt. Även andra typer av finansieringsföretag än de nu nämnda finns.

Finansieringsföretagen har efter hand blivit allt flera och omfattningen av företagens verksamhet har under senare år ökat kraftigt. Statistiska centralbyrån gör fortlöpande för varje räkenskapsår en sammanställning av finansieringsföretagens rörelseresultat. Redovisningen för år 1974 omfattar 76 finansieringsföretag. Vid utgången av nämnda år var den totala omslutningen för dessa företag 6 200 milj. kr., vilket innebar en ökning från föregående räkenskapsår med 1 700 milj. kr. Företagens utestående krediter uppgick till 4 900 milj. kr. Anskaffningen av kapital till verksamheten omfattas av den kreditpolitiska regleringen i den mån den skulle ske genom obligations- eller förlagsupplåning. Vidare berörs finansieringsföretagens krediter från bankinstitut indirekt av kreditpolitiska åtgärder riktade mot banksektorn. Företagen finansierar

emellertid sin verksamhet i huvudsak på annat sätt. Av statistiska centralbyråns sammanställning framgår att vid utgången av år 1974 uppgick den totala upplåningen till 4 239 milj. kr. Av sistnämnda belopp kom 837 milj. kr. från bankinstitut, 709 milj. kr. från finansföretag och återstoden i huvudsak från andra företag.

De sakkunniga bör närmare belysa finansieringsföretagens kreditgivningsverksamhet och hur den finansieras samt göra en bedömning av företagens betydelse på kreditmarknaden i framtiden. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att undersöka hur verksamheten har utvecklats under perioder då skärpta kreditrestriktioner har gällt för banker och andra kreditinstitut. Mot bakgrund av vad som kommer fram beträffande finansieringsföretagens verksamhet bör de sakkunniga lägga fram de förslag som bedöms som nödvändiga för att kreditpolitiska åtgärder med önskvärd effekt skall kunna användas också i fråga om dessa företag.

Som jag redan har framhållit har finansieringsbolagens verksamhet numera sådan betydelse och omfattning på kreditmarknaden att det bör prövas på vad sätt det allmänna bör ha möjlighet inte bara till kreditpolitisk styrning utan också till en mera allmän kontroll av och insyn i verksamheten. Det ligger nära till hands att göra en jämförelse med vad som gäller för kreditaktiebolagen. Lagen om kreditaktiebolag är tillämplig på aktiebolag som har till ändamål att driva lånerörelse och att genom utgivande av obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar upplåna för verksamheten erforderliga medel men i vars rörelse bankrörelse inte ingår. Lagen har karaktär av tillsynslagstiftning innebärande bl. a. att bolagens bolagsordningar skall prövas av regeringen och att bolagen står under tillsyn av bankinspektionen, om dispens från sådan tillsyn inte lämnas av regeringen. I de factoring- och leasingbolag som bankinstitut efter regeringens medgivande har fått förvärva, har bankinspektionen f. n. indirekt insyn via den tillsyn som inspektionen har över ägarbankerna. De övriga finansieringsföretagen drivs utan någon motsvarighet till sådan tillsyn från det allmänna som gäller för andra institut som driver kreditgivningsrörelse. De sakkunniga bör lägga fram de förslag till lagstiftningsåtgärder som behövs för att det allmänna skall få behövt inflytande över finansieringsbolagens verksamhet. En möjlighet är att genom en ändrad definition av begreppet kreditaktiebolag fånga in finansieringsbolagen under kreditaktiebolagslagens tillämpningsområde. Härigenom skulle samtidigt nås den effekten att den kreditpolitiska lagstiftningens regler om kreditaktiebolag skulle komma att gälla för finansieringsbolagen. Väljs den vägen är utredningen oförhindrad att överse och anpassa kreditaktiebolagslagen till det vidgade tillämpningsområdet. Andra lösningar kan emellertid visa sig lämpligare. Sammanfattningsvis bör de sakkunniga mot bakgrund av finansieringsbolagens ökande betydelse på kreditmarknaden lägga fram förslag till lagstiftningsåtgärder som ger samhället behövliga möjligheter till såväl kreditpolitisk styrning av finansieringsbolagens verksamhet som allmän kontroll av och insyn i verksamheten.

Bankverksamhet får enligt lag här i landet drivas endast av bankinstitut, dvs. bankaktiebolagen, sparbankerna och föreningsbankerna. Med bankverksamhet förstås därvid sådan verksamhet vari ingår inlåning från allmänheten på räkning som av bank allmänligen begagnas. Lagen om kreditpolitiska medel ger möjlighet att använda kreditpolitiska medel förutom i fråga om bankinstitut också beträffande försäkringsinstitut, kreditaktiebolag och hypoteksinstitutionerna. Förordnande om räntereglering, såvitt gäller möjligheten att fastställa högsta eller lägsta ränta för inlåning, kan dock användas även i fråga om annan som driver inlåning på räkning av det slag bank allmänligen begagnar. Den sparkasseverksamhet som drivs inom t. ex. Kooperativa förbundet och Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningar kan sålunda omfattas av sådant förordnande. Lagen om kreditpolitiska medel är däremot inte tillämplig på den inlånings- och utlåningsverksamhet som sedan lång tid tillbaka drivs av de fondkommissionärer som inte är banker. Verksamheten bedrivs antingen av fondkommissionärerna själva eller genom sidoordnade bankirföretag och innebär att fondkommissionärerna från sina kunder lånar medel som – tillsammans med medel

som lånas upp i banker eller på annat sätt används för krediter åt andra kunder som behöver lån för att finansiera sina förvärv av aktier och andra värdepapper. För de åtta fondkommissionärer som i nämnvärd omfattning sysslar med bankirverksamhet uppgick vid utgången av år 1974 inlåningen till 224 milj. kr. och utlåningen till 308 milj. kr. Det totala antalet kundkonton i bankirverksamheten var ca 4 000. De sakkunniga bör jämväl överväga i vad mån ifrågavarande in- och utlåningsverksamhet bör omfattas av åtgärder som kan vidtas med stöd av lagen om kreditpolitiska medel. Jag vill i sammanhanget erinra om att fondbörsutredningen (Fi 1967:32) i sitt slutbetänkande, som avses föreligga nästa år, kommer att se över den lagstiftning som gäller i fråga om drivande av fondkommissionsrörelse. De sakkunniga har självfallet att beakta de nya regler som kan bli resultatet av fondbörsutredningens arbete.

Lagen om kreditpolitiska medel har inte heller tillämpning på bankirer och andra privatpersoner som yrkesmässigt bedriver finansieringsverksamhet eller på företag i allmänhet som använder likviditetsöverskott för utlåning. I tider med kreditrestriktioner i bankväsendet kan sådan utlåning uppgå till betydande belopp. De sakkunniga är oförhindrade att överväga även härmed sammanhängande frågor.

3 Finansieringsföretagen i Sverige

3.1 Inledning

Sedan början av 1960-talet bedrivs en snabbt växande kreditgivning i Sverige av en grupp institut som inte kan hänföras till någon av de traditionella grupperna av kreditinstitut såsom t. ex. banker och kreditaktiebolag. Den grupp som här avses är de s. k. finansieringsföretagen.

Efter en relativt måttlig tillväxt under 1960-talet har finansieringsföretagens verksamhet utvidgats mycket kraftigt under 1970-talet. Denna expansion har kommit till stånd dels genom kraftiga volymökningar hos redan existerande företag och dels genom nyetableringar. Enligt den officiella statistiken uppgick den sammanlagda balansomslutningen hos finansieringsföretagen vid utgången av 1976 till 10,7 miljarder kr. Under 1974–1976 expanderade kreditgivningen från finansieringsföretagen med ca 30 % per år. Finansieringsföretagens utestående krediter till allmänheten uppgick vid utgången av 1976 till 6 % av banksystemets utlåning exkl. bostadsbyggnadskrediter. Ökningen av utestående krediter under 1976 uppgick till 15 % av ökningen hos banksystemet.

Den officiella statistiken omfattar i dag 76 finansieringsföretag. Flertalet av dessa är förhållandevis små. De 15 största finansieringsföretagen svarar ensamma för 75 % av samtliga 76 företags totala balansomslutning. Motsvarande siffra för de 30 största finansieringsföretagen är 94 %.

Detta kapitel innehåller dels en sammanfattning av kapitlen 4–9 som beskriver finansieringsföretagens kreditgivning och upplåning och dels en institutionell beskrivning av finansieringsföretagens ägarförhållanden m. m. Kapitlet är disponerat på följande sätt. Först ges en översikt av de olika kreditformer som återfinns hos finansieringsföretagen samt den relativa betydelsen av dessa kreditformer. Därefter följer en beskrivning av ägarstrukturen i de svenska finansieringsföretagen. Vidare ges några uppgifter om finansieringsföretagens upplåning. Efter en kort redogörelse för internationellt samarbete mellan finansieringsföretag avslutas kapitlet med en diskussion av finansieringsföretagens expansion och bakgrunden till denna.

3.2 Kreditformer

En stor del av de kreditformer som finansieringsföretagen arbetar med är en vidareutveckling av bankernas. På vissa områden har de emellertid utvecklat

nya finansieringsformer. Parallellt med kreditgivningen tillhandahåller finansieringsföretagen avancerade administrativa system för t. ex. fakturahandtering.

Finansieringsföretagens kreditgivning kan delas in i grupperna factoring, finansiell leasing, kontokortskrediter, avbetalningskrediter och övriga krediter. Det förekommer även andra indelningar men denna används bl. a. i den officiella statistiken.

Den vanligaste formen av *factoring* är fakturabelåning, vilken innebär att finansieringsföretaget producerar kundföretagets reskontra och lämnar kredit på normalt upp till 80 % av det samlade fakturavärdet. Factoringföretagets säkerhet utgörs av stocken av fakturor. Eftersom factoringbolaget har "kontrollen" över företagets fakturor kan dels belåningsvärdet fastställas dag för dag och dels erhålls en mycket god säkerhet. Därmed kan ett factoringbolag bättre utnyttja fakturorna som säkerhet för kredit jämfört med vad som är möjligt för en bank, som ger kredit mot säkerhet i företagsinteckning. Förutom fakturabelåning ingår även exportfactoring och fakturaköp i det traditionella factoringbegreppet. I dessa båda former ingår kreditrisktäckning, dvs. factoringföretaget övertar gäldenärens betalningsansvar.

Finansiell leasing innebär att ett finansieringsföretag köper in utrustning anvisad av leasingkunden. Utrustningen ägs av finansieringsföretaget medan nyttjanderätten genom ett leasingavtal upplåtes till leasingkunden under en första leasingperiod (basperiod) anpassad bl. a. till utrustningens ekonomiska livslängd, vanligen mellan 3 och 7 år. Leasingavtalet är i princip ouppsägbart från leasingkundens sida och kan inte heller uppsägas av leasingbolaget så länge leasingkunden fullgör sina skyldigheter enligt avtalet. Summan av de leasingavgifter leasingkunden erlägger under basperioden ger leasingbolaget ersättning för räntekostnader, administration, risk och vinst samt medger avskrivning av hela eller största delen av leasingobjektets anskaffningskostnad.

Vid basperiodens slut äger leasingkunden rätt att förlänga leasingavtalet, varvid leasingavgift utgår med ett belopp som fastställts redan vid leasingavtalets ingående. Denna avgift motsvarar ofta 1/12 av leasingavgiften under basperioden. Avstår leasingkunden från sin rätt att förlänga avtalet upphör nyttjanderätten och leasingobjektet skall återlämnas till leasingbolaget.

Ur leasingkundens synvinkel fungerar leasing ungefär som om investeringen hade finansierats med ett lån. Leasingobjektet kan omedelbart disponeras mot att kunden åtar sig att betala av sin "skuld" till leasingbolaget enligt en på förhand uppgjord betalningsplan. Affären påverkar dock inte kundens balansräkning. Ur finansieringsföretagets synvinkel är leasing inte kreditgivning i den meningen att en fordran redovisas på balansräkningens tillgångssida. I stället redovisas leasingobjektet som en anläggningstillgång och skrivs successivt ned i takt med att leasingavgifterna flyter in. Leasing är dock till sin karaktär en renodlad finansiell tjänst och det bokförda värdet av leasingobjekten utgör ett ungefärligt mått på leasingbolagets "utestående kredit".

Finansiell leasing bör skiljas från operationell leasing. Den senare termen innebär förhyrning på vanligen 6–24 månader kombinerad med service och underhåll. Operationell leasing bedrivs framför allt av leverantörer. Av speciell betydelse är operationell leasing av personbilar, s. k. billeasing.

Vidare förekommer operationell leasing av städutrustningar, kaffeautomater m. m.

En mycket stor del av de *kontokortskrediter* som ges i dag ges och administreras av finansieringsföretag. Ett antal finansieringsföretag har egna s. k. externa kontosystem till vilka ett stort antal köpställen är anknutna. Många affärer vill emellertid skaffa sig ett kontokortssystem som enbart gäller i den egna affären. Vissa finansieringsföretag tillhandahåller därför s. k. legokontosystem, som bär affärskedjans namn men där finansieringsföretaget svarar för administration och vanligen även för finansiering av kontofordringarna. S. k. interna kontosystem tillhandahålls av detaljhandelsföretag eller dotterbolag till sådana. Administration och finansiering sköts i dessa system av företaget självt och kontokorten är endast giltiga inom den egna detaljhandelskedjan.

Finansieringsföretagens *avbetalningsfinansiering* förekommer i samband med såväl privatpersoners som näringsidkares avbetalningsköp. Mot säkerhet i varan och rätt till inkommande likvider belånar ett finansieringsföretag säljföretagets avbetalningskontrakt. Ofta sker detta inom ramen för ett fast etablerat samarbete mellan säljföretag och finansieringsföretag. I sådana fall svarar finansieringsföretaget för ett flertal administrativa funktioner på liknande sätt som vid factoring och kontokortskrediter.

Gruppen *övriga krediter* är mycket heterogen. En viktig kreditform som ingår i denna grupp är de stora bilfinansieringsföretagens lagerfinansiering av framför allt personbilar. Belåning av kontrakt avseende operationell leasing är en annan betydelsefull kreditform. Den dominerande delen av denna belåning avser billeasingkontrakt. I gruppen övriga krediter ingår vidare confirming som är en form av inköpsfinansiering, vilken vanligen innebär att ett finansieringsföretag betalar leverantören kontant och ger köparen kredit i upp till sex månader. Säljarförmedlade reverslån i form av medellånga konsumentkrediter (båtlån, renoveringslån m. fl.) och s. k. fritidshuslån är andra exempel på vad som inkluderas i gruppen övriga krediter. Vidare ingår i denna grupp bl. a. refinansiering av postorderföretagens kreditförsäljning och krediter som ges av företag som specialiserat sig på belåning av statens premieobligationer.

I den officiella statistiken över finansieringsföretagen ingår även varubelåningsföretag. Den rörelse som bedrivs av dessa företag är föremål för särskild lagstiftning – lagen (1949:722) om pantlånerörelse. Verksamheten kräver enligt denna lag tillstånd av länsstyrelsen som även utövar tillsyn över varubelåningsföretagen. Eftersom den rörelse som varubelåningsföretagen driver är av så pass speciell karaktär, tas denna kreditgivning ej med i den fortsatta framställningen. Det kan dock nämnas att de totala utestående krediterna från varubelåningsföretagen enligt SCB vid utgången av 1976 uppgick till 36 mkr.

Enligt den officiella statistik över finansieringsföretagen som SCB sedan 1969 varje år publicerar, fördelade sig finansieringsföretagens totala utestående krediter vid utgången av 1976 på sätt som framgår av tabell 3.1. Det bör observeras att det i statistiken görs en åtskillnad mellan utestående krediter till finansinstitut och utestående krediter till övriga, dvs. till allmänheten. Eftersom krediter till finansinstitut även inkluderar vissa krediter mellan finansieringsföretag inom samma koncern, bortses i fortsättningen från

Tabell 3.1 Finansieringsföretagens utestående krediter till allmänheten per den 31/12 1976 fördelade på kreditformer

Kreditformer	Utestående krediter till allmänheten mkr	Andel av totala krediter till allmänheten %
Factoring	1 277	15
Leasing ^a	1 280	15
Kontokortskrediter	687	8
Avbetalningskrediter	2 773	32
Övriga krediter ^b	2 601	30
Summa	8 618	100

^a Bokförda värdet av utestående leasingobjekt vid bokslutstidpunkten under räkenskapsåret 1976.

^b Med övriga krediter avses sådana krediter som i den officiella statistiken över finansieringsföretagen inte hänförs till någon av grupperna factoring, leasing, kontokortskrediter, avbetalningskrediter eller krediter från varubelåningsföretag.

Källa: SCB.

sådan kreditgivning. Med finansieringsföretagens utestående krediter avses därför i detta och följande kapitel krediter till allmänheten.

Medan factoring och leasing riktar sig enbart mot företag och kontokortskrediterna endast går till konsumenter, så är avbetalningsfinansieringen och den övriga kreditgivningen mellanformer, som riktar sig till både företag och konsumenter.

Traditionellt har finansieringsföretagens företagskunder nästan helt utgjorts av mindre och medelstora företag. Förutom finansieringen har stordriftsfördelarna med finansieringsföretagens administrativa system för fakturahantering m. m. varit en värdefull hjälp för mindre företag med förhållandevis outvecklade administrativa rutiner på detta område. Framför allt på leasingsidan har det emellertid på senare år blivit allt vanligare att även större företag uppträder som kunder till finansieringsföretagen.

Enligt den officiella statistiken avser 15–20 % av de övriga krediterna sådana krediter som ges till andra än företag. Det rör sig här bl. a. om medellånga reverslån till konsumenter och fritidshuslån, alltså utpräglade konsumentkrediter. Avbetalningskrediterna består till stor del av fordonskrediter varav en betydande andel avser personbilsförsäljning till privatpersoner. Dessutom ingår finansiering av näringsidkares och konsumenters avbetalningsköp av andra varor än fordon. Enligt vad som framgår av kapitlet om avbetalningsfinansiering utgörs ungefär hälften av finansieringsföretagens avbetalningskrediter av konsumentkrediter. Kontokortskrediter är, som ovan nämnts, rena konsumentkrediter.

Med dessa förutsättningar blir konsumentkrediternas andel av finansieringsföretagens totala kreditgivning ca 30 %.

Statistik över finansieringsföretagen publiceras förutom av SCB även av

Finansieringsföretagens Förening, som är en branschorganisation för de svenska finansieringsföretagen. Föreningen bildades 1960 och i dag svarar dess 35 medlemmar för ca 85 % av de svenska finansieringsföretagens marknad räknat i utestående krediter och värdet av utestående leasingobjekt. Föreningen fungerar som en intresseorganisation – något kommersiellt samarbete inom föreningen förekommer inte.

Den statistik över medlemsföretagen som föreningen producerar lades om 1975 varför någorlunda jämförbar statistik endast föreligger för åren 1975 och 1976. Den statistik som finns publicerad i föreningens årsberättelse för 1976 återges i Bilaga 2.

SCB:s statistik över finansieringsföretagen är uppdelad med hänsyn till i vilka former krediterna ges. I statistiken från Finansieringsföretagens Förening delas krediterna istället i första hand in efter ändamål på sätt som redovisas i tabell 3.2.

Uppdelningen i tabell 3.2 är inte helt logisk enär fordonskrediterna består av både konsumentkrediter och företagskrediter. Med hänsyn till fordonskrediternas stora betydelse hos finansieringsföretagen är det emellertid av intresse att särredovisa dem.

För att uppskatta andelen konsumentkrediter i finansieringsföretagens

Tabell 3.2 Utestående krediter hos medlemmarna i Finansieringsföretagens Förening per den 31/12 1976

Kreditformer	Utestående krediter mkr	Andel av totala utestående krediter %
Företagskrediter	3 310	44
därav:		
factoring	1 158	16
leasing ^a	875	12
avbetalning	485	6
övrigt	792	11
Fordonskrediter	2 476	33
därav:		
avbetalning	1 236	17
belåning av kontrakt avseende operationell leasing	401	5
övrigt (framför allt lagerkrediter)	839	11
Konsumentkrediter	1 687	23
därav:		
avbetalning och reverser	877	12
kontokrediter	802	11
övrigt	8	0.1
Summa	7 473	100

^a Bokförda värdet av utestående leasingobjekt.

Källa: Finansieringsföretagens Förening.

totala kreditgivning ger föreningens statistik bättre underlag än den officiella statistiken. För att ur tabell 3.2 få fram andelen konsumentkrediter måste emellertid ett antagande göras om hur stor andel av fordonskrediterna som bör betraktas som konsumentkrediter. Belåning av leasingkontrakt och övriga fordonskrediter förutsätts inte innehålla konsumentkrediter. Enligt uppgift från Finansieringsföretagens Förening avser ungefär hälften av avbetalningsfinansieringen av fordon försäljning av personbilar. Eftersom en helt dominerande del av avbetalningsförsäljningen av personbilar sker till privatpersoner (jfr kap. 7) kan det antas att andelen konsumentkrediter, som ingår i fordonskrediterna i tabell 3.2, uppgår till ungefär en fjärdedel. Med detta antagande blir konsumentkrediternas andel av finansieringsföretagens totala kreditgivning ungefär en tredjedel.¹ Detta resultat stämmer väl överens med den skattning som i det föregående gjordes med hjälp av den officiella statistiken. Det bör emellertid framhåvas att dessa uppskattningar är mycket grova.

Trots att SCB:s statistik inte är upplagd på ett helt tillfredsställande sätt – bl. a. är ju andelen ospecificerade krediter hela 30 % – används i fortsättningen i huvudsak denna statistikälla. Motiv härför är bl. a. att det är den enda tillgängliga statistik där jämförelser bakåt i tiden är möjliga i någon större utsträckning. Eftersom en stor del av siffermaterialet i detta betänkande är hämtat från SCB:s statistik finns det anledning att göra några kommentarer till statistikens uppläggning. Dessutom hänvisas till Bilaga 2, där det statistiska meddelande från SCB som beskriver finansieringsföretagens utveckling under 1976 återges.

Vid jämförelser bakåt i tiden bör SCB:s statistik användas med viss urskillning. Detta beror framför allt på att det under vissa år tillkommit företag i den officiella statistiken som skulle ingått i tidigare års statistikredovisning. I dessa fall har emellertid SCB inhämtat uppgifter från dessa företag för närmast föregående år, vilket gör att uppgifter om nettoförändringar hos identiska företag blir helt tillfredsställande ur denna synvinkel.

Vidare förekommer, som påpekats i samband med tabell 3.1, viss dubbelräkning i den officiella statistiken. Koncerninterna transaktioner mellan finansieringsföretag räknas nämligen ibland som upplåning resp. utlåning. Genom att enbart betrakta utlåning till allmänheten undviks den uppblåsning av utlåningen som annars blir fallet. Denna effekt slår även igenom på balansomslutningen för samtliga finansieringsföretag. Enligt uppgift från SCB uppgick den från koncerninterna transaktioner rensade balansomslutningen till ungefär 10 miljarder kr vid utgången av 1976. Detta är 0,7 miljarder mindre än vad som anges i det statistiska meddelandet i bilaga 2.

Slutligen bör en viss försiktighet iakttas när det gäller användandet av SCB:s siffror rörande fördelningen av finansieringsföretagens upplåning på långgivare och låneformer. Fördelningen på långgivare är osäker därför att en betydande del av finansieringsföretagens upplåning förmedlas av bank. Ofta

¹ Egentligen gäller denna skattning enbart föreningens medlemmar. Enär dessa ganska väl täcker in de olika kreditformer som förekommer hos samtliga finansieringsföretag och svarar för en övervägande del av samtliga finansieringsföretags volym kan denna skattning dock anses vara representativ för branschen som helhet.

vet då inte finansieringsföretagen vem som är den egentlige långgivaren, varför rapporteringen till SCB blir bristfällig. Fördelningen på olika former av upplåning är bristfällig på grund av oklarheter i terminologin.

3.3 De större finansieringsföretagens ägarförhållanden och huvudsakliga verksamhetsinriktning

3.3.1 *Finansieringsföretag med direkt eller indirekt ägaranknytning till bank*

I början av 1960-talet startades på initiativ av de större affärsbankerna de första factoring- och leasingföretagen i Sverige. Dessa ägdes till en början inte direkt av bankerna utan drevs i stället som dotterbolag till förvaltnings- och utvecklingsföretag inom resp. banks intressesfär. Efter hand som bankernas engagemang i factoring- och leasingföretagen växte, framförde bankinspektionen önskemål om att dessa bolag skulle bli bankägda för att därigenom få ökad insyn i dem. År 1969 förvärvade för första gången en affärsbank (Sparbankernas Bank) aktierna i ett finansieringsföretag. Under de följande åren genomförde ett antal affärsbanker liknande förvärv och i dag har en rad av de finansieringsföretag, som tidigare endast var närstående till bank, blivit helägda dotterbolag till resp. bank. Genom ägarbankens engagemang gäller bl. a. att den har skyldighet att till bankinspektionen lämna uppgifter om finansieringsföretaget och bereda inspektionen möjlighet till insyn i verksamheten. Förutom denna indirekta insyn gäller en begränsning av upplåningsrätten för de bankägda finansieringsföretagen vilken innebär att upplåningen inte får uppgå till mer än 12,5 gånger det egna kapitalet.

Att det är just bankerna som ofta tagit initiativ till bildandet av finansieringsföretag har flera orsaker. De moderna finansieringstjänsterna factoring, leasing osv. betraktas som ett viktigt komplement till övriga banktjänster. Finansieringsföretagets tjänster kan fungera som komplement till bankens vanliga tjänster både i riskhänseende och i kreditpolitiskt hänseende. Om banken inte kan gå in med ytterligare krediter i ett företag kanske man kan finna en lösning som innebär att finansieringsföretaget bistår företaget med ytterligare medel. Likaså kan banken, i tider av kreditåttstramning, hänvisa sina kunder till finansieringsföretaget.

För ett finansieringsföretag är det en fördel att vara bankägt bl. a. därför att det ger en möjlighet att utnyttja hela bankens kontorsnät för att skaffa nya kunder. Men det finns även andra viktiga fördelar.

När det gäller upplåningen kan ett samarbete mellan bank och finansieringsföretag vara mycket fruktbart. I stor utsträckning arbetar banker och finansieringsföretag på samma upplåningsmarknad, den s. k. specialinlåningsmarknaden. Banken kan förmedla upplåning åt finansieringsföretaget och är ett låntagande finansieringsföretag dotterbolag till en bank upplevs detta som en ökad trygghet av långgivarna. Samtidigt kan ibland banken genom finansieringsföretaget erbjuda sina kunder en hög inlåningsränta när banken själv inte har behov av ytterligare inlåning eller inte anser sig kunna betala angivna räntor. Kunderna får då en högre ränta men behålls fortfarande inom bankens intressesfär.

Svenska Handelsbanken var den bank som först tog initiativ till bildandet av ett finansieringsföretag. Redan 1963 bildades Svensk Factoring AB och Svensk Leasing AB, vilka båda drev verksamhet i kommission för moderbolaget Säljfinans AB. Säljfinans ägdes vid denna tid av AB Trustee. År 1971 förvärvade Svenska Handelsbanken samtliga aktier i Säljfinans AB och året därpå bytte detta bolag namn till Svenska Finans AB Svefina. Sedan oktober 1975 äger Handelsbankens personalstiftelse Oktogonen 20 % av aktierna i Svenska Finans. Företaget bedriver uteslutande företagsfinansiering och har sin största betydelse på factoringsidan med ca 50 % av den svenska marknaden. Marknadsandelen på leasingsidan är också stor, ca 20 %. Svenska Finans avser att vid årsskiftet 1977/78 förvärva Kundkredit, som är ett finansieringsföretag med huvudsaklig inriktning på konsumentkreditgivning. Kundkredit beskrivs längre fram i detta kapitel.

Dåvarande Skandinaviska Banken tog initiativ till bildandet av Skandic-gruppen 1963. Ägare var investmentbolagen AB Custos och Säfveåns AB. Under 1976 förvärvade Skandinaviska Enskilda Banken samtliga aktier i Skandic-gruppen. Gruppen består i dag av moderbolaget FinansSkandic AB och dotterbolagen Skandic Factoring AB, Skandic Leasing AB och Skandic Refinans AB. De två förstnämnda dotterbolagen bedriver endast företagsfinansiering medan det sistnämndas kreditgivning till 85 % består av konsumentkrediter eller finansiering av sådana. Marknadsandelen inom factoring och leasing är 15–20 %. I fortsättningen används namnet FinansSkandic, varmed avses hela koncernen.

Den tredje storbanken, PKbanken, äger i dag två finansieringsföretag, PKfinans AB och PKfactoring AB. Dessa startades på initiativ av dåvarande Kreditbanken i mitten av 1960-talet och hette då Kredit Leasing AB resp. Factoring Service AB. Bolagen ägdes vid starten av AB Credentia. År 1972 förvärvade Kreditbanken samtliga aktier i Kredit Leasing och 80 % av aktierna i Factoring Service. Resterande 20 % av aktierna i factoringbolaget ägs av finansieringsföretaget Walter E. Heller Overseas Corporation, USA. PKfinans och PKfactoring har i dag en ungefärlig marknadsandel på 5–10 % och verksamheten expanderar snabbt.

En annan bank som i detta sammanhang var tidigt ute var dåvarande Göteborgsbanken. På bankens initiativ bildades 1964 Merkantil Leasing AB och Merkantil Factoring AB. Dessa bägge bolag ägdes från starten av Sponsor AB men efter en period av återkommande förändringar i ägarförhållandena förvärvade Götabanken samtliga aktier 1974. I dag har de bägge Merkantilbolagen i grova tal 10 % av marknaden för factoring resp. leasing. Förutom den ägarbaserade kontakten med Götabanken samarbetar Merkantilbolagen även med föreningsbankerna.

Sparbankernas Bank hade fram till hösten 1977 tre finansieringsföretag, Sparfactoring AB, Sparleasing AB och IndustriFinans AB IFAB (sistnämnda bolag var ej ett helägt dotterbolag). Sparfactoring och Sparleasing bildades 1969 resp. 1971 och till skillnad från övriga bankägda finansieringsföretag stod banken redan vid starten som ägare. Marknadsandelen är för både Sparfactoring och Sparleasing ungefär 5 %. IndustriFinans AB IFAB började sin verksamhet i juni 1976. Bolaget ägdes fram till hösten 1977 till 51 % av Sparbankernas Bank och till 49 % av Industri-Leasing AB. Då slogs emellertid Sparfactoring, Sparleasing och IndustriFinans samman till ett

helägt dotterbolag till Sparbankernas Bank under namnet IndustriFinans AB IFAB.

I och med bildandet av Banco Finans Factoring AB 1974 har även provinsbankerna fått ett helägt finansieringsföretag. I samband med att bolaget hösten 1976 började bedriva leasingverksamhet ändrades namnet till Banco Finans AB. Den factoringrörelse som 1974 började bedrivas i Banco Finans Factoring ingick tidigare i AB Vendax. Marknadsandelen på factoringssidan är i dag ca 5 %.

Föreningsbankerna startade under 1977 ett eget finansieringsföretag under namnet Agro Finans AB. Agro Finans är ett helägt dotterbolag till Sveriges Föreningsbankers Förbund. Verksamheten påbörjades under hösten 1977 och skall i första hand inriktas på kontraktfinansiering, finansiering av handel med jordbruksmaskiner, finansiering av fast egendom, belåning av pantbrev inom högst 75 % av uppskattat värde i fastighet avsedd för bostadsändamål, affärsändamål och jordbruk m. m. Finansieringsverksamheten synes därmed få en annan inriktning hos Agro Finans jämfört med hos övriga bankägda finansieringsföretag. Eftersom Föreningsbankernas Förbund inte är en bank har inte förbundets aktieförvärv krävt tillstånd av regeringen.

De bankägda finansieringsföretagen ägnar sig, som framgått av det ovanstående, i huvudsak åt kreditgivning till företag. Förutom factoring och leasing kan de bankägda finansieringsföretagen oftast erbjuda även andra typer av företagskrediter. Exempel på sådana kreditformer är belåning av avbetalnings- och hyreskontrakt, lagerfinansiering, confirming samt vissa typer av reverslån.

Bland de ovan nämnda kreditformerna intar de bankägda finansieringsföretagen den mest dominerande ställningen när det gäller factoring. Här är marknadsandelen för dessa företag undefär 95 %. Denna höga andel förklaras delvis av att factoring förutsätter ett välutvecklat samarbete mellan finansieringsföretaget och kundföretagets bank. Framför allt är det av intresse för banken att bevaka att värdet av företagsinteckningarna i kundföretaget inte urholkas. Det är uppenbart att detta samarbete väsentligt underlättas om banken äger finansieringsföretaget.

Även inom leasing är de bankägda finansieringsföretagens marknadsandel mycket stor. Dominansen är emellertid inte lika påtaglig som på factoringssidan. Leasingbolag med en relativt omfattande verksamhet återfinns såväl bland finansieringsföretag med indirekt ägaranknytning till bank som bland finansieringsföretag utan sådan anknytning.

Förutom direkt ägarskap har många banker även indirekt anknytning till något finansieringsföretag. Framför allt är det här fråga om finansieringsföretag som helt eller delvis ägs av bankerna närstående investmentbolag. Exempel på denna typ av finansieringsföretag är Finansierings AB Vendor, AB Vendax, Industri-Leasing AB och Köpkort AB. Dessa bolag ägs till 100 % av banker närstående investmentbolag eller förvaltningsbolag. De finansieringsföretag som endast till viss del ägs av investmentbolag ägs ibland till resterande del av ett industri- eller detaljhandelsföretag. Exempel på sådana finansieringsföretag är Finax Finans Service AB och Kundkredit AB. Denna typ av finansieringsföretag har hänförs till kategorin övriga leverantörsanknutna, som beskrivs längre fram.

Finansierings AB Vendor bildades i slutet av 1950-talet. Företaget ägs via AB Thisbe till lika delar av AB Investor och AB Providentia. Verksamheten är inriktad på olika specialformer av företagsfinansiering samt säljarförmedlade reverslån till konsumenter, framför allt i form av s. k. fritidshuslån. Företagsfinansieringen riktar sig framför allt mot Skandinaviska Enskilda Bankens kunder, vilka genom Vendor kan erbjudas finansieringsformer som kompletterar bankens egen kreditgivning. Vendor äger Eurocard, som är ett kontokortsföretag (endast s. k. betalkort) men som även driver viss annan verksamhet. Bl. a. kan nämnas att Eurocard står bakom Rikskuponger som fått en omfattande spridning.

AB Vendax startades av Vendor i mitten på 1960-talet men är sedan 1974 ett helägt dotterbolag till AB Investor. Verksamheten är helt inriktad på företagsfinansiering. Sedan factoringrörelsen 1974 avyttrades till Banco Finans Factoring, består verksamheten numera framför allt av finansiell leasing samt finansiering av avbetalnings- och hyreskontrakt. Marknadsandelen inom leasing är ca 10 %.

Industri-Leasing AB ägs till lika delar av Almedahl-Dalsjöfors AB och Nordinvest AB. Det sistnämnda bolaget är ett helägt dotterbolag till Investment AB Promotion. Verksamheten som påbörjades 1973 är bl. a. inriktad på leasing av datamaskiner. Industri-Leasing har dotterbolag i flera europeiska länder. Bolagets andel av den svenska leasingmarknaden uppgår till ca 5 %.

Köpkort AB är det största svenska kreditkortsföretaget. Det bildades i början av 1960-talet på initiativ av ett konsortium av de största affärsbankerna. Företaget ägs av dessa banker närstående bolag. Verksamheten bedrivs dels i det egna kontosystemet Köpkort och dels i ett tiotal legokontosystem, som administreras av det helägda dotterbolaget Detaljhandels Kontoservice AB. Moderbolagets andel av marknaden för kontokortskrediter är ca 40 %.

3.3.2 *Leverantörsanknutna finansieringsföretag*

Vissa industri- och detaljhandelsföretag har brutit ut delar av koncernens finansieringsverksamhet och lagt dessa i ett särskilt företag. Denna typ av finansieringsföretag sysslar endast med finansiering av försäljning av koncernens egna produkter. Det är framför allt inom bilbranschen man återfinner denna typ av finansieringsföretag.

Det finns flera anledningar till att ett industriföretag väljer att lägga finansieringsverksamheten i ett separat bolag. För det första kan man undvika den upplåsning av balansräkningen och försvagning av soliditeten, som finansieringsverksamheten annars skulle leda till. För det andra erhålles en effektiv avgränsning av ansvar och resultat. Vidare kan det ofta vara en policyfråga – det anses inte lämpligt att ett produktionsföretag bedriver finansieringsverksamhet i större omfattning.

Störst bland de leverantörsanknutna bilfinansieringsföretagen är AB Volvofinans. Med en balansomslutning som vid utgången av 1976 uppgick till drygt 1,4 miljarder kr var Volvofinans vid denna tidpunkt det största svenska finansieringsföretaget. Volvofinans ägs till lika delar av AB Volvo och AB Volverkinvest. Sistnämnda bolag ägs av Volvos återförsäljare. De tre

dominerande kreditformerna är lagerfinansiering, avbetalningsfinansiering samt belåning av billeasingkontrakt. Krediter lämnas enbart till Volvos svenska återförsäljare.

Saab-Scania Finans AB ägs till 40 % av AB Saab-Scania medan resterande 60 % av aktierna är lika fördelade mellan Investor och Providentia. Verksamheten är inriktad på finansiering av försäljning av nya Scania-lastbilar och -bussar.

Södertälje Bilkredit AB är ett helägt dotterbolag till Saab-Scania. Bolagets verksamhet administreras av personal anställd hos Saab-Scania Finans. Bolaget finansierar försäljning och uthyrning av personbilar samt försäljning av begagnade lastbilar.

Saab-Scania äger även Bil & Buss Finansierings AB, som köptes upp under 1976. Tidigare ägare var Incentive AB. Bolaget bedriver finansiering av fordonsförsäljning av såväl Saab-Scantias egna bilar som av andra bilmärken.

Förutom Volvo och Saab-Scania har ett flertal bilföretag etablerat egna finansieringsföretag. Bland dessa märks Ford, General Motors och Peugeot-Citroën. I likhet med t. ex. Volvofinans består dessa företags verksamhet huvudsakligen av avbetalningsfinansiering, belåning av billeasingkontrakt samt lagerfinansiering.

Förutom inom bilbranschen finns det såväl inom industrin som inom detaljhandeln finansieringsföretag som helt eller delvis ägs av leverantörsföretag. Bland de leverantörsägda finansieringsföretagen inom detaljhandeln återfinns bl. a. kontokortsföretagen NK-konto AB, IKEA Konto AB (numera IKANO Finans AB) samt Gylling Plus-konto AB. Dessa är helägda dotterbolag till resp. detaljhandelsföretags ägare eller till detaljhandelsföretaget självt. NK-konto, som är äldst av kontokortsföretagen, sköter själv administration och finansiering av sitt kontosystem. Såväl IKEA Konto som Gyllings Plus-konto överlåter emellertid administrationen av sina kontosystem till ett annat finansieringsföretag, Conto Företagen AB, vilket beskrivs längre fram i detta kapitel. De svarar emellertid själva för finansieringen. IKEA Konto och Gylling Plus-konto är s. k. legokonton. Denna kontoform har utbredd sig snabbt de senaste åren. De flesta övriga legokontosystem är emellertid förhållandevis små och behandlas därför inte i detta kapitel.

Inom detaljhandeln finns också två finansieringsföretag som endast delvis är leverantörsägda – Finax Finans Service AB och Kundkredit AB. De är båda relativt stora när det gäller konsumentkrediter.

Finax ägs till 51 % av Finans AB Tornet och till resterande 49 % av Rationell Finansiering AB (Rafi). Rafi ägs i sin tur av Svenska AB Philips. Finax kreditgivning består till drygt 80 % av konsumentkrediter. De vanligaste kreditformerna är reverskrediter och avbetalningskrediter. Vidare har bolaget ett eget kontosystem och administrerar dessutom ett antal legokontosystem. En betydande del av, men långt ifrån hela, Finax finansiering avser försäljning av Philips produkter.

Kundkredit ägs till lika delar av Industrivärden AB och NK-Åhléns AB. Bolaget är liksom Finax till en helt dominerande del inriktad på konsumentkreditgivning. Verksamheten består till största delen av avbetalningsfinansiering och säljarförmedlad reverslånggivning. Svenska Finans avser att vid

årsskiftet 1977/78 förvärva samtliga aktier i Kundkredit.

Utanför bilbranschen är det ett fåtal finansieringsföretag av större betydelse i vilka industriföretag innehar aktier. Som exempel kan nämnas Rationell Finansiering AB (Rafi) och Atlas Copco Finans AB. Rafi är, som tidigare nämnts, ett helägt dotterbolag till Svenska AB Philips. Bolaget ger krediter till försäljningsbolag inom Philipskoncernen mot säkerhet i kundfordringar. Kreditgivningen är till ungefär lika stora delar inriktad på finansiering av Philipstillverkade varaktiga konsumtionsvaror resp. industriella varor.

Atlas Copco Finans ägs till 40 % av Atlas Copco AB samt till 30 % vardera av Investor och Providentia. Kreditgivningen gäller enbart försäljning från företag inom Atlas Copco-gruppen. En stor del av kreditgivningen avser transaktioner med utlandet.

3.3.3 *Låntagarknutna finansieringsföretag*

Inom detaljhandeln – framför allt inom livsmedelsbranschen – har ett antal finansieringsföretag bildats där kreditgivningen inte riktar sig till konsumenter utan till ägarföretagen själva. Dessa finansieringsföretag har tillkommit för att underlätta ägarföretagens finansiering av inköp av nya butiksinnredningar, lagerlokaler m. m.

Dagab och ICA representeras i detta sammanhang bl. a. av AB Svenska Kolonialgrossister resp. AB Eols Kreditinstitut. Ett antal fristående detaljhandlare har organiserat sig i AB Handelskredit med dess systerbolag Bagerikredit, Järnhandelskredit, Kiosk- och Servicehandelns kreditinstitut, Svensk Hotell- och Restaurangkredit samt Textilkredit.

3.3.4 *Övriga finansieringsföretag*

Bland de större finansieringsföretag som ännu inte nämnts återfinns bl. a. Independent Leasing AB, Conto Företagen AB och Leasing AB Garnis.

Ägarstrukturen hos Independent Leasing är något komplicerad. Karl-Adam Bonnier äger två tredjedelar och Simon Bonnier äger en tredjedel av aktierna i Bonnier & Bonnier Independent Banking AB. Detta bolag äger i sin tur till 100 % Independent Holding AB. Sistnämnda bolag äger 100 % av aktierna i Independent Factoring och 23,3 % av aktierna i Independent Leasing. Den dominerande delen av resterande aktier i Independent Leasing innehas av två utländska leasingbolag (United States Leasing International och Mercantile Credit Company) samt investmentbolagen Asken, Cardo och Företagsfinans.

Independent Leasing är ett av de mest expansiva svenska leasingbolagen. Marknadsandelen uppgår till ca 20 %. Bolaget introducerades på Stockholms Fondbörs under hösten 1976 och blev därmed det första finansieringsföretaget på börsen. Bl. a. genom etablering av dotterbolag i Danmark och Finland har Independent Leasing en högre andel utlandsverksamhet än flertalet övriga leasingbolag.

Conto Företagen är ett av de större kontokortsföretagen. Erik Elinder, som intill helt nyligen ägde 90 % av aktierna, har byggt upp koncernen kring Stockholms Konto-Ring som inköptes 1971. Hösten 1977 trädde tre nya ägare in – Rederi AB Salénia, Rang Invest AB samt Finans AB Tornet. Dessa har

numera 33, 33 resp. 6 % av aktierna medan de gamla ägarna samt vissa medarbetare tillsammans äger resterande andel. Verksamheten bedrivs i tre egna kontosystem samt ett antal legokontosystem. Conto Företagens kreditbedömning sköts av Abak Justitia AB som är dotterbolag till kreditupplysningsföretaget Soliditet AB. Volymen av utestående krediter inom samtliga de av Conto Företagen administrerade kontosystemen var vid utgången av 1976 mer än tre gånger så stor som Conto Företagens egen balansomslutning.

Ett litet speciellt finansieringsföretag är Leasing AB Garnis. Företaget ägs av Stockholms Läns Landsting. Verksamheten omfattar leasing av främst sjukvårds- och tandvårdsutrustning till landstingets egna förvaltningar. Upplåningen sker på den öppna marknaden mot borgen av landstinget. Verksamheten administreras av landstingets finanskontor.

I Appendix 3:1 återfinns en sammanställning som omfattar de flesta större finansieringsföretag. För varje företag anges ägare och balansomslutning per bokslutsdag under räkenskapsåret 1976. Sammanställningen inkluderar emellertid inte ett antal mindre finansieringsföretag inom bilbranschen, vissa finansieringsföretag som bedriver obligationsbelåning m. fl. Vidare ingår inte finansieringsföretag som bedriver verksamhet i kommission för moderbolaget. Exempel på sådana finansieringsföretag är AB Motorfinans (dotterbolag till Philipssons) och AB Radio-Invest (dotterbolag till Luxor). Orsaken till att denna typ av finansieringsföretag ej behandlas närmare i detta betänkande är att verksamheten i hög grad är integrerad i moderbolagets verksamhet.

3.4 Upplåning

Ungefär hälften av finansieringsföretagens upplåning sker enligt den officiella statistiken hos svenska icke-finansiella företag. Upplåningen i bank uppgår enligt den officiella statistiken till ungefär 20 %. På grund av viss oklarhet i samband med rapporteringen till SCB är emellertid denna procentsats något högre än den verkliga andelen. Andra finansiella företag, dvs. andra finansieringsföretag, försäkringsbolag, investmentbolag m. fl., svarar enligt den officiella statistiken för ca 15 %. Med hänsyn till den dubbelräkning som ibland förekommer i samband med koncerninterna transaktioner är denna andel dock i realiteten knappt 10 %. Resterande del av upplåningen kommer från stiftelser, pensionskassor, organisationer m. fl. Endast en obetydlig del kommer från utlandet. Tendensen under senare år har framför allt varit att bankerna minskat sin andel av finansieringsföretagens upplåning medan övriga långgivares andel har ökat.

Finansieringsföretagens upplåning från andra än banker är för det mesta kortfristig – ibland är uppsägningstiden så kort som sju dagar. De vanligaste låneformerna är här reverslån och finansväxlar. Räntan för denna upplåning ligger för det mesta något över den ränta som bankerna betalar för s. k. specialinlåning. En betydande del av finansieringsföretagens upplåning förmedlas av banker.

Den långfristiga upplåningen svarar för en mindre del av finansieringsföretagens totala upplåning. Långgivare är bl. a. försäkringsbolag, pensionskas-

sor, stiftelser och organisationer.

De olika typerna av finansieringsföretag uppvisar vissa skillnader i sin upplåningsstruktur. Således lånar de stora factoring- och leasingföretagen (som mestadels är bankägda) relativt sett mindre i bank än övriga finansieringsföretag, medan det omvända gäller för bl. a. de branschriktade finansieringsföretagen i detaljhandelssektorn, t. ex. AB Handelskredit.

3.5 Internationellt samarbete mellan finansieringsföretag

Det internationella samarbetet mellan finansieringsföretag består både av informationsutbyte och rent kommersiellt samarbete. Inom de båda intresseorganisationerna Eurofinas och Leaseurope sker ett vidsträckt internationellt erfarenhetsutbyte. Dessa båda organisationer är sammanslutningar av nationella branschorganisationer i ett 15-tal länder. Sverige representeras i dessa organisationer av Finansieringsföretagens Förening.

Kommersiellt samarbete sker inom ramen för ett flertal organisationer. Inom bl. a. Interlease, International Credit Union, Leaseclub och Multilease förmedlar finansieringsföretag i ett 30-tal länder leasingaffärer sinsemellan. Factoringsamarbete sker bl. a. inom Factors Chain International, Hellergruppen och International Factors, som alla har medlemmar i ett 20-tal länder. Hur det kommersiella samarbetet går till tas upp i samband med beskrivningen av de olika finansieringsformerna i följande kapitel.

3.6 Finansieringsföretagens utveckling

Finansieringsföretagens verksamhet har framför allt under senare år expanderat mycket kraftigt. I diagram 3.1 visas utvecklingen av finansieringsföretagens kreditgivning dels nominellt och dels justerat för ökningen i producentprisindex för industrin.

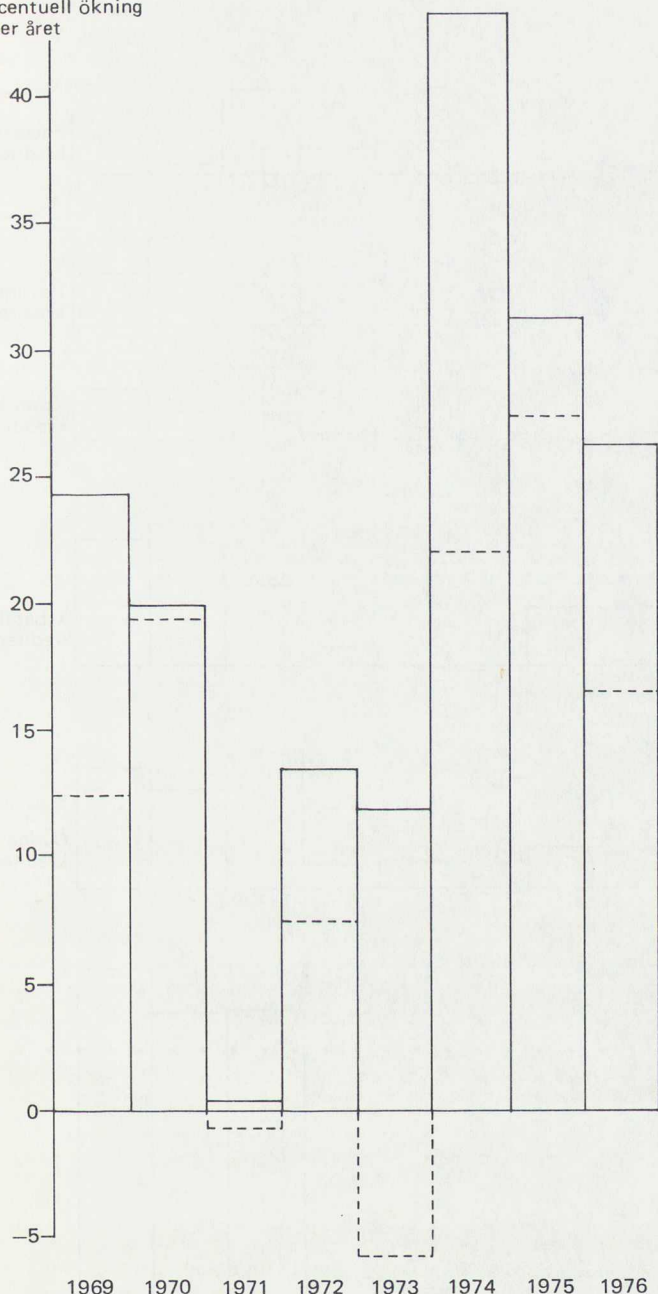
Som framgår av diagram 3.1 har expansionen, även efter korrigering för prisstegringar, varit mycket kraftig. En tendens till extra kraftig ökning under år med stram kreditpolitik kan skönjas. Således har expansionstakten varit relativt sett högre, bl. a. under de kreditpolitiskt restriktiva åren 1969–1970 och fr. o. m. 1974. Under år med en mindre stram kreditpolitik, t. ex. 1971–1973, har däremot utvecklingen av finansieringsföretagens kreditgivning varit betydligt mer dämpad.

I diagram 3.2 visas hur finansieringsföretagens kreditgivning fördelad på olika kreditformer har utvecklats under åren 1969–1976.

Av diagram 3.2 framgår att de olika kreditformerna uppvisar mycket skilda expansionsmönster. Vissa likheter finns dock. Således uppvisar factoringkrediter och övriga krediter påfallande lika utvecklingsmönster. Detsamma gäller avbetalningskrediter och leasingkrediter. Det är emellertid inte troligt att det förekommer några sådana direkta samband som diagrammet antyder. Det är nämligen en mängd faktorer som på olika sätt påverkat de olika kreditformernas utveckling.

När det gäller utvecklingen av finansieringsföretagens kreditgivning till näringsidkare är det framför allt två trender i näringslivets finansiella

Procentuell ökning
under året

1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976

— Nettoförändring uttryckt som procentuell ökning av utestående krediter vid årets början

--- d:o minskat med det antal procentenheter med vilket producentprisindex för industrin ökade under året

^a Inkl bokförda värdet av utestående leasingobjekt. I de fall leasingbolagen har brutet räkenskapsår avses förändringen mellan respektive års bokslutstidpunkter

Källa: SCB

Diagram 3.1 Finansieringsföretagens nominella och reala kreditgivning^a 1969–1976
Nettoförändring hos identiska företag

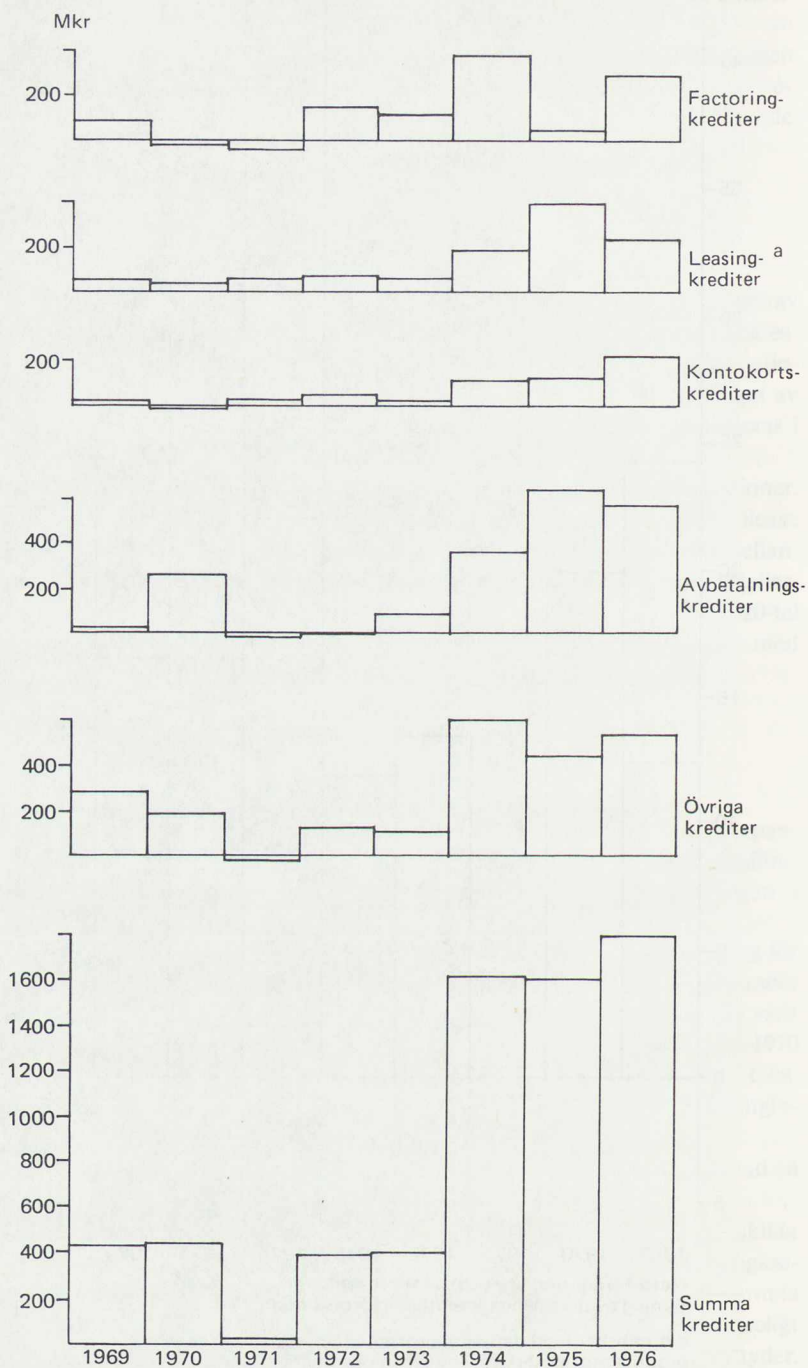

Diagram 3:2 Finansie-
ringsföretagens kreditgiv-
ning 1969–1976
Nettoförändring hos iden-
tiska företag

^a Avser förändringen mellan bokslutstidpunkter av bokförda värdet av utestående leasingobjekt.

Källa: SCB

utveckling under 1970-talet som är av betydelse. Dels har näringslivets kapitalbehov ökat genom en kraftig ökning av investeringarna och dels har företagen på grund av sjunkande självfinansieringsgrad ökat andelen externt anskaffat kapital. Detta har inneburit ökad efterfrågan på krediter som inte ställer så stora krav på bankmässiga säkerheter. Finansieringsföretagen har specialiserat sig på just denna form av krediter.

Finansieringsföretagen har dels vidareutvecklat vissa av bankernas kreditformer och dels utvecklat helt nya former av krediter. Factoring och belåning av avbetalningskontrakt är exempel på vidareutveckling av kreditformer som bankerna sedan länge arbetat med. Finansiell leasing representerar däremot en helt ny kreditform som finansieringsföretagen successivt utvecklat.

Karakteristiskt för finansieringsföretagens kreditformer jämfört med bankernas är att de i högre grad utnyttjar befintliga säkerheter. Banklagens formella krav på betryggande säkerheter och bankspektionens övervakning begränsar bankernas möjligheter att utnyttja tillgängliga säkerheter. Några motsvarande krav på säkerheter gäller inte för finansieringsföretagen. Detta förhållande har med all säkerhet bidragit till finansieringsföretagens kraftiga tillväxt.

Jämfört med andra kreditinstitut åtnjuter finansieringsföretagen ytterligare en fördel – frånvaron av kreditpolitisk reglering. I situationer där bankerna på grund av t. ex. utlåningsreglering inte har kunnat möta allmänhetens kreditefterfrågan har finansieringsföretagen kunnat tillgodose vissa av de kreditbehov som bankerna inte har klarat.

Vid sidan av finansieringstjänsterna kan finansieringsföretagen erbjuda sina kunder avancerade administrativa system för t. ex. fakturahantering. Dessa system kan ofta ge kunderna värdefulla rationaliseringsvinster och har säkert skapat ett ökat intresse för finansieringsföretagens tjänster, framför allt bland mindre och medelstora företag.

En nödvändig förutsättning för finansieringsföretagens expansion har varit att det har funnits en upplåningsmarknad att tillgå. Tillkomsten och tillväxten av den s. k. specialinlåningsmarknaden har därvid varit av största vikt. Långivare på denna marknad är framför allt större företag med hög likviditet. Termen specialinlåningsmarknad kommer av att bankerna i allt större utsträckning erbjuder dessa företag – och även andra – förmånligare räntevillkor än vad som avspeglas i deras normala, annonserade inlåningsräntor. Det rör sig här om belopp i storleksordningen en halv miljon kronor och uppåt. Inlåningen i affärsbankerna består i dag till ca 20 % av sådan specialinlåning. Termen specialinlåningsmarknad har emellertid utvidgats till att omfatta upplåning på denna marknad över huvud taget, alltså inte enbart bankernas specialinlåning. Specialinlåningsmarknaden har först på senare år nått den omfattning den har i dag. Bl. a. har det ökade resultatsmedvetandet hos företagens finansavdelningar bidragit till denna marknads ökade betydelse. Genom specialinlåningsmarknadens tillväxt har finansieringsföretagen haft god tillgång till upplåningsmedel för sin kreditgivning.

Appendix 3:1

Balansomslutning och ägarförhållanden i de större svenska finansieringsföretagen per bokslutsdag räkenskapsåret 1976

Företag	Ägare	Balansomslutning per bokslutsdag räkenskapsåret 1976 (mkr)
<i>Factoring och leasingföretag</i>		
Banco Finans AB	Provinsbankerna	59
Förvaltnings AB P-finans	Prospective Investment	28
Independent Factoring AB	Karl-Adam och Simon Bonnier via bl. a. Independent Holding	30
Independent Leasing AB	Karl-Adam och Simon Bonnier (via bl. a. Independent Holding) 23 %, två utländska leasingbolag 20 %, tre svenska investmentbolag 24 %, m. fl.	207
IndustriFinans AB IFAB ^b	Sparbankernas Bank 51 %	18
Industri-Leasing AB	Industri-Leasing 49 %	95
Leasingaktiebolaget Garnis	Almedahl 50 %, Nordinvest ^a 50 %	99
Merkantil Factoring AB	Stockholms Läns Landsting	132
Merkantil Leasing AB	Götabanken	207
PKfactoring AB	Götabanken	144
PKfinans AB	PKbanken 80 %, Walter E. Heller Overseas Corp. USA 20 %	416
FinansSkandic ^c	PKbanken	1 172
Sparfactoring AB ^b	Skandinaviska Enskilda Banken	158
Sparleasing AB ^b	Sparbankernas Bank	131
Svenska Finans AB	Sparbankernas Bank	1 306
AB Vendax	Svenska Handelsbanken 80 %, Oktogonen 20 %	361
	Investor	
	Summa balansomslutning	4 563
<i>Kreditkortsföretag</i>		
Conto Företagen AB	Rederi AB Salénia 33 %, Rang Invest 33 %, Finans AB Tornet 6 %, övriga (bl. a. Erik Elinder) 28 %	49
AB Girokredit	Gunnar Axelsson	30
Gylling Plus-konto AB	Bertil Gylling J:r	57
IKEA Konto AB ^d	Ingvar Kamprad	63
Köpkort AB	De större affärsbankerna och Sparbanksföreningen via diverse förvaltningsbolag	303
AB NK-Konto	NK-Åhléns	128
	Summa balansomslutning	630
<i>Bilfinansieringsföretag</i>		
AB Autokredit	Motorvärden	88
Bil & Buss Finansierings AB	Saab-Scania	91
Ford Credit AB	Ford Motor Company	112
General Motors Acceptance Corp., Continental, USA. filialen i Sverige	General Motors Acceptance Corp. Continental, USA	237
Motorvärden AB	Investment AB Östermalm 37 %, UDT International Ltd., England 35 %, AB Custodia 11 %, m. fl.	33
Saab-Scania Finans AB	Saab-Scania 40 %, Investor 30 %, Providentia 30 %	441
AB Svensk Bildiskontering	Peugeot-Citroën S/A, Paris	25
Södertälje Bilkredit AB	Saab-Scania	90
AB Volvofinans	Volvo 50 %, Volverkinvest 50 %	1 411
	Summa balansomslutning	2 528

Företag	Ägare	Balansomslutning per bokslutsdag räkenskapsåret 1976 (mkr)
<i>Övriga finansieringsföretag</i>		
Atlas Copco Finans AB	Atlas Copco 40 %, Investor 30 %, Providentia 30 %	270
Bonniers Obligationsavdelning AB	Karl-Adam och Simon Bonnier via Bonnier & Bonnier Independent Banking	76
AB Eols Kreditinstitut	ICA Eol AB	146
Finansierings AB Vendor	Investor och Providentia via Thisbe	651
Finax Finans Service AB	Finans AB Tornet 51 %, Rafi (se nedan) 49 %	383
AB Handelskredit m. fl.	Diverse detaljhandlare	178 ^e
Kundkredit AB/	Industrivärden 50 %, NK-Ähléns 50 %	349
Lånekassan för premieobliga- tioner K/B	Bonniers Obligationsavdelning (se ovan)	53
Rationell Finansiering AB (Rafi)	Svenska Philips	220
AB Svenska Kolonialgrossister	Dagab (via ASK-bolagens ek. fören. u. p. a.) m. fl.	33
Summa balansomslutning		2 359

^a Nordinvest är helägt dotterbolag till Investment AB Promotion.

^b Hösten 1977 slogs IndustriFinans, Sparfactoring och Sparleasing ihop till ett helägt dotterbolag till Sparbankernas Bank under namnet IndustriFinans AB IFAB.

^c Består av moderbolaget FinansSkandic AB, samt dotterbolagen Skandic Factoring AB, Skandic Leasing AB och Skandic Refinans AB. Koncernen bedriver inte enbart factoring och leasing, men dessa verksamhetsgrenar dominerar.

^d Numera namnändrat till IKANO Finans AB.

^e Avser summan av balansomslutningen för Handelskredit, Bagerikredit, Järnhandelskredit, Kiosk- och Servicehandels Kreditinstitut, Svensk Hotell- och Restaurangkredit samt Textilkredit.

^f Samtliga aktier i Kundkredit förvärvas vid årsskiftet 1977/78 av Svenska Finans.

Källa: Årsredovisningar och uppgifter från de enskilda företagen.

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

Page

4 Factoring

4.1 Inledning

Factoring består av tre huvudfunktioner, finansiering, reskontraservice och kreditrisktäckning. Dessa kan kombineras ihop till olika servicepaket på sätt som framgår av figur 4.1.

Finansieringsfunktionen innebär att säljaren av factoringbolaget får kredit mot säkerhet i sina fakturor. Vid fakturabelåning kan en säljare på detta sätt disponera upp till 70–80 % av de överlåtna fakturornas värde omedelbart efter faktureringen. Motsvarande procentsats vid fakturaköp är 80–90 %.

Kreditrisktäckning innebär att factoringbolaget övertar kreditrisken för säljarens fakturor. Factoringbolaget åtar sig att betala säljaren senast en viss tid efter förfallodagen även om köparen ej har betalt. Kreditrisktäckning kombineras ofta med finansiering.

Reskontraservice innebär att factoringbolaget upprättar en kundreskontra för säljarens räkning. Denna administrativa service, som är starkt mekaniserad, innefattar även likvidhantering samt påminnelse- och bokföringsrutiner.

Förutom ovanstående funktioner kan man säga att factoring även innehåller en *rådgivande funktion*. Genom att factoringbolaget löpande behandlar information om kundernas betalningsvanor kan sälj företaget ”varnas” för att ge kredit till en kund som börjat missköta sina betalningar.

Den ökade systematisering av fakturarutinerna som factoring innebär leder ofta till att kunderna betalar snabbare – en minskning av den genomsnittliga faktiska kredittiden är mycket vanlig. Dessutom minskar ofta kundförlusterna.

Deltjänst Service-paket	Finan-siering	Kreditrisk-täckning	Resekontra-service
Faktura-belåning	X		X
Fakturaköp	(X)	X	X
Export-factoring	(X)	X	X

Anm. (X) markerar att deltjänsten inte nödvändigtvis ingår.

Figur 4.1 Factoring – deltjänster och servicepaket

För att factoring skall vara lämpligt för ett företag bör detta ha en viss storlek på omsättningen och visst minimiantal fakturor per år. Som riktmärken anges ibland 2 mkr i omsättning och 1 000 fakturor per år. Dessutom bör företaget ha en relativt låg frekvens av reklamationer och tvister. Huvudsakligen belånas varufordringar. Factoring anses speciellt förmånligt för företag med knapphet på traditionella "bankmässiga" säkerheter, företag som befinner sig i snabb tillväxt, företag med säsongmässiga variationer i försäljningen och företag som har en stor del av rörelsekapitalet bundet i kundfordringar.

Factoring infördes i Sverige 1963 och har sedan dess ökat kraftigt i omfattning. I dag bedrivs factoring av ett tiotal finansieringsföretag. De bankägda factoringbolagen dominerar stort med en sammanlagd marknadsandel på ca 95 %. År 1976 belånade/köpte factoringbolag i Sverige fakturor för nära 16 miljarder kr. Enligt statistiska centralbyråns statistik över finansieringsföretagen uppgick de utestående factoringkrediterna till ca 1 300 mkr i slutet av 1976. Därmed uppgick factoringkrediternas andel av finansieringsföretagens totala utestående krediter, inkl. leasing, till 15 %.

Innehållet i detta kapitel är disponerat på följande sätt. Först ges en beskrivning av fakturabelåning som inkluderar finansieringsfunktionen och den administrativa service som alltid ingår i factoring. Den tredje deltjänsten i factoringbegreppet, kreditrisktäckning, beskrivs närmare i det avsnitt som behandlar fakturaköp. Exportfactoring beskrivs i ett särskilt avsnitt som även innehåller en kortfattad redogörelse av det kommersiella samarbetet inom internationella factoringorganisationer. Vid sidan av de former av factoring som beskrivs i figur 4.1 finns ett antal varianter och specialfall som ofta något felaktigt benämns factoring. Ett par av dessa specialformer beskrivs under rubriken närbesläktade kreditformer. Slutligen ges dels en kvantitativ beskrivning av den svenska factoringmarknadens utveckling och dels en diskussion av några tänkbara orsaker till denna utveckling.

4.2 Beskrivning av olika former av factoring

4.2.1 Fakturabelåning

Fakturabelåning är den form av factoring som är vanligast i Sverige. I det följande ges en kort beskrivning av hur fakturabelåning går till rent tekniskt. Först skall emellertid några begrepp som är relevanta i sammanhanget definieras.

Några factoringtermer

Följande termer används i första hand i samband med fakturabelåning, men några är även aktuella vid beskrivningen av fakturaköp.

Factoringföretaget som ger krediten kallas vanligen *factorn*. *Säljaren* är den som belånar sina fakturor, medan *köparen* är den som faktureras. *Fakturans slutsumma* utgörs av bruttobeloppet på fakturan, inkl. moms o. d., med avdrag för eventuella rabatter. De fakturor som ligger till grund för den kredit som factorn ger säljaren utgör *belåningsunderlaget*. Den maximala andel av belåningsunderlaget som factorn åtar sig att belåna kallas *belåningsprocenten*.

och uttrycks vanligen i procent av belåningsunderlaget. Den övre kreditgränsen i kronor räknat varierar således vid konstant belåningsprocent med belåningsunderlaget. För att hålla kontroll på kreditåtagandena mot enskilda säljare, men också totalt, fastställer factorn även en *kreditlimit* som inte får överskridas även om belåningsunderlaget skulle medge detta.

Förloppet vid fakturabelåning

Förloppet vid fakturabelåning i Sverige varierar något mellan olika factoringbolag men är i stort sett följande:

1. Originalfaktura med kopior skickas som vanligt till köparen. I fakturaten texten meddelas att fordringen överlåtits till factorn och att betalning skall ske till denne (denuntiation).
2. Överlåtna fakturor skickas tillsammans med en s. k. överlåtelsehandling av säljaren till factorn, vanligen en gång per vecka.
3. Köparen betalar senast på förfallodagen till factorn (givetvis förekommer även förseningar).
4. Regelbundet, t. ex. varje vecka, erhåller säljaren en saldolista från factorn där denne bl. a. anger vilka fakturor som f. n. ingår i belåningsunderlaget. Förutsättningar för att en viss faktura skall kunna ingå i belåningsunderlaget är bl. a. att varan är levererad och att motfordran inte föreligger.
5. Enligt överenskommelse med säljaren åtar sig factorn att efter en viss tid skicka betalningspåminnelse till köparen såvitt denne inte har betalat på förfallodagen. Factorn åtar sig även att på anmaning från säljaren överlämna obetalda fakturor till inkassoföretag för indrivning.
6. Factorn ombesörjer kundreskontrabokföring över de i avtalet inkluderade fakturorna och lämnar regelbundet säljaren en förteckning över utestående fordringar och influtna betalningar, s. k. likvidavräkning.
7. När säljaren fått besked om storleken av den utnyttjade delen av fakturakrediten, t. ex. då likvidavräkningen erhålles, kan han disponera detta belopp efter eget gottfinnande.
8. Om säljarens skuld till factoringbolaget skulle överstiga det högsta kreditbelopp som säljaren enligt avtalet får utnyttja är säljaren skyldig att, på uppmaning från factorn, inbetala överskjutande belopp till factorn.

Avtal om fakturabelåning

För att närmare belysa innebörden av ett fakturabelåningsavtal återges här några punkter vilka normalt ingår i ett sådant avtal. En kopia av ett fakturabelåningsavtal bifogas i Appendix 4:1. Det bör framhållas att de avtal som olika factoringbolag använder till vissa delar skiljer sig åt. Det enskilda factoringbolaget använder dock nästan alltid sitt standardavtal vid inhemsk fakturabelåning. I varje enskilt avtal specificeras kreditlimit, belåningsprocent, ränta, hanteringsavgift (kallas ibland hanteringsprovision) och limitavgift.

Avtal, uppsägning

Avtalet gäller t. v. och skall upphöra att gälla 90 dagar efter från någondera sidan verkställd uppsägning. Om emellertid säljaren inte fullgör sina förpliktelser eller om factorn bedömer att säljaren inte kommer att kunna fullgöra sina förpliktelser, kan factorn till omedelbart upphörande säga upp avtalet eller sänka kreditlimiten och/eller den procent av belåningsunderlaget till vilken fakturakrediten får utnyttjas.

Pantförskrivning

Till säkerhet för sina förpliktelser gentemot factorn pantförskriver säljaren samtliga sina fordringar enligt fakturor som utfärdats efter avtalets ikraftträdande. Även om det så gott som alltid är så att alla fakturor går till factorn förekommer det även att säljaren inte låter hela sin fakturering gå genom factorn. Detta regleras i så fall i ett särskilt avtal.

Avgifter

Vid fakturabelåning betalar säljaren i huvudsak tre olika avgifter till factoringbolaget. *Limitavgiften* uppgår till ett i avtalet angivet procenttal av kreditlimiten, vanligen 1 %. För utnyttjad fakturakredit betalar säljaren en årlig *ränta*, som vanligen ligger ungefär 4 procentenheter över gällande diskonto.¹ Räntesatsen kan dock successivt justeras av factorn med hänsyn till förändringar i det allmänna ränteläget. För factorns arbete med hanteringen av fordringarna erlägger säljaren en *hanteringsavgift* enligt ett i avtalet angivet procenttal av slutsumman på varje faktura (brukar variera mellan 0,2 och 1,5 %). Normalt förbinder sig säljaren att erlägga en minimisumma, vanligen ca 10 000 kr, per år för limitavgift och hanteringsavgift även om summan av dessa avgifter inte uppgår till nämnda minimibelopp. Hanteringsavgiften bestäms bl. a. av säljarens årsfakturering, antalet köpare, antalet fakturor och köparnas betalningsvanor och revideras med jämna mellanrum.

Bestämning av belåningsunderlag

Normalt belånas inte fakturor med en löptid som överstiger 90 dagar. Även längre löptider förekommer dock. Om inte full betalning för en faktura som ingår i belåningsunderlaget sker inom 45–60 dagar från den i fakturan angivna sista betalningsdagen, skall fakturan såsom osäker utgå ur belåningsunderlaget. Även före denna tidpunkt skall en faktura frånräknas belåningsunderlaget om:

- a. Köparen bestrider betalningsskyldighet.
- b. Factorn finner att det föreligger risk för att fakturan inte kommer att betalas.
- c. Säljaren inte har fullgjort sina skyldigheter avseende den aktuella fakturafordringen.

¹ Vid nuvarande kreditmarknadsläge har skillnaden mellan finansieringsföretagens upplåningsränta och diskontot ökat, varför siffran 4 procentenheter torde vara för låg.

Administrativ service

Den administrativa service som ingår i fakturabelåning (och även i övriga former av factoring) varierar något mellan olika factoringbolag, men nedanstående serviceåtaganden torde vara bland de vanligast förekommande. *Reskontraföring* av överlåtna fakturor och inkommande likvider ger grundvalen för factorns administrativa service till säljaren. *Likvidbehandling* innefattar bl. a. kontroll av dragna kassarabatter samt avprickning och bokning av likvider. *Kravverksamhet* sker i enlighet med överenskommelse med säljaren. *Statistik* över säljarens fakturering och utestående kundfordringar produceras regelbundet. *Kreditlimitering* innebär att säljarens kunder kan åsättas individuella kreditlimiter i enlighet med säljarens önskemål. Överskriden kreditlimit rapporteras sedan av factoringbolaget till säljaren. Det förekommer även att factoringbolaget ombesörjer solvensrapportering och kreditkontroll med angivande av solvenskod för varje kund och rapportering av händelser som kan påverka kundens kreditvärdighet.

4.2.2 Fakturaköp

Fakturaköp innebär att factoringbolaget förvärvar fakturafordringar från en säljare och innefattar kreditrisktäckning, reskontraservice samt ofta även finansiering. Det bör således observeras att fakturaköp inte nödvändigtvis innebär en finansiering. I de fall finansiering ingår, dvs. då säljaren får en kredit av finansieringsföretaget, brukar man tala om fakturaköp med förskott.

I och med att factoringbolaget köper en fakturafordran övertar det även kreditrisken, kostnader för indrivning m. m. Säljföretaget betalar då upp till en halv procentenhet mera i hanteringsavgift än vid fakturabelåning, men eliminerade kreditrisker och minskat administrationsbehov möjliggör ju även ökade besparingar. Kreditkostnaden för finansieringen är dock densamma som vid fakturabelåning.

Vid fakturaköp med förskott kan säljaren i normala fall direkt disponera upp till 90 % av fakturavärdet. Resterande del innehåller bl. a. ersättning till factoringbolaget och utgör säkerhet för reklamationsrisker. När köparen har betalat sker en avräkning mellan factorn och säljaren. Det bör tilläggas att om varan är behäftad med fel vid leveransen så att kunden vägrar betala har säljaren normalt skyldighet att köpa tillbaka de till factoringbolaget försålda fakturorna.

Vid fakturaköp utan förskott övertar factoringbolaget kreditrisken, ansvaret för indrivning m. m. Däremot erhåller inte säljaren betalning av factoringbolaget förrän köparen betalt eller senast tre månader efter den för fakturan gällande sista betalningsdagen.

Fakturaköp vid inlandsfactoring är förhållandevis ovanligt i Sverige. På grund av den svenska marknadens relativa litenhet känner företagen sina kunder ganska bra. Risken för kundförluster betraktas som relativt liten. Därmed anses det för det mesta onödigt att betala för den risktäckning som fakturaköp innebär. Bankinspektionen har inte heller varit särskilt positivt inställd till att de bankägda finansieringsföretagen, som dominerar factoringmarknaden i Sverige, köper fakturafordringar. Bakgrunden till denna inställ-

ning är att det har ansetts principiellt olämpligt att ett finansieringsföretag som är dotterbolag till en bank driver sådan verksamhet som banken är förhindrad att bedriva. Enligt banklagen är det inte tillåtet för banker att förvärva fakturafordringar utan regressrätt. Därmed anses det även olämpligt att bankägda finansieringsföretag köper fakturafordringar. Bankinspektionen har dock gått med på att bankägda finansieringsföretag bedriver fakturaköp i begränsad omfattning.

Fakturaköp har sina största betydelse vid exportaffärer då det kan vara svårt för ett företag att bedöma risken för kundförluster. Detta gäller framför allt mindre och medelstora företag utan egna exportavdelningar och utlands-specialister. Exportfactoring och då speciellt exportfakturaköp behandlas närmare i nästa avsnitt.

4.2.3 *Exportfactoring. Internationellt factoringsamarbete*

Precis som alla andra renodlade former av factoring innefattar även exportfactoring administrativ service. Denna kompletteras med att factorn övertar kreditrisken för exportfordringar och vid behov dessutom lämnar exportören kredit. Tekniskt skett sker en samverkan mellan ett factoringföretag i exportlandet (exportfactorn) och ett i importlandet (importfactorn). Exportfactorn tillfrågar normalt importfactorn om denne är beredd att överta aktuell kreditrisk. Efter jakande besked accepterar exportfactorn den aktuella fordran och samtidigt övergår kreditrisken till importfactorn. Respektive importfactor tar sedan emot betalning från köparna i importländerna och skickar pengarna till exportfactorn. Genom den marknadskännedom som importfactorn besitter, reduceras säljarens risk för kundförluster. Detta gäller främst mindre exportföretag som inte har egna resurser att följa utvecklingen på de utländska marknaderna.

En säljare kan vid exportfactoring med finansiering disponera upp till 80 % av fakturavärdet direkt. Resterande del, med avdrag för factoringbolagets ersättning, erhålles då köparen betalt eller senast tre månader efter den i fakturan angivna sista betalningsdagen. Det är säljföretaget som står valutakursrisken vid exportfactoring. De bankanknutna factoringbolagen erbjuder dock terminssäkring via sina moderbanker.

Räntesatsen vid exportfactoring är densamma som vid inhemsk fakturabelåning. Hanteringsavgiften ligger däremot något högre, ca 0,70–1,75 % av fakturavärdet.

Internationellt factoringsamarbete förekommer bl. a. inom organisationerna Factors Chain International, International Factors och den s. k. Hellergruppen. Inom dessa organisationer sker samarbete mellan factoringbolag över hela världen. Factors Chain International har för närvarande 42 medlemsföretag i 17 länder. International Factors har medlemsföretag i 24 länder, medan Hellergruppen har ägarintressen i finansieringsföretag i ca 20 länder. Alla tre kedjorna är representerade i Sverige.

4.2.4 *Närbesläktade kreditformer*

Förutom ovanstående former av factoring förekommer en del andra varianter som egentligen inte ingår i det traditionella factoringbegreppet. En rad olika

kreditformer och beteckningar förekommer. Här diskuteras endast två, vilka hos ett finansieringsföretag benämns blockfactoring och styckebelåning.

Blockfactoring innebär att säljföretaget självt producerar sin reskontra. Reskontran pantförskrivs till factoringbolaget och de enskilda fordringarna är denuntierade. Kunderna är här ofta stora företag med egna dataanläggningar. Factoringbolagets uppgift blir att ta hand om likvidhanteringen och belåna kundfordringarna. Blockfactoring är således huvudsakligen en finansieringstjänst kombinerad med likvidhantering.

Styckebelåning innebär belåning av enstaka fakturor. Dessa är ofta ganska stora – ett factoringbolag anger 50 000 kr som minimibelopp. Upp till 80 % av det fakturerade beloppet kan säljföretaget erhålla i kredit av factoringbolaget. Factoringbolaget ställer dock högre krav på köparen vid styckebelåning än vid vanlig factoring. Dessutom är krediten normalt något dyrare än en vanlig factoringkredit. Styckebelåning anses vara ett bra sätt för factoringbolaget att knyta kontakter med kunder som sedan övergår till att utnyttja factoringbolagets övriga tjänster.

En annan kreditform som uppvisar vissa likheter med factoring är confirming. Confirming tas emellertid inte upp här utan behandlas i kapitel 8.

4.3 Den svenska factoringmarknaden

Factoring infördes i Sverige 1963. Sedan dess har marknaden expanderat kraftigt och under 1976 belånade/köpte svenska factoringföretag fakturor för ca 16 miljarder kr. En viktig del av factoringmarknaden är den del som har anknytning till utrikeshandeln. F. n. svarar exportfactoring för uppskatt-

Tabell 4.1 De större factoringbolagens hanterade fakturavolym 1971–1976 (mkr)

Företag	1971	1972	1973	1974	1975	1976	Andel av totalsumman 1976 %
Svenska Finans	2 100	2 900	3 600	5 000	6 500	7 800	49
FinansSkandic	720	960	1 200	1 600	2 300	2 800	18
Merkantil Factoring	280	400	740	980	1 200	1 500	9
PKfactoring	190	290	390	580	860	1 300	8
Sparfactoring	60	130	250	500	670	970	6
Banco Finans	–	–	–	–	620	850	5
Vendax ^a	300	400	400	500	–	–	–
Independent Factoring	30	50	80	160	290	380	2
Finax Finans Service	–	–	–	40	130	210	1
Summa	3 680	5 130	6 660	9 360	12 570	15 810	100

^a Vendax factoringrörelse såldes 1974 till Banco Finans.

Källa: Årsredovisningar och uppgifter från de enskilda företagen.

ningsvis 10 % av den totala factoringvolymen.

Med factoringmarknaden menas i detta avsnitt den factoringverksamhet som bedrivs av finansieringsföretag och inte är begränsad till någon viss företagsgrupp. Enligt denna avgränsning ingår inte finansieringsföretag som i och för sig bedriver factoring men endast gör det inom den egna koncernen (t. ex. Atlas Copco Finans AB) i den svenska factoringmarknaden.

Factoringverksamhetens omfattning kan mätas på olika sätt. Ett sätt är att använda flödesmättet hanterad fakturavolym per år. Ett annat sätt är att använda stockmättet utestående factoringkrediter vid en viss tidpunkt.

I tabell 4.1 visas hur den hanterade fakturavolymen i de större factoringföretagen utvecklats under åren 1971–1976.

Mätt på detta sätt har den svenska factoringmarknaden under de senaste åren ökat med i genomsnitt ca 40 % per år. Svenska Finans har under hela perioden haft en marknadsandel på ca 50 % och är i dag Europas största factoringföretag. Bland de i tabellen redovisade factoringföretagen är det endast Independent Factoring och Finax Finans Service som inte är affärsbankägda. De bankägda finansieringsföretagen svarar för drygt 95 % av den svenska factoringmarknaden.

Ett annat mått på omfattningen av factoringverksamheten är utvecklingen av utestående krediter. I tabell 4.2 visas utvecklingen av factoringföretagens utestående krediter avseende fakturabelåning och fakturaköp under perioden 1968–1976.

Som framgår av tabell 4.2 uppvisar de utestående krediterna en stigande trend under hela perioden. Under 1974 inträffade en mycket kraftig ökning av både belånade och köpta fakturafordringar. Denna utveckling dämpades dock betydligt under 1975 för att sedan åter ta fart under 1976.

I tabell 4.3 återges de större factoringbolagens utestående factoringkrediter vid utgången av 1976.

Tabell 4.2 Svenska finansieringsföretags utestående krediter för fakturabelåning och fakturaköp per den 31/12 1968–1976 (mkr)

År	Antal företag med huvudsaklig inriktning på factoring ^a	Utestående krediter vid fakturabelåning, samtliga företag	Utestående krediter vid fakturaköp, samtliga företag
1968	6	93	6
1969	9	154	24
1970	9	200	26
1971	13	215	23
1972	14	337	23
1973	15	451	26
1974	15	777	77
1975	19	877	47
1976	20	1 195	81

^a Siffrorna i denna kolumn visar summan av antalet factoring- och leasingföretag eftersom ingen skillnad mellan dessa typer av finansieringsföretag görs i statistiska centralbyråns uppgifter.

Källa: SCB.

Tabell 4.3 De större factoringföretagens utestående factoringkrediter per den 31/12 1976

Företag	Utestående factoringkrediter mkr	Andel av totalsumman %
Svenska Finans	567	49
FinansSkandic	186	16
PKfactoring	140	12
Merkantil Factoring	92	8
Sparfactoring	75	6
Banco Finans	55	5
Independent Factoring	29	2
Finax Finans Service	20	2
Summa	1 164	100

Källa: Årsredovisningar och uppgifter från de enskilda företagen.

Ett flertal faktorer har bidragit till de senaste årens snabba expansion av factoringverksamheten i Sverige. Factoringfinansiering har varit ett lämpligt sätt att tillfredsställa företagets behov av rörelsekapital, som på grund av de senaste årens höga inflationstakt har ökat kraftigt. Finansieringsmöjligheterna vid factoring står i direkt proportion till volymen av utestående fakturafordringar, som i sin tur spelar en avgörande roll för storleken av rörelsekapitalbehovet. Därmed framstår factoring som ett flexibelt finansieringsalternativ där tillgången på kredit automatiskt anpassas till behovet. Kreditbehovet hos factoringföretagens kunder avspeglas bl. a. i hur stor del av den tillgängliga factoringkrediten som utnyttjas, den s. k. utnyttjandegraden. I genomsnitt uppgår normalt utnyttjandegraden hos de större finansieringsföretagen till 50–70 %. Spridningen är dock stor mellan de olika kunderna och även mellan de branscher i vilka kunderna arbetar. Genomgående är utnyttjandegraden högst i konjunkturuppgångar.

En annan fördel med factoring är att reskontran kan belånas till en mycket hög procentsats. Detta sammanhänger med att factoringbolaget genom sin reskontraservice har mycket god kontroll över fakturorna och därigenom dels kan fastställa belåningsvärdet dag för dag och dels erhåller en mycket bra säkerhet (panträtt). Jämfört med en bank som ger kredit mot företagsinteckning innebär detta att ett factoringbolag i betydligt högre grad kan utnyttja befintliga säkerheter.

En tredje orsak till att factoringmarknaden vuxit kraftigt torde vara den kostnadsbesparing som många företag uppnår då ett factoringföretag tar över arbetet med kundreskontra, betalningspåminnelser osv. Denna rationaliseringsvinst är speciellt uppenbar för mindre och medelstora företag, vilket bl. a. bekräftas av att det är denna typ av företag som utgör den största delen av factoringföretagens kunder.

Vidare uppnås ofta en minskning av den genomsnittliga faktiska kredittiden per faktura när ett factoringbolag tar över fakturahanteringen. Detta innebär att behovet av rörelsekapital minskar.

En ytterligare förklaring till factoringmarknadens expansion är den relativa

frihet under vilken factoringföretagen arbetar. De är ju till skillnad från bankinstituten inte underkastade någon form av kreditpolitisk reglering.

Som tidigare har konstaterats är affärsbanker den helt dominerande ägargruppen till de svenska factoringföretagen. Denna bankdominans är mycket större inom factoring än inom finansieringsföretagens övriga verksamhetsgrenar.

En orsak till detta är att samarbetet bank – finansieringsföretag är av speciell vikt vid factoring genom kravet på samordning av de säkerheter som ligger till grund för krediter från bank resp. factoringbolag. Banker ger ju ofta krediter mot företagsinteckning vari även ingår fakturafordringar. Om sedan låntagaren börjar belåna sina fakturor hos ett factoringbolag måste det ske en samordning så att inte företagsinteckningens värde urholkas. Denna samordning underlättas avsevärt om banken äger det factoringbolag som det aktuella företaget är kund i. Denna koppling gör att det är relativt ovanligt att ett företag är kund i ett factoringbolag som ägs av en annan bank än den i vilken företaget normalt är kund. Lika ovanligt är det att ett företag, som är kund i en bank och dess factoringbolag, byter factoringbolag utan att samtidigt byta bank. Detta förhållande bidrar till att det råder stor stabilitet i relationerna mellan de bankägda factoringbolagen och deras kunder.

Factoring: Fakturabelåning Avtal nr

AVTAL

angående Fakturabelåning och Administrativ Service
i samband därmed

Mellan Factorn=Svenska Finans AB
och Säljaren=

har följande avtal träffats angående belåning av fakturafordringar och administrativ service i samband därmed i enlighet med omstående "Allmänna villkor för fakturabelåning".

Särskilda villkor:

1	Högsta kreditbelopp enligt § 1
2	Belåningsgräns enligt § 1
3	Ränta enligt § 10
4	Hanteringsavgift enligt § 11
5	Dataavgift enligt § 11
6	Kreditavgift enligt § 11
7	Tillägg bilaga nummer

Parterna bekräftar härmed att de tagit del av och godkänt samtliga omstående "Allmänna villkor för fakturabelåning".

Detta avtal har upprättats i två exemplar,
av vilka parterna tagit var sitt.

..... den/..... 19..... Stockholm den/..... 19.....
SVENSKA FINANS AB

BORGEN:

För behöriga fullgörandet av Säljarens förpliktelser enligt detta avtal tecknas härigenom borgen såsom för egen skuld, tills betalning sker.
Borgensman har särskilt att uppmärksamma §§ 19 och 20 i "Allmänna villkor för fakturabelåning".

Vi bekräftar härmed vår skyldighet att fullgöra de åtaganden beträffande datatjänster som åvilar Factorn enligt detta avtal.

Stockholm som ovan
SVENSKA FINANS DATA AB

Allmänna villkor för fakturabelåning

FACTORN'S ÅTAGANDEN

§ 1

Kredit

Factorn åtager sig att på de i detta avtal angivna villkoren lämna Säljaren kredit intill det högsta belopp som anges i mom. 1) på sid. 1. Kreditbeloppet får dock aldrig överstiga den belåningsgräns som anges i mom. 2) på sid. 1 vilken beräknas på det utestående beloppet av de pantförskrivna fakturafordringar som må medräknas vid beräkning av kreditbeloppets storlek.

Vid beräkning av kreditbeloppets storlek skall icke medräknas

- fakturafordringar, som avser öppet köp, kommissions-, avbetalnings- eller efterkravsförsäljning;
- fakturafordringar, för vilka utfärdats växel, skuldebrev eller annat fordringsbevis;
- fakturafordringar, vilka icke motsvaras av prestation fullgjord av Säljaren;
- fakturafordringar beträffande vilka

- förfallodag icke uttryckligen angivits i fakturan;
- förfallodagen infaller senare än 90 dagar efter den dag då Factorn mottog resp. fakturakopia;
- hinder mot överlåtelse eller pantförskrivning av fakturafordran föreligger;
- kunden äger kvittningsrätt på grund av motfordran gentemot Säljaren eller rätt till rabatt eller annat avdrag på vederbörande fakturas slutsumma än som framgår av fakturan;
- i övrigt avtal stridande mot fakturavillkoren föreligger;

- tvist råder mellan Säljaren och kunden angående den fakturerade fordran;
- fakturafordringar på viss kund eller kundkoncern till den del dessa fordringar överstiger 20% av Säljarens vid beräkningsstillfället enligt Factorns bedömning belåningsbara reskontran;
- fakturafordringar på dotter- eller moderföretag eller annat företag, varmed Säljaren står i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, eller på företag vars rörelse arrenderas av sådant företag eller på person anställd hos sådant företag eller hos Säljaren;
- fakturafordringar som avser kunder utom riket;
- fakturafordringar i övrigt, som Factorn finner sig icke kunna belåna.

§ 2

Administrativ service

Factorn åtager sig att ombesörja följande administrativa service beträffande samtliga pantförskrivna fakturafordringar.

- Reskontraföring**
Periodvis datamaskinell reskontraföring av fakturor och kreditnotor, vilka specificeras i en saldoslista, som periodiskt tillställs Säljaren.
- Likvidbehandling**
Identifiering och datamaskinell bearbetning av influtna likvider. Kontroll av att dragna kassarabatter överensstämmer med fakturans betalningsvillkor och Säljarens direktiv beträffande toleranser. Godkända kassarabatter redovisas separat.
- Kravverksamhet**
Utsändande av krav i form av kontokuranter över förfallna fordringar i enlighet med vad som överenskommes mellan Säljaren och Factorn.
- Statistik**
Kontinuerlig statistik över Säljarens fakturering och utestående fakturafordringar i enlighet med vad som överenskommes mellan Säljaren och Factorn.

5) Solvensrapportering — kreditkontroll

Angivande av solvenskod för varje kund enligt schablon, grundad på företagsstorlek och betalningsanmärkning. Rapportering av händelser, som enligt Factorns bedömning kan inverka på kundens kreditvärdighet enligt de rutiner, som Factorn tillämpar. Privatpersoner och utländska kunder varken solvenskodas eller rapporteras.

6) Kreditlimitering

Kreditlimitering för varje kund i enlighet med Säljarens önskemål. Överskriden kreditlimit rapporteras.

Ansvarets omfattning

Factorn ansvarar inte — utöver vad som framgår av följande stycke — för den skada, som Säljaren må tillskyndas på grund av felaktigheter i av Factorn eller annan lämnade uppgifter eller underlåtenhet från Factorns sida att utföra något eller några åtaganden enligt denna paragraf.

Factorns ersättningskyldighet för den skada som Säljaren må tillskyndas på grund av felaktigheter i av Factorn eller annan lämnade uppgifter eller underlåtenhet från Factorns sida att utföra något eller några åtaganden enligt denna paragraf inskränker sig alltid till att omfatta högst det belopp, som debiterats för felaktigt eller ej levererat material ökat med kostnaden för förbrukat, Säljaren tillhörigt material. Factorn äger alltid rätt att fullgöra sin ersättningskyldighet genom leverans av fullgott material.

Factorns ersättningskyldighet skall aldrig omfatta skada, som må uppstå för Säljaren i förhållande till tredje man.

§ 3

Kredit enligt detta avtal ställes till Säljarens förfogande i form av insättningar från Factorn på det bankkonto, varom överenskommelse träffas.

Tillhandahållande av kredit

§ 4

Sedan betalning för pantförskrivnen fakturafordran influtit till Factorn gottgöres Säljaren denna betalning i den utsträckning så är möjligt med beaktande av regeln i mom. 2) på sid 1 om kreditbeloppets storlek i relation till de fakturafordringar, som må utgöra belåningsunderlag, efter avdrag för kostnader, avgifter samt övriga fordringar tillkommande Factorn och/eller Svenska Finans Data AB=SFD.

Disposition av inbetalt belopp

§ 5

Factorn skall på anmodan av Säljaren uppdraga åt inkassoföretag att ombesörja indrivning av förfallna fakturafordringar. Säljaren skall därvid själv svara för samtliga kostnader.

Därest Factorn inte erhåller svar från Säljaren inom stipulerad tid vid förfrågan i inkassoärendet äger Factorn rätt att avsluta ärendet hos inkassoföretaget och debitera Säljaren kostnaderna i samband med inkassoärendet samt återtransportera fordran på Säljaren.

Indrivning

SÄLJARENS ÅTAGANDEN

§ 6

Till säkerhet för samtliga sina förbindelser gentemot Factorn och SFD pantförskriver Säljaren härigenom samtliga i sin rörelse uppkommande fakturafordringar. Därest växel, skuldebrev eller annat fordringsbevis utfärdats för fakturafordran skall Säljaren på Factorns begäran pantförskriva även dylikt fordringsbevis såsom säkerhet för sina förbindelser gentemot Factorn. Med Säljarens förbindelser gentemot Factorn avses även sådana som Factorn har övertagit från tredje man.

Pantförskrivning

Garanti	Säljaren garanterar, att icke något förhållande som avses under § 1 a)—h) ovan föreligger beträffande fakturafordran som pantförskrivnes enligt detta avtal därest icke motsatsen uttryckligen anges på den i § 9 avsedda överlåtelsehandlingen.	§ 7	Skulle likvid för pantförskrivnen fakturafordran erläggas direkt till Säljaren skall detta omedelbart anmälas för Factorn och beloppet tillställas Factorn. Alternativt kan — efter Factorns medgivande — motsvarande belopp avdragas från det sammanlagda beloppet av de fakturafordringar som enligt § 1 ligger till grund för beräkning av kredit. I båda fallen skall Säljaren uppge de nummer som återfinns på den till ifrågakommande fordran hänförliga fakturan.	Betalning direkt till Säljaren
Överlåtelseakt	Säljaren skall förse samtliga fakturor och kreditnotor, som omfattas av detta avtal med den överlåtelseklausul som föreskrives av Factorn. Utformning av fakturor och kreditnotor skall ske efter samråd mellan Säljaren och Factorn.	§ 8	Beträffande de fakturafordringar som omfattas av detta avtal gäller dels att Säljaren skall hålla dessa vid makt och dels att Säljaren skall fullgöra de skyldigheter som Säljaren har gentemot kunden.	Säljarens skyldigheter med avseende på pantförskrivna fakturafordringar
Överlåtelsehandling	Samtidigt med utsändande till kund av originalfakturor och kreditnotor skall Säljaren till Factorn översända överlåtelsehandling enligt formulär tillhandahållet av Factorn jämte en kopia av varje i överlåtelsehandlingen angiven faktura och kreditnota. Därest Factorn medger Säljaren rätt att jämte fakturakopior översända hälrämsor, hållkort, magnetband eller andra databärare, skall Factorn och/eller SFD åga rätt att debitera Säljaren sina kostnader för testkörningar, korrigeringar av felaktigheter och andra erforderliga åtgärder beträffande det översända materialet. Säljaren skall på överlåtelsehandlingen ange hur stor kredit han önskar disponera.	§ 9	Därest kund icke inom 60 dagar — räknat antingen från den dag Factorn mottog respektive fakturakopia eller från den i fakturan angivna sista betalningsdagen — erlagt full betalning för fakturafordran, mot vilken kredit lämnats, skall Säljaren — oberoende av anledningen till den uteblivna betalningen — på anfordran av Factorn omedelbart återlösa fordran genom inbetalning av det mot säkerhet härav erhållna kreditbeloppet efter avdrag av vad som må ha inbetalats till Factorn av fordran. Jämväl före utgången av nämnda tid och även utan att dröjsmål med betalningen föreligger är Säljaren skyldig att på Factorns begäran på angivet sätt omedelbart återlösa pantsatt fakturafordran, därest kunden skulle helt eller delvis bestrida betalningsskyldighet eller om eljest enligt Factorns bedömande omständighet föreligger, som äventyrar behöriga betalningen av den pantförskrivna fakturafordran. Pantförskrivnen fakturafordran skall även återlösas därest denna befinner sig vara av beskaffenhet som angivits i § 1 a)—h) och den medräknats vid beräkning av kreditbeloppets storlek. Factorn äger — i stället för att påfordra inbetalning — avdraga det belopp, varmed återlösen enligt denna paragraf skall ske, från sammanlagda beloppet av de fakturafordringar som enligt § 1 ligger till grund för beräkning av kredit, och återtransportera ifrågakommande fordran. Fakturafordran, mot vilken kredit icke lämnats, må Factorn återtransportera på Säljaren då förhållande, som angivits ovan i denna paragraf föreligger.	Återlösen och återtransport
Ränta	Säljaren debiteras ränta på sin vid varje tidpunkt utestående kredit efter den i mom. 3) på sid 1 angivna räntesatsen, vilken av Factorn kan justeras med hänsyn till förändringar i det allmänna ränteläget. Ränta beräknas på utnyttjad kredit från och med den bankdag Factorn utbetalar kredit till och med bankdagen efter den då amortering skett. Ränta påföres Säljaren i efterskott den sista bankdagen i varje kalendermånad samt då avtalet upphör. Med kredit avses även förfallna avgifter och andra Factorns fordringar gentemot Säljaren, även sådana fordringar som övertagits från tredje man.	§ 10	Därest det totala beloppet av pantförskrivna fakturafordringar skulle nedgå så att det utestående kreditbeloppet kommer att överstiga det högsta kreditbeloppet eller den ram som angivits i mom 1) eller 2) på sid. 1, skall Säljaren omgående till Factorn inbetala så mycket som erfordras för att det utestående kreditbeloppet skall nedgå till det högsta kreditbeloppet och rymmas inom ramen enligt nyssnämnda moment.	Extra amortering
Avgifter	För Factorns kreditåtagande enligt § 1 samt för hanteringen av de med detta avtal avsedda fakturafordringarna skall Säljaren erlägga dels hanteringsavgift för Factorns hantering av fakturafordringarna enligt vad som angives i mom. 4) på sid. 1 och dels dataavgift för datatjänster enligt vad som angives i mom. 5) på sid. 1. Dessa avgifter beräknas på bruttobeloppet av varje faktura (inkl. mervärdesskatt och andra skatter eller avgifter), sedan av Säljaren i fakturan avdragen ovillkorlig mängdrabatt eller annan rabatt frånräknats. Avgifterna förfaller till betalning vid anfordran. Datatjänsterna utföres av SFD, som uppbär den avgift som avses dessa tjänster. Factorn verkställer debitering för SFD:s räkning. Factorn och SFD äger rätt att ändra avgifterna därest omständighet inträffat, som enligt Factorns eller SFD:s bedömande inverkar på kostnaden för arbetet med fakturafordringarna. Factorn eller SFD skall i dylikt fall skriftligen meddela Säljaren minst 90 dagar innan en avgiftsändring skall träda i kraft. Därest Säljaren inte accepterar ändringen, äger han rätt att inom 30 dagar från dagtecknandet av Factorns eller SFD:s meddelande uppsäga avtalet till upphörande den dag ändringen skall träda i kraft. För Factorns åtagande att tillhandahålla kredit enligt § 1 skall Säljaren erlägga kreditavgift beräknad på det belopp som angives i mom. 1) på sid. 1 efter den procentsats som anges i mom. 6) på sid. 1. Kreditavgift erlägges halvårsvis i förskott. Skulle de till Factorn erlagda avgifterna enligt mom. 4) och 5) på sid. 1 sammanlagt ej uppgå till 12.000 kronor för helt är räknat från Factorns undertecknande av avtalet är Säljaren vid anfordran skyldig att till Factorn inbetala skillnaden mellan sistnämnda belopp och summan av de erlagda avgifterna.	§ 11	Säljaren är skyldig att till Factorn årligen översända årsredovisning, att i övrigt tillhandahålla Factorn de upplysningar och handlingar angående sin affärsverksamhet, som Factorn må anse erforderliga samt att låta representant för Factorn besöka Säljaren och därvid tillhandagå denne med nyssnämnda upplysningar och handlingar.	Säljarens upplysningskyldighet
ÖVRIGT	Därest kund är betalningsskyldig för flera fakturor och kunden vid betalning till Factorn icke anger vilken faktura betalningen avser skall denna i första hand avräknas mot den äldsta fakturafordran.	§ 12		A kontobetalning
		§ 13		
		§ 14		
		§ 15		
		§ 16		
		§ 17		

§ 18

Under-
rättelse-
skyldighet

Därest kund hos Säljaren eller Factorn bestrider betalningskyldighet eller gör annan invändning mot verkställd fakturering skall den av parterna, som mottagit sådant meddelande, vara skyldig att omedelbart under-
rätta den andra parten därom.

§ 19.

Generell
panträtt

Pant som Säljaren ställt såsom säkerhet för sina förbindelser enligt detta avtal skall utgöra säkerhet såväl för dessa förbindelser som för alla övriga förbindelser bl. a. enligt leasingavtal, i vilka Säljaren nu häftar eller framdeles må komma att häfta gentemot Factorn. Den generella panträtten enligt denna paragraf omfattar även fordringar som Factorn förvärvat eller kan komma att förvärva i sin rörelse från annan än Säljaren. Factorn äger bestämma i vilken ordningsföljd förbindelserna skall gäldas ur panten. Factorns pantvård omfattar endast skyldighet att avbryta preskription.

§ 20

Borgen

Beträffande borgen som tecknats på detta avtal skall iakttagas, att pant, som Säljaren ställt såsom säkerhet för sina förbindelser enligt § 19 skall — i den mån den ej av Factorn tagits i anspråk för skuld på grund av avtalet eller andra förbindelser enligt § 19 — anses lämnad såsom säkerhet jämväl för borgensmans regressfordran mot Säljaren, varemot borgensman icke skall på grund av nämnda borgen äga någon rätt i annan till Factorn upplåten pant.

Factorn skall äga rätt att — utan minskning av borgensmans ansvar — utan borgensmans hörande medgiva ändringar beträffande panten och således även dess friställande, varav följer att borgensman för utlägg på grund av sin borgen icke skall äga rätt till annan pant än sådan, som återstår sedan Säljarens förbindelser enligt avtalet eller andra förbindelser enligt § 19 blivit till fullo infriade.

§ 21

Pant ställd
av annan
än Säljaren

Bestämmelserna i §§ 19 och 20 skall äga motsvarande tillämpning med avseende på pant som ställts av annan än Säljaren.

§ 22

Överlåtel-
seförbud

Säljaren äger icke till annan överlåta eller pantförskriva fordran som pantförskrivits till Factorn enligt detta avtal.

§ 23

Så länge detta avtal gäller äger Säljaren icke utan Factorns medgivande träffa överenskommelse med annan om köp och/eller belåning av fakturafordringar.

Parallell-
avtal

§ 24

De fakturafordringar, som pantförskrivits enligt tidigare avtal, skall utgöra säkerhet jämväl för den fakturakredit, som lämnats Säljaren enligt det nu ingångna avtalet.

Tidigare
avtal

§ 25

Factorn är ej ansvarig för skada som beror av lagbud, myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, lockout, bojkott, blockad, eldsvåda, olyckshändelse, eller annan liknande omständighet ävensom varje annan händelse utom Factorns kontroll, som förhindrar, försvårar eller fördröjer för Factorn att fullgöra sina åtaganden enligt detta avtal. Förbehållet i fråga om strejk, lockout, bojkott och blockad gäller även om Factorn själv vidtar eller är föremål för sådan åtgärd. Skada, som må uppkomma i andra fall, skall ersättas av Factorn endast i den mån vållande ligger Factorn till last.

Force
majeure
m.m.

§ 26

Detta avtal gäller tills vidare och skall upphöra att gälla 90 dagar efter från någondera sidan verkställd uppsägning.

Skulle emellertid Säljaren i något avseende icke fullgöra sina förbindelser enligt detta avtal eller skulle eljest omständighet befinnas föreligga, som enligt Factorns bedömande äventyrar behöriga fullgörandet av Säljarens förbindelser, skall Factorn äga till omedelbart upphörande uppsäga avtalet eller inställa begagnandet av beviljad kredit helt eller delvis.

Oberoende av uppsägning kvarstår parternas rättigheter och skyldigheter beträffande före avtalstidens utgång av Säljarens pantförskrivna fakturafordringar; dock äger Factorn rätt att från och med uppsägningsdagen avsluta sina åtaganden enligt § 1.

Avtalstid

§ 27

Factorn äger rätt att debitera Säljaren de extra kostnader, som må uppstå i samband med avveckling av detta avtal.

Extra
kostnader

SVENSKA FINANS AB

Box 16395 · 103 27 STOCKHOLM 16 · Telefon 08/22 87 00

5 Finansiell leasing

5.1 Inledning

Idén att hyra utrustning i stället för att köpa den är mycket gammal. Finansiell leasing (långtidsuthyrning) i dess moderna form uppstod dock inte förrän i början av 1950-talet i USA. Det nya var att särskilda företag, leasingbolag, specialiserade sig på långtidsuthyrning av produktionsmedel, s. k. equipment leasing.

I dag förekommer leasing av en mängd olika produkter. Verktygsmaskiner, processutrustning och datorer är några exempel på leasingbolagens uthyrningsobjekt.

Den form av leasing som detta kapitel behandlar benämns finansiell leasing. Finansiell leasing skiljer sig från s. k. operationell leasing (vanlig uthyrning plus service) genom att avtalet normalt löper över huvuddelen av leasingobjektets ekonomiska livslängd. Dessutom får leasetagaren själv ansvara för reparation och underhåll av leasingobjekt. Operationell leasing erbjuds ej av finansieringsföretag. Däremot förekommer det att kontrakt som gäller operationell leasing belånas hos finansieringsföretag.

Följande definition av finansiell leasing har utarbetats inom Finansieringsföretagens Förening:

”Finansiell leasing är en tjänst som tillhandahålles näringsidkare genom särskilda leasingbolag.

Tjänsten innebär att leasingbolaget inköper utrustning anvisad av leasingkunden. Utrustningen ägs av leasingbolaget medan nyttjanderätten genom ett leasingavtal upplåtes till leasingkunden under en första leasingperiod (basperiod) anpassad bl. a. till utrustningens ekonomiska livslängd, vanligen mellan 3–7 år. Leasingavtalet är i princip uppsägbart från leasingkundens sida och kan inte heller uppsägas av leasingbolaget så länge leasingkunden fullgör sina skyldigheter enligt avtalet. Summan av de leasingavgifter leasingkunden erlägger under basperioden ger leasingbolaget ersättning för räntekostnader, administration, risk och vinst samt medger avskrivning av hela eller största delen av leasingobjektets anskaffningskostnad. På leasingavgiften utgår mervärdesskatt.

Vid basperiodens slut äger leasingkunden rätt att förlänga leasingavtalet, varvid leasingavgift utgår med ett belopp som fastställts redan vid leasingavtalets ingående. Denna avgift motsvarar ofta 1/12 av leasingavgiften under basperioden. Avstår leasingkunden från sin rätt att förlänga avtalet upphör nyttjanderätten och leasingobjektet skall återlämnas till leasingbolaget.

Leasingobjektet tas upp som anläggningstillgång i leasingbolagets balansräkning. Leasingavgifterna kostnadsbokförs hos leasingkunden. Föreningen Auktoriserade

Revisorer (FAR) rekommenderar att därest en väsentlig del av anläggningarna disponeras p. g. a. leasingavtal, detta förhållande bör omnämnas i förvaltningsberättelsen eller i not till balansräkningen”.

Finansiell leasing introducerades i Sverige i början av 1960-talet. Den verkligt kraftiga expansionen kom emellertid inte förrän ett par år in på 1970-talet då leasingbolagens årsinvesteringar femdubblades inom loppet av tre år. I dag motsvarar leasinginvesteringarna drygt 4 % av de totala industriinvesteringarna.

Finansiell leasing bedrivs av ett relativt begränsat antal svenska finansieringsföretag, varav de flesta är bankägda. Vid utgången av 1976 hade enligt den officiella statistiken tio leasingbolag leasingobjekt till ett sammanlagt anskaffningsvärde av 1 730 mkr varav 540 mkr utgjorde nyanskaffningar under året. Det bokförda värdet av de svenska leasingbolagens leasingobjekt uppgick till 1 280 mkr. Därmed motsvarade det bokförda värdet av leasingobjekten ca 15 % av finansieringsföretagens totala utestående krediter inkl. leasing.

Internationellt leasingsamarbete förekommer i dag bl. a. inom organisationerna Interlease, International Credit Union (ICU), Leaseclub och Multi-lease. Samarbetet består dels av informationsutbyte, dels av renodlat kommersiellt samarbete. I det sistnämnda fallet kan ett leasingbolag som leasar till utlandet få hjälp av medlemsföretag i det andra landet, t. ex. när det gäller kreditbedömning av leasetagaren. Vanligare är dock förmedling av affärer medlemmarna emellan.

Detta kapitel innehåller en beskrivning av finansiell leasing, följd av en diskussion kring de företagsekonomiska aspekterna på leasing som finansieringsalternativ. Avslutningsvis ges en översikt av den svenska leasingmarknaden och den hittillsvarande utvecklingen.

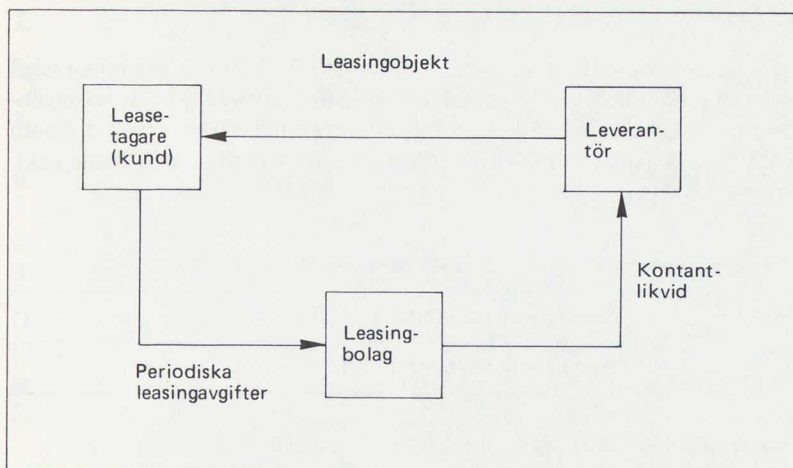
5.2 Beskrivning av finansiell leasing

5.2.1 *Principer för en leasingaffär*

Normalt förekommer tre parter vid en leasingaffär. *Leverantören* som säljer leasingobjektet, *leasingbolaget* och *leasetagaren*, dvs. kunden. I figur 5.1 visas transaktionerna vid finansiell leasing.

Samtidigt som leasingbolaget sluter ett leasingavtal med kunden sluter det även ett inköpsavtal med leverantören. Därefter sker leverans från leverantören direkt till leasetagaren. I vissa fall kan det dock dröja upp till ett år eller mer från det att avtalen undertecknas till det att leveransen sker. Denna ”inkubationstid” sammanhänger bl. a. med att objektet ofta inte finns i lager utan måste tillverkas efter det att beställningen gjorts.

Det är leasingbolaget som äger objektet men nyttjanderätten upplåts till kunden. Denne får själv svara för underhåll, service m. m., vilket vanligen sker genom att ett separat serviceavtal med annan part tecknas. Leasingbolagets funktion är således av rent finansiell karaktär. Avtalet löper i vanliga fall under tre till sju år och leasingkunden väljer själv leverantör och typ av utrustning. Leasetagaren erlägger periodiska avgifter som bestäms i förväg men som kan ändras efter hand i händelse av förändringar i det allmänna

Figur 5.1 Transaktioner vid finansiell leasing

ränteläget. Leasingbolagets säkerhet utgörs normalt endast av äganderätten till leasingobjektet. Karakteristiskt för finansiell leasing är att avtalet är *ouppsägbart* under så lång tid att de samlade leasingavgifterna överstiger summan av beräknade avskrivningar och leasingbolagets räntekostnader. Normalt anpassas avtalstiden efter leasingobjektets ekonomiska livslängd. Efter avtalstidens utgång har leasingobjektet ofta ett begränsat andrahandsvärde. Kunden har då normalt option på förlängning av avtalet, varvid avgiften vanligen reduceras till en tolfedel av den ursprungliga avgiften.

5.2.2 Avtal om finansiell leasing

Nedan ges en kort redogörelse för några av de viktigaste villkoren i ett konventionellt avtal om finansiell leasing. Vissa av uppgifterna är hämtade ur ett avtal om finansiell leasing som används av ett av de större leasingbolagen i Sverige. Detta avtal i bifogas i Appendix 5:1. Avtalet överensstämmer i stort sett med de avtal som används av övriga leasingbolag, men skillnader förekommer på några punkter.

Avtalets löptid

Leasingtiden varierar normalt mellan tre och sju år, bl. a. beroende på leasingobjektets ekonomiska livslängd. Avtalet är *ouppsägbart* för kunden men också för leasingbolaget så länge kunden fullföljer sina åtaganden.

Äganderätt, vårdnadsplikt

Leasetagaren, dvs. kunden, har nyttjanderätten till leasingobjektet men såväl under själva avtalstiden som efter avtalstidens utgång är leasingbolaget ägare till leasingobjektet. Leasetagaren har under avtalsperioden underhålls- och reparationsskyldighet och tecknar därför ofta fortlöpande underhållsavtal med leverantören.

Avgifter

Leasingavgiften erläggs vanligen kvartalsvis i förskott och uttrycks i regel som en procentuell andel av objektets anskaffningsvärde. Vid ett leasingobjekt med anskaffningsvärde i storleksordningen 100 000 kr och ett diskonto på 8 % är följande kvartalshyror tillämpliga (alla avgifter är räknade exkl. mervärdeskatt¹):

Exempel på normala leasingavgifter vid nuvarande diskonto (8 %)

Avtalstid	Leasingavgift per kvartal, exkl. moms
	Procent av anskaffningsvärdet
3 år	10
4 år	8,5
5 år	7

Källa: Uppgifter från olika leasingbolag

Som jämförelse kan nämnas att en kvartalsavgift på 7 % vid en femårsaffär motsvaras av en effektiv ränta på 15–16 %.

Uppgifterna i ovanstående tablå bör betraktas som ett slags genomsnitt. Stora avvikelser i avgiftssatserna förekommer nämligen i de enskilda fallen. Avvikelsena motiveras bl. a. av att kreditrisken och förlustrisken vid omplacering eller försäljning varierar.

I avtalet förbinder sig även kunden att betala leasingbolagets i avtalet ej specificerade kostnader för leasingobjektet. Härmed avses kostnader för transport, installation, tull m. m. Om leasingbolaget tecknar försäkring för leasingobjektet, skall kunden vid anfordran betala försäkringspremien utöver i avtalet angiven leasingavgift.

Om räntan på checkkontokredit höjs eller sänks med minst en halv procentenhet i förhållande till den ränta som rådde vid avtalstidpunkten, äger leasingbolaget rätt att höja resp. sänka leasingavgiften med "ett belopp som enligt leasingbolagets bedömande föranleds av ränteändringen". Leasingavgiften skall dock icke i något fall utgå med lägre belopp än den från början utgående leasingavgiften. Att denna formulering används i avtalet sammanhänger med att leasingbolaget eftersträvar en utjämning i syfte att undvika alltför många avgiftsändringar. Genom att inte sänka leasingavgiften då räntenivån sjunker kan man även i vissa fall undvika höjningar. Det har dock hänt att leasingavgiften har sänkts under avtalsperioden.

Betalningsvillkor

Leasingavgiften erlägges vanligen kvartalsvis i förskott. Vid dröjsmål med inbetalningen är leasetagaren skyldig att erlagga ränta för förfallet, icke inbetalt belopp efter en räntesats av 1,5–2,0 % per månad (normal dröjsmåls-ränta) tills betalning sker.

¹ Att inte inkludera mervärdeskatten i den i kontraktet angivna leasingavgiften är det normala förfaringsättet. Kunden betalar dock mervärdeskatt till leasingbolaget som i sin tur betalar mervärdeskatt på den av leverantören inköpta utrustningen.

Leasingbolagets rätt till uppsägning. Skadestånd

Leasingbolaget har rätt att säga upp avtalet om:

- a. leasetagaren inte i rätt tid erlägger leasingavgift eller annan avgift förknippad med leasingavtalet
- b. leasetagaren hamnar på obestånd så att det kan antas att leasingavgiften inte blir erlagd
- c. leasetagaren vanvårdar leasingobjektet
- d. leasetagaren i övrigt åsidosätter bestämmelserna i leasingavtalet

Om avtalet sägs upp av någon av anledningarna ovan äger leasingbolaget rätt till skadestånd utöver redan förfallna belopp. Skadeståndet uppgår om inte annat visas till tre fjärdedelar av sammanlagda beloppet av återstående icke förfallna leasingavgifter för den resterande delen av avtalsperioden.

Förlängning av avtalet. Köp

Om inte leasetagaren säger upp avtalet senast tre månader före avtalstidens utgång, anses detta förlängt på ett år och avgiften skall betalas i förskott för hela året. I regel utgör leasingavgiften vid förlängning av avtalet en tolfedel av den ursprungliga avgiften. Den avgift som skall gälla vid förlängning av avtalet finns angiven i leasingkontraktet.

Vad beträffar köp, återfinns i det studerade leasingavtalet följande mening: "Leasingbolaget är dock berett att välvilligt pröva framställning från leasetagaren om förvärv av äganderätten till leasingobjektet." Av denna mening framgår att leasetagaren inte har någon kontraktssenlig rätt till köp av objektet. Om en överenskommelse om köp vid avtalstidens utgång skulle skrivas in i avtalet skulle detta, juridiskt sett, betraktas som ett avtal om avbetalningsköp.

Fel eller brist. Reklamation

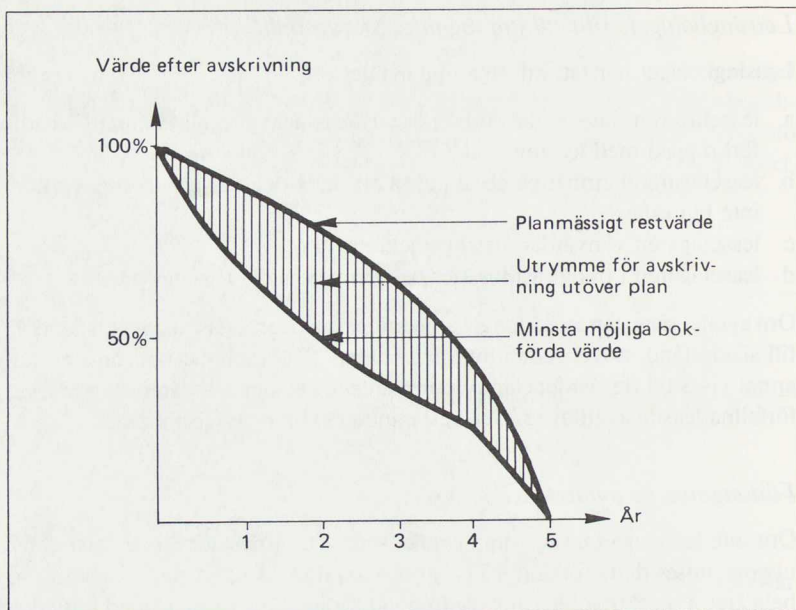
Leasingbolaget äger hyresobjektet men ansvarar inte gentemot kunden för fel eller brist hos leasingobjektet i annan utsträckning än leverantören svarar gentemot leasingbolaget. Om leasingobjektet skulle ha någon defekt skall leasetagaren själv verkställa reklamation hos leverantören. Normalt börjar inte avtalet löpa förrän leasetagaren lämnat s. k. leveransgodkännande till leasingbolaget.

5.2.3 Redovisning av leasing

Redovisning hos leasingbolaget

När ett leasingbolag köper in ett leasingobjekt bokförs detta på samma sätt som när ett produktionsföretag gör en maskininvestering. Leasingbolagets medverkan är emellertid enbart av finansiell karaktär varför transaktionen ur kalkylsynpunkt kan jämföras med ett lån till leasetagaren. På samma sätt som vid ett annuitetslån kan leasingavgiften delas upp på ränta och amortering, varvid amorteringarna kan sägas motsvara avskrivningarna.

När leasingavtalet mellan leasingbolag och leasetagare är undertecknat

Figur 5.2 Leasingbolagets utrymme för avskrivning utöver plan

sänder leasingbolaget en inköpsorder till leverantören. När leveransgodkännande avlämnats av leasetagaren betalar leasingbolaget och leasingobjektet bokförs på balansräkningens tillgångssida som en anläggningstillgång med ett värdeminskningsskonto för avskrivningarna.

Många leasingbolag tillämpar kvartalsvis förskottsbetalning av leasingavgiften. Detta medför att finansieringen, från kundens sida sett, inte uppgår till 100 % utan snarare till drygt 90 % med normala avgiftssatser. Vid förskottsbetalning utgörs sålunda "leasingkrediten" av objektets anskaffningsvärde minus den första inbetalningen. Precis som vid ett annuitetslån innehåller leasingavgiften en över avtalsperioden successivt växande avskrivningsdel, medan räntedelen minskar i motsvarande grad. Den planmässiga avskrivningen blir därmed progressiv. Skattetekniskt tillämpas vanligen degressiv avskrivning enligt huvudregeln, dvs. avskrivningen kan uppgå till maximalt 30 % av ingående värde ökat med årets nettoanskaffning. Härigenom föreligger ett utrymme för avskrivning utöver plan, vilket ger leasingbolaget möjlighet till konsolidering. Detta förhållande åskådliggörs i figur 5.2.

Figur 5.2 visar emellertid endast det teoretiska utrymmet för avskrivningar utöver plan. För att detta utrymme skall kunna utnyttjas krävs givetvis att leasingbolaget har tillräckligt stora vinster. Normalt kan leasingbolaget inte utnyttja hela utrymmet för avskrivning utöver plan.

Redovisning hos leasetagaren

Vid en leasingaffär påverkas inte leasetagarens balansräkning. I resultaträkningen finns leasingavgiften med som en kostnad men samtidigt ger leasingobjektet ett bidrag till företagets intäkter. Skattetekniskt är leasingavgiften helt avdragsgill för leasetagaren.

Föreningen Auktoriserade Revisorer rekommenderar företag som leasing-

finansierar en stor del av sin utrustning att omnämna detta i förvaltningsberättelsen eller i not till balansräkningen.

5.3 Leasing som finansieringsalternativ

I detta avsnitt skall behandlas några av de företagsekonomiska aspekterna på leasing, sett ur det leasetagande företags synvinkel. Om inte annat anges är det alternativ till leasingfinansiering som antas en kombination av banklån och internt genererade medel.

Leasingbolagen framför bl. a. följande fördelar med leasing som finansieringsalternativ:

- a. Hundraprocentig finansiering. Avtalet löper på en förutbestämd tid och med fastlagda avgifter vilket underlättar finansplaneringen för kundföretaget
- b. Säkerheten ligger i själva leasingobjektet vilket gör att andra säkerheter inte erfordras
- c. Till skillnad från t. ex. avbetalningsköp behandlas företaget vid leasing som kontantkund och kan därmed dra fördel av eventuella rabatter
- d. Leasingavgiften är i sin helhet avdragsgill vid beskattning

Som framhållits i tidigare avsnitt är leasingfinansieringen ofta inte hundra procentig eftersom många leasingbolag tillämpar förskottsbetalning. Den höga finansieringsgraden framstår dock som en väsentlig fördel med leasingfinansiering. Även säkerhetsaspekten har en mycket stor betydelse.

Den effektiva räntan vid en normalstor femårig leasingaffär ligger f. n. 7–8 procentenheter över diskontot. Spridningen mellan de enskilda fallen kan dock vara stor. Leasingfinansiering ger därmed en betydligt högre ränta än finansiering med banklån. Med hänsyn bl. a. till skillnaden i risktagande framstår dock en viss ränteskillnad som motiverad. Det är inte fråga om två helt jämförbara tjänster. Eftersom bankfinansiering ofta kombineras med internt genererade medel som många företag kräver mycket hög avkastning på, bör alternativkostnaden till leasing sättas högre än bankräntan.

Vidare leder ökad leasingfinansiering till mindre flexibla avskrivningsmöjligheter för kundföretaget. Hela leasingavgiften är avdragsgill, men leasetagaren kan inte betala en lägre leasingavgift under dåliga år för att sedan under år med stora vinster betala en högre avgift.

5.4 Den svenska leasingmarknaden

Finansiell leasing i Sverige bedrivs huvudsakligen av svenska finansieringsföretag. Vid sidan av dessa bedriver även utländska leasingbolag samt vissa leverantörer finansiell leasing. Innan de svenska leasingbolagen diskuteras skall i korthet något sägas om de andra båda gruppernas leasingverksamhet.

De utländska leasingbolag som gör affärer med svenska företag lånar oftast inte upp pengar på den svenska kreditmarknaden. En svensk leasetagare som ingår ett leasingavtal med ett utländskt leasingbolag i Sverige tvingas därför

att ta en valutakursrisk. Valutaregleringen utgör inte något hinder för svenska företag som anlitar utländska leasingbolag – leasingavgifter som erläggs till utlandet och som avser utrustning inköpt i utlandet, jämställs i detta avseende med löpande betalningar och tillstånd från riksbanken erfordras således inte.

Även vissa leverantörer bedriver finansiell leasing i Sverige. Verksamheten är dock inte av någon större omfattning. Vanligare är att leverantörer bedriver operationell leasing. Det är f. ö. ganska naturligt att en leverantör kombinerar uthyrningen med service- och reparationsåtaganden. Även här kan dock finansieringsföretagen komma med i bilden genom att belåna leverantörens avtal med kunden.

Med begreppet leasingmarknaden avses i det följande endast den leasing-verksamhet som bedrivs av svenska finansieringsföretag. Om ett leasingbolag skall anses verka på marknaden skall dess tjänster bjudas ut öppet och inte vara riktade mot en speciell kund. Enligt detta synsätt bör leasingbolag som t. ex. Leasingaktiebolaget Garnis, vilket ägs av Stockholms Läns Landsting och vars uthyrningsverksamhet är begränsad till landstingets egna förvaltningar, inte räknas till den svenska leasingmarknaden.

Omfattningen av leasingbolagens verksamhet kan mätas på flera sätt. *Avtalsvärdet* anger summan av resterande leasingavgifter som kunderna skall betala till leasingbolaget. Summan av anskaffningsvärdet för de leasingobjekt för vilka leasingavtal slutits men där leverans ännu ej skett benämns *orderstock*. *Balansomslutning*, *leasingobjektens anskaffningsvärde*, *nyanskaffningar* under året och *leasingobjektens bokförda värde*, är andra mått på storleken av leasingbolagens verksamhet som kan användas. I det följande används endast begreppen anskaffningsvärde resp. bokfört värde. En sammanfattning av det material som statistiska centralbyrån publicerar återges i tabell 5.1.

Tabell 5.1 De svenska leasingbolagens^a leasingobjekt 1968–1976^b (mkr)

År	Antal större leasingbolag	Leasingobjekt till		Under året nyanskaffade leasingobjekt	Nettoförändring av bokförda värdet hos identiska företag
		Anskaffningsvärde	Bokfört värde		
1968	4	79	54	32	–
1969	4	138	93	65	40
1970	4	187	127	59	34
1971	6	287	192	100	58
1972	7	359	288	105	65
1973	7	431	353	136	65
1974	7	700	548	354	195
1975	9	1 193	1 037	508	392
1976	10	1 731	1 280	574	233

^a Uppgifterna om anskaffningsvärde avser de större leasingbolagen medan uppgifterna om bokfört värde avser samtliga finansieringsföretag i SCB:s statistik.

^b Uppgifter om bokfört värde av utestående leasingobjekt avser ställningen vid bokslutstidpunkter. Uppgifter om anskaffningsvärdet av utestående leasingobjekt avser ställningen den 31/12.

Källa: SCB.

Som framgår av tabell 5.1 har värdet av leasingobjekten vuxit under hela perioden med en markant stegring av tillväxttakten under åren 1974–1976. Detta gäller oberoende av om anskaffningsvärdet eller bokförda värdet används. För att få grepp om storleken av leasingmarknaden kan man ställa leasinginvesteringarna i relation till industriinvesteringarna. Leasinginvesteringarna motsvarade 1969 1 % av industriinvesteringarna, en siffra som 1976 hade stigit till över 4 %.

Finansiell leasing bedrivs av ett relativt begränsat antal svenska finansieringsföretag. Majoriteten av dessa är bankägda. I somliga fall bedrivs leasingverksamheten i ett särskilt bolag. I andra fall är den inordnad tillsammans med t. ex. factoring i ett gemensamt bolag. Beträffande ägarförhållanden och historik hänvisas till kapitel 3.

De tio leasingbolag som återfinns i tabell 5.2 dominerar den svenska leasingmarknaden i så hög grad att marknadens storlek med god approximation kan sättas lika med summan av de tio företagens verksamhetsvolym. Sex av leasingbolagen i tabellen är numera helägda dotterbolag till affärsbank. Tillsammans har de bankägda leasingbolagen ungefär två tredjedelar av marknaden.

Tabell 5.2 mäter leasingverksamheten med måttet ackumulerat anskaffningsvärde av leasingobjekt. Genom att statistiken inte säger något om åldersstrukturen på de olika leasingbolagens objekt bör inte alltför långtgående slutsatser om de olika bolagens relativa storlek dras ur tabellen. Uppgifterna i tabellen ger snarare en bild av volymen av de olika bolagens verksamhet under en flerårsperiod.

Av tabell 5.2 framgår att det skett betydande svängningar i marknadsandelarna under perioden 1971–1976. En orsak till detta kan vara att bankin-

Tabell 5.2 Anskaffningsvärdet för leasingobjekten^a hos de större leasingbolagen per den 31/12 1971–1976 (mkr)^b

Företag	1971	1972	1973	1974	1975	1976	Andel av totalsumman 1976 %
Svenska Finans	54	70	86	133	297	442	24
Independent Leasing ^c	19	31	56	124	223	321	18
FinansSkandic	53	66	75	153	207	314	17
Merkantil Leasing	72	88	103	124	175	227	12
Vendax	89	92	109	144	167	202	11
Sparleasing	–	4	7	30	77	123	7
Industri-Leasing	–	–	–	53	72 ^d	88 ^d	5
PKfinans	2	5	10	23	41	73	4
Finax Finans Service	–	–	–	6	13	23	1
IndustriFinans ^e	–	–	–	–	–	8	0,4
Summa	289	356	446	784	1 272	1 821	100

^a Vissa bolag inkluderar även avbetalningsobjektens anskaffningsvärde i nedanstående siffror. Volymen av avbetalningsobjekten är emellertid jämförelsevis små.

^b Siffrorna i tabellen avser ställningen vid bokslutstidpunkten.

^c 1971–1973 endast moderbolaget, fr. o. m. 1974 koncernen.

^d Dessutom utländska dotterbolag 30, resp. 69 mkr.

^e Har numera gått ihop med Sparleasing.

Källa: Årsredovisningar och uppgifter från de enskilda företagen.

spektionen tidigare föreskrev de bankägda leasingbolagen att ordna återköpsavtal med leverantören. Eftersom återköpsavtal inte är särskilt förmånligt för leverantören kom bankspektionens krav att utgöra en hämsko på de leasingbolag som på ett tidigt stadium blev bankägda. I och med att kravet så småningom luckrats upp har de därav berörda leasingbolagen kunnat stärka sin ställning på marknaden. Andra faktorer som kan förklara förskjutningen i marknadsandelar är intensiteten i marknadsföringen, graden av riskvillighet och betydelsen av enstaka leasingaffärer. En leasingaffär kan uppgå till flera tiotals miljoner kr. Det får som följd att marknadsandelarna kan svänga ganska kraftigt mellan olika år på grund av enstaka affärer.

Om marknaden i stället mäts som summan av det bokförda värdet av de större leasingbolagens leasingobjekt fås de marknadsandelar som visas i tabell 5.3.

Det är få marknader som kan uppvisa en så snabb expansionstakt som leasingmarknaden – vissa av leasingbolagen har de senaste åren haft en årlig tillväxttakt på över 50 %. Leasingverksamhetens kraftiga expansion sammanhänger delvis med några av de allmänna utvecklingstendenserna i näringslivet. En sjunkande självfinansieringsgrad ökar företagens behov av externt kapital. Höga inflationsförväntningar gör det attraktivt att tidigare-lägga planerade investeringar, vilket också leder till ett ökat behov av externa medel. I samma riktning verkar en snabb teknisk utveckling som tvingar företagen att tidigt byta ut gamla maskiner mot nya. Vidare har statsmakterna bedrivit en investeringsstimulerande politik. Härvid har systemet med investeringsbidrag/-avdrag varit av speciell betydelse.

För att möta den ökade efterfrågan på externt kapital har leasing visat sig vara ett bra alternativ. Detta beror bl. a. på att bankmässiga säkerheter utöver själva leasingobjektet normalt inte erfordras. Vidare omfattas inte leasingbolagens verksamhet av den kreditpolitiska lagstiftningen och kan därmed expandera fritt. När bankernas utlåning stramas åt synes det dessutom som

Tabell 5.3 Bokfört värde av leasingobjekten hos de större leasingbolagen per den 31/12 1976

Företag	Bokfört värdet av utestående leasingobjekt mkr	Andel av totalsumman %
FinansSkandic	218	19
Independent Leasing	217	19
Svenska Finans	215	19
Merkantil Leasing	149	13
Vendax	128	11
Sparleasing	92	8
Industri-Leasing ^a	59	5
PKfinans	56	5
Finax Finans Service	18	2
Industri Finans	8	1
Summa	1 160	100

^a Exkl. utländska dotterbolag. Uppgiften avser ställningen den 31 mars 1977.

Källa: Årsredovisningar och uppgifter från de enskilda företagen.

om en del av den icke tillfredsställda kreditefterfrågan vänds mot leasingbolagen som därmed får en extra kraftig expansion. Utlåningstaket för affärsbanker 1974/75 är ett exempel på en sådan situation.

Leverantörernas ökade intresse för leasing har också bidragit till marknadens expansion. I många fall är det leverantören som tar initiativ till ett samarbete med leasingbolaget.

Till en början användes leasing i Sverige mest av mindre och medelstora företag. Det har emellertid blivit allt vanligare bland storföretag att leasingfinansiera investeringar. Eftersom storföretagen är en så tung bit i det svenska näringslivet betyder denna utveckling ökade expansionsmöjligheter för leasingbolagen. I dag motsvarar leasinginvesteringarna drygt 4 % av de totala industriinvesteringarna. Motsvarande siffra för USA ligger kring 20 %. Även om den svenska leasingmarknaden fortsätter att expandera är det dock inte alls säkert att vi i Sverige når upp till denna andel inom överskådlig framtid.

Leasingavtal Nr	
Leasingbolag	Leasetagare
FinansSkandic Skandic Leasing AB	Användningsställe
Leverantör (namn, adress, tfn)	Leveransvillkor: »Allmänna villkor för leasing». Leasingobjektet tillhandahålles för nyttjande på samma villkor i tillämpliga delar som — såvitt gäller leverans- och garantiåtaganden och andra åtaganden av leverantören — ingår i köpeavtalet mellan leasingbolaget och leverantören (se ev. bilaga garantiutfästelse av leverantören och även »Allmänna villkor» p. 8); dock med undantag eller tillägg för vad här nedan ev. särskilt anges (se även »Allmänna villkor» p. 9): Undersökning och reklamation: Leasetagaren skall vid leverans av leasingobjektet föranstalta om sådan undersökning av leasingobjektet som efter gott handelsskick kan ifrågakomma vid mottagandet av gods, och är förlustig all rätt att framställa anspråk i anledning av fel eller brist, som leasetagaren vid undersökningen märkt eller bort märka, såvida reklamation till leasingbolaget ej skett skriftligen utan dröjsmål.
Leasingobjekt (typ, modell, beteckning, tillv.-nr, antal)	Leasingbolagets inköpspris Kronor exkl moms
Leasingbolaget begränsar sitt ansvar för leasingobjektets beskaffenhet, försenad leverans och dyl. enligt »Allmänna villkor för leasing» p. 8, 9, 11 och 12.	Totalt inköpspris exkl moms
Leasingavgift per månad/kvartal Kr.	
Leasingavgiften skall utan anmaning erläggas under år första gången den och därefter den första söckendagen i varje månad/kvartal samt sista gången den	
Antal månads/kvartalsinbetalningar st.	
Leasingavgift vid förlängning av ovan angiven leasingtid per år Kr.	
Särskilda villkor	var till kommer vid varje betalningstillfälle föreskriven försäljningsskatt (moms o. dyl.)
Utöver här angivna villkor gäller på följande sidor angivna »Allmänna villkor för leasing» av vilka vi tagit del. Detta leasingavtal, som upprättats i två likalydande exemplar, är icke bindande för leasingbolaget förrän leasetagaren erhållit sitt avtalsexemplar försett med leasingbolagets underskrift. Parterna är dock fria från sina förpliktelser, om leasetagaren icke erhållit sitt av leasingbolaget undertecknade exemplar av avtalet senast en månad från den dag, då avtalet, undertecknat av leasetagaren, kom leasingbolaget tillhanda.	
Ort, datum	Ort, datum
SkandicLeasingAB	Leasetagarens underskrift genom behörig firmatecknare
BORGEN	
För leasetagarens förpliktelser enligt detta avtal tecknas härigenom borgen såsom för egen skuld till dess full betalning sker.	
den	den
Bevittnas	Bevittnas

ALLMÄNNA VILLKOR FÖR LEASING

1. Leasingtid.

Leasingtiden börjar genast vid leverans och löper under ovan angivet antal år räknat fr. o. m. den kalendermånad, då leasingavgiften rätteligen skall erläggas första gången. Därest leasetagaren icke senast tre månader före den avtalade leasingtidens utgång skriftligen uppsäger leasingavtalet hos leasingbolaget, skall avtalet anses vara förlängt på ett år för varje gång. Förlängning av leasingtid må dock icke ske mer än högst tio år, såvida annat icke överenskommits. Sker förlängning av leasingtiden, skall leasingavgiften per år därefter utgå med det belopp, som anges i leasingavtalet. Efter förlängning erlägges leasingavgiften årligen i förskott.

2. Försäljningsskatt, avgifter o. dyl.

I ovan angivna leasingavgift ingår icke försäljningsskatt eller andra med nyttjandet av leasingobjektet eller med leasingförhållandet sammanhängande eventuella skatter och avgifter, vilka dock skall slutligen bestridas av leasetagaren. Försäljningsskatt erlägges av leasetagaren samtidigt med leasingavgiften; övriga skatter och avgifter då leasingbolaget så påfordrar.

3. Övriga kostnader.

Leasingbolagets kostnader — exempelvis för transport, inkl. försäkring, installation, tull o. dyl. — för leasingobjektet, vilka icke inkluderats i leasingbolagets i detta avtal angivna inköpspris, skall betalas av leasetagaren, såvitt annat icke överenskommits i avtalet. Sådana kostnader skall leasetagaren betala vid anfordran.

4. Ändring av leasingavgiften.

Leasingavgiften skall ändras, om leverantören fakturerar leasingbolaget annat pris för leasingobjektet än leasingbolagets i avtalet angivna inköpspris, som är ett offererat pris. I avsett fall skall leasingavgiften ändras i motsvarande mån.

Skulle rätten för checkkontokredit hos Skandinaviska Enskilda Banken höjas eller sänkas med minst en halv procent i förhållande till den nuvarande rätten för sådan kredit eller skulle efter flera ränteändringar den sammanlagda ändringen uppgå till minst en halv procent, äger leasingbolaget höja resp. sänka ovan angiven leasingavgift med ett belopp, som enligt leasingbolagets bedömande föranledes av ränteändringen. För varje ytterligare halv procent, med vilken rätten för sådan kredit därefter genom en eller flera ändringar höjes eller sänkes, äger leasingbolaget höja resp. sänka leasingavgiften efter enahanda grunder. Leasingavgiften skall dock icke i något fall utgå med lägre belopp än den från början utgående leasingavgiften. Ändring av rätten för checkkontokredit må påverka leasingavgiften först fr. o. m. den inbetalning, som inträffar närmast efter ränteändringen.

5. Äganderätt för leasingbolaget. Nyttjanderätt för leasetagaren.

Detta leasingavtal innebär endast att till leasetagaren upplåtes nyttjanderätten till leasingobjektet under i detta avtal angiven tid och på däri angivna villkor. Leasingbolaget, som av leverantören förvärvat leasingobjektet, är således såväl under leasingavtalets giltighetstid som efter detsammes upphörande fortfarande ägare till leasingobjektet. Detta skall av leasetagaren förstås med en av leasingbolaget tillhandahållen skylt, angivande att objektet tillhör leasingbolaget. Leasetagaren äger ej vidtaga sådan åtgärd att leasingbolagets äganderätt till leasingobjektet äventyras.

6. Besiktningsrätt. Tillträde till leasetagarens lokaler.

Leasingbolaget äger rätt att när som helst under leasingtiden låta besiktiga leasingobjektet och leasetagaren medger härmed leasingbolaget tillträde till lokaler, där leasingobjektet förvaras.

7. Överlåtelse av leasingbolagets rättigheter.

Leasingbolaget äger rätt att till annan överlåta sin rätt till betalning och övriga rättigheter enligt detta avtal inkl. äganderätten till leasingobjektet.

8. Fel i leasingobjektet och annan bristande uppfyllelse.

Ansvarsbegränsning m. m.

Leasingbolaget svarar icke mot leasetagaren i annan utsträckning än leverantören enligt i leasingavtalet under »Leveransvillkor» nämnda åtaganden är ansvarig gentemot leasingbolaget för försenad leverans, fel eller brist i leasingobjektet, icke heller för dess kvalitet, prestanda eller lämplighet för leasetagaren, liksom icke heller för annan bristande uppfyllelse som kan hänföras till leverantören.

Leasetagaren äger således uppsäga detta leasingavtal endast om och i den mån leasingbolaget bevisligen äger rätt att häva det mellan bolaget och leverantören träffade köpeavtalet om leasingobjektet. Leasetagaren är vidare berättigad till skadestånd resp. nedsättning av den sammanlagda leasingavgiften med högst belopp, som svarar mot vad leasingbolaget av leverantören på grund av hävning av köpeavtalet eller eljest erhåller eller är berättigad att erhålla som skadeersättning resp. nedsättning av köpeskillingen för leasingobjektet. Motsvarande gäller andra påföljder av bristande uppfyllelse, som kan hänföras till leverantören.

Leasetagarens här angivna uppsägningsrätt resp. rätt till nedsättning av leasingavgiften och/eller skadeersättning i förhållande till leasingbolaget skall således icke i och för sig vara beroende av domstols- eller skiljedomsavgörande i ev. tvist med leverantören eller av om leasingbolaget på grund av leverantörens insolvens eller eljest utfår leasingbolaget tillkommande köpeskillingsnedsättning och/eller skadeersättning. För leveransförsening skall utöver vad ovan föreskrivits gälla att, om leverans utan leasetagarens vållande och utan att denne eljest tagit besittning med leasingobjektet sker senare än vad angivits i leasingavtalet under »Leveransvillkor», förskjutning i tiden i motsvarande mån skall ske av de ovan angivna månads/kvartalsinbetalningarna av leasingavgiften.

Leasetagaren är skyldig att undersöka leasingobjektet och att reklamera enligt föreskriften i leasingavtalet under »Undersökning och reklamation». Leasetagaren skall, om leasingbolaget så påfordrar, för leasingbolagets räkning hos leverantören verkställa reklamationer och i eller utom rättegång framställa krav i anledning av fel hos leasingobjektet eller annan bristande uppfyllelse, för vilken leverantören svarar mot leasingbolaget.

Leasetagaren skall ersätta alla kostnader, som förorsakas av reklamationer och krav, som här avses, såsom kostnader för juridiskt och tekniskt biträde samt rättegångskostnader, och skall på begäran av leasingbolaget förskotta sådana beräknade kostnader.

9. Bristande uppfyllelse av särskilt avtalat leveransvillkor.

Ansvarsbegränsning m. m.

Om bristande uppfyllelse föreligger av i leasingavtalet under »Leveransvillkor» särskilt avtalat villkor, är leasingbolagets ansvar begränsat till vad leasingbolaget antingen kan utkräva eller är berättigad att utkräva av den, som på uppdrag av leasingbolaget åtagit sig att utföra sådant särskilt åtagande — såsom transportör eller underleverantör — eller utfå såsom försäkringsersättning för bristande uppfyllelse av sådant åtagande.

För i denna punkt avsedd bristande uppfyllelse skall vidare i tillämpliga delar gälla vad ovan föreskrivits i p. 8.

10. Leasingbolagets rätt till uppsägning. Skadestånd.

Leasingbolaget skall äga rätt att omedelbart uppsäga detta avtal och återtaga leasingobjektet därest

a) leasetagaren icke i rätt tid erlägger leasingavgift, försäljningsskatt eller premie för av leasingbolaget tecknad försäkring avseende leasingobjektet;

b) leasetagaren inställer betalningarna, inleder ackordsförhandling, blir försatt i konkurs eller träder i likvidation eller eljest finnes vara på sådant obestånd, att det kan antagas att leasingavgiften ej blir rätteligen erlagd;

c) leasetagaren vanvårdar leasingobjektet eller utan giltigt skäl vägrar leasingbolaget att besiktiga detsamma;

d) leasetagaren i övrigt åtsidosätter bestämmelse i detta avtal.

Leasingbolaget skall vara bibehållet rätten att uppsäga avtalet och återtaga leasingobjektet så länge det förhållande, varå uppsägning grundas, består.

Vid dröjsmål med erläggande av leasingavgift eller annat belopp skall leasetagaren erlägga ränta å förfallet oguldet belopp efter en räntesats av 1,5 procent per månad tills betalning sker. Samtliga kostnader för indrivning av förfallet belopp ävensom för återtagande av leasingobjektet skall betalas av leasetagaren.

Därest avtalet uppsägs av leasingbolaget av anledning som anges ovan, skall leasingbolaget äga rätt till — förutom leasingavgiften och andra belopp som är förfallna — skadestånd som, om icke annan skada kan visas, skall uppgå till tre fjärdedelar av sammanlagda beloppet av återstående icke förfallna leasingavgifter för den avtalade leasingtiden. Leasetagaren skall därvid gottskrivas en fjärdedel av erlagd leasingavgift till den del den belöper på tiden efter uppsägningsdagen.

11. Leasetagarens ansvar för hinder i nyttjandet på grund av föreskrifter i författningar eller myndighets beslut.

Leasingbolaget ansvarar icke för att hinder i nyttjandet av leasingobjektet kan föreligga på grund av föreskrift i författning eller myndighets beslut utan detta ansvar åvilar helt leasetagaren. Det åligger således denne att förvissa sig om att vid leasingobjektets nyttjande alla i författningar eller av myndighet uppställda krav uppfylls såvitt gäller utrustning, skyddsanordningar, försäkringar m. m. Leasetagaren äger icke nyttja objektet i strid mot gällande författningar eller myndighets beslut.

12. Fel eller hinder för nyttjandet som uppkommer under leasingtiden. Ansvarsbegränsning.

Leasingbolaget ansvarar ej, utöver vad som kan följa av punkterna 8 och 9 ovan, för att leasingobjektet under leasingtiden fortlöpande kan nyttjas för avsett ändamål. Leasingbolaget ansvarar således exempelvis icke för hinder i nyttjandet, som beror på brist på drivmedel eller reservdelar, fackliga stridsåtgärder eller andra omständigheter utom leasingbolagets kontroll. Leasetagaren äger ej framställa krav på ersättning eller andra anspråk mot leasingbolaget i anledning av här avsedda fel eller hinder för nyttjandet, och sådana omständigheter kan icke heller åberopas av leasetagaren som skäl till befrielse från eller minskning av hans förpliktelser enligt detta avtal.

13. Mottagande av leasingobjektet.

Det åligger leasetagaren att på egen bekostnad vidtaga erforderliga åtgärder för att mottaga leasingobjektet, då det hålles till hans förfogande.

14. Leasetagarens vårdnadsplikt.

Det åligger leasetagaren att väl vårda leasingobjektet samt att själv svara för erforderligt underhåll och behövliga reparationer på detta. Leasetagaren skall till säkerställande av sin underhålls- och reparationskyldighet teckna fortlöpande underhållsavtal med leverantören.

15. Ändring på leasingobjektet.

Leasetagaren äger endast med leasingbolagets skriftliga medgivande före eller efter leverans av leasingobjektet utföra eller låta utföra ändringar på eller andra ingrepp i detta. Kostnader, som förorsakats leasingbolaget för ändring av eller extra utrustning till leasingobjektet, debiteras leasetagaren särskilt och skall av honom betalas vid anfordran.

16. Skada orsakad av leasingobjektet.

Leasetagaren är ansvarig för de skador som leasingobjektet kan vålla på person eller egendom i den mån skadan ej täcks av utfallande försäkring.

Leasetagaren skall hålla leasingbolaget skadeslöst för vad leasingbolaget såsom ägare till och tillhandahållare av leasingobjektet nödgas utge i skadestånd till tredje man eller annan i den mån skadeståndet ej täcks av utfallande försäkring.

17. Förlust av eller skada på leasingobjektet. Reklamation.

Leasetagaren ansvarar under leasingtiden oberoende av valande för förlust av eller skada på leasingobjektet i den mån förlusten eller skadan ej täcks av utfallande försäkringsersättning. Vid delskada är dock leasetagarens ansvar för skada på leasingobjektet begränsat till hans skyldighet att erlägga leasingavgift och att fullgöra övriga förpliktelser enligt detta avtal, men sådan skada kan å andra sidan ej av leasetagaren åberopas som skäl till minskning av dessa åtaganden. Vid totalskada eller förlust av leasingobjektet är leasetagarens ansvar begränsat till summan av dels samtliga ogulda leasingavgifter — beräknade på sätt anges i p. 18 C) 1. — för hela den avtalade leasingtiden, och dels det restvärde leasingobjektet skäligen skulle ha haft vid leasingtidens utgång, om skadan ej inträffat.

Därest leasingobjektet skadas eller förloras, åligger det leasetagaren att omedelbart skriftligen underrätta leasingbolaget härom.

18. Försäkringar.

Leasingbolaget äger teckna den eller de försäkring/ar med avseende på leasingobjektet, som bolaget finner erforderlig/a. Kostnaderna för försäkring tecknad av leasingbolaget skall leasetagaren betala vid anfordran utöver i avtalet angiven leasingavgift.

För att underlätta för leasetagaren att bedöma, huruvida han själv önskar teckna någon ytterligare försäkring, åligger det leasingbolaget att på leasetagarens begäran utan dröjsmål underrätta leasetagaren om de försäkringar, som leasingbolaget tecknat med avseende på leasingobjektet. Finns annan skadeförsäkring avseende leasingobjektet, som gäller till leasetagarens förmån, överlåter leasetagaren härmed till leasingbolaget all rätt till försäkringsersättning eller annan ersättning avseende leasingobjektet.

Ev. avbrottsförsäkring har leasetagaren att själv teckna för egen räkning och på egen bekostnad.

Därest leasingobjektet skadas eller förloras och skadan eller förlusten omfattas av utfallande försäkringsersättning, skall gälla vad nedan stadgas:

A) Ersättnings-, självrisk- och kompensationsbelopp.

Utfallande ersättningsbelopp på grund av försäkringar, som tagits av leasingbolaget och/eller av leasetagaren på leasingobjektet — dock ej ev. ersättning enligt av leasetagaren tecknad avbrottsförsäkring — skall oavkortat tillfalla leasingbolaget, som härutöver är berättigad att av leasetagaren erhålla det självriskbelopp, som skall avräknas vid reglering av inträffat försäkringsfall. Ersättnings- och självriskbelopp kallas här nedan kompensationsbelopp.

B) Delskada.

Leasingbolaget skall använda kompensationsbeloppet efter leasetagarens val antingen till det skadade leasingobjektets iståndsättande eller till dess utbyte mot annat likvärdigt objekt. Leasingbolaget skall likväl icke vara skyldigt att låta objektet undergå reparation resp. anskaffa annat likvärdigt objekt för en kostnad överstigande kompensationsbeloppet. Leasetagaren är dock berättigad att på egen bekostnad låta omhysa den ytterligare reparation, som han kan finna erforderlig. Såsom anges ovan i p. 17 medför skadefall icke befrielse från leasetagarens skyldighet att erlägga leasingavgift eller fullgöra övriga förpliktelser enligt detta avtal.

Därest leasingobjektet utbytt enligt föregående stycke, skall leasingavtalet oförändrat gälla och såsom leasingobjekt avse det objekt, som satts i stället för det ursprungliga objektet. Skulle leasingbolagets kostnader för leasingobjektets istånd-sättande resp. för dess utbyte mot annat likvärdigt objekt icke uppgå till kompensationsbeloppet, skall leasingbolaget till leasetagaren redovisa vad som av skillnaden motsvarar av leasetagaren för i anspråktagen försäkring erlagda premier.

C) Totalförlust.

1. Är skadan så omfattande, att leasingobjektet skäligen måste anses totalförlöst, skall leasingbolaget äga tillgodoräkna sig ett belopp motsvarande summan av
 - a) dels samtliga oguldna leasingavgifter, som är förfallna vid tidpunkten för avräkning och slutreglering mellan leasetagaren och leasingbolaget,
 - b) dels samtliga övriga oguldna leasingavgifter för hela den avtalade leasingtiden, neddiskonterade till nuvärdet efter den räntesats, som vid ovan under a) angiven tidpunkt ligger till grund för beräkningen av leasingavgiften,
 - c) dels det restvärde leasingobjektet skäligen skulle ha haft vid leasingtidens utgång om skadan icke inträffat
 - d) och dels vad leasingbolaget därutöver må ha att fordra av leasetagaren.

Av kompensationsbeloppet skall, i den mån det överstiger vad som enligt näst föregående stycke tillkommer leasingbolaget, till leasetagaren redovisas vad som motsvarar av leasetagaren för försäkring erlagda premier. Därefter återstående kompensationsbelopp skall tillfalla leasingbolaget. I händelse avräkning enligt detta moment visar ett belopp leasingbolaget tillgodo, är leasetagaren skyldig erlägga detta till leasingbolaget men må, efter medgivande av leasingbolaget, detta erläggas genom amorteringar å samma tider och med samma belopp, som gällt för leasingavgifterna därest leasingobjektet ej blivit obrukbart.

Sedan avräkning och slutreglering skett enligt detta moment, skall detta leasingavtal upphöra att gälla.

2. Sker skadereglering genom att försäkringsbolaget till leasingbolaget överläter ersättningsgendet i stället för leasingobjektet, skall detta leasingavtal oförändrat gälla och avser ersättningsgendet såsom leasingobjekt.

19. Överlåtelse av leasetagarens rättigheter m. m. Rättslig åtgärd avseende leasingobjektet.

Leasetagaren får icke:

- a) pantsätta, försälja eller på annat sätt överlåta leasingobjektet;
- b) utan skriftligt medgivande från leasingbolaget överlåta leasingavtalet på annan eller genom avtal med annan förfoga över rätt till leasingobjektet;
- c) utan leasingbolagets skriftliga medgivande förflytta leasingobjektet från det i leasingavtalet förutsatta användningsstället.

Skulle under leasingtiden rättslig åtgärd, såsom utmätning, kvarstad eller skingringsförbud, vidtagas beträffande leasingobjektet, är leasetagaren skyldig att för utmätningsmannen uppvisa sitt exemplar av leasingavtalet samt upplysa utmätningsmannen om leasingbolagets eller dess rättssinnehavares rätt till leasingobjektet. Leasetagaren är även skyldig att omedelbart skriftligen underrätta leasingbolaget eller dess rättssinnehavare om den av utmätningsmannen vidtagna åtgärden.

20. Leasetagarens eventuella förvärv av leasingobjektet.

Leasetagaren får på grund av leasingavtalet, såsom framgått ovan i p. 5, endast nyttjanderätt till leasingobjektet. Leasingbolaget är dock berett att välvilligt pröva framställning från leasetagaren om förvärv av äganderätten till leasingobjektet.

Köpeskillingen skall, om köp slutas, betalas kontant och uppgå till det belopp, varom parterna enas. Härjämte skall leasetagaren erlägga föreskrivna skatter.

21. Återställande av leasingobjektet m. m.

Sävt annat icke skriftligen överenskommes, skall leasingobjektet vid leasingtidens utgång återlämnas till leasingbolaget i ursprungligt utförande eller i sådant utförande, som uppkommit genom ändring medgiven av leasingbolaget. Leasetagaren svarar för att leasingobjektet återlämnas i skick icke sämre än vad som föranledes av normal förslitning.

Leasingobjektet skall av leasetagaren på dennes bekostnad och risk levereras till leasingbolaget på plats inom Sverige, som bestäms av leasingbolaget. Leasetagarens ansvar för leasingobjektets vård upphör icke förrän leasingbolaget eller representant för detta skäligen kunnat omhändertaga leasingobjektet. Leasetagaren befullmäktigar härmed leasingbolaget att vid leasingtidens utgång på leasetagarens bekostnad återtaga leasingobjektet.

22. Meddelanden.

Har meddelande, som rör detta avtal, av leasingbolaget avsänts till leasetagaren i rekommenderat brev under hans i avtalet angivna adress eller den ändrade adress, som vid meddelandets avsändande är för leasingbolaget känd såsom rätt adress, skall meddelandet anses ha kommit adressaten tillhanda senast på tredje dagen efter avsändandet. Har meddelandet avsänts genom telegram, skall det anses ha kommit adressaten tillhanda senast 24 timmar efter inlämnandet.

23. Eventuella tillägg eller ändringar.

Leasingavtalet återger fullständigt vad som avtalats mellan parterna. Muntliga överenskommelser om tillägg eller ändringar är icke giltiga och ej heller vad som kan ha diskuterats eller avtalats före undertecknandet av avtalet men som ej in tagits i detsamma. Tillägg eller ändringar av avtalet måste för att vara gällande ske skriftligen och undertecknas av båda parter.

24. Tillämplig lag. Force majeure.

Formen för och rättsverkningarna av detta avtal skall bedömas enligt svensk rätt. Leasingbolaget är icke ansvarigt för skada eller dröjsmål som beror av lagbud, myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, lockout, bojkott, blockad eller annan liknande omständighet. Förbehållet ifråga om strejk, lockout, bojkott och blockad gäller sålunda vare sig leasingbolaget själv är part i eller föremål för sådan åtgärd eller ej.

Skada, som må uppkomma i andra fall än som anges i första stycket, skall ersättas av leasingbolaget endast i den mån vållande ligger leasingbolaget till last.

25. Skall leasingbolaget enligt leveransvillkoren och/eller enligt »Särskilda villkor» i detta avtal erlägga förskottsbetalning till leverantören gäller följande. Leasetagaren är skyldig att till leasingbolaget erlägga ett belopp motsvarande av leasingbolaget erlagt förskottsbelopp om godkänd leverans ej skett senast tre månader efter ovan angiven första betalningsdag för leasingavgift eller senast inom sådan längre tid efter första betalningsdagen som under tremånaderstiden kan ha överenskommits mellan leasingbolaget och leasetagaren för att möjliggöra leverans.

På förskottsbelopp skall leasetagaren till leasingbolaget erlägga ränta efter % p. a. över vid varje tid gällande diskonto. Räntan beräknas från leasingbolagets betalning till leverantören till och med dagen för mottagandet av den första leasingavgiften respektive dagen för leasetagarens betalning av förskottsbeloppet till leasingbolaget enligt ovan.

The first of these is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The second is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The third is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The fourth is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The fifth is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The sixth is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The seventh is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The eighth is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The ninth is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

The tenth is the fact that the
 government has been unable to raise the
 necessary funds to carry out its
 policy of expansion.

6 Kontokortskrediter

6.1 Inledning

I detta kapitel beskrivs finansieringsföretagens roll som administratörer och framför allt finansiärer av kontokortskrediter. Karakteristiskt för kontokortskrediter är att de inte lämnas i samband med köp av en viss vara utan vid köp i viss eller vissa affärer.

Begreppet kontokort kan delas upp i betalkort och kreditkort. *Betalkorten* skiljer sig från kreditkorten genom att hela skulden normalt måste återbetalas inom 30 dagar. Därmed är det inte fråga om någon kredit i egentlig mening. Kontoinnehavarens kostnader består främst av faktureringsavgifter på 3–6 kr per faktura men för vissa betalkort får man även erlægga en årsavgift på 75–100 kr. Däremot debiteras i vanliga fall ingen ränta.

Det finns i dag mellan en halv och en miljon betalkort i Sverige. De utestående krediterna uppgår till ett par hundra mkr. Bensinbolagen svarar för den största andelen av betalkorten. Andra viktiga betalkortssystem är Eurocard, Diners Club och American Express. Dessa tre kortsystem är internationella och används framför allt av anställda i företag i samband med resor och representation.

I fortsättningen koncentreras framställningen helt till *kreditkorten*. Karakteristiskt för kreditkort är att amorteringen av krediten kan fördelas över en längre period, vanligen upp till ett år.

När det gäller krediternas administration och finansiering kan man dela in de olika kontosystemen i grupperna externa kontosystem, interna kontosystem och legokontosystem. *Externa kontosystem* karakteriseras av att finansiering och administration av krediten ombesörjes av ett finansieringsföretag som inte har någon direkt anknytning till den detaljist som säljer varan. Kontosystemet är inte knutet till någon viss affärskedja eller viss bransch. Exempel på externa kontosystem är Köpkort och Stockholms Konto-Ring. De olika systemen beskrivs mera ingående i avsnitt 6.4.

Interna kontosystem administreras av företaget självt, medan finansieringen sker med medel från den egna koncernen och ibland även med extern upplåning. De är endast giltiga inom den egna affärskedjan. NK-konto och MEA-konto är exempel på interna kontosystem. De interna kontosystemen drivs ibland som egna juridiska personer och ibland som en del av detaljhandelsföretaget.

Legokontosystem administreras av ett finansieringsföretag som inte har någon direkt anknytning till detaljistföretaget. För det mesta svarar finan-

sieringsföretaget även för finansieringen. Därmed uppvisar legosystem vissa likheter med externa kontosystem. Det speciella med legokontosystem är att de inte är avsedda att användas mer än i viss eller vissa affärskedjor. Ett legokontosystem bär ofta samma namn som den detaljhandelskedja det är giltigt i. Det finns i dag ett 30-tal olika legokontosystem och antalet expanderar snabbt. Majoriteten av legokontosystemen är emellertid relativt små. Gylling Plus-Konto och VingKonto är exempel på legokonton.

Kreditvillkoren varierar mellan olika kreditkortssystem. Följande är dock gemensamt för de flesta system. Varje kontoinnehavare har en kreditlimit som inte får överskridas. Denna är normalt maximerad till 10 000 kr. Ett riktmärke är att den individuella limiten inte bör överstiga 10 % av kontoinnehavarens årsinkomst. Krediten är vidare revolverande, dvs. amortering ger automatiskt utrymme för ny skuldsättning. Avgifter erläggs vanligen i form av månadsränta på den aktuella skulden, faktureringsavgift och ibland även uppläggningsavgift.

För kontokortskrediter krävs ingen egentlig säkerhet. Det avgörande anses vara kredittagarens framtida betalningsförmåga. Ett mått på denna är den nuvarande årsinkomsten, vilken ju även ligger till grund för beräkning av kreditlimiten. Kreditkortsföretaget gör alltid en kreditbedömning av inkomna ansökningar om kreditkort. Som en följd av detta tar även kreditkortsföretaget på sig kreditrisken förutsatt att säljföretaget följt utdelade anvisningar. På grund av den relativt ingående kreditprövningen av kontoinnehavaren är kundförlusterna relativt små, ca 0,5 %.

Vid utgången av 1976 uppgick finansieringsföretagens utestående kontokortskrediter till 687 mkr enligt den officiella statistiken. Ökningen under 1976 uppgick till knappt 50 %. Antalet kreditkortskonton i de av finansieringsföretagen administrerade kontosystemen uppgick vid utgången av 1976 till ca en halv miljon.

Det är relativt få finansieringsföretag som ger kontokortskrediter. Ett begränsat antal företag dominerar marknaden. Kontokortskrediternas andel av finansieringsföretagens totala utestående krediter, inkl. leasing, uppgår till knappt 8 %.

Kapitlet är disponerat enligt följande. Först ges en beskrivning av det allmänna förfarandet vid kreditkortsköp samt de kreditvillkor som vanligen tillämpas. Därpå följer ett avsnitt som diskuterar konsumentens kreditkostnad. Avslutningsvis följer så ett avsnitt som bl. a. innehåller en kartläggning av de olika kontokortssystem som finns på marknaden samt vilka finansieringsföretag som står bakom dessa.

6.2 Beskrivning av kreditgivning vid köp med kreditkort

I detta avsnitt ges en beskrivning av hur köp med kreditkort samt tillhörande kreditgivning går till. Beskrivningen avser i första hand förfarandet vid kreditkortsköp då ett fristående finansieringsföretag ansvarar för finansieringen (externt kontosystem eller legokontosystem). En kort redogörelse lämnas även för de avgifter och betalningsvillkor som tillämpas. Avsnittet

avslutas med några exempel på viktiga bestämmelser som normalt förekommer i ett kreditkortsavtal.

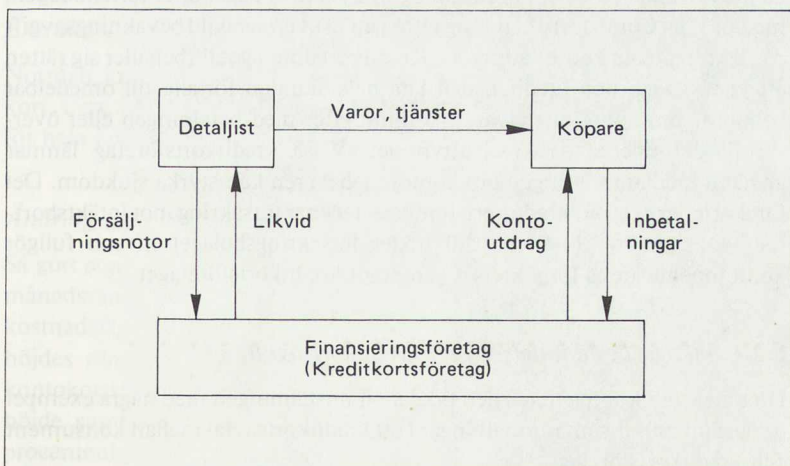
6.2.1 Gången vid kreditkortsköp

Vid kreditkortsköp med fristående finansieringsföretag förekommer tre parter, detaljist, köpare och finansieringsföretag (kreditkortsföretag). I det system som används av det största kreditkortsföretaget, Köpkort, kommer banken in som en fjärde part mellan detaljist och kreditkortsföretag. Figur 6.1 ger exempel på vilka transaktioner som förekommer.

Köparen erhåller varan av detaljisten mot uppvisande av kreditkortet. Ibland måste köparen även underteckna en försäljningsnota. Regelbundet, vanligen varje eftermiddag, skickar detaljisten sina försäljningsnotor till kreditkortsföretaget, varvid summan av beloppen för försäljningsnotorna med avdrag för finansieringsföretagets ersättning tillförs detaljistens konto. Varje månad skickar finansieringsföretaget kontoutdrag till köparen som sedan betalar in en viss del av skulden till finansieringsföretaget. Finansieringsföretaget står för hela kreditrisken, även i de fall kontoinnehavaren överskridit sin kreditlimit, förutsatt att säljföretaget följt vissa säkerhetsföreskrifter.

6.2.2 Ränta och avgifter

Räntan för kontokortskrediter uttrycks normalt som en procentsats per månad på utnyttjat belopp. Månadsräntan ändras i takt med det allmänna ränteläget och ligger vid nuvarande diskonto (8 %) vanligen i intervallet 1,5–2,0 %, vilket kan jämföras med en årsränta på 18–24 %. Inom ett par kreditkortssystem tillämpas dessutom en differentierad räntesats som beror av återbetalningstiden. Limitavgift förekommer inte. Däremot tillämpar vissa kreditkortsföretag en uppläggningsavgift då ett nytt konto öppnas. Denna brukar uppgå till 30–50 kr. Nästan alla kreditkortsföretag tar ut en

Figur 6.1 Transaktioner vid köp med kreditkort (externt kontosystem och legokontosystem)

faktureringsavgift när kontot är skuldbelastat. Denna avgift varierar normalt mellan 3 och 6 kr per månad.

Normalt erlägger de detaljister som är anslutna till kontosystemet två typer av avgifter till kreditkortsföretaget. Den ena är en anslutningsavgift som brukar uppgå till 50–500 kr. Den andra uttrycks som en procentsats av kreditförsäljningen. Vid en liten kreditförsäljning uppgår den rörliga avgiften ofta till 2–2,5 % men sjunker sedan något då kreditförsäljningen ökar. Detaljisternas avgifter till kreditkortsföretaget utgör en viktig del av det sistnämndas intäkter. För t. ex. Köpkort svarar detaljisternas avgifter för ca 15 % av de totala intäkterna.

För att åskådliggöra relationerna mellan kontokortsföretag och detaljist redovisas i Appendix 6:1 ett s. k. anslutningsavtal. Det avser detaljisters anslutning till Köpkorts externa kontosystem.

6.2.3 *Betalningsvillkor*

Flera kreditkortsföretag ger räntefria krediter om kontoinnehavaren betalar in hela kontoskulden före utgången av månaden efter det att köpet har gjorts. Normalt betalar kontoinnehavaren varje månad in ett belopp som är minst 1/10 (i vissa system minst 1/20) av skulden föregående månad. Beloppet avrundas normalt till närmast högre 50-tal eller 100-tal kr. Det förekommer även att kontoinnehavaren bestämmer sig för en viss amorteringstid och sedan amorterar ett månadsbelopp som är lika med den högsta skulden sedan kontot senast var skuldfritt dividerat med begärt antal amorteringsmånader. Enligt detta system, som tillämpas inom Conto Företagens tre externa kontosystem, ökar månadsräntan med kredittidens längd. Oavsett vilket betalningssystem som tillämpas kan dock kontoinnehavaren när som helst betala tillbaka den återstående skulden.

Vanligt är även att kontoinnehavaren ges två betalningsfria månader per år under förutsättning att denne dittills skött sina inbetalningar utan anmärkning. De betalningsfria månaderna får emellertid inte tas ut i följd.

Om kontoinnehavaren dröjer med inbetalningarna utöver angiven tid utgår normalt extra avgifter. Som exempel kan nämnas att Köpkort AB tar ut en kravkostnad på 10 kr om betalning inte skett 10 dagar efter förfallodagen, medan Villa Conto förbehåller sig rätten att ta ut en särskild bevakningsavgift på 10 kr/mån om kontot missköts. Kreditkortsföretaget förbehåller sig rätten att genast säga upp krediten och låta hela skulden förfalla till omedelbar betalning om kontoinnehavaren kommit efter med betalningen eller överskridit det tillerkända kreditutrymmet. Vissa kreditkortsföretag lämnar anstånd med amorteringen om kontoinnehavaren kan styrka sjukdom. Det förekommer även att kreditkortsföretaget tecknar försäkring mot intäktsbortfall vid sjukdom. I sådana fall träder försäkringsbolaget in och fullgör kontoinnehavarens förpliktelser gentemot kreditkortsföretaget.

6.2.4 *Viktiga bestämmelser i ett kreditkortsavtal*

I detta avsnitt kompletteras den tidigare framställningen med några exempel på bestämmelser som normalt ingår i ett kreditkortsavtal mellan konsument och kreditkortsföretag.

Avtalets löptid

Om kontoinnehavaren missköter sig kan kreditkortsföretaget säga upp avtalet med omedelbar verkan. I normala fall löper avtalet tills vidare med 30 dagars uppsägningstid för båda parter.

Köp av defekta varor

Kreditkortsföretaget fritar sig allt ansvar för kvalitet, beskaflenhet och utförande hos de varor som köpts för kontokortskrediten.

Enligt nuvarande bestämmelser måste kontoinnehavaren amortera sin skuld till kontoföretaget även om den köpta varan är behäftad med fel som detaljisten vägrar att rätta till. Förslaget till konsumentkreditlag, vilket f. n. föreligger som proposition¹, innehåller förslag till förstärkning av konsumentens ställning i detta avseende. Enligt lagförslaget skall köparen ha befogenhet att framställa samma invändningar p. g. a. köpet mot kreditgivare som mot säljaren.

Kreditens användningsområde

Kontokortskrediter används ofta vid inköp av varaktiga konsumtionsvaror, men förekommer även vid inköp av andra varor. Kläder, möbler, smycken, radio- och TV-apparater samt charterresor är exempel på användningsområden. Vissa varor får man dock normalt inte köpa med kreditkort. Exempel på sådana varor är bilar, livsmedel och tobak. En del kreditkortsföretag medger dock undantag från dessa bestämmelser. Sålunda ger t. ex. NK-konto kreditkortsinnehavaren möjlighet att för krediten förvärva alla varor och tjänster som ingår i NK-affärernas sortiment, således även livsmedel. Villa Conto går ett steg längre. Om kontoinnehavaren sköter sitt konto har denne möjlighet att med sitt kreditkort göra kontantuttag på maximalt 1 500 kr per år som sedan betalas tillbaka som en vanlig kontokortskredit. I tider av kreditåstramning förbehåller sig dock Villa Conto rätten att dra in denna möjlighet.²

Extrakort

Normalt kan kreditkortsinnehavaren utan extra kostnad erhålla ett andra kort, t. ex. för sin make/maka. Då är emellertid bägge personerna ansvariga för hela kontoskulden, oavsett vem av de båda som verkställt inköp.

Ändring av räntor och avgifter

Så gott som alla kreditkortsföretag förbehåller sig i avtalet rätten att justera månadsränta och avgiftssatser vid ändringar i det allmänna ränte- och kostnadsläget. När diskontot i oktober 1976 höjdes med två procentenheter, höjdes räntan på checkräkningskredit med tre procentenheter. Eftersom kontokortsföretagens utlåningsräntor ofta följer checkräkningsräntorna höjde samtidigt flera företag årsräntan på kontokortskrediterna med tre procentenheter.

¹ Konsumentkreditlagen antogs av riksdagen den 23 november 1977.

² Det bör dock tilläggas att kontantuttag medför extra avgifter på 20 kr plus 4 % av den uttagna summan utöver de normala kreditkostnaderna.

Ansvar vid köp gjort av obehörig

Om kreditkortsinnehavaren förlorar sitt kreditkort och inköp görs av obehörig är kreditkortsinnehavaren formellt ansvarig för alla inköp som skett innan förlusten av kreditkortet meddelats till kreditkortsföretaget. I praktiken har dock innehavaren i vissa fall kunnat hållas skadeslös även då inköp av obehörig gjorts redan innan förlustanmälan skett.

6.3 Konsumentens kreditkostnad

Konsumentens kostnad för kontokortskrediten kan bestå av bl. a. ränta, faktureringsavgift och uppläggningsavgift. Ränte- och faktureringsavgift förekommer inom de flesta kreditkortssystem men uppläggningsavgift är inte fullt så vanlig. Inom vissa system förekommer dessutom avgifter för extrakort och kortbyte.

När man skall jämföra konsumentens kostnad för att erhålla kredit inom olika kreditkortssystem, bör man inte nöja sig med att endast jämföra räntekostnaden inom de olika systemen. Vissa kreditkortsföretag har nämligen valt att i räntan även inkludera hela eller delar av påslagen för administration, risk och vinst. Inom andra system sätts faktureringsavgiften så att den täcker t. ex. administrationskostnaderna. Därmed kan räntedelen variera kraftigt mellan olika system trots att konsumentens totalkostnad kanske är lika hög. Detta har viss betydelse för konsumenten eftersom räntan, men icke övriga avgifter, är avdragsgill i självdeklarationen.

Enligt förslaget till konsumentkreditlag skall det i reklam och kontrakt ingå uppgifter om kontokortskreditens effektiva årsränta. Med detta begrepp avses kreditkostnad (lika med summan av ränta och avgifter) under ett år dividerat med genomsnittligt skuldbelopp under året. F. n. förekommer kreditkostnaden uttryckt som effektiv ränta mycket sparsamt i reklam och kontrakt.

Månadsräntan hos det mest utbredda kreditkortssystemet, Köpkort, uppgår f. n. (vid ett diskonto på 8 %) till 1,75 %. Till detta kommer en faktureringsavgift på 3 kr per månad då kontot är skuldbelastat. Uppläggningsavgift tas inte ut i detta system. Den effektiva årsräntan för en genomsnittlig kredit på 3 000 kr är 22,2 %.¹ Vid en genomsnittlig kredit på 500 kr är den effektiva räntan 28,2 %. Att den effektiva räntan stiger då den genomsnittliga krediten sjunker beror på att den fasta faktureringsavgiften då slås ut på färre lånekronor vilket ökar kreditkostnaden per lånekrona och därmed även den effektiva räntan. De ovan återgivna effektiva räntorna är ganska typiska, men stora variationer förekommer.

Även de konsumenter som inte handlar med kreditkort påverkas av kreditkortssystemens utbredning. Som tidigare nämnts betalar ju detaljisterna en avgift till kreditkortsföretaget för att få vara anslutna till systemet. Denna kostnad för detaljisten fördelas på samtliga kunder eftersom kredit-

¹ Den effektiva räntan fås som
 $(3\,000 \times 0,0175 + 3)$

$\frac{\quad}{3\,000} \times 12 \times 100 = 22,2 \%$

kortsinnehavarna betalar samma pris som övriga kunder. Eftersom försäljningen via kontokort fortfarande är en liten del av den totala omsättningen i de flesta branscher är dock denna effekt knappast märkbar.

6.4 Den svenska kreditkortsmarknaden

Uppgifter om kontokortskrediternas utveckling i Sverige finns dels i SCB:s officiella statistik över finansieringsföretagen och dels i den statistik som tas fram inom Finansieringsföretagens Förening.

I SCB:s uppgifter om finansieringsföretagen återfinns kontokortskrediter som en separat kreditform. En fördel med denna statistik är att den föreligger för hela perioden 1968–1976. Denna statistik har dock vissa nackdelar. Bl. a. ingår inte ett antal legokontosystem som administreras av de större kontokortsföretagen.

Statistiken från Finansieringsföretagens Förening inkluderar endast föreningens medlemmar. Därmed faller ett par av de medelstora kreditkortssystemen utanför denna statistisk. Statistiken inkluderar emellertid även kortlösa kontokrediter som ges av finansieringsföretag och avser refinansiering av postorderföretags kreditförsäljning. Föreningens statistik föreligger endast för åren 1975 och 1976.

Både SCB:s och föreningens statistik inkluderar utestående krediter i vissa betalkortssystem.

I tabell 6.1 återges finansieringsföretagens utestående kontokortskrediter vid utgången av åren 1968–1976. Utestående kontokrediter enligt Finansieringsföretagens Förenings statistik återfinns för åren 1975 och 1976.

Av tabell 6.1 framgår att volymen utestående kontokortskrediter har ökat varje år under perioden 1969–1976 med undantag av år 1970. Speciellt kraftig

Tabell 6.1 Finansieringsföretagens utestående kontokortskrediter per den 31/12 1968–1976 (mkr)

År	Antal företag med huvudsaklig inriktning på kontokortskrediter	Utestående kontokortskrediter, samtliga företag	Ökning i (2) hos identiska företag	Utestående kontokrediter enligt Finansieringsföretagens Förening
	(1)	(2)	(3)	(4)
1968	5	82	..	–
1969	7	142	17	–
1970	6	132	–8	–
1971	6	150	18	–
1972	6	199	46	–
1973	5	225	26	–
1974	6	340	114	–
1975	6	464	125	543
1976	6	687	223	802

Källa: Siffrorna i kolumnerna (1), (2) och (3) kommer från statistiska centralbyrån, siffrorna i kolumn (4) från Finansieringsföretagens Förening.

har ökningen varit under perioden 1974–1976 då de utestående kontokortskrediterna tredubblades.

De utestående kontokrediterna enligt föreningens statistik uppgick vid utgången av 1976 till drygt 800 mkr. Kontokrediterna, inkl. kortlösa kontokrediter, uppgick därmed till drygt 10 % av medlemmarnas totala utestående krediter, inkl. leasing, vid utgången av detta år.

I dag finns ett 40-tal kreditkortssystem i Sverige, varav de flesta är legokontosystem. Vissa kontosystem är mycket små och omfattar bara ett par butiker medan andra täcker flera hundra försäljningsställen. Det största kreditkortssystemet, Köpkort, täcker ca 10 000 specialaffärer, varuhus, researrangörer, bilverkstäder och 2 000 bensinstationer.

Antalet kreditkortssystem har ökat kraftigt de senaste åren. Samtidigt som nya system växer upp försvinner emellertid gamla varför en kartläggning av marknaden mycket snabbt blir inaktuell. Den redovisning av existerande system som återfinns i Appendix 6:1 är därför inte fullständig.

I inledningen till detta kapitel nämndes att det finns tre olika typer av kreditkortssystem, externa, interna och legokontosystem. Majoriteten av de system som redovisas i Appendix 6:1 är legokontosystem. Bakom dessa står i huvudsak tre finansieringsföretag. Dessa är Conto Företagen AB, Finax Finans Service AB och Köpkort AB. Köpkort administrerar sina legokontosystem genom dotterbolaget Detaljhandelns Kontoservice AB (Deko).

Legokontosystemen administreras alltid av ett finansieringsföretag. Det vanligaste är att finansieringsföretaget även svarar för finansieringen. Bland de av Conto Företagen administrerade legokontosystemen finns dock vissa som själva svarar helt och hållet för finansieringen. Som exempel kan nämnas IKEA Konto.

I tabell 6.2 redovisas utestående kontokortskrediter och antal konton hos ett antal finansieringsföretag. Uppgifterna avser samtliga kontosystem som resp. företag administrerar, dvs. eventuella legokontosystem inkluderas. De s. k. kortlösa kontokrediterna ingår dock inte i tabellen.

Tabell 6.2 De större kreditkortsföretagens volym av utestående kontokortskrediter samt antalet konton per den 31/12 1976

Kreditkortsföretag	Antal konton	Utestående kontokortskrediter på de av finansieringsföretaget administrerade kontosystemen mkr	Andel av totala utestående krediter %
Köpkort	232 000	284	41
Conto Företagen	127 000	162	24
NK-konto	98 000	146	21
Finax Finans Service ^a	30 000	64	9
Girokredit	7 000	30	4
Summa	494 000	686	100

^a Finax är inget renodlat kreditkortsföretag.

Källa: Uppgifter från resp. företag.

Köpkort AB har länge varit det största svenska kreditkortsföretaget. Företaget bildades i början av 1960-talet på initiativ av ett konsortium av de största affärsbankerna. Verksamheten bedrivs i dag i det externa kontosystemet Köpkort samt i ett total legokontosystem som administreras av dotterbolaget Detaljhandelns Kontoservice AB. Av dessa kontosystem svarar emellertid det externa kontosystemet Köpkort för en helt dominerande del av antalet konton och utestående kreditvolym.

För att något illustrera ett kreditkorts användning visas i nedanstående uppställning Köpkorts genomsnittskund 1965 och 1975:

	1965	1975
Köpsumma/år	780 kr	1 780 kr
Antal köp/år	10 st	12 st
Genomsnittsköp	78 kr	148 kr
Beviljad kredit	1 000 kr	2 175 kr
Disponerad kredit	590 kr	1 020 kr

Källa: Köpkort AB

Som framgår av ovanstående tablå är genomsnittsinköpet med Köpkorts kreditkort endast ca 150 kr. Inom vissa andra kreditkortssystem är genomsnittsköpet avsevärt större. I allmänhet är dock genomsnittsköpet med kreditkort betydligt mindre än vad som gäller för t. ex. avbetalning.

Den genomsnittliga utnyttjandegraden på de av Köpkort beviljade kontokortskrediterna har under många år legat mellan 45 och 50 %. Spridningen i utnyttjandegrad mellan olika konton är dock relativt stor. Vid utgången av 1976 var vart femte konto helt skuldfritt.

Conto Företagen AB är näst störst i branschen. Verksamheten bedrivs i de tre externa kontosystemen Göteborgs Conto/Blåvitt Conto, Stockholms Konto-Ring och Villa Conto samt i ett antal legokontosystem. Några av de större av dessa legokontosystem tar själva hand om finansieringen av kontokrediterna. Kreditbedömningen av inkomna kontoansökningar sköts av Abak Justitia AB, som är ett dotterbolag till kreditupplysningsföretaget Soliditet AB.

NK-konto var ett av de första kontosystemen i Sverige. Det lanserades redan under mellankrigsperioden. NK-konto AB är ett dotterbolag till AB Nordiska Kompaniet (numera NK-Åhléns AB). Efter fusionen mellan NK och Åhléns har ett visst samarbete på kreditkortssidan inletts mellan NK-konto och Kundkredit, som är ett finansieringsföretag som delvis ägs av Åhléns. Kundkredit har sedan något år tillbaka börjat bygga upp ett antal egna legokontosystem. Dessa system drivs av Kundkredit men en viss del av administrationen sker i samarbete med NK-konto.

Finax Finans Service AB har först under de allra senaste åren gett sig in på kreditkortsmarknaden. Företaget erbjuder ett brett register av konsumentkrediter och kreditkortsverksamheten är, till skillnad från hos t. ex. Köpkort, inte någon huvudverksamhet. Finax ägs bl. a. av Svenska Philips AB. Finax kontosystem har därmed en "naturlig" bas i radio/TV-branschen. Verksamheten bedrivs i det egna externa kontosystemet Finax, samt i ett total

legokontosystem. Ett av de mest framgångsrika av Finax legokontosystem är Nyckelkonto, som f. n. täcker ca 700 butiker inom bl. a. konfektions-, radio/TV- och möbelbranschen. Finax övriga legokontosystem är egentligen ett mellanting av externa system och legosystem. Kontoinnehavaren har nämligen möjlighet att använda sitt kreditkort för inköp i samtliga affärer som är anslutna till det externa kontosystemet Finax-konto.

Girokredit är det minsta finansieringsföretaget som redovisas i tabell 6.2. Företaget har endast hand om ett kontosystem, Åhlbergskonto, som dock är ett av de större legokontosystemen.

De interna kontosystemen drivs ibland som egen juridisk person och ibland som en del av moderbolaget. Förutom NK-konto återfinnes samtliga interna kontokortssystem, vilka redovisas i Appendix 6:1, inom konfektionsbranschen. De utestående krediterna inom dessa system är förhållandevis små.

Vidare bör även nämnas att FinansSkandic har en betydande volym kortlösa kontokrediter inom postorderbranschen. Finansieringsföretagens engagemang i denna bransch hänförs emellertid i detta betänkande till kategorin övrig kreditgivning.

Förslaget till konsumentkreditlag har berörts tidigare. Redan innan denna lag trätt i kraft har den troligen gynnat kontokortskrediterna. Detta beror på att det i lagförslaget bl. a. föreslås att den s. k. återtaganderätten vid avbetalningsköp skall inskränkas. Troligen avstår p. g. a. detta många detaljister från att sälja på avbetalning och det uppges från flera håll att en viss överströmning till kontokortskrediter redan har skett. Kontokortskrediter ges ju inte av säljaren och påverkas därmed inte av en inskränkning av återtaganderätten som ju är begränsad till kredit som ges av säljaren. Det ovanstående anses av vissa förklara en stor del av kontokortskrediternas kraftiga expansion resp. avbetalningskrediternas något mer dämpade utveckling under 1976. Det bör dock framhållas att avbetalnings- resp. kreditkortsköp inte är helt utbytbara.

Det finns två tendenser på kreditkortsmarknaden som pekar i motsatt riktning. Å ena sidan vill detaljisterna binda kunderna till sig genom att ha ett eget kreditkortssystem. Detta är en av förklaringarna till den senaste tidens kraftiga ökning av antalet legosystem. Å andra sidan är konsumenterna betjänta av att ett och samma kreditkortssystem omfattar så många försäljningsställen som möjligt, vilket borde gynna utvecklingen av externa, riksomfattande system. För närvarande ökar antalet legokontosystem mycket kraftigt. Detta synes emellertid inte ha bromsat de externa systemens tillväxttakt.

Kreditkorten har en rad egenskaper som talar för en fortsatt tillväxt. För det första är det ett bekvämt betalningsmedel och man får varje månad en redovisning av gjorda inköp. Vidare är det en fördel med ett stående kreditlöfte som ger möjlighet att fördela inköpen över tiden med hänsyn till bl. a. tillfälliga prissänkningar.

I USA har det skett en nästan explosionsartad utveckling av kontokortsmarknaden. Ett kreditkort i USA har emellertid delvis andra funktioner än i Sverige. Kreditkorten fungerar i USA bl. a. som ID-kort och som ett tecken på kreditvärdighet. Ett dåligt fungerande checksystem har också lett till att

betalningar som i Sverige görs med check i USA i stället utförs via kreditkortssystemen.

Mot bakgrund av ovanstående bör man inte förvänta sig att vi i Sverige får uppleva samma utveckling av kontokortssystemen som i USA. Oavsett detta är det emellertid många som anser att tillväxten de närmaste åren kommer att fortsätta i hög takt.

Appendix 6:1

*Exempel på kreditkortssystem**Externa kontosystem*

Finaxkonto

Köpkort

Göteborgs Conto/Blåvitt Conto

Stockholms Konto-ring¹

Villa Conto

}	Ägs av Conto
	Företagen AB

Interna kontosystem

Gulins/Pepita-konto

Hagenfelts konto

Hennes/Mauritz-konto

MEA-konto

NK-konto

*Administration av lego-kontosystem²**Contoföretagen:*

Axel Johanssons konto

Bilisten Konto³IKEA Konto³Gylling Plus-Konto³

Kapp Ahl/Herrman Konto

Trivsel Konto³

Värde Konto

Girokredit:

Åhlbergskonto

Finax:

Mittkonto

Resekonto

Rinokonto

Servlinekonto

Watskikonto

}	Dessa konton är även giltiga inom samtliga till Finaxkonto anslutna butiker

Jacobssonkonto

Lelleskonto

Lindströmskonto

Nässjökonto

}	Efter önskemål från kunden kan även dessa konton göras giltiga inom samtliga till Finaxkonto anslutna butiker

Nyckelkonto

Kundkredit

A-konto

Körkortskonto

Ljud & Bild konto

Solna Möbler konto

Köpkort:

Austin Reed-konto

Bredenbergskonto

Byggtrygg-konto

Järnia-Konto

L-konto

Mitt och Ditt-konto

VingKonto

Önskehem Konto

¹ Kallas ibland Stockholms Conto.

² Om inte annat anges sköts både finansiering och administration av kontokortsföretaget.

³ Finansieringen sköts av företagen själva.

ANSLUTNINGSAVTAL

Mellan undertecknade, Köpkort AB, här nedan kallat Bolaget, å ena sidan samt

Företag

Gatuadress

Tel.

Adresspostanstalt

här nedan kallat Köpmannen, å andra sidan, har denna dag följande avtal träffats:

Kreditgivning

Samarbetande banker

Ansluten affärs åtagande

§ 1. Köpmannen ansluter sig till det av Bolaget organiserade kontosystemet för ovanstående affär samt i förekommande fall för i bil. 2 angivna filialer och är sålunda villig att medgiva sina kunder kontoköp enligt de regler och på de villkor, som framgår av §§ 4, 5 och 6 nedan.

§ 2. Bolaget beviljar privatpersoner, efter för kreditgivning gängse prövning, kredit på belopp varierande från minimum 500 kronor till maximum 5.000 kronor.

§ 3. Bolaget skall tillhandahålla de medel, som erfordras för verksamheten. Det samarbetar med följande banker: Götabanken, Skandinaviska Enskilda Banken, Skaraborgsbanken, Skånska Banken, Sundsvallsbanken, Svenska Handelsbanken, Sveriges Kreditbank, Uplandsbanken, Wermlandsbanken, Östgötabanken, Bohusbanken, Jämtlands Folkbank samt Sparbankernas Bank och de lokala sparbankerna.

§ 4. Köpmannen åtager sig följande uppgifter:

- a) att utlämna formulär till kontoansökningar samt mottaga och till Bolaget vidarebefordra ifyllda kontoansökningar;
- b) att medverka till reklam för Bolaget bl. a. genom att i affärens annonsering införa upplysningar om att Köpmannen är ansluten till Köpkort AB, samt att i butik och skyltfönster använda av Bolaget tillhandahållet reklammaterial såsom skyltar, emblem o. d.;
- c) att låta kund med gällande Köpkort verkställa kontoköp utan tillägg till för varan gällande kontantpris;
- d) samt att iakttaga:
 - dels att kunden skall bekräfta inköpet genom underskrift på försäljningsnotan,
 - dels att begära legitimation därest överensstämmelse ej råder mellan namnteckningen på Köpkortet och namnunderskriften på försäljningsnotan och kunden inte med säkerhet igenkänns såsom rätt innehavare av det föredödda Köpkortet,
 - dels att förvägra kund, vars kontonummer finnes upptaget på gällande spärlista, inköp,
 - dels att, om Köpkortet är uppfört på gällande spärlista eller om innehavet av Köpkortet uppenbarligen är obehörig, avkräva innehavaren detsamma och insända Köpkortet till Bolaget, varvid särskild ersättning utgår,
 - dels ock att vid försäljning mot köpeskilling, överstigande för ett eller flera föremål sammanlagt 500 kronor, hos Bolaget kontrollera att inom beviljad kreditgräns utrymme finnes för beloppet ifråga, innan det försälda utlämnas till kunden. Ersättning för ifrågavarande telefonsamtal utbetalas av Bolaget efter faktura från Köpmannen.

Köpmannen är i övrigt inte ansvarig för förlust som kan uppkomma därigenom att kontohavaren genom det verkställda inköpet överskrider av Bolaget beviljad kredit därest inte Köpmannen insett eller bort inse att Bolaget tillfogades skada genom köpet, ex.vis om kontohavare är försatt i konkurs eller omyndigförklarad. Köpmannen är ej heller, om skälighetsakt samhet iakttagits, ansvarig för förlust som kan uppkomma genom att Köpkortet eller legitimationshandling förfalskats eller brukats olovligt.

§ 5. Köpmannen förbinder sig att vägra försäljning mot Köpkort av livsmedel, tobaksvaror eller liknande förbrukningsartiklar. Delliavid vid avbetalningsköp eller betalning vid köp av bil — ny eller begagnad — eller fast egendom får ej erläggas genom anlitande av Köpkortskredit.

OBS ändring

Kontrollgränsen (se § 4 punkt d) är höjd från 500:— till 1000:—.

Stämpelapparat och försäljningsnota

- § 6. Köpmannen förbinder sig att vid kontoköp dels uteslutande använda av Bolaget godkända försäljningsnotor, dels medelst en särskild stämpelapparat på försäljningsnotan avtrycka i Köpkortet präglande uppgifter om kontonummer, namn och adress och i övrigt tydligt ifylla försäljningsnotan enligt dess rubriker och uppställning eller på annat godtagbart sätt anbringa nyssnämnda uppgifter.
- Specifikation av köpta varor med angivande av varuslag skall alltid ske. Endast varunummer är ej tillfyllest.
- Försäljningsnotan skall av Köpmannen kompletteras med uppgifter om affärens namn och gällande affärsnummer inom Bolaget.
- Stämpelapparat bör anskaffas hos Bolaget för det fall att Köpmannen ej disponerar lämplig maskin.

Anslutnings- avgift

- § 7. Köpmannen förbinder sig att samtidigt med detta avtals undertecknande till Bolaget inbetala gällande anslutningsavgift. Tillkommer under avtalstiden nytt (nya) försäljningsställe(n) skall särskild anslutningsavgift härför erläggas. Ny anslutningsavgift skall inte tillkomma vid avtalets förlängning. Erlagd anslutningsavgift återbetalas ej vid avtalets upphörande.

Serviceavgift

- § 8. Ansluten affär erlägger till Bolaget, såsom ersättning för Bolagets övertagande av kreditgivningen och därmed förenad risk samt såsom administrationsbidrag för Bolagets övertagande av ansluten affärs arbete med kontoköp, serviceavgift enligt i bil. 1 angiven tabell.

Redovisning och inlösen av Köpkortsförsäljning

- § 9. Ansluten affär överlämnar till samarbetande bank snarast, dock senast andra vardagen efter försäljningen, försäljningsnotor i 1 ex. (Köpkorts exemplar) försedda med sådan påskrift som säges i § 4d och § 6.
- Vid överlämnandet skall försäljningsnotorna vara inlagda i tillslutet inlösenkuvert, som tillhandahålles av Bolaget, varå försäljningsnotornas antal och belopp angivits. Inlösen sker obligatoriskt genom insättning å ansluten affärs checkräkning och därvid skall användas insättningsformulär av utseende, som av resp. bank fastställts. Under förutsättning av att bestämmelserna för kontoförsäljning enligt avtalet iakttagas har ansluten affär intet ansvar för att kontohavare fullgör sina betalningsskyldigheter gentemot Bolaget. Har försäljning skett i strid med avtalets bestämmelser återdebiteras det inlösta beloppet genom räkningsförande bank.

Administrativa föreskrifter i framtidens m. m.

- § 10. Bolaget förbehåller sig rätt att under avtalstiden lämna kompletterande föreskrifter beträffande kontosystemets administration, med skyldighet för Köpmannen att iakttaga sålunda lämnade föreskrifter så snart skriftligt meddelande här-om erhållits.
- Meddelande från Bolaget till Köpmannen under den adress, som vid avsändandet var för Bolaget känd såsom rätt adress, skall anses ha kommit Köpmannen tillhanda senast andra vardagen efter den dag det inlämnades för postbefordran.

Force majeure

- § 11. Bolaget eller Köpmannen ansvarar inte för följderna av sådant hinder i parternas rörelse som orsakats av myndighets åtgärd, strejk, lockout, upplopp, krig eller eljest av omständigheter utanför deras kontroll. Är dröjsmål med betalning enligt § 9 beroende av sådan omständighet är Bolaget ej skyldigt att för dröjsmålstiden erlägga ränta.

Avtalstid

- § 12. Detta avtal gäller med en ömsesidig uppsägningstid av tre månader. Efter det avtalet upphört att gälla äger Köpmannen icke verkställa försäljningar mot Köpkort.
- Asidosätter Köpmannen eller Bolaget sina skyldigheter enligt detta avtal äger den förfördelade parten att bringa avtalet till omedelbart upphörande, varvid försäljningar mot Köpkort genast skall upphöra.
- Samma rätt att uppsäga avtalet med omedelbar verkan skall tillkomma Bolaget därest påfordrad serviceavgift ej betalas inom tio dagar efter mottagen faktura eller Bolaget finner, att Köpmannens rörelse under avtalstiden förändrats till sin branschtilhörighet eller karaktär.
- Uppsägning skall ske skriftligt i rekommenderad försändelse.
- När avtalet upphör att gälla är Köpmannen skyldig att omedelbart till Bolaget återsända allt material som detta ställt till Köpmannens förfogande.

Förfarande vid tvist

- § 13. Tvist i anledning av detta avtal må inte prövas av domstol utan skall hänskjutas till avgörande av skilljemän enligt lag.

Av detta avtal är två exemplar upprättade och mellan parterna utväxlade.

Köpkort AB
Fack
10432 Stockholm 19
Tel.08-245360

Stockholm den _____

7 Avbetalningsfinansiering

7.1 Inledning

Avbetalning är en kreditform med mycket gamla anor. Förr i tiden svarade ofta säljaren själv för finansieringen av sin avbetalningsförsäljning. I takt med avbetalningskrediternas expansion har emellertid även kravet på extern finansiering ökat. I dag svarar bankerna och finansieringsföretagen för en helt överväldigande del av avbetalningskrediternas refinansiering. Den exakta andelen är svår att uppskatta men tendensen synes vara att finansieringsföretagens andel ökar på bekostnad av bankernas.

Förutom att finansieringsföretagen belånar säljföretagens avbetalningskontrakt kan de även sköta hanteringen av avbetalningsfordringarna. Genom välutvecklade datasystem uppnås betydande stordriftsfördelar.

Med hänsyn till avbetalningskrediternas användningsområde kan dessa delas in i företagskrediter, konsumentkrediter och fordonskrediter. Dessa tre grupper svarar i nämnd ordning för uppskattningsvis en sjättedel, en tredjedel resp. hälften av finansieringsföretagens totala avbetalningskrediter. Det bör tilläggas att denna uppdelning inte är helt logisk – en fordonskredit är ju antingen en företagskredit eller en konsumentkredit.

Det är egentligen inte helt korrekt att säga att finansieringsföretagen ger avbetalningskrediter. I normala fall belånar finansieringsföretaget säljarens avbetalningsfordran. Det är alltså säljaren som ger avbetalningskrediten och finansieringsföretaget som finansierar, eller snarare refinansierar, säljarens kreditgivning. I fortsättningen talas dock ibland något oegentligt om finansieringsföretagens avbetalningskrediter. Likaså används omväxlande termerna finansiering och refinansiering av avbetalningskrediter, trots att den sistnämnda termen är mest adekvat vad gäller finansieringsföretagen.

Ett 20-tal finansieringsföretag bedriver avbetalningsfinansiering i nämnvärd omfattning. Några av de finansieringsföretag som har den största volymen av avbetalningskrediter är leverantörsägda och ger enbart fordonskrediter. Några bankägda finansieringsföretag med huvudsaklig inriktning på framför allt leasing finansierar även avbetalningsförsäljning till företag. Avbetalningskrediter där köparen är en enskild konsument ges till största delen av finansieringsföretag med ett mycket brett engagemang inom konsumentkreditgivningen, vilket förutom avbetalningskrediter ofta inkluderar bl. a. kontokortskrediter och säljarförmedlade reverslån.

Finansieringsföretagens totala avbetalningskrediter uppgick enligt den officiella statistiken vid utgången av 1976 till ca 2,7 miljarder kr. Öknings-

takten de tre senaste åren har legat kring 30 % per år. Avbetalningskrediterna svarar för ca 40 % av finansieringsföretagens totala krediter, inkl. leasing.

Kapitlet är disponerat på följande sätt. Först ges en beskrivning av principen för avbetalningsköp. Därefter följer en beskrivning av hur det går till när ett finansieringsföretag refinansierar avbetalningskrediter. Dessa två avsnitt beskriver det allmänna förfarandet oberoende av om det gäller fordons-, konsument- eller företagskrediter. Avbetalningshandeln regleras i flera lagar. Huvudinnehållet i de lagar som berör kreditvillkoren vid avbetalningsköp återges i ett särskilt avsnitt.

Kapitlet avslutas med en litet mera ingående beskrivning av de olika typer av avbetalningskrediter som finansieringsföretagen arbetar med. Avsnittet innehåller även en genomgång av den hittillsvarande utvecklingen av avbetalningskrediterna och finansieringsföretagens refinansiering av dessa.

7.2 Beskrivning av avbetalningsköp

I detta avsnitt ges en beskrivning av hur avbetalningsköp går till i praktiken. Refinansieringen av avbetalningskrediten antas ske hos ett finansieringsföretag. Till att börja med definieras begreppet avbetalningsköp.

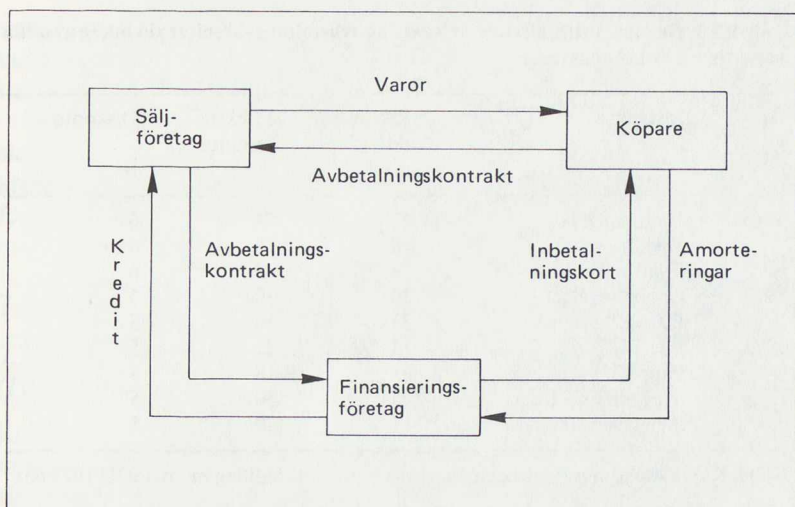
7.2.1 *Gången vid avbetalningsköp*

Avbetalningsköp definieras i lagen (1915:219) om avbetalningsköp 1 § som avtal om försäljning av lösöre mot betalning i särskilda poster av vilka åtminstone någon skall erläggas efter det att godset utgetts till köparen. För att lagen skall vara tillämplig krävs dessutom att återtagandeförbehåll eller äganderättsförbehåll föreligger. Avbetalningsköp föreligger även om avtalet getts formen av hyreskontrakt, om det framgår av omständigheterna att den part till vilken godset utgetts skall bli ägare därav.

Vid avbetalningsköp av den typ som nedan studeras förekommer tre parter: säljföretag, köpare och finansieringsföretag. Transaktionerna mellan de tre parterna framgår av figur 7.1.

Gången i det allmänna fallet är i stort sett följande. Köparen erhåller varan av säljföretaget mot undertecknande av avbetalningskontraktet. I kontraktet står att det skall överlåtas av säljföretaget till finansieringsföretaget. Äganderätten till varan övergår inte till köparen förrän den sista amorteringen är fullgjord.

Säljföretaget lämnar över kontraktet till finansieringsföretaget och erhåller då likvid för varan. Samtidigt övergår rätten till varan och inkommande likvider från säljföretag till finansieringsföretag. Finansieringsföretaget administrerar sedan avbetalningsfordringen, ser till att inbetalningskort skickas till köparen, hanterar inkommande likvider, producerar reskontror och statistik och bevakar att köparen betalar inom utsatt tid. Köparen amorterar till finansieringsföretaget som på så sätt successivt får tillbaka den till säljföretaget utbetalade krediten. Om köparen dröjer för länge med en inbetalning skickar finansieringsföretaget ut påminnelse och överlämnar, enligt överenskommelse med säljföretaget, kontraktet till en inkassobyrå om påminnel-

Figur 7.1 Transaktioner vid avbetalningsköp med refinansiering hos ett finansieringsföretag.

serna inte ger resultat. Vanligt är även att kontraktet återförs på säljaren som då själv svarar för vidare åtgärder.

7.2.2 Köparens kreditkostnad

Förutom ränta består köparens kreditkostnad för det mesta även av diverse hanteringskostnader som ofta är fasta, dvs. oberoende av kreditens storlek. När totalkostnaden för avbetalningskrediten skall beräknas slås ofta räntor och förekommande avgifter ihop till en "totalränta", den s. k. effektiva räntan. Enligt förslaget till konsumentkreditlag som f. n. föreligger som proposition skall denna effektiva ränta anges av säljaren i reklam och avbetalningskontrakt. Om köparen är en privatperson spelar det en viss roll hur stor del av totalräntan som är verklig ränta och hur stor del som är övriga kostnader. Den verkliga räntan är nämligen, till skillnad från övriga kreditkostnader, avdragsgill i självdeklarationen.

F. n. används ofta även räntebegreppen rak och fallande ränta. Liksom den effektiva räntan beräknas den fallande räntan med hänsyn till att krediten successivt amorteras. Den raka räntan beräknas däremot som om krediten i sin helhet amorterades vid kredittidens utgång, vilket nästan aldrig är fallet i praktiken. Därmed kommer den raka räntan i normala fall att motsvaras av en dubbelt så stor fallande ränta.

Med hänsyn till innehållet i förslaget till konsumentkreditlag används i det följande begreppet effektiv ränta.

Material beträffande konsumentens kreditkostnad i samband med avbetalningsköp av varaktiga konsumtionsvaror har bl. a. redovisats i konsumtionskreditutredningens betänkande Konsumtionskrediter i Sverige (SOU 1966:42) och i kreditköpkommitténs betänkande Konsumentkreditlag m. m. (SOU 1975:63). Kreditköpkommitténs uppgifter bygger bl. a. på material från statens pris- och kartellnämnd (SPK) och Motorbranschens Riksförbund (MRF). I tabell 7.1 redovisas några exempel på effektiva räntan vid avbetalningsköp av varaktiga konsumtionsvaror hämtade från kreditköpkommitténs betänkande.

Tabell 7.1 Genomsnittlig effektiv årsränta på avbetalningskrediter vid inköp av olika varaktiga konsumtionsvaror

År	Produkt	Kredit- tid mån	Effektiv årsränta %	Diskonto %
1966	Dammsugare	12	24	6
	Diskmasin	18	18	6
	Tvättmaskin	24	13	6
1972/73	Öppen segelbåt	20	30	5
	Däckad segelbåt	33	16	5
1973	Bil	15	25	5
	Färg-TV	23	18	5
	Svartvit TV	20	30	5
	Stereoartiklar	11	29	5

Källa: Kreditköpkommitténs betänkande Konsumentkreditlag m. m. (SOU 1975:63).

Den effektiva årsräntan varierar i tabell 7.1 mellan 13 och 30 %. Ur tabellen kan utläsas en viss tendens till att räntan minskar när kredittiden ökar. Detta samband är helt naturligt med tanke på att en längre kredittid innebär att de fasta kostnaderna slås ut på en längre period varvid den årliga effektiva räntan sjunker. F. n. ligger den effektiva räntan för avbetalningskrediter till konsumenter ofta i intervallet 20–30 %.

Köparens kreditkostnad påverkas normalt inte av ändringar i det allmänna ränteläget som inträffar efter kontraktets undertecknande. Det börjar dock bli något vanligare att köparen betalar en rörlig ränta.

Vad som ovan sagts om kreditkostnader gäller i första hand varaktiga konsumtionsvaror som ju för det mesta köps av enskilda konsumenter. Vid näringsidkares avbetalningsköp är kreditkostnaden i det allmänna fallet lägre än de riktmärken som ovan angetts. Detta beror dels på att kreditvolymen är större (vilket gör att de fasta kostnaderna väger mindre tungt) och dels på att en större kund lägger större vikt vid kreditkostnaden och i kraft av en starkare förhandlingsposition kan lägga större tyngd bakom sina krav.

Ytterligare ett par faktorer påverkar köparens kreditkostnad vid avbetalningsköp. Enligt svensk skattelagstiftning skiljer sig *mervärdeskatteberäkningen* vid avbetalning från den som gäller vid t. ex. banklån och kontokortskrediter. Generellt gäller att räntor är skattepliktiga när det är säljaren som finansierar en kreditförsäljning (vilket ju är fallet vid avbetalning). En köpare som finansierar sitt köp genom att ta ett lån i bank undgår emellertid mervärdeskatt på räntan. Detta gäller även om säljaren går i borgen för köparens banklån. Mervärdeskatt utgår ej heller på räntor som kontokortsföretag debiterar kontoinnehavare. Generellt kan man säga att mervärdeskatten på räntan gör att den effektiva räntan vid avbetalning ökar med tre till fyra procentenheter jämfört med t. ex. banklån och kontokortskrediter.

De uppgifter om effektiv årsränta för avbetalningskrediter som hittills diskuterats inkluderar inte den extra kreditkostnad som tillkommer om kontantköparen kan erhålla ett ännu lägre pris än det som åsatts varan och som ligger till grund för beräkningen av kreditköpspriset. Kontantrabatter som inte ges till avbetalningsköpare förekommer emellertid. Enligt en SPK-

undersökning av möbelhandeln hösten 1976 lämnade i genomsnitt 82 % av butikerna någon form av rabatt på de åsatta priserna. Rabatter beviljades dock i allmänhet endast då varorna betalades kontant.

Den ränta som avbetalningsköparen erlägger innehåller påslag för finansiering, hantering och risk. I den mån säljaren tillgodogör sig en vinst på själva kreditgivningen ökar detta givetvis köparens kreditkostnader. Detta torde förekomma inom bl. a. bilbranschen.¹

7.3 Legal reglering av kreditvillkoren vid avbetalningsköp

7.3.1 *Särskilda bestämmelser om kreditköp i konsumentköplagen (1973:877)*

Konsumentköplagen innehåller bestämmelser som skyddar kreditköpare mot att behöva betala till särskild kreditgivare när säljaren inte har fullgjort sin prestation enligt köpeavtalet. Vidare innehåller lagen bestämmelser om att klausuler, genom vilka köparen avsäger sig rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen är ogiltiga. Före konsumentköplagens tillkomst innehöll avbetalningskontrakten ofta klausuler om att köparen var tvungen att erlagga betalning till den som diskonterat säljarens kontrakt även om det förelåg fel i varan vid leveransen från säljaren.

Dessutom innehåller konsumentköplagen ett straffsanktionerat förbud för säljaren att dra en växel på köparen för den del av betalningen som inte erlagts vid köpet.

7.3.2 *Förordningen (1959:575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar*

Alltsedan 1951 har kontantinsatsens storlek och kredittidens längd varit reglerade vid yrkesmässig försäljning av bilar på avbetalning. Till en början skedde regleringen genom frivilliga överenskommelser, men 1959 antogs en förordning (bilkreditförordningen) om kreditvillkoren som omfattar de bilhandlare, vilka inte berörs av de frivilliga överenskommelserna. Bilkreditförordningen och den därmed sidoordnade avbetalningsöverenskommelsen innehåller samma föreskrifter om betalningsvillkoren. F. n. föreskrivs en kontantinsats på minst 40 % och en längsta kredittid på 18 månader. I kontantinsatsen får inräknas värdet av inbytesbil.

Tillsynen över efterlevnaden av bilkreditförordningen sköts av kommerskollegium, medan Motorbranschens Riksförbund (MRF) kontrollerar att de enskilda bilhandlare som biträtt avbetalningsöverenskommelsen följer denna. Vid överträdelse av överenskommelsen beslutar en särskild nämnd – bilkreditnämnden – om utdömande av vite.

Bestämmelserna om betalningsvillkor vid avbetalningsförsäljning av bilar kan emellertid kringgåås på flera sätt. Omfattningen av detta är svår att bedöma. Bilkreditnämnden har i sitt remissyttrande över kreditköpkommitténs betänkande Konsumentkreditlag m. m. (SOU 1975:63) berört "hissning", mellanprisaffärer och diverse andra företeelser. "Hissning" innebär att värdet av eventuell inbytesbil och försäljningspriset förskjuts uppåt med

¹ Jfr kreditköpkommitténs betänkande (SOU 1975:63) s. 54.

samma belopp för att därmed höja kontantinsatsen till föreskriven procent-sats. Vid s. k. mellanprisaffärer upplyser inte köpehandlingen om försäljningspris och inbytespris, utan det enda som anges är vilken bil som säljs, vilken bil som köps och vad köparen skall betala emellan, kontant och genom avbetalningar. Vidare kan ibland förekomma sidoöverenskommelser om längre kredittid än den maximalt tillåtna. Vid amortering med "tung bakända" görs den sista inbetalningen oproportionerligt hög, varför köparen ofta har svårt att fullgöra amorteringen på utsatt tid, vilket kan leda till att den sista betalningen måste slås ut över en längre period.

Regleringen av kreditvillkoren vid avbetalningsförsäljning av bilar är unik så till vida att den inte har någon motsvarighet vid avbetalningsförsäljning av andra varor. Under 1970-talet har kreditvillkoren ändrats tre gånger. Hösten 1971 förlängdes den tillåtna kredittiden från 15 och 18 månader och våren 1974 förlängdes den återigen, denna gång till 24 månader. Fr. o. m. den 1 januari 1977 sänktes den maximalt tillåtna kredittiden till 18 månader.

7.3.3 *Förslaget till konsumentkreditlag*

Nedan redogörs i punktform för de delar av förslaget till konsumentkreditlag som är av speciellt intresse för avbetalningshandeln. Förslaget till konsumentkreditlag föreligger i form av en proposition och skall behandlas av riksdagen hösten 1977. Jämfört med kreditköpkommitténs lagförslag innehåller propositionen ändringar på väsentliga punkter.

Några av de för avbetalningshandeln viktigaste bestämmelserna i förslaget till konsumentkreditlag är:

- ☐ Både sälj företag och finansierings företag åläggs en omfattande *upplysningsplikt* såväl vid marknadsföring, då kredit erbjuds, som vid själva köptillfället. Informationen skall vara enhetligt utformad för alla kreditgivare och bl. a. omfatta kreditkostnaden uttryckt som effektiv årsränta.
- ☐ *Kontantinsatsen* vid avbetalningsköp minimeras till 20 % av varans kontantpris om inte särskilda förhållanden föranleder annat. Särskilda förhållanden anses t. ex. föreligga vid avbetalningsförsäljning av mycket dyrbara och värdebeständiga varor där behovet av att genom en hög kontantinsats motverka impuls köp inte är speciellt starkt. Likaså kan det, åtminstone under en övergångsperiod, bli tal om att särbehandla avbetalningsförsäljning av tryckta skrifter. Den särskilda reglering i fråga om kontantinsats m. m., som gäller för bilhandeln (jfr avsnitt 7.3.2) skall inte beröras av konsumentkreditlagen.
- ☐ Förbehåll om *återtaganderätt* får inte användas beträffande varor som med hänsyn till sin beskaffenhet eller sitt värde eller på grund av förhållandena på marknaden inte är lämpade som kreditsäkerhet. I propositionen föreslås ingen gräns över vilken återtaganderätten automatiskt bör gälla, däremot föreslås en nedre gräns (1 000 kr) under vilken återtaganderätten under inga villkor bör få användas.
- ☐ Utvidgade rättigheter införs för konsumenten att framställa anspråk mot kreditgivare och inte bara mot säljaren när det gäller att rätta till fel i det som köpts.

7.4 Avbetalningskrediternas refinansiering

Rent allmänt kan en säljare finansiera sin kreditgivning vid avbetalningsförsäljning på i huvudsak tre olika sätt – med i rörelse genererade medel (bl. a. leverantörskrediter), med banklån eller hos ett finansieringsföretag. Givetvis förekommer även kombinationer av dessa finansieringsalternativ.

Att självfinansiera sina avbetalningskrediter är för de flesta säljare endast möjligt vid mindre volymer. Ganska snart inträder behovet av kompletterande extern finansiering. Traditionellt har då säljaren gått till en bank, som har lämnat kredit mot säkerhet i bl. a. avbetalningsfordringar. Det har emellertid blivit allt vanligare att säljaren i stället etablerar en kontakt med ett finansieringsföretag. I vissa fall är finansieringsföretagen knutna till stora fabrikanter/detaljister men i andra fall föreligger ingen sådan anknytning. Finansieringsföretagen kan i allmänhet gå högre i belåningsgrad än bankerna och kan dessutom erbjuda administrativa tjänster som avlastar säljarens egen administration.

Det finns ingen tillförlitlig statistik över hur stor del av avbetalningskrediterna som självfinansieras av säljaren resp. finansieras i bank eller finansieringsföretag. Motorbranschens Riksförbund (MRF) gör regelbundet uppskattningar av denna typ gällande bilbranschen. Enligt den senaste uppskattningen¹ refinansierades 40 % av krediterna i bank, 40 % i finansieringsföretag och 20 % självfinansieras av bilförsäljarna. Osäkerheten i dessa siffror är emellertid mycket stor.

7.4.1 Olika former av refinansiering hos finansieringsföretag

Refinansieringen kan bl. a. med hänsyn till riskfördelningen mellan sälj företag och finansieringsföretag gå till på tre olika sätt (det rör sig i alla tre fallen om ett löpande samarbete mellan de båda parterna):

1. *Diskontering* av avbetalningskontrakt. Härmed avses inom branschen att sälj företaget inom ramen för ett kreditavtal varje gång får en nettokredit som grundar sig på det enskilda kontraktet (försäljningspris minus handpenning) med avdrag för s. k. diskonteringsavgift. Denna består av avgift för administration och ränta för kontraktets hela löptid. Räntan är för det mesta fast, men vissa finansieringsföretag tillämpar en ränteändringsklausul vid stora belopp. Ofta utbetalas inte hela krediten till sälj företaget utan en mindre andel (ca 10–20 %) avsätts till ett särskilt spärrat, oftast räntebärande, konto som säkerhet för den lämnade krediten. Säljaren är dock tvungen att för varje till finansieringsföretaget inlämnat avbetalningskontrakt utnyttja hela det avtalade kreditutrymmet. Vid diskontering svarar sälj företaget självt för hela risken gentemot finansieringsföretaget. Endast undantagsvis förekommer en uppdelning av risken mellan sälj företag och finansieringsföretag.
2. *Belåning* av avbetalningskontrakt. I stället för att som vid diskontering basera finansieringsföretagets löpande kreditgivning på de enskilda fordringarna, baseras krediten vid belåning på det sammanlagda kontraktsvärdet. I avtalet mellan sälj företag och finansieringsföretag fastställs en limit för den sammanlagda krediten på samma sätt som vid

¹ Enligt uppgift i MRF:s tidning "Motorbranschen" nr 10, sep. 1977.

fakturabelåning. Räntan är för det mesta rörlig. Hela kreditutrymmet behöver inte utnyttjas. Sälj företaget står kreditrisken gentemot finansieringsföretaget.

3. *Köp* av avbetalningskontrakt. Denna form är inte så vanlig. Den innebär att finansieringsföretaget övertar kreditrisken utan regressrätt mot sälj företaget.

I samtliga ovanstående fall har finansieringsföretaget säkerheter i rätten till varan och inkommande likvider. Ibland erfordras dock även kompletterande säkerheter. Om det skulle vara fel på varan, så att sälj företaget inte uppfyller de kontraktssenliga förpliktelserna, återförs avtalet på sälj företaget.

I Appendix 7:1 bifogas ett avtal angående inkassering och belåning av avbetalningskontrakt.

7.4.2 Sälj företagets kostnader vid refinansiering hos finansieringsföretag

Räntan på utnyttjad kredit vid belåning av avbetalningskontrakt hos finansieringsföretag ligger normalt ca 5,5–7,5 procentenheter över diskontot. Till detta kommer en limitavgift på i vanliga fall 1 % av beviljat belopp. Dessa två kostnadsslag är relativt enhetliga, vilket däremot inte avgifterna för hantering m. m. är. Som exempel kan nämnas en konstruktion med en uppläggningsavgift på 35 kr per kontrakt samt en månatlig faktureringsavgift på 9 kr per kontrakt. Exemplet avser belåning av hyreskontrakt på upp till 50 000 kr.

7.5 Omfattningen av finansieringsföretagens kreditgivning i samband med avbetalningsköp

7.5.1 Allmänt

Utvecklingen av finansieringsföretagens avbetalningskrediter visas i tabell 7.2.

Finansieringsföretagens utestående avbetalningskrediter uppgick vid utgången av 1976 till 2,7 miljarder kr. Därmed svarade avbetalningskrediterna för 38 % av finansieringsföretagens totala utestående krediter vid denna tidpunkt. Den årliga ökningstakten i de utestående avbetalningskrediterna har de senaste tre åren legat kring 30 %. Den procentuella ökningen var dock lägre under 1976 än under 1974 och 1975.

För finansieringsföretag med huvudsaklig inriktning på avbetalningsfinansiering gör SCB en uppdelning av krediterna i tre klasser med hänsyn till riskfördelningen mellan säljare och finansieringsföretag. Denna uppdelning återges i tabell 7.3.

Av tabell 7.3 framgår att finansieringsföretagen i de allra flesta fall har full regressrätt för kundförluster då de svarar för refinansieringen. Det bör dock framhållas att uppgifterna enbart avser de 18 finansieringsföretag som enligt SCB har en huvudsaklig inriktning på avbetalningsfinansiering. Dessa finansieringsföretag svarar för drygt hälften av samtliga finansieringsföretags avbetalningskrediter.

Tabell 7.2 Finansieringsföretagens avbetalningskrediter per den 31/12 1968–1976 (mkr)

År	Antal företag med huvudsaklig inriktning på avbetalningsfinansiering	Utestående avbetalningskrediter, samtliga företag	Ökning i (2) hos identiska företag
	(1)	(2)	(3)
1968	10	706	..
1969	12	761	22 ^a
1970	13	1 010	249
1971	18	1 100	– 5
1972	21	1 132	– 4
1973	22	1 245	72
1974	21	1 595	349
1975	20	2 223	629
1976	18	2 733	549

^a Förändringstalet avser de 10 företag som 1968 hade avbetalningsfinansiering som huvudsaklig verksamhetsinriktning.

Källa: SCB

Tabell 7.3 Avbetalningskrediter per den 31/12 1976 hos finansieringsföretag med huvudsaklig inriktning på avbetalningsfinansiering samt utvecklingen under 1976 (mkr)

Avbetalningskontrakt	Brutto-krediter	Förändring 1975–1976	Utestående fordringar	Förändring 1975–1976
utan regressrätt för kundförluster	33	– 35	66	– 37
med delad regressrätt för kundförluster	129	– 4	132	8
med full regressrätt för kundförluster	1 183	156	1 360	175
Summa	1 344	116	1 559	146

Källa: SCB

Utvecklingen av finansieringsföretagens engagemang inom avbetalningshandeln beror av ett flertal faktorer. Förslaget till konsumentkreditlag innebär att avbetalningskreditens ställning som konsumentkredit försvagas något. Det finns dock i dag ingen direkt orsak att förvänta sig någon drastisk förändring av avbetalningskreditens betydelse. Möjligen kan en viss överströmning till kontokortskrediter och säljarförmedlade lån ske. Dessa kreditformer har emellertid delvis ett annat användningsområde än avbetalningskrediter – kontokortskrediterna avser normalt mindre belopp medan de säljarförmedlade lånen delvis täcker ett annat varusortiment.

Ytterligare ett par faktorer påverkar utvecklingen av finansieringsföreta-

gens avbetalningskrediter. För det första har det i viss utstäckning blivit vanligare att produktionsföretag lägger över den finansieringsverksamhet som tidigare bedrevs inom koncernen i ett särskilt dotterbolag. Detta registreras då som en ökning av finansieringsföretagens kreditvolym även om kreditgivningen är lika stor som tidigare. Det är emellertid mycket troligt att bildandet av ett nytt finansieringsföretag åtföljs av en intensifierad marknadsföring av kredittjänsterna, vilket leder till att koncernens finansieringsverksamhet trots allt ökar.

En annan viktig fråga är hur bankerna betar sig. Här gäller delvis samma resonemang som för produktionsföretagen. Ett par banker har valt att förlägga en stor del av avbetalningskreditgivningen till samarbetsföretag, medan andra har valt att behålla en relativt omfattande avbetalningsfinansiering inom banken. Precis som när det gäller produktionsföretagen medför en utflyttning av avbetalningskreditgivningen från en bank till dess finansieringsföretag, att finansieringsföretagens samlade avbetalningskrediter ökar. Men man kan förvänta sig en ännu kraftigare ökning än så genom att denna finansieringsverksamhet när den flyttas ut ur banken ej längre omfattas av den kreditpolitiska regleringen.

Givetvis har, framför allt på konsumentkreditsidan, kreditpolitikens inriktning en mycket stor betydelse. Vid en lätt kreditpolitik, då konsumenterna i stor utsträckning kan finansiera sina inköp av varaktiga varor med banklån, minskar givetvis efterfrågan på finansieringsföretagens tjänster. Under de senaste åren har kreditpolitiken i detta avseende varit mycket stram, vilket säkert har bidragit till de avbetalningsfinansierande företagens kraftiga expansion.

Finansieringsföretagens avbetalningskrediter kan delas upp i företagskrediter, konsumentkrediter och fordonskrediter. Denna indelning är inte fullt logisk eftersom fordonskrediter egentligen är en undergrupp som består av både företagskrediter och konsumentkrediter. Eftersom avbetalningskrediter i samband med försäljning av fordon utgör en så stor del av finansieringsföretagens totala avbetalningskrediter (ca 50 %) är det emellertid värdefullt att särskilja denna kategori.

I avsnitten 7.5.2–7.5.4 beskrivs var för sig de tre kategorierna av avbetalningskrediter. Dessa avsnitt innehåller bl. a. uppskattningar av kreditvolymerna och presentation av vissa marknadsförhållanden.

7.5.2 Avbetalningskrediter till företag¹

Framför allt mindre och medelstora företag köper en icke oväsentlig del av sin produktionsutrustning på avbetalning. Om man bortser från fordon, som behandlas i avsnitt 7.5.4 förekommer avbetalningsköp av bl. a. entreprenadmaskiner, verkstadsmaskiner, skogs- och lantbruksutrustningar samt kontorsmaskiner.

Många leverantörer finansierar sin avbetalningsförsäljning med banklån och egna medel. Det är emellertid inte ovanligt att avbetalningskontrakten belånas hos ett finansieringsföretag. Finansieringsföretagens ställning som refinansiärer är emellertid inte lika stark vid avbetalningskrediter till företag

¹ I kreditköputredningens betänkande Näringsidkarens avbetalningsköp m. m. (SOU 1977:24) finns en utförlig redogörelse för bl. a. de kreditvillkor som tillämpas då företag köper utrustning på avbetalning.

som vid avbetalningskrediter till konsumenter. Detta kan bero på att de stordriftsfördelar finansieringsföretagen uppnår vid hanteringen av avbetalningskontrakt är betydligt större vid avbetalningskrediter till konsumenter än till näringsidkare till följd av att det i det förstnämnda fallet är fråga om ett större antal kontrakt.

När ett finansieringsföretag refinansierar en leverantörs avbetalningsförsäljning sker detta för det mesta inom ramen för ett fast etablerat samarbete. Avbetalningsförsäljning är en konkurrensfördel för leverantören och finansieringsföretaget får genom det fasta samarbetet en jämn tillströmning av nya kontrakt.

I normala fall säljer leverantören själv på avbetalning och belånar sedan kontraktet hos finansieringsföretaget. Det förekommer även i enstaka fall att finansieringsföretaget först köper utrustningen av leverantören och sedan själv säljer den på avbetalning till kundföretaget.

Som villkor för att belåna en säljares avbetalningskontrakt ställer ofta finansieringsföretaget krav på minsta kontantinsats och längsta kredittid. Kontantinsats på minst 25 % och maximalt 36 månaders kredittid är inte ovanliga krav.

Ofta utgör finansiell leasing ett alternativ till avbetalningsköp då ett företag skall anskaffa t. ex. en produktionsutrustning. Eftersom köparen vid avbetalning erlägger en kontantinsats på ofta upp till 25–30 % är kreditbedömningen vid denna finansieringsform något lindrigare än vid finansiell leasing där kontantinsatsen utgörs av den första hyresinbetalningen (erläggs vanligen i förskott varje kvartal) som ofta uppgår till mellan 5 och 10 % av anskaffningsvärdet. För leverantören är det en klar skillnad om köparen leasingfinansierar sig i stället för att köpa på avbetalning. Leasingfinansiering innebär ju normalt att leverantören inte tar någon kreditrisk. Vid avbetalningsförsäljning däremot är det så gott som alltid leverantören och inte finansieringsföretaget som orsakas kreditförluster om kundföretaget inte kan fullfölja sin amorteringsplan.

Bland finansieringsföretagen är det framför allt de som bedriver leasingverksamhet som ger avbetalningskrediter till företag. Att så är fallet är naturligt med tanke på vad som ovan sagts om avbetalningsköp och leasing. Den enda statistik över finansieringsföretagens avbetalningskrediter till näringsidkare som finns tillgänglig är den som framtagits inom Finansieringsföretagens Förening. Majoriteten av de svenska leasingbolagen är medlemmar i föreningen och av dem som står utanför, bl. a. Independent Leasing och Industri-Leasing, är det inget som i någon större utsträckning ger avbetalningskrediter till företag. Sex av medlemmarna i Finansieringsföretagens Förening bedriver i större omfattning finansiering av näringsidkares avbetalningsköp. Dessa är FinansSkandic, Merkantil Leasing, PKfinans, Sparfactoring, Svenska Finans och Vendax. Enligt föreningens statistik hade medlemmarna vid utgången av 1976 utestående avbetalningskrediter till företag på 485 mkr. Motsvarande siffra för 1975 var 307 mkr. Siffror för tidigare år finns inte.

7.5.3 *Avbetalningskrediter till konsumenter¹*

Konsumtionskreditutredningen uppskattade i sitt betänkande kreditförsäljningens andel av totala försäljningen av varaktiga varor till konsumenter 1961 till 39 %. Motsvarande andel hade 1973 sjunkit till ca 30 %. Kreditförsäljningen detta år uppgick till ca 5 miljarder kr, varav bilförsäljningen utgjorde en helt dominerande del, 3 miljarder kr. Radio-/TV-branschen svarade för drygt 800 mkr, möbelbranschen för 300–350 mkr, handeln med hushållsmaskiner för 250–300 mkr och båtbranschen för ca 70 mkr av den totala kreditförsäljningen av varaktiga konsumtionsvaror 1973.

Avbetalningskrediterna svarade enligt konsumtionskreditutredningen 1961 för 73 % av kreditbeloppet vid försäljningen av varaktiga varor till konsumenter. Även om kreditformer som låneköp och kontokrediter vunnit terräng under senare år, intar avbetalningskrediterna fortfarande en dominerande ställning. Sälunda svarade avbetalningsköpen för ca 70–80 % av kreditköpens värde vid försäljning av möbler 1972, ca 90 % vid båtförsäljning och 70–80 % vid försäljning inom radio- och TV-branschen 1973.

Finansieringsföretagen svarar för en stor del av refinansieringen av de avbetalningskrediter som ges till konsumenter. Som villkor för att ett finansieringsföretag skall finansiera en säljares avbetalningskontrakt ställer det ofta krav på viss minsta kontantinsats och längsta kredittid. För finansieringsföretagen ligger den genomsnittliga kredittiden för denna typ av krediter kring 20 månader. Vidare skall säljaren genomföra en kreditprövning av köparen. Denna går ofta till så att medan kunden väntar i affären ringer säljaren till ett kreditupplysningsföretag. Bl. a. kontrolleras taxerad inkomst och eventuella betalningsanmärkningar. Säljaren får ett muntligt, preliminärt besked per telefon, som sedan konfirmeras skriftligt av kreditupplysningsföretaget inom två veckor. Om allt verkar vara i sin ordning genomförs affären, men säljaren förbehåller sig rätten att säga upp avtalet inom 14 dagar. Uppsägning av avtalet kan bli aktuell om det definitiva beskedet från kreditupplysningsföretaget skiljer sig från det preliminära.

Trots att finansieringsföretaget nästan alltid har regressrätt gentemot säljaren är det finansieringsföretaget som kräver ovanstående förfarande. Finansieringsföretaget har dock en mycket påtaglig risk vad gäller reklamationer, underleveranser, rena falsarier o. d. För att gardera sig ytterligare kräver finansieringsföretaget därför ibland kompletterande säkerheter i form av företagsinteckning eller borgen.

Ett antal finansieringsföretag svarar för en helt dominerande del av finansieringsföretagens avbetalningskrediter till konsumenter. Bland dessa märks tre finansieringsföretag med anknytning till producent-/detaljhandelsföretag – Finax (Svenska Philips), Kundkredit (NK- Åhléns) och Radio-Invest (verksamheten bedrivs i kommission för moderbolaget Luxor). Dessutom är ett bankägt finansieringsföretag – FinansSkandic (Skandinaviska Enskilda Banken) stort på denna marknad.

I den statistik över medlemsföretagen som tas fram inom Finansieringsföretagens Förening särredovisas avbetalningskrediter, exkl. fordonskrediter, till konsumenter tillsammans med s. k. revers- eller personlån. Enligt föreningen uppgick medlemmarnas utestående avbetalnings- och reverskrediter vid utgången av 1976 till 877 mkr. Den största delen av detta belopp

¹ Om inte annat anges kommer uppgifter i detta avsnitt rörande kreditförsäljning inom olika branscher från kreditköpkommitténs betänkande (SOU 1975:63).

torde utgöras av avbetalningskrediter. På grund av en statistikomläggning finns inte motsvarande uppgift för tidigare år.

7.5.4 Avbetalningskrediter vid fordonsförsäljning¹

I detta avsnitt behandlas de krediter som finansieringsföretagen ger i samband med avbetalningsförsäljning av fordon. Begreppet fordon inkluderar i detta sammanhang personbilar, lastbilar och bussar. Som tidigare påpekats består fordonskrediterna av både företags- och konsumentkrediter. Vid personbilsförsäljning är det i första hand enskilda konsumenter som är kredittagare. När det gäller bussar och lastbilar är det å andra sidan nästan enbart företagskrediter. I det följande ges en överblick över förekomsten av avbetalningskrediter i samband med privatpersoners och näringsidkares fordonsköp. Därefter redovisas finansieringsföretagens engagemang i refinansieringen av dessa krediter.

Även om det på senare år synes ha minskat något i omfattning är det dock fortfarande ganska vanligt att privatpersoner köper bil på avbetalning. SCB publicerar varje kvartal en undersökning benämnd "Hushållens inköpsplaner". Denna undersökning innehåller bl. a. en uppskattning av hushållens bilinköp under föregående kvartal. Fördelningen av kontant- resp. avbetalningsköp vid köp av ny kontra begagnad bil uppskattas för sista kvartalet 1976 till:

Typ av bilköp	Ny bil %	Begagnad bil %
Kontantköp	72	69
Avbetalningsköp	26	29
Uppgift saknas	2	2
Summa	100	100

Källa: SCB

Osäkerhetsmarginalerna i denna undersökning är relativt stora och inom branschen anser vissa att försäljningen av begagnade bilar snarare till 40 % än 30 % sker på avbetalning.

Ovanstående uppskattningar gäller hushållens inköp av personbilar. I viss utsträckning köper givetvis även företag personbilar. Enligt kreditköputredningens betänkande sker i grova drag en fjärdedel av nybilsförsäljningen och en tiondel av försäljningen av begagnade bilar till andra än privatpersoner, dvs. i huvudsak företag. Det är emellertid mindre vanligt att en näringsidkare köper personbil på kredit än att en privatperson gör det. Framför allt torde mindre företag utnyttja möjligheten till avbetalningsköp. Av viss betydelse i detta sammanhang är taxiföretagen.

En stor del av framför allt de mindre företagens lastbilsköp sker på avbetalning. Andra kreditformer är inte speciellt utbredda. Bilkreditförordningen och den därmed sidoordnade avbetalningsöverenskommelsen som beskrivits i tidigare avsnitt gäller endast personbilar samt lastbilar och bussar med en totalvikt på högst 1 800 kg. Därmed faller merparten av de försålda

¹ Om inte annat anges kommer uppgifter i detta avsnitt rörande kreditköp av olika typer av fordon från kreditköputredningens betänkande Näringsidkares avbetalningsköp m. m. (SOU 1977:24).

lastbilarna utanför dessa bestämmelser. Vid avbetalningsförsäljning av lastbilar uppgår kontantinsatsen vanligen till ca 25 % och kredittiden till 36–48 månader. Ofta utgör inbytesbil en stor del av kontantinsatsen.

Bussar köps i viss utsträckning på avbetalning av enskilda bussföretag. På grund av den långa livslängden är kredittiden ganska lång – dock sällan över 60 månader om kontraktet skall belånas av finansieringsföretag. Kontantinsatsen uppgår till ca 20–25 %.

Den enda statistik som särskiljer uppgifter om finansieringsföretagens fordonskrediter är den statistik som framtagits inom Finansieringsföretagens Förening. Enligt föreningens statistik uppgick medlemmarnas utestående avbetalningskrediter avseende fordon till 1 236 mkr vid utgången av 1976. Ungefär hälften av detta belopp avsåg enligt uppgift personbilar. Många av föreningens medlemmar är engagerade i avbetalningshandeln med fordon. Mest betydelsefulla i detta sammanhang är de stora leverantörsanknutna finansieringsföretagen. Dessa företag finansierar enbart de auktoriserade återförsäljarnas avbetalningsförsäljning av det egna märket. Störst av de leverantörsägda bilfinansieringsföretagen är Volvofinans, vars avbetalningskrediter vid utgången av 1976 uppgick till 445 mkr. Näst störst är Saab-Scania Finans, vars avbetalningskrediter vid utgången av 1976 uppgick till 353 mkr. Södertälje Bilkredit, som är ett helägt dotterbolag till Saab-Scania och finansierar försäljning av begagnade Scania-lastbilar, hade vid denna tidpunkt utestående avbetalningskrediter på 47 mkr. Därmed uppgick de tre bolagens avbetalningskrediter sammantagna till 845 mkr.

Andra stora leverantörsägda bilfinansieringsföretag är Ford Credit AB och General Motors svenska finansieringsföretag. Dessa är ej medlemmar i Finansieringsföretagens Förening och ingår därför inte i föreningens statistik.

Förutom leverantörsägda finansieringsföretag bedriver även bl. a. ett antal bankägda finansieringsföretag finansiering av avbetalningsförsäljning av fordon.

AVTAL
BELÄNING AV
AVBETALNINGSKONTRAKT

Säljare				Nummer			
Adress				Telefon			
Varor							
Belåningslimit kr				med		% kreditavgift per år (se § 1).	
Belåningsgrad		Räntesats		Räntebelastningsperiod		Hanteringsavgifter f. n.	
%		f. n.		%		Uppläggningsavgift kr Månadsavgift kr	
Avtalstid		Särskilda villkor					
Detta avtal ersätter avtal av den							
Pant (i de fall sådan lämnas utöver vad som angives i avtalet)							
Mellan Kundkredit och säljaren har träffats avtal angående belåning av avbetalningskontrakt — fortsättningsvis kallat kontrakt — enligt i detta avtal angivna villkor. Då avtalet upphört skall det dock fortfarande tillämpas beträffande sådana kontrakt, som Kundkredit belånat i enlighet med det upphörda avtalet. Av detta avtal har två likalydande exemplar upprättats och växlats mellan parterna. DESSUTOM GÄLLER NEDANSTÄENDE ÖVRIGA VILLKOR							
Ort, datum				Ort, datum			
Säljarens firmateckning				KUNDKREDIT AB			

ÖVRIGA VILLKOR

§ 1. *Kredittagande*
Kundkredit åtager sig att enligt avtalets bestämmelser lämna säljaren kredit mot säkerhet i form av överlåtelse av säljarrättigheterna enligt kontrakten inklusive rätten till det försälda godset under förutsättning att Kundkredit finner sig efter prövning kunna godtaga kontrakten. Åtagandet innebär att Kundkredit belånar godtagna kontrakt intill ett belopp som motsvarar ovan angiven procent (belåningsgrad) av sammanlagda slutsumman av vid varje tillfälle utestående avbetalningsfordringar a kontrakt vilka ingår i belåningsunderlaget enligt Kundkredits vid varje tillfälle gällande bestämmelser.
Säljarens kredit får dock högst uppgå till ovan angiven belåningslimit. Kreditavgift skall erläggas i förskott för kredittiden med ett belopp motsvarande ovan angiven procent av belåningslimiten.

§ 2. *Kredit- och avräkningskonto*
Säljarens kredit belastas ett för säljaren särskilt upplagt kredit- och avräkningskonto. Kundkredit äger debitera konto för Kundkredit tillkommande avgifter och ränta. Från avbetalningsköparna inflytande likvider skall krediteras konto. Skulle säljarens skuld enligt kredit- och avräkningskonto överstiga i § 1 beviljad belåningslimit eller angiven belåningsgrad är säljaren skyldig att omgående reglera överskjutande skuld.

§ 3. *Ränta*
Säljaren erlägger ränta för utnyttjad kredit (skuld å kredit- och avräkningskonto) som vid nuvarande ränteläge uppgår till i ingressen angiven procentsats. Skulle Kundkredit besluta om ändring av räntesatsen för detta slag av kredit ändras omedelbart i ingressen angiven räntesats i motsvarande mån. Regleras icke överskjutande skuld å kredit- och avräkningskonto enligt § 2 äger Kundkredit debitera säljaren ränta å det överskjutande beloppet efter en räntesats som med 3 procent överstiger den som eljest utgår för skuld på kredit- och avräkningskonto.

Räntan belastas i efterskott å kredit- och avräkningskonto med intervaller som anges i ingressen såsom räntebelastningsperiod.

§ 4. *Hanteringsavgifter*
Kundkredit äger omgående efter mottagandet av kontrakt uttaga hanteringsavgift med belopp som anges i ingressen ovan.

§ 5. *Kreditprövning*
Till Kundkredit insänt kontrakt bör vara försett med av säljaren anskaffad och bekostad upplysning med taxeringsuppgift och i de fall kontraktets restskuld överstiger 10.000 kronor skall sådan kreditupplysning alltid medfölja kontraktet.

§ 6. *Kontraktsformulär*
Kontrakt skall vara tecknat på formulär, som godkänts av Kundkredit. Tryckning av formulär ombesörjes och bekostas av säljaren.

§ 7. *Visa avbetalningsvillkor*
Kontrakt skall, för att kunna diskonteras hos Kundkredit, uppfylla följande villkor:

- A. Handpenningens storlek i förhållande till kontantpriset och avbetalningstidens längd skall fastställas i enlighet med av statliga myndigheter utfärdade föreskrifter. I övrigt enligt villkor som gäller inom branschen eller som överenskommits med Kundkredit.
- B. Avbetalning skall erläggas per månad eller kvartal. Betalningsdag skall vara den 1 i månaden, undantagsvis kan betr. månadsbetalningar den 15 godkännas.
- C. Sista avbetalningen skall i kontraktet fastställas så, att den ej överstiger summan av två avbetalningar och ej understiger en halv avbetalning.

§ 8. Överlåtelse av kontrakt
Då kontrakt övervändes till Kundkredit, skall det vara överlåtet på Kundkredit eller order av vederbörig firmatecknare för säljaren eller dettas befullmäktigade ombud enligt av Kundkredit godkänd text. Överlåtelse skall vara daterad. Är det flera överlåtelser skall detta gälla envar av dem och skall kedjan vara obruten.
I de fall överlåtelse icke skett eller är bristfällig befullmäktigat säljaren härmad oåterkalleligen den som Kundkredit därtill utser att överlåta samtliga rättigheter ävensom äganderätten till den sålda varan till Kundkredit.

§ 9. Rånteklausul vid kontrakt överstigande 10.000 kronor
Om säljaren så önskar kan denne förse kontrakt med avbetalningsskuld (kontantpris minus handpenning plus kredittillägg inklusive mervärdes-skatt) överstigande 10.000 kronor med av Kundkredit godkänd rånteklausul innebärande anpassning av kredittillägg till vid varje tillfälle av Riksbanken tillämpad diskonto.

§ 10. Försäkring
Därest egendom som avses i diskonterat kontrakt icke omfattas av hem-försäkring åligger det säljaren att utan kostnad för Kundkredit försäkra eller tillse att köparen försäkrar egendomen till betryggande belopp. Skulle Kundkredit finna att egendomen är oförsäkrad och underlåter säljaren att efter Kundkredits anmodan teckna försäkring åger Kundkredit på säljarens bekostnad försäkra egendomen.
Skulle förlust uppstå på grund av att sådan egendom är oförsäkrad eller icke försäkrad till fulla värdet åger Kundkredit rätt att å säljaren tillfulla återdebitera restskulden jämte ränta och indrivningskostnader.

§ 11. Såljarens ansvar för kontraktet
Säljaren ansvarar för att av säljaren eller av dess återförsäljare resp. försäljare lämnade uppgifter å kontraktet är riktiga. Förluster inklusive utlägg och kostnader som åsamkats Kundkredit genom oriktiga uppgifter av säljaren eller dennes återförsäljare resp. försäljare skall till fulla ersättas av säljaretaget. Detta skall jämväl gälla även efter det att kontraktet diskonterats hos Kundkredit.
Vidare skall säljaren ersätta Kundkredit för kostnader eller förluster som drabbar Kundkredit i anledning av de invändningar som avbetalningsköpare med stöd av i lag angivna bestämmelser, exempelvis konsumentköp-lagen, kan komma att resa mot Kundkredit.

§ 12. Garantiförpliktelser m. m.
Belåning från Kundkredits sida av kontrakt enligt detta avtal avser endast säljarens rättigheter på grund av kontraktet inklusive rätten till varan. Det åligger säljaren även efter diskonteringen att gentemot köparen fullgöra de skyldigheter, som enligt kontraktet eller eljest på grund av avbetalningsköpet åvilar säljaren. Salunda svarar säljaren ensamt för eventuella service- och garantiförpliktelser och fullgörandet av kontraktensliga åtgärder med anledning av befogade reklamationer.

§ 13. Äganderättsförbehållets giltighet
Därest med äganderättsförbehåll försald egendom blir fast egendom, åligger det säljaren att gentemot Kundkredit svara för förlust beträffande restskuld, ränta och inkassokostnad.

§ 14. Såljarens skyldighet att återlösa kontrakt
Om förfallen betalning trots Kundkredits ordinarie kravrutin uteblir å säljaren skyldig att återtaga kontraktet.
Bestrider köparen betalningsskyldighet eller föreligger i övrigt omständighet som enligt Kundkredits bedomande åventyrar avbetalningsköparens fullgörande av sina skyldigheter åger Kundkredit kräva att kontraktet omgående återlöses av säljaren.

För den händelse säljarens kredit överstiger i § 1 beviljad belåningslimit eller angiven belåningsgrad åger Kundkredit innehålla sådana kontrakt som här avses intill dess krediten nedgått till medgivet belopp. Intill så skett å Kundkredit innehavare av alla rättigheter på grund av kontraktet. Vid återlösen enligt denna paragraf skall Kundkredit åga rätt att debitera säljarens kredit- och avräkningskonto med en avgift som motsvarar i in-gressen angiven uppläggningsavgift.

De avbetalningskontrakt som avses i denna paragraf skall av Kundkredit återtransporteras på och återsändas till säljaren snarast efter det att säljaren erlagt föreskrivna betalningar. Det åligger säljaren att omgående efter emottagandet av återtransporterat kontrakt underrätta avbetalningsköparen om återtransporten.

För den händelse säljaren så önskar å Kundkredit berett att genom sitt dotterföretag Kredit-Inkasso vidtaga inkassoåtgärder mot betalningsförsum-liga avbetalningsköpare. Eventuella kostnader för inkassoarbetet skall be-stridas av säljaren.

§ 15. Förlängning resp. uppsägning av avtalet
Medgiver Kundkredit förlängning av avtalstiden, skall, där ej annat mellan Kundkredit och säljaretaget överenskommit, avtalstiden varje gång sådant medgivande lämnas förlängas med 12 månader.

Därest enligt Kundkredits beprövande säkerheten för detta avtal icke län-gre finnes vara betryggande eller eljest omständighet finnes föreligga, som åventyrar förbindelsernas behöriga fullgörande skall Kundkredit åga instäl-la begagnandet av den genom avtalet upplåtna krediten. Om därvid Kundkredit så påyrkar skall den under detta avtal utnyttjade krediten vara till betalning förfallen å tid som Kundkredit bestämmer. Därest enligt myndighets ingripande förutsättningarna för detta avtal enligt Kundkredits bedomande ändras förbehåller sig Kundkredit rätt att omgående förhandla om detta avtalet fortsatta omfattning.

§ 16. Force majeure
Kundkredit år icke ansvarig för skada, som beror på lagbud, myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, lockout, bojkott, blockad eller annan lik-nande omständighet. Förbehållet i fråga om strejk, lockout, bojkott och blockad gäller sålunda vare sig Kundkredit själv år part i eller föremål för sådan åtgärd eller ej.
Skada, som må uppkomma i andra fall, skall ersättas av Kundkredit en-dast i den mån vållande ligger Kundkredit till last.

§ 17. Redovisningshandlingar
Säljaren skall årligen utan anmodan till Kundkredit översända årsredo-visning samt om Kundkredit så påfordrar även periodboksut.

§ 18. Saldolistor och statistik
Utan extra kostnad för säljaren översändes till denne en gång per månad dels saldolistor, d. v. s. en specifikation på varje utelöpande kon-trakt uppgivande restskuld, under sistförflutna månad verkställda inbe-talningar, utsända kravbrev, m. m. dels statistik över säljarens mellan-havande med köparna och Kundkredit. På särskild framställning från säl-jaretaget kan Kundkredit utan extra kostnad uppdela ovan nämnda saldolista i olika listor, en för varje återförsäljare el. dyl.

§ 19. Reklam
Reklam innehållande Kundkredits namn får ej förekomma utan Kundkreds medgivande.

§ 20. Biläggande av tvister
Alla tvister beträffande tolkning och tillämpning av detta avtal eller för detta ställd säkerhet skall anhängiggöras vid Stockholms Tingsrätt eller avgöras genom skiljemän.

BORGENSFÖRBINDELSE		För fullgörandet av säljarens förpliktelser enligt detta avtal tecknas härmed borgen såsom för egen skuld, tills full betalning sker och gäller åtagandet även om avtalet förlänges jämlikt § 15	
den		19	
Namnteckning		Namnteckning	
Namnteckningen förtydligad i tryckbokstäver. Titel		Namnteckningen förtydligad i tryckbokstäver. Titel	
Adress och telefon		Adress och telefon	
Namnteckning		Namnteckning	
Namnteckningen förtydligad i tryckbokstäver. Titel		Namnteckningen förtydligad i tryckbokstäver. Titel	
Adress och telefon		Adress och telefon	

8 Finansieringsföretagens övriga kreditgivning

8.1 Inledning

I detta kapitel behandlas några av finansieringsföretagens kreditformer som inte hänförs till någon av grupperna factoring, leasing, kontokortskrediter och avbetalningskrediter. Dessa övriga kreditformer är av mycket skilda slag

Confirming och kreditgivning mot säkerhet i varulager (lagerfinansiering) erbjuds bl. a. av många factoringföretag. I förhållande till factoring är dessa kreditformer emellertid beloppsmässigt mycket små. Lagerfinansiering förekommer dock därutöver i betydande utsträckning inom bilhandeln. Här dominerar de stora bilföretagens egna finansieringsföretag. Dessa företag dominerar även den belåning av kontrakt avseende operationell leasing (uthyrning plus service) av bilar som expanderat mycket kraftigt i takt med ökningen av antalet leasingbilar. Belåning av hyreskontrakt förekommer även utanför bilhandeln. Kontrakt gällande uthyrning av städutrustningar, kontorsmaskiner m. m. belånas av bl. a. ett antal bankägda finansieringsföretag.

Finansieringsföretagen ger reverslån till både företag och enskilda konsumenter. Reverslån till företag utgörs bl. a. av krediter för inköp av komplicerade objekt, t. ex. båtar och flygplan, och krediter till detaljhandeln som avser investeringar i butiksinredningar m. m. De sistnämnda krediterna ges framför allt av finansieringsföretag som ägs av företag inom detaljhandeln.

Reverslån till konsumenter ges vanligen genom ett fast samarbete mellan säljföretag och finansieringsföretag. Båt-, bil-, renoverings- och fritidshuslån är exempel på dessa konsumentkrediter som under senare år ökat kraftigt.

Ett mindre antal finansieringsföretag är specialiserade på kreditgivning mot säkerhet i statens premieobligationer. Denna typ av kreditgivning är dock relativt liten.

I den officiella statistiken räknas även varubelåningsföretagen in bland finansieringsföretagen. Som tidigare framhållits är emellertid den verksamhet som varubelåningsföretagen bedriver av så speciell karaktär att den inte närmare behandlas i detta betänkande.

Ett 20-tal finansieringsföretag erbjuder de finansieringsformer som beskrivs i detta kapitel. Bland dessa finansieringsföretag finns både bankägda, leverantörsägda och andra finansieringsföretag.

Finansieringsföretagens övriga krediter utgjorde enligt den officiella statistiken ca 30 % av de totala utestående krediterna, inkl. leasing, vid utgången av 1976. Denna andel har varit relativt stabil under 1970-talet.

Detta kapitel är disponerat på följande sätt. Först ges en beskrivning av de olika former av övrig kreditgivning som finansieringsföretagen bedriver. Därefter diskuteras den övriga kreditgivningens volymutveckling för branschen som helhet, varefter följer en beskrivning av storleken av finansieringsföretagens engagemang inom de olika formerna av övrig kreditgivning.

8.2 Kreditformer

8.2.1 *Confirming*

En finansieringsform som i likhet med exportfactoring förekommer vid internationell handel är confirming. Confirming innebär vanligen att ett finansieringsföretag för en köpars räkning betalar leverantören kontant och sedan drar en växel på köparen på det utbetalda beloppet. Om köparen så önskar kan finansieringsföretaget i förväg bekräfta betalningsansvaret till leverantören. Betalningsbekräftelse förekommer även som en från finansieringen separerad tjänst.

Confirming kan användas som en "rullande" finansiering av inköp där köparen har en confirminglimit hos finansieringsföretaget som han kan utnyttja vid behov. I normala fall lämnas upp till 180 dagars kredit.

Säkerheten för den kredit som finansieringsföretaget lämnar köparen utgörs om möjligt av de inköpta varorna. Andra säkerheter som kan förekomma är kundfordringar, realsäkerheter, borgen samt kombinationer av ovanstående. Confirmingkrediter ges dock ibland även utan säkerhet.

Räntan för den utnyttjade krediten ligger normalt ca 4-5 procentenheter över gällande diskonto. Därutöver tillkommer limit- och hanteringsavgift.

Jämfört med den traditionella banktjänsten remburs är confirming betydligt enklare. Dels är de administrativa rutinerna inte lika omfattande, dels kan confirming göras rullande över en lång period medan remburs i regel öppnas under en kortare tid, t. ex. ett kvartal.

8.2.2 *Lagerfinansiering*

Finansieringsföretagens lagerfinansieringskrediter förekommer framför allt inom bilhandeln men ges även till företag inom andra branscher. Principen för lagerfinansiering är mycket enkel: varor som ligger i lager belånas och när varorna tas ut ur lagret betalas lånet tillbaka. Huvuddelen av lagerfinansieringen inom bilhandeln sköts av de leverantörsägda bilfinansieringsföretagen medan övrig lagerfinansiering huvudsakligen bedrivs av bankägda finansieringsföretag.

Den helt dominerande delen av finansieringsföretagens lagerfinansiering av fordon, framför allt av personbilar, ges av de stora bilfinansieringsföretagen. Dessa krediter ges endast till de egna, auktoriserade återförsäljarna. Nya fordon belånas ofta upp till 100 % av återförsäljarens anskaffningspris. Vid belåning av begagnade fordon ligger belåningsprocenten lägre, ca 50 % av

försäljningspriset enligt särskilda inom branschen utarbetade prislister. Till bilfinansieringsföretaget betalar återförsäljarna en ränta för utnyttjad kredit som normalt ligger ca 4–5 procentenheter över diskontot. Förutom lagerfinansiering svarar bilfinansieringsföretagen även för belåning av återförsäljarnas uthyrningskontrakt (billeasingkontrakt). Den belåning av avbetalningskontrakt avseende fordon som dessa företag bedriver har beskrivits i kapitel 7.

Förutom lagerfinansiering av fordon förekommer även lagerfinansiering av bl. a. varor med starkt säsongmönster. Ett exempel är djupfrysta kräfter. Produktionen av dessa, bl. a. i Turkiet, sker under en stor del av året, medan konsumtionen i Sverige är starkt koncentrerad till slutet av sommaren. Lagerfinansiering av denna typ går till så att lagret läggs upp hos en auktoriserad speditör eller hos annan tredje man. Speditören får därefter ett besked om pantförskrivning och spärrar varorna för finansieringsföretagets räkning. Därefter skickas ett underlag för beräkning av belåningsvärde, t. ex. leverantörsfaktura, till finansieringsföretaget och lånebeloppet betalas ut. Den genomsnittliga lagringstiden bör överstiga tre månader. När företaget sedan vill ta ut sina varor ur lagret betalar man in en summa som motsvarar lånebeloppet för dessa varor.

Varorna belånas upp till 60–70 % av värdet. Räntan för utnyttjad kredit ligger normalt 4–5 procentenheter över diskontot. Till detta kommer vanligen en limitavgift på 1 % av beviljat kreditbelopp. För att täcka kostnader för hantering m. m. tar finansieringsföretaget en hanteringsavgift på ca 0,25 % per månad på utnyttjad kredit.

8.2.3 *Belåning av hyreskontrakt*

På ungefär samma sätt som finansieringsföretag belånar avbetalningskontrakt belånar de även hyreskontrakt. Operationell leasing är en vanlig beteckning på denna typ av hyresuppgörelser. Termen innebär korttidsförhyrning av utrustning där kontraktet även inkluderar serviceåtaganden från uthyrarens sida. Avtalstiden är för det mesta 6–24 månader och understiger därmed vanligen hyresobjektens ekonomiska livslängd. När det gäller bilar används ofta begreppet *billeasing*.

Det är vanligen leverantörer som bedriver denna form av uthyrningsverksamhet. Det finns ingen allmän information om hur stor andel av kontrakten som belånas hos finansieringsföretag men framför allt när det gäller bilar torde denna andel vara relativt stor. Vid belåning av hyreskontrakt hos ett finansieringsföretag kan uthyraren även dra fördel av finansieringsföretagets välutvecklade administrativa system för bl. a. avisering och likvidhantering.

Liksom vid lagerfinansiering är det lämpligt att dela upp beskrivningen av belåning av hyreskontrakt i en fordonsdel och en övrig del.

Enligt uppgift från trafiksäkerhetsverket fanns det i slutet av 1976 över 60 000 bilar, exkl. utrykningsfordon, med besiktningsskyldighet var sjätte månad. Den dominerande delen av dessa bilar är leasingbilar, dvs. bilar som förhyrs på i regel minst ett år. Vanligen hyrs dessa bilar av företag. I siffran 60 000 ingår emellertid även bilar som används i korttidsförhyrning. I leasingutredningens betänkande *Billeasing* (DsK 1975:11) uppskattas

andelen leasingbilar av totala antalet bilar i uthyrningsrörelse vid utgången av 1974 till drygt 80 %. Denna andel uppvisade en stadig ökning fram t. o. m. 1974 som är det sista år för vilket denna statistik återges i leasingutredningens betänkande. Om andelen 80 % antas gälla även för 1976 skulle antalet leasingbilar vid slutet av detta år därmed uppgå till ca 50 000.

Det bör framhållas att det i siffran 50 000 även ingår sådana bilar som finansieringsföretag köper in och själva leasar ut. Dessa bilar är då leasingbilar, men det är fråga om finansiell i stället för operationell leasing. I förhållande till billeverantörernas operationella leasing är dock denna finansiella leasing relativt begränsad.

Billeasingkontrakt belånas ofta hos ett finansieringsföretag. Liksom vid lagerfinansiering av fordon dominerar här de stora bilföretagens egna finansieringsföretag. Själva tekniken påminner mycket om den som används vid belåning av avbetalningskontrakt. Säkerheten utgörs av rätten till inkommande likvider och själva varan, dvs. bilen. Kompletterande säkerheter i form av fastighetsinteckning, pant eller borgen kan dock förekomma.

Ett icke leverantörsägt finansieringsföretag tillämpar följande avgiftssatser: ränta på utnyttjad kredit 6–8 procentenheter över diskontot, limitavgift 1 % samt uppläggningsavgift 35 kr per kontrakt och månadsavgift 9 kr per kontrakt. De auktoriserade återförsäljare som belånar kontrakten hos leverantörsföretagets eget finansieringsföretag erbjuder normalt bättre belåningsvillkor på grund av att samarbetet är fastare etablerat.

Utanför bilhandeln är det bl. a. kontrakt avseende uthyrning av städutrustningar, kaffeautomater och kontorsmaskiner som ofta belånas hos finansieringsföretag. Genomgående gäller att hyresobjekten inte är alltför dyra. Kommer man upp i ett inköpspris i storleksordningen 50 000–100 000 kr kan det nämligen vara mera attraktivt att använda finansiell leasing som finansieringsform. Precis som vid belåning av hyreskontrakt avseende bilar, påminner förfarandet mycket om belåning av avbetalningskontrakt. Finansieringsföretaget lämnar en limit inom vilken det åtar sig att belåna hyreskontrakt. Vissa krav, bl. a. på längsta tillåtna hyrestid och högsta sammanlagda hyresbelopp, ställs på hyreskontraktens utformning. När uthyraren överlåtit hyreskontraktet till finansieringsföretaget underrättas förhyraren om detta och att han skall erlagga hyresavgifterna direkt till finansieringsföretaget. Uthyraren kan därefter hos finansieringsföretaget lyfta en kredit som svarar mot summan av återstående hyresavgifter (med vissa avdrag) gånger den belåningsgrad som fastställts i kontraktet mellan uthyrare och finansieringsföretag. Säkerheterna utgörs av hyresföremålet och rätten till inkommande hyresbetalningar. Ibland erfordras även kompletterande säkerheter.

De ränte- och avgiftssatser som angavs för belåning av hyreskontrakt gällande bilar är i stort sett giltiga även när det gäller belåning av hyreskontrakt avseende andra objekt.

8.2.4 *Reverslån till företag*

Reverslån till företag ges av finansieringsföretagen på i huvudsak två sätt. För det första ger framför allt factoring- och leasingbolag krediter som har

samband med de ordinarie verksamheterna. Det rör sig både om rena rörelsekrediter och finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. I vissa fall rör det sig om finansiering av objekt som kräver specialoffert baserad på ingående analys, t. ex. fartyg och flygplan.

För det andra finns det inom detaljhandeln ett antal finansieringsföretag som ger krediter till enskilda butiker. Det rör sig ofta om investeringar i lagerlokaler, frysanläggningar osv. Ett par av de stora distributionskedjorna har egna finansieringsföretag men det finns även fristående butiker som gemensamt äger finansieringsföretag som är specialiserade på denna typ av kreditgivning.

8.2.5 Säljarförmedlade reverslån till konsumenter

I samarbete med säljföretag ger några finansieringsföretag krediter knutna till inköp av vissa varor. Dessa lån ges av finansieringsföretagen direkt till konsumenterna. En rad olika varianter förekommer. Vanligast är fritidshuslån och medellånga reverslån som ges i samband med inköp av vissa varaktiga konsumtionsvaror. Dessa har under den nuvarande åtstramningen av bankernas konsumentkrediter blivit mycket populära i och med att de för många konsumenter fungerar som ett substitut för ett vanligt banklån. Den ökade populariteten hos dessa kreditformer torde även vara en följd av innehållet i förslaget till konsumentkreditlag vilket hos många säljare synes ha skapat en mera reserverad attityd gentemot avbetalningskrediter.

Fritidshuslån ges i samband med försäljning av fritidsfastigheter av elementtyp. Ibland finansieras även markinköpet av finansieringsföretaget. Löptiden uppgår för det mesta till 10–15 år men även längre löptider förekommer. Räntan ligger vanligen 6–9 procentenheter över gällande diskonto. Dessutom tillkommer uppläggningsavgift och aviseringsavgift.

Förutom säkerhet i pantbrev krävs i vissa fall komplettering genom borgen från säljföretaget. Kravet på handpenning uppgår ofta till minst 10 % av husets leveransvärde.

Fritidshuslån förekommer både som annuitetslån och som lån med rak amortering.

Medellånga reverslån ges i huvudsak i samband med inköp av bilar, båtar och s. k. vitvaror (kylskåp, tvättmaskiner m. m.). I normala fall krävs inga säkerheter. Löptid och krav på kontantinsats varierar.

Billånen är utformade så att de svarar mot de legala krav som gäller för kreditvillkoren vid avbetalningsförsäljning av bilar.¹ Enligt dessa krav måste kontantinsatsen uppgå till minst 40 % av bilens försäljningspris och den längsta tillåtna amorteringstiden är för närvarande 18 månader. Lånebeloppet ligger för det mesta i intervallet 3 000 till 25 000 kr.

Båtlånen har, beroende på varans längre livstid, normalt längre löptid än billånen. Allmänt gäller att ju större lånebeloppet är, desto längre kredittid medges. Den maximala kredittiden uppgår till 4–5 år. Lånebeloppet ligger för det mesta i intervallet 3 000 till 30 000 kr. Kontantinsatsen brukar ligga kring 20–30 %.

Renoveringslån (även kallade förbättringslån) ges ofta i samband med ombyggnad av kök m. m. och avser bl. a. inköp av hushållsmaskiner. Kravet på kontantinsats brukar ligga i storleksordningen 10 % och löptiden är

¹ Dessa har beskrivits närmare i avsnitt 7.3.2.

normalt 5 år, löptider på upp till 10 år förekommer dock. Krediten brukar uppgå till mellan 3 000 och 30 000 kr.

Precis som för fritidshuslån gäller även för bil-, båt- och renoveringslån att lånen ges genom ett fast samarbete mellan säljföretag och finansieringsföretag. Till skillnad från fritidshuslån ställs emellertid normalt inga krav på säkerheter. Dessutom behöver säljföretaget inte ta någon del av kreditrisken. Till följd av detta är kreditbedömningen relativt ingående.

Bil-, båt- och renoveringslån är för det mesta annuitetslån. Räntan ligger f. n. ungefär 10–11 procentenheter över gällande diskonto. Förutom ränta tillkommer vanligen även uppläggnings- och aviseringsavgift.

8.2.6 *Andra krediter*

Långt ifrån alla typer av krediter som ingår i gruppen övrig kreditgivning har kommit med i ovanstående genomgång. Bland de som ej tagits med kan nämnas *topplån till nybyggda bostadsfastigheter*, *lån mot säkerhet i statens premieobligationer* samt *refinansiering av postorderföretagens kreditförsäljning*. De totala utestående postorderkrediterna uppgår till ett par hundra miljoner kronor fördelade på ca 300 000 konton. Finansieringsföretagen refinansierar uppskattningsvis knappt hälften av dessa krediter.

8.3 Omfattningen av finansieringsföretagens övriga kreditgivning

I detta avsnitt studeras utvecklingen av finansieringsföretagens övriga kreditgivning, hur denna kreditgivning volymmässigt är fördelad på de olika kreditformerna som beskrevs i föregående avsnitt, samt vilka finansieringsföretag som erbjuder dessa kreditformer.

Statistiska centralbyråns uppgifter om finansieringsföretagens övriga krediter ger den totala utvecklingen under åren 1968–1976. När det gäller att bedöma volymen av de olika kreditformerna är det lämpligt att använda den statistik som framtagits av Finansieringsföretagens Förening. Slutligen kan viss information om de enskilda finansieringsföretagens engagemang i olika former av kreditgivning erhållas ur företagens årsredovisningar. Graden av öppenhet i redovisningen varierar emellertid mellan olika företag, vilket begränsar värdet av denna informationskälla.

Som framgår av tabell 8.1 har finansieringsföretagens övriga kreditgivning expanderat mycket kraftigt under åren 1974–1976. Den årliga ökningen i utestående krediter under dessa år var ca 400–500 mkr. Vid utgången av 1976 uppgick de övriga krediterna till 2,6 miljarder kr, vilket var ca 30 % av finansieringsföretagens totala utestående krediter vid denna tidpunkt. Denna andel har under hela perioden 1968–1976 legat i intervallet 30–40 %.

Även om SCB:s statistik inte säger så mycket om vilka finansieringsföretag som bedriver olika former av övrig kreditgivning är det dock, som framgår av tabell 8.2, ändå möjligt att ur statistiken dra vissa slutsatser om detta.

Den dominerande delen av den övriga kreditgivningen består av vad som i den officiella statistiken benämns "andra lån". Dessa ges framförallt till

Tabell 8.1 Finansieringsföretagens övriga krediter per den 31/12 1968–1976^a

År	Antal företag med huvudsaklig inriktning på övrig kreditgivning	Utestående övriga krediter, samtliga företag mkr
1968	17	664
1969	18	961
1970	17	1 162
1971	18	1 137
1972	19	1 146
1973	21	1 215
1974	22	1 631
1975	22	2 070
1976	20	2 601

^a Med övrig utlåning avses utlåning till allmänheten som i SCB:s statistik inte hänförs till någon av grupperna factoring, leasing, kontokortskrediter, avbetalningskrediter eller krediter från varubelåningsföretag.

Källa: SCB

Tabell 8.2 Finansieringsföretagens övriga krediter^a per den 31/12 1976 uppdelade på delkomponenter (mkr)

Låneform	Samtliga företag	Därav med huvudsaklig inriktning på		
		Avbetalningsfinansiering	Factoring/Leasing	Annan kreditgivning
Andra växlar	89	11	–	78
Lån mot säkerhet av varor	93	–	93	–
Andra lån	2 419	323	94	2 002
därav till företag	1 858	90	86	1 682
övriga	561	232	9	320
Summa	2 601	334	187	2 080

^a För definition av övriga krediter, se not a till tabell 8.1.

Källa: SCB

företag och inkluderar bl. a. bilfinansieringsföretagens lagerkrediter och belåning av billeasingkontrakt. Kategorin andra lån till övriga innehåller bl. a. de säljarförmedlade konsumentlån som beskrivits i tidigare avsnitt.

Confirming och lagerfinansiering av annat än fordon bedrivs nästan enbart av factoring- och leasingföretag. Som framgår av tabell 8.2 svarar dessa kreditformer för en mycket begränsad del av finansieringsföretagens övriga kreditgivning.

Den information om volymen av övriga krediter som kan hämtas ur statistiken från Finansieringsföretagens Förening finns sammanställd i tabell 8.3.

Enligt tabell 8.3 uppgick medlemmarnas totala utestående övriga krediter vid utgången av 1976 till 2 040 mkr plus de reverslån som ingår i de 877 mkr

Tabell 8.3 Uppgifter om finansieringsföretagens övriga krediter^a per den 31/12 1976, sammanställda av Finansieringsföretagens Förening^b

Kreditform	Utestående krediter mkr
Övriga företagskrediter	792
Belåning av leasingkontrakt, fordon	401
Övriga fordonskrediter (lagerkrediter)	839
Konsumentkrediter: avbetalning och reverser	(877) ^c
Övriga konsumentkrediter	8
Summa	2 040 (2 917)

^a I denna tabell ingår inte de kortlösa kontokrediterna i den övriga kreditgivningen. För övrigt gäller samma definition av övriga krediter som i tabell 8.1 och 8.2.

^b Uppgifterna innefattar enbart medlemsföretagen.

^c I denna siffra ingår säljarförmedlade reverslån till konsumenter och vissa fastighetskrediter, bl. a. fritidshuslån. Huvuddelen utgörs dock av avbetalningskrediter.

Källa: Finansieringsföretagens Förening.

som består av konsumentkrediter. Volymen av reverslånen svarar för en mindre del av de 877 mkr som redovisas i tabell 8.3. Totalt skulle därmed medlemmarnas övriga krediter uppgå till mellan 2 och 2,5 miljarder kr vid utgången av 1976.

Vilka är då företagen bakom dessa siffror? I tabell 8.4 visas en uppställning med ett 10-tal finansieringsföretag som erbjuder någon/några av de kreditformer som ingår i gruppen övrig kreditgivning. För varje företag markeras vilka av de aktuella kreditformerna som företaget arbetar med. Uppgifterna bygger på årsredovisningar och information från de enskilda företagen.

Uppställningen i tabell 8.4 innehåller inga uppgifter om storleken av företagens engagemang inom de olika verksamhetsgrenarna. Orsaken till detta är att de enskilda finansieringsföretagens årsredovisningar ofta inte ger så mycket information på denna punkt. Dessutom betraktas vissa sådana uppgifter som affärshemligheter.

Som framgår av uppställningen dominerar de bankägda finansieringsföretagen helt när det gäller confirming och lagerfinansiering, exkl. fordon. Endast fyra finansieringsföretag arbetar med säljarförmedlade reverslån till konsumenter. Bilfinansieringsföretagen är givetvis viktiga när det gäller lagerfinansiering avseende fordon och belåning av billeasingkontrakt.

Avslutningsvis bör framhållas att uppgifterna i tabell 8.4 är i högsta grad approximativa. Såväl sådana finansieringsföretag som återfinns i tabell 8.4 som andra finansieringsföretag har engagemang som inte har markerats i tabellen. Dessa engagemang har dock inte bedömts vara av en sådan storlek att de borde redovisas i detta sammanhang.

Tabell 8.4 Några av de större finansieringsföretagens engagemang i olika former av övrig kreditgivning^a

Företag	Kommersiella krediter						Säljarförmedlade revers- lån till privatpersoner	
	Confirming	Lager- finansiering		Belåning av hyreskontrakt		Reverslån till företag	Fritids- huslån	Medellånga reverslån
		fordon	övrigt	fordon	övrigt			
<i>Bankägda</i>								
FinansSkandic	x	x	x	x	x	x	x	x
IndustriFinans						x		
<i>Merkantil</i>								
Factoring/Leasing	x		x	x				
PKfinans/ PKfactoring	x		x	x	x			
Svenska Finans	x		x	x	x	x		
<i>Leverantörsägda bilfinansie- ringsföretag</i>		x		x				
<i>Övriga</i>								
Finax				x		x	x	x
Kundkredit				x	x		x	x
Vendax	x		x	x	x			
Vendor		x	x	x	x	x	x	x

^a Uppgifterna i tabellen avser läget i början av 1977

Källa: Årsredovisningar och uppgifter från de enskilda företagen.

9 Finansieringsföretagens upplåning

9.1 Specialinlåningsmarknaden

Finansieringsföretagens upplåning kan delas in i långfristig upplåning, upplåning i bank samt upplåning på den s. k. specialinlåningsmarknaden. Finansieringsföretagens möjligheter att erhålla långa lån synes ha varit begränsade. Bankkrediter, huvudsakligen i form av checkräkningskredit, har däremot spelat en väsentlig roll. Särskilt i tider av kreditåtstramning har det emellertid inte varit möjligt att öka upplåningen i bank. En viktig förutsättning för finansieringsföretagens expansion har därför varit existensen och tillväxten av en öppen marknad för kortfristiga lån, som i brist på en bättre benämning kan kallas specialinlåningsmarknaden.

Med specialinlåning avses i första hand inlåning i banker av stora belopp, i dag vanligen minst 500 000 kr. Räntesättningen vid denna inlåning följer inte de utannonserade räntevillkoren utan är ett resultat av förhandlingar mellan banken och långgivaren. I vidare mening har emellertid begreppet specialinlåningsmarknad numera vidgats till att omfatta upplåning som motsvarar bankernas specialinlåning även när den företas av andra än banker. Exempel på sådana låntagare är finansieringsföretag, stora industriföretag och kommuner. Långgivare är framför allt större industri- och andra företag, fonder, stiftelser och organisationer. För företag är utlåning på specialinlåningsmarknaden ett sätt att placera sin ofta omfattande likviditet.

Specialinlåningsmarknaden kan sägas ha tillkommit vid mitten av 1960-talet. Den första tidpunkt för vilken uppgifter om affärsbankernas specialinlåning finns tillgängliga är slutet av december 1968. Den uppgick då till ca 4 miljarder kr, vilket motsvarade knappt 10 % av affärsbankernas totala inlåning vid denna tid. Vid utgången av september 1977 hade affärsbankernas specialinlåning stigit till 20 miljarder kr eller ca 20 % av deras totala inlåning. Motsvarande belopp för hela banksektorn var då ca 27 miljarder kr.

Specialinlåningsmarknadens tillväxt sammanhänger med ett flertal faktorer. Ett ökat kostnadsmedvetande hos större företag har lett till att dessa utvecklat allt mer ambitiösa finansfunktioner. En under senare år relativ ökning av företagens finansiella placeringar kan vara både en förklaring till och ett resultat av specialinlåningsmarknadens tillväxt. Dessutom kan det inte uteslutas att den nuvarande nedåtgående trenden på aktiemarknaden har inneburit att kapital slussats över till specialinlåningsmarknaden som ger en hög och säker förräntning. Slutligen torde systemet med likviditetskrav för bankinstituten ha haft betydelse för tillväxten av specialinlåningsmarknaden.

En konsekvens av detta system är tillfälliga tryck uppåt på räntenivån när de olika bankerna söker dra till sig inlåning för att kunna uppfylla gällande likviditetskrav. Förutom effekten på räntorna torde likviditetskraven även ha ökat bankernas benägenhet i allmänhet att dra till sig specialinlåning.

För finansieringsföretagen ger specialinlåningsmarknaden möjlighet att skaffa de medel som behövs under förutsättning att de är beredda att betala den ränta som krävs. Jämfört med bankerna är finansieringsföretagen i detta avseende gynnade eftersom de har en betydligt större frihet i räntesättningen på utlåningssidan. För finansieringsföretagen är det enbart konkurrensen på marknaden som begränsar möjligheterna att höja utlåningsräntorna. Bankerna har däremot, efter diskussion med riksbanken, åtagit sig att uppfylla vissa rekommendationer som innebär begränsningar av möjligheterna att höja den genomsnittliga utlåningsräntan i förhållande till diskontot.

9.2 Långgivare och låneformer

I tabell 9.1 visas fördelningen av finansieringsföretagens upplåning på långgivare och låneformer under perioden 1969–1976.

Som framgår av denna tabell kommer ungefär 80 % av finansieringsföretagens upplåning från andra än banker. Den helt dominerande delen av dessa 80 % kommer från specialinlåningsmarknaden, medan resterande del framför allt utgörs av långfristig upplåning, som kan definieras som upplåning med mer än ett års uppsägningstid.

Finansieringsföretagens långfristiga upplåning sker främst i form av reverslån och kommer från bl. a. försäkringsbolag, stiftelser, pensionskassor och företag. Även om denna upplåning ofta kommer från samma långgivare som uppträder på specialinlåningsmarknaden är karaktären på lånen sådan att det är något oegentligt att likställa denna upplåning med bankernas specialinlåning. Den genomsnittliga löptiden torde för finansieringsföretagens långfristiga upplåning ligga vid ca 5 år men lån på upp till 10 år förekommer. Om det inte gäller större, bankägda företag kräver långgivarna normalt kreditgaranti. Den officiella statistiken säger inget om hur stor finansieringsföretagens långfristiga upplåning är. Med utgångspunkt från uppgifter i årsredovisningar och samtal med ett antal större finansieringsföretag kan den långfristiga upplåningens andel av finansieringsföretagens totala upplåning skattas till 10–15 %. Mycket stora variationer i denna andel mellan olika företag förekommer dock. Många finansieringsföretag säger sig sträva efter att öka andelen långfristig upplåning med hänsyn till att utlåningen normalt löper på längre tid än upplåningens formella uppsägningstid.

Finansieringsföretagens förlagslån är givetvis också en form av långfristig upplåning. De kommer normalt från aktieägarna men även andra långgivare förekommer. Förlagslånen upptas inte mot utfärdande av förlagsbevis och bjuds inte ut på den öppna marknaden. För bankägda finansieringsföretag gäller ett kapitaltäckningskrav som innebär att upplåningen inte får överstiga ca 12,5 gånger den s. k. kapitalbasen. I denna kapitalbas ingår förutom aktie-

Tabell 9.1 Tidsserie över finansieringsföretagens upplåning per den 31/12 1969–1976^a

År	Antal företag	Total upplåning (exkl för- lagslån)	Procentuell andel av den totala upplåningen				Förlags- lån
			Egna accepterb till		Lån (inkl. utnyttjad kredit i räkning) hos		
			mkr	Banker ^c	Övriga	Banker	
1969	60	2 215	9	15	26	50	81
1970	67	2 670	6	18	29	46	81
1971	73	2 674	10	19	17	54	72
1972	74	3 214	6	19	16	61	90
1973	75	3 611	6	14	18	61	99
1974	79	5 180	5	10	16	69	112
1975	79	6 886	6	8	14	71	159
1976	76	8 898	7	7	16	70	193

^a SCB:s statistik täcker även in 1968 men uppgifter för detta år återges ej i denna tabell p. g. a. att de är mycket osäkra.

^b P. g. a. felaktigheter i rapporteringen till SCB redovisas ett för högt värde på andelen egna accepter av finansieringsföretagens totala upplåning. Vid utgången av 1976 bör den ha varit ca 10 % i stället för 14 % som anges i tabellen. Samma fel har förekommit under tidigare år.

^c De finansieringsföretag som får sin upplåning i form av egna accepter förmedlad av bank känner ofta inte till vem som är den egentlige långivaren. I vissa fall har banken felaktigt redovisats som långivare. Därmed har bankernas lån till finansieringsföretagen i form av egna accepter kraftigt överskattats. Det riktiga värdet torde uppgå till 1–2 %.

^d Enligt SCB:s officiella statistik bestod 15 % av finansieringsföretagens upplåning vid utgången av 1976 av lån från kategorin andra finansföretag. Denna kategori innefattar andra finansiella företag än banker, således även finansieringsföretag. Vid rapportering till SCB har koncerninterna transaktioner mellan finansieringsföretag ibland redovisats som upplåning från andra finansföretag. Den riktiga procentsatsen var därför lägre, ca 7–8 %. Som en konsekvens av detta skall siffran för total upplåning nedjusteras. Enligt uppgift från SCB var finansieringsföretagens totala upplåning för 1976 ca 700 mkr mindre än vad som anges i tabellen. Av samma orsak bör även motsvarande siffror för tidigare år nedjusteras, dock med lägre belopp.

Källa: SCB

och garantikapital även förlagslån.

Upplåningen från bank har spelat och spelar fortfarande en viktig roll för finansieringsföretagen. Bankernas relativa betydelse har dock minskat något under senare år. Som framgår av tabell 9.1, redovisas bankernas andel av finansieringsföretagens totala upplåning i dag till ca 20 %. Den dominerande delen härav torde bestå av checkräkningskrediter. De flesta finansieringsföretag har en checkräkningskredit i bank, varvid banken fungerar som "lender of last resort" då svårigheter uppstår att få övrig upplåning till acceptabel ränta.

Även om bankernas betydelse som långivare till finansieringsföretagen har minskat något så spelar bankupplåning fortfarande en mycket viktig roll för vissa typer av finansieringsföretag, vilket framgår av tabell 9.2. Således får finansieringsföretag med huvudsaklig inriktning på kontokortskrediter i genomsnitt nära hälften av sin totala upplåning från banker. Som kontrast häremot framstår factoring- och leasingbolagen – för det mesta bankägda – som den grupp av finansieringsföretag som har den lägsta andelen bankupplåning, ca 10 % om statistiken justeras med hänsyn till de felaktigheter som påpekats i noter till tabell 9.1.

Tabell 9.2 Finansieringsföretagens upplåning per den 31/12 1969 och 1976 fördelad på långivare, låneformer och verksamhetsgrenar^{a, b}

Procentuell fördelning av total upplåning på	Samtliga företag	Därav med huvudsaklig inriktning på						Varu- belåning	Factoring/ Leasing	Övrig kreditgivning
		Kontokorts- krediter	Avbetalnings- finansiering	20	(9)	12	(14)			
Antal företag	76	(60)	6	(7)	18	(12)	20	(9)	12	(18)
<i>Egna acceptier till:</i>										
Banker	7	(9)	0	(0)	0	(9)	9	(38)	1	(1)
Övriga	7	(15)	0	(0)	25	(25)	2	(29)	0	(6)
<i>Lån, inkl. utnyttjad kredit i räkning från:</i>										
Banker	16	(26)	43	(38)	17	(41)	8	(7)	22	(20)
Övriga	70	(50)	57	(61)	58	(25)	80	(27)	77	(74)
Summa upplåning (mkr)	8 898	(2 215)	469	(131)	1 777	(751)	3 169	(307)	18	(1 008)
Förlagslån (mkr)	193	(81)	0	(0)	35	(27)	81	(20)	9	(30)

^a Siffror inom parentes avser 1969.

^b Se även not a-d till tabell 9.1.

Källa: SCB.

Den största delen av finansieringsföretagens upplåning hämtas, som framgått, från vad som kan kallas specialinlåningsmarknaden. Här skall något sägas om låneformer, belopp, lånetider och säkerheter vid upplåning på denna marknad. Bankernas medverkan som förmedlare tas upp i nästa avsnitt och i ett sista avsnitt ges några uppgifter om räntesättningen.

De båda låneformer som förekommer vid finansieringsföretagens upplåning på specialinlåningsmarknaden är finansväxlar och reverser. De förstnämnda utgör huvuddelen av det som i statistiken kallas egna accepter. Växelformen innebär att räntesatsen bindes för hela löptiden medan reversen ofta anger räntesatsen med utgångspunkt från diskontot. Fördelningen mellan finansväxlar och reverser torde bero på sedan länge etablerade vanor och är inte av något större intresse. Finansväxlar används i huvudsak av några finansieringsföretag som skapades med anknytning till dåvarande Stockholms Enskilda Bank. Den officiella statistiken, där det dock vid rapporteringen rått oklarheter om terminologin, tyder på att växlar relativt sett förlorat i betydelse under de senaste åren.

Bankerna har, åtminstone tidigare, sökt begränsa specialinlåningen till poster på en halv miljon kr och uppåt. Finansieringsföretagens upplåning sker emellertid ibland i mindre poster. Enligt uppgift är dock belopp under 100 000 kr ovanliga.

Hos bankerna har under senare år en förkortning skett av uppsägnings- eller bindningstiderna och en stor del av specialinlåningen har i dag en bindningstid på sju dagar. Finansieringsföretagen har strävat efter att hålla fast vid längre bindningstider på från någon månad upp mot ett år, men även i deras fall har bindningstiderna blivit kortare.

Vilka säkerheter som ligger till grund för finansieringsföretagens upplåning hänger bl. a. samman med det låntagande företags renommé. De bankägda företagen intar i detta avseende något av en särställning. Dels genom det faktum att banken äger dem och dels genom att de är underkastade krav på kapitaltäckning som begränsar upplåningsrätten, kan de bankägda finansieringsföretagen normalt genomföra sin upplåning utan att behöva ställa några formella säkerheter.

Icke bankägda finansieringsföretag ställer normalt säkerhet för sin upplåning i form av pantsättning av fordringar och kontrakt. Ett par större finansieringsföretag utgör dock undantag i detta avseende.

Bankerna lämnar i viss utsträckning garanti för finansieringsföretagens upplåning. Detta synes emellertid ha blivit mindre vanligt på senare tid. Enligt den officiella statistiken uppgick finansieringsföretagens upplåning mot bankgaranti vid utgången av 1976 endast till ca 4 %. Motsvarande uppgift för tidigare år finns inte. Huvuddelen av garantierna torde avse finansieringsföretagens långfristiga upplåning. Enligt uppgift utfärdar ibland även kreditförsäkringsbolag garanti för finansieringsföretagens upplåning.

9.3 Bankers förmedling av finansieringsföretags upplåning

Förutom att bankerna själva ger krediter till finansieringsföretagen spelar de också en viktig roll genom att de ofta förmedlar finansieringsföretagens upplåning.

Bland de bankägda finansieringsföretagen finns både sådana som sköter upplåningen på egen hand och sådana som får hela sin upplåning förmedlad av ägarbanken. Den förmedling som bankerna på så sätt bedriver kan ofta bidra till att bankernas inlåningskunder behålls inom bankens intressesfär. Inte sällan händer det nämligen vid förhandlingar mellan banker och deras inlåningskunder att banken erbjuder sig att fördela en viss upplåning mellan sig själv och finansieringsföretaget.

Bankerna förmedlar även en stor del av de icke bankägda finansieringsföretagens upplåning. Då betraktas banken ofta som en slags moralisk garant för låntagarens kreditvärdighet. Därför håller bankerna en ganska hård kontroll över de finansieringsföretag åt vilka de förmedlar upplåning. Det förekommer många variationer i förhållandet mellan bank och finansieringsföretag när en bank eller ett bankkonsortium åtar sig att förmedla upplåning åt ett finansieringsföretag. Ett typiskt exempel är följande. Banken garanterar att finansieringsföretaget tillförs en avtalad upplåningsvolym. Om det uppstår svårigheter att erhålla denna på marknaden skjuter banken till skillnaden. Företaget behöver inte ställa någon pantsäkerhet. Däremot regleras i avtalet att företagets upplåning bara får uppgå till en viss multipel av det egna kapitalet. Vidare skall företaget avsätta ett belopp lika med det egna kapitalet på spärkonto i banken. Dessutom förbinder sig företaget i avtalet med banken att inte genomföra upplåning på annat sätt än genom banken. Därmed påminner förfarandet mycket om upplåning med s. k. negativ klausul.

När banken inom ramen för ett avtal med ett finansieringsföretag åtar sig att förmedla en viss upplåningsvolym vet ofta inte finansieringsföretaget varifrån denna upplåning kommer. Givetvis är det möjligt för företaget att ta reda på detta men så har ofta ej skett vid rapportering till SCB, vilket har bidragit till de felaktigheter i den officiella statistiken som tidigare framhållits.

9.4 Upplåningsräntor

Räntan för bankernas specialinlåning ligger som tidigare nämnts betydligt över de utannonserade räntorna. I förhållande till diskontot har räntorna på specialinlåningsmarknaden under de senaste åren stigit kraftigt, vilket framgår av tabell 9.3 nedan.

Tabell 9.3 Ränta för inlåning på särskilda villkor

Antal procentenheter över gällande diskonto

Medelränta beräknad på upplåning upptagen under perioderna	1975	1976				1977		
	1-30 nov	1-29 feb	1-31 maj	1-31 aug	1-30 nov	1-28 feb	6-31 maj	1-31 aug
Affärsbanker	1,31	1,24	1,28	2,74	2,51	2,54	2,50	3,05
Sparbanker, större	1,69	1,70	1,66	2,48	2,93	3,18	2,81	3,01
Föreningsbanker	1,38	1,25	1,28	1,96	2,80	2,58	2,74	2,84
Riksbankens diskonto	6	5,5	5,5	6	8	8	8	8
Riksbankens straffränta	8	7,5	7,5	10	11	11	10	10

Källa: Sveriges riksbank

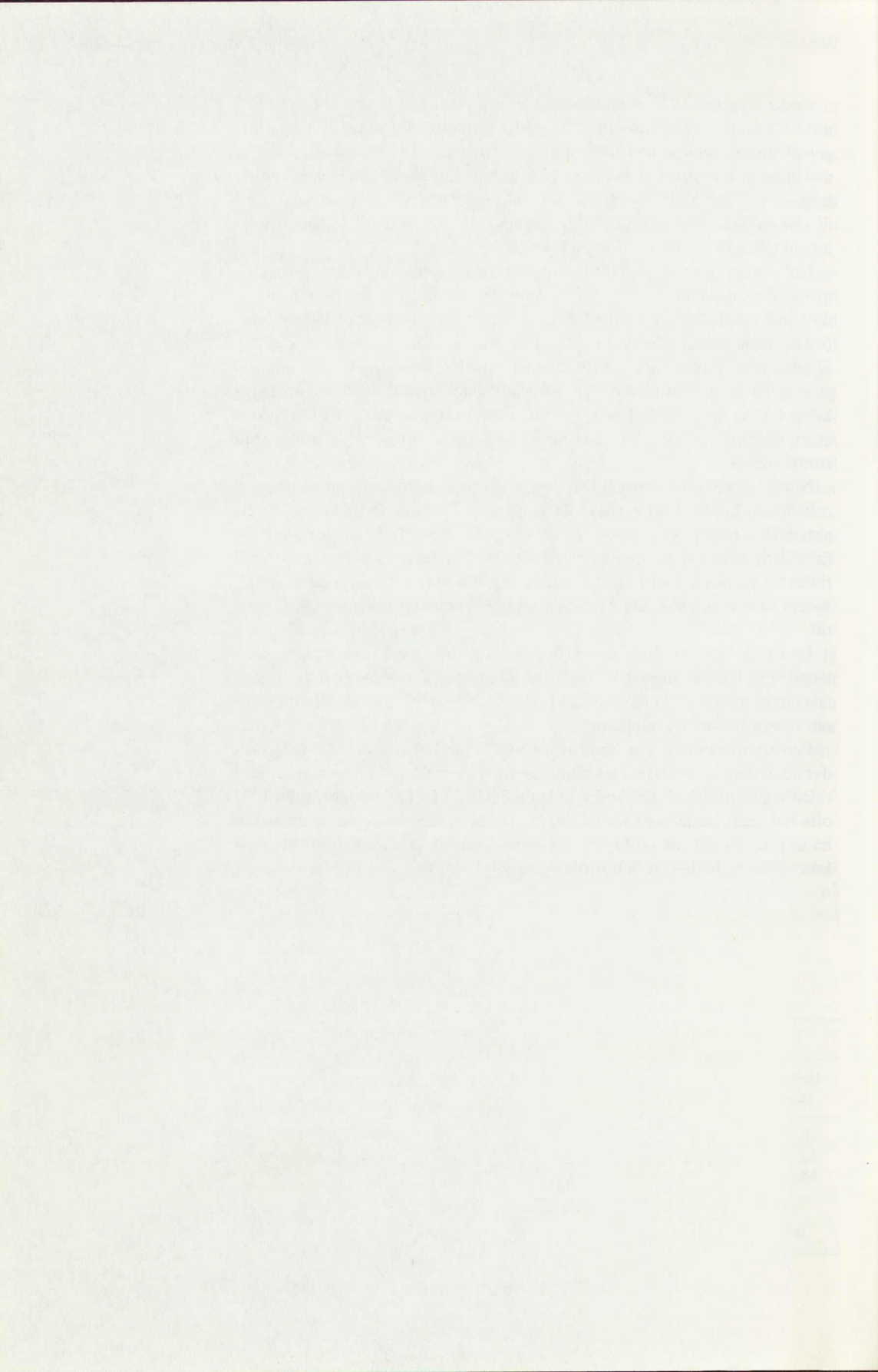
Under augusti 1977 betalade bankerna i genomsnitt en ränta på ca 3 procentenheter över diskontot för sin specialinlåning. En viss spridning kring genomsnittet förekommer men räntesatser på mer än 4 procentenheter över diskontot är f. n. mycket ovanliga. Nuvarande ränteläge är dock osedvanligt högt och är en följd av det strama likviditetsläget hos bankerna – ett likviditetsläge som framför allt är betingat av valutaströmningen under juli–oktober 1976 och juni–augusti 1977.

I allmänhet ligger räntan för finansieringsföretagens upplåning på specialinlåningsmarknaden 1/2–2 procentenheter över bankernas. Denna räntedifferens speglar en traditionell differentiering på marknaden. Mellan olika finansieringsföretag förekommer vissa variationer i upplåningsräntan. Således ligger räntan för de större finansieringsföretagen (t. ex. de bankägda) på ungefär samma nivå som specialinlåningsräntan för de större sparbankerna brukat ligga, ca 1/2 procentenhet över storbankernas. Det finns dock även exempel på att finansieringsföretag lånar till samma ränta som storbankerna.

Numera föreligger normalt inte något samband mellan uppsägningstiden och räntans höjd vid bankernas specialinlåning. Däremot förekommer det att räntan ökar med poststorleken. I stort sett gäller dessa förhållanden även för finansieringsföretagens upplåning på specialinlåningsmarknaden. I vissa fall tillämpas dock en viss räntedifferentiering vid varierande uppsägningstid, varvid finansieringsföretaget erbjuder en högre ränta för en längre bindningstid.

Under de senaste åren synes finansieringsföretagens nyupptagning av långfristiga lån ha minskat kraftigt. Det kan därför vara vilseledande att f. n. tala om en marknad för långfristig upplåning. Något litet kan emellertid sägas om räntan för denna upplåning.

Finansieringsföretagens långfristiga upplåning har tidigare normalt varit dyrare än den kortfristiga. Den långa räntan har emellertid under den senaste tiden stigit mindre än den korta, vilket har lett till att den under hösten 1977 ofta har legat under den korta räntan. Detta gäller i vissa fall även sedan hänsyn tagits till att låntagarens kostnad ofta dras upp genom krav på kreditgaranti. Både fast och rörlig ränta förekommer.

10 Allmänna överväganden

10.1 Finansieringsföretagens betydelse på kreditmarknaden

I tidigare kapitel har finansieringsföretagens verksamhet närmare beskrivits. Som en utgångspunkt för den fortsatta framställningen vill kommittén något ytterligare belysa och sammanfatta finansieringsföretagens betydelse som kreditgivare.

Speciella finansieringsföretag, av den typ som närmare har beskrivits i tidigare kapitel, kan sägas ha börjat uppträda i Sverige i början av 1960-talet. Sedan dess har de utvecklats i snabb takt såväl antalsmässigt som volymmässigt. I den av statistiska centralbyrån årligen publicerade statistiken över finansieringsföretag ingick 76 företag vid utgången av 1976. Den sammanlagda balansomslutningen hos dessa företag uppgick till 10,7 miljarder kronor. Under den tid för vilken en någorlunda tillförlitlig statistik föreligger – åren 1968–1976 – har kreditgivningen från finansieringsföretagen ökat med i genomsnitt ca 20 % per år. Under de senaste tre åren – 1974–1976 – har ökningstakten varit än snabbare – ca 30 % varje år.

Genom denna snabba och accelererande ökningstakt har finansieringsföretagen kommit att utgöra en inte obetydlig del av den svenska kreditmarknaden. För att illustrera den kvantitativa roll, som finansieringsföretagen numera spelar på den svenska kreditmarknaden, framstår det som lämpligt att relatera deras kreditgivning till bankernas. Ett möjligt tillvägagångssätt härvidlag vore att jämföra finansieringsföretagens samlade balansomslutning med bankinstitutens totala omslutning. Vid utgången av 1976 redovisade de svenska bankerna sammanlagda tillgångar på 240 miljarder kronor. Finansieringsföretagens totala tillgångar uppgick vid samma tidpunkt – som tidigare nämnts – till 10,7 miljarder kronor eller drygt 4 % av omslutningen i banksystemet.

En sådan jämförelse mellan den totala omslutningen hos olika grupper kreditinstitut framstår emellertid av olika skäl som mindre intressant och tenderar att underskatta finansieringsföretagens betydelse som kreditgivare. För det första framstår balansmålet överhuvudtaget som mindre lämpligt för att bedöma ett företags aktuella betydelse eftersom omslutningens storlek framför allt återspeglar ett företags ackumulerade ställning. Enbart den relativt korta period under vilken finansieringsföretagen har existerat jämfört med de svenska bankerna medför att omslutningens storlek underskattar finansieringsföretagens vikt som kreditgivare.

För det andra har de olika bankinstituten över åren – av olika skäl – kommit

att uppträda som betydande placerare på kapitalmarknaden, framför allt som köpare av stats- och bostadsobligationer. Bankerna är dessutom betydande kreditgivare vad gäller den mer kortfristiga bostadsfinansieringen. Någon motsvarande verksamhet återfinns inte hos finansieringsföretagen. Deras kreditgivning är snarare av en karaktär som motsvarar vad som brukar kallas för bankernas "övriga" utlåning, dvs. direkta krediter till företag och hushåll av andra slag än bostadsbyggnadskrediter.

En mer adekvat bild av den kvantitativa betydelse finansieringsföretagen idag har på den svenska kreditmarknaden ges av den årliga ökningen av deras kreditgivning relaterad till ökningen av bankernas "övriga" utlåning.

I följande tabell redovisades den årliga ökningen av finansieringsföretagens kreditgivning tillsammans med den årliga ökningen av de olika bankinstitututgruppernas "övriga" utlåning under åren 1974–1976. Finansieringsföretagens kreditgivning i form av finansiell leasing ingår med förändringen i det bokförda värdet av utestående leasingobjekt. Uppgifterna redovisas i mkr.

	Finansie- rings- företag	Affärs- banker	Spar- banker	Före- nings- banker	Banker totalt
1974	1 652	6 495	2 496	822	9 813
1975	1 643	8 494	3 229	1 182	12 905
1976	1 825	8 329	3 038	1 093	12 460

Under åren 1974–1976 har finansieringsföretagens kreditutbud (netto) motsvarat 13–17 % av det totala banksystemets utbud av direkta lån till företag och hushåll (exkl. bostadsbyggnadskrediter). I förhållande till affärsbankerna, vars verksamhet finansieringsföretagen närmast påminner om, har andelen dessa tre år uppgått till mellan 20 och 25 %. Finansieringsföretagens kreditgivning har under denna period varje år varit avsevärt större än föreningsbankernas.

10.2 Faktorer bakom finansieringsföretagens expansion

Finansieringsföretagen har i många fall bidragit med värdefulla tillskott till den svenska kreditmarknaden. En stor del av förklaringen bakom den snabba expansionen hos finansieringsföretagen torde i själva verket kunna sökas däri att de vidareutvecklat och förbättrat vissa finansieringsformer, som redan tidigare funnits hos bankerna eller att de utvecklat helt nya kreditformer. Karakteristiskt för många av de finansieringsformer, som finansieringsföretagen erbjuder är det låga eller ibland obefintliga kravet på formella säkerheter av den typ som bankinstituten kräver. Samtidigt kan de säkerheter, som krävs, belånas mycket högt. Fakturabelåning – factoring – utgör ett exempel härpå. Genom en rationell masshantering av säkerheten – fakturorna – kan finansieringsföretagen ofta arbeta med en belåningsgrad som motsvarar 70–80 % av fakturavärdet. Vid belåning av fakturor i en bank uppgår belåningsgraden knappast högre än till 40–50 %. Leasing, som är en mer

långfristig investeringsfinansiering, är ett annat exempel. Investeringsobjektet utgör här i sig säkerheten för krediten och belåningsgraden uppgår ofta här till om inte 100 % så – säg – drygt 90 %.

Trots att kostnaden normalt ligger högre har finansieringsföretagens tjänster – såsom factoring och leasing – kommit att framstå som attraktiva komplement eller alternativ till bankfinansiering. Detta är framför allt påtagligt för företag med en låg självfinansiering och med svårigheter att prestera formella säkerheter av det slag som bankerna kräver. Finansieringsföretagens näringslivskunder återfinns också i huvudsak hos de mindre och medelstora företagen. Även på konsumtionskreditsidan har finansieringsföretagen utvecklat befintliga eller introducerat nya former, såsom kontokortskrediter och masshantering av avbetalningskontrakt. Finansieringsföretagens kreditgivning sker emellertid även till betydande del i former som mer liknar vanliga bankkrediter.

Bakom den snabba tillväxten hos finansieringsföretagen torde även ligga att de arbetar under andra villkor än övriga kreditinstitut. De bankägda finansieringsföretagen arbetar visserligen med kapitaltäckningskrav liknande de som gäller för bankerna. Några ytterligare regler av det slag, som återfinns i t. ex. banklagsstiftningen och som bl. a. ställer upp formella krav på "betryggande säkerheter" för givna krediter finns ej. De ej bankägda finansieringsföretagen, som på vissa områden t. ex. bilfinansieringen är helt dominerande, arbetar inte ens med fastställda kapitaltäckningskrav.

Mer väsentligt torde dock vara att finansieringsföretagen inte omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser. Den begränsning av bl. a. bankernas expansion, som den förda kreditpolitiken under långa perioder har medfört har inte drabbat finansieringsföretagen. Såsom redovisas i avsnitt 11.1 har begränsningen av bankernas kreditgivning snarast medfört en överflyttning av kreditefterfrågan till finansieringsföretagen.

10.3 Behovet av lagstiftning

Den stora betydelse, som kreditmarknaden har för samhällsekonomin, har lett till att samhället skaffat sig ett reellt stort mått av insyn i och kontroll över de institut, som verkar på denna marknad. De olika typerna av bankinstitut omfattas av en speciell banklagsstiftning – lag om bankrörelse, lag om sparbanker och lag om jordbrukskasserörelsen. Försäkringsbolagen omfattas av lag om försäkringsrörelse. För allmänna pensionsfonden finns ett speciellt reglemente. De olika kreditaktiebolagens och hypoteksinstitutens verksamhet regleras närmare i lagen om kreditaktiebolag och i den speciella lagstiftningen för hypoteksinstitutionerna. Gemensamt för dessa speciallagar kan sägas vara att de alla förutsätter någon form av offentligt godkännande för institutens etablering liksom att verksamheten skall stå under offentlig tillsyn.

Vid sidan av de regler för kreditinstitutens verksamhet, som denna speciallagstiftning ger, finns ett mer specifikt behov av att närmare kunna reglera institutens verksamhet på ett sätt, som bidrar till att de ekonomisk-politiska målen uppnås. Samtliga ovan nämnda kreditinstitut omfattas därför av bestämmelserna i den kreditpolitiska lagstiftningen.

Den typ av kreditinstitut, som med ett gemensamt namn kan kallas för finansieringsföretag, omfattas i dag inte av någon speciallagstiftning. De står därmed inte heller under någon direkt offentlig tillsyn. För de finansieringsföretag, som är ägda av bank har dock myndigheterna krävt ett visst mått av insyn. Denna är emellertid av en indirekt karaktär och är en följd av tillsynen över ägarbanken. För de finansieringsföretag, där en bank inte står som ägare, har samhället ingen insyn. Varken de bankägda eller de övriga finansieringsföretagen omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen.

De för kommittén gällande direktiven har tidigare återgetts. Kommitténs uppdrag har varit att mot bakgrund av finansieringsföretagens ökande betydelse på kreditmarknaden lägga fram förslag till lagstiftningsåtgärder som ger samhället behövliga möjligheter till såväl kreditpolitisk styrning av finansieringsföretagens verksamhet som allmän kontroll av och insyn i verksamheten.

Med den roll som finansieringsföretagen i dag spelar på den svenska kreditmarknaden har kommittén funnit, att för att de mål som uppställs i direktiven skall kunna nås, bör finansieringsföretagen inordnas under ett regelsystem liknande det som gäller för övriga kreditinstitut. Kommittén vill därför föreslå att en speciell lag om finansieringsföretag införes samt att lagen om kreditpolitiska medel på vissa punkter ändras så att finansieringsföretagen omfattas av dess bestämmelser. De närmare motiven och formerna härför utvecklas i följande kapitel.

Det utmärkande för finansieringsföretagen är deras karaktär av utpräglade kreditinstitut. Deras helt dominerande verksamhet – och själva syftet med deras verksamhet – är kreditgivning. Som framhålls i direktiven bedrivs finansieringsverksamhet även vid sidan av vad som kan betraktas som kreditinstitut. I direktiven pekas bl. a. på den in- och utlåningsrörelse som bedrivs av fondkommissionärer. En yrkesmässig utlåningsrörelse bedrivs också av bankirer och andra privatpersoner. Även vanliga produktions- och försäljningsföretag har ofta en utlåningsrörelse, normalt genom att deras likviditet ibland placeras som mer eller mindre kortfristig utlåning till andra företag. Denna kreditgivning vid sidan av specialiserade kreditinstitut sker ofta genom medverkan av banker.

Ett sätt att nå samhällelig kontroll av och insyn i den kreditgivningsverksamhet som sker skulle vara att *all* kreditgivning omfattas av en samhällelig kontroll. Detta är också det sätt på vilket man i Norge gått tillväga. I den "lov om finansieringsverksamhet" som trädde i kraft den 1 januari 1977 stadgas att finansieringsverksamhet – varmed här avses att ge krediter, förmedla eller ställa garanti för krediter – enbart får ske av i lagen uppräknade kreditinstitut. Vissa undantag härifrån finns av vilka det viktigaste är leverantörskrediter. Den norska lagstiftningen innebär således att t. ex. ett produktionsföretag inte kan placera sin likviditet i form av en kredit till ett annat produktionsföretag – om krediten inte kan karakteriseras som en leverantörskredit. Företagets finansiella placeringar skall i stället ske hos ett kreditinstitut eller genom köp av obligationer, aktier och dylikt.

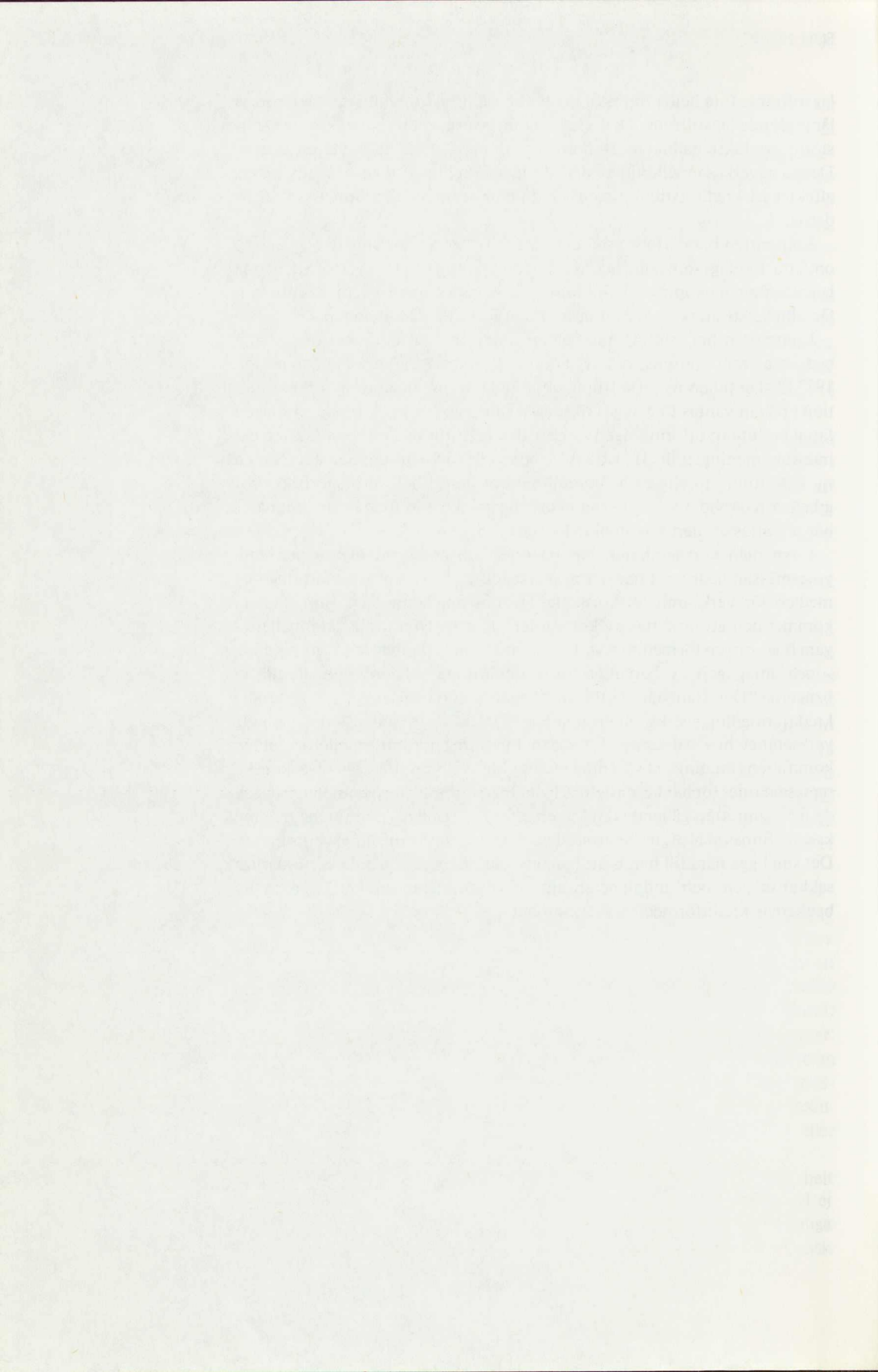
Kommittén har diskuterat ett sådant tillvägagångssätt och är helt medveten om det konsekventa i denna lösning. Kommittén vill likväl ej föreslå en sådan konstruktion. Den skulle innebära ett ingrepp i vanliga företags verksamhet på ett sätt som hittills varit främmande för svensk

lagstiftning. Inte heller framstår det för kommittén som motiverat med en så långtgående lagstiftning. Den kreditgivningsverksamhet som sker t. ex. hos större produktionsföretag är normalt avhängig deras likviditetssituation. Denna påverkas emellertid av den allmänna kreditpolitiken – såväl via dess effekter på kreditinstituten som via de mer generella kreditpolitiska åtgärderna.

Kommittén har därför funnit det vara tillfyllest att låta sina förslag enbart omfatta företag som kan betraktas som kreditinstitut. Även med denna begränsning uppkommer definitions- och avgränsningsproblem. Kommittén får tillfälle att återkomma till dessa i den fortsatta diskussionen.

Kommittén har valt att inte behandla den in- och utlåningsrörelse som bedrivs av fondkommissionärer. Fondbörsutredningen presenterade hösten 1977 förslag till en ny lagstiftning om fondkommissionsrörelse. En proposition i frågan väntas föreläggas riksdagen under våren 1978. Innan riksdagen fattat beslut om utformningen av en sådan lagstiftning anser kommittén det inte vara meningsfullt att i sitt arbete behandla fondkommissionärer. När en ny lagstiftning föreligger är kommittén emellertid beredd att fortsätta sitt arbete och därvid överväga i vad mån och på vilket sätt fondkommissionärer bör omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen.

I den mån verksamheten hos bankirer och andra privatpersoner, som yrkesmässigt bedriver finansieringsverksamhet, är av större omfattning och medlen för verksamheten anskaffas genom upplåning från allmänheten, kommer den att omfattas av kommitténs förslag. Ofta torde det emellertid vara fråga om en förmedlingsverksamhet. En motsvarande kreditförmedling – och antagligen av betydligt större omfattning – bedrivs emellertid av bankerna. Det framstår därför som mindre ändamålsenligt att behandla kreditförmedlingsverksamhet utan att samtidigt inkludera motsvarande verksamhet hos bankerna. En sådan utredning fordrar emellertid, enligt kommitténs mening, en väsentlig utvidgning av kommittén, där bl. a. kanske representanter för bankerna deltar. I viss mån torde även en komplettering av de för kommittén gällande direktiven erfordras. Enligt kommitténs mening kan det finnas skäl att närmare studera denna kreditförmedlingsverksamhet. Det kan ligga nära till hands att bankinspektionen, som har den erforderliga sakkunskapen och möjligheten till insyn, initierar en kartläggning av bankernas kreditförmedlingsverksamhet.

11 Kreditpolitisk reglering

11.1 Finansieringsföretagens utveckling under olika kreditpolitiska lägen

Vid en bedömning av behovet av och formerna för en kreditpolitisk reglering av finansieringsföretagen är det av intresse att något studera deras utveckling under en längre period och relatera utvecklingen till den förda kreditpolitiken. Under den period, för vilken en officiell statistik föreligger, uppvisar finansieringsföretagens kreditgivning relativt betydande variationer. Fyra olika delperioder kan urskiljas – en påtaglig ökning av kreditgivningen under åren 1969 och 1970, en nära nog obefintlig ökning av kreditgivningen under 1971, en lugn och relativt svag ökning under 1972 och 1973 och slutligen en mycket kraftig ökning åren 1974–1976. (Ökningen hos finansieringsföretagens kreditgivning tillsammans med ökningen av affärsbankernas övriga utlåning under åren 1969–1976 redovisas i diagram 11.1).

Under 1969 och 1970 hade kreditpolitiken varit starkt restriktiv med en åtföljande uppbromsning av bankernas utlåningsverksamhet. Mot slutet av 1970 började kreditpolitiken att lätta och blev under loppet av 1971 alltmer lätt. Bankernas – och framför allt affärsbankernas – utlåning reagerade mycket snabbt på den ändrade inriktningen av kreditpolitiken. Affärsbankernas övriga utlåning, som under 1970 som helhet endast hade ökat med ca 200 mkr, tillväxte under 1971 med 3 600 mkr. Under samma tid ökade finansieringsföretagens kreditgivning nästan inte alls.

Kreditpolitiken förblev lätt under både 1972 och 1973. Bankerna fortsatte att öka sin utlåning och kunde väl tillfredsställa uppkomna kreditanspråk. Under dessa båda år ökade även finansieringsföretagens kreditgivning men i en lugn och relativt låg takt – ingetdera året uppgick ökningen ens till vad som uppnåts under 1969 och 1970.

I början av 1974 stramades kreditpolitiken ånyo åt och har sedan dess – i varierande grad – förblivit stram. Ökningstakten hos affärsbankernas övriga utlåning, som stigit alltsedan 1971, sjönk nu. Den härigenom otillfredsställda kredit efterfrågan synes till stor del ha riktats mot finansieringsföretagen. Deras kreditgivning som 1973 hade ökat med ca 410 mkr, kom under 1974 att öka med inte mindre än 1 650 mkr. Under 1975 och 1976, då bankernas utlåning fortfarande i stor utsträckning begränsades av den förda kreditpolitiken – om än i växlande omfattning – fortsatte finansieringsföretagens kreditgivning att expandera i minst lika stor omfattning som under 1974.

Trots att den statistiska informationen om finansieringsföretagen är något

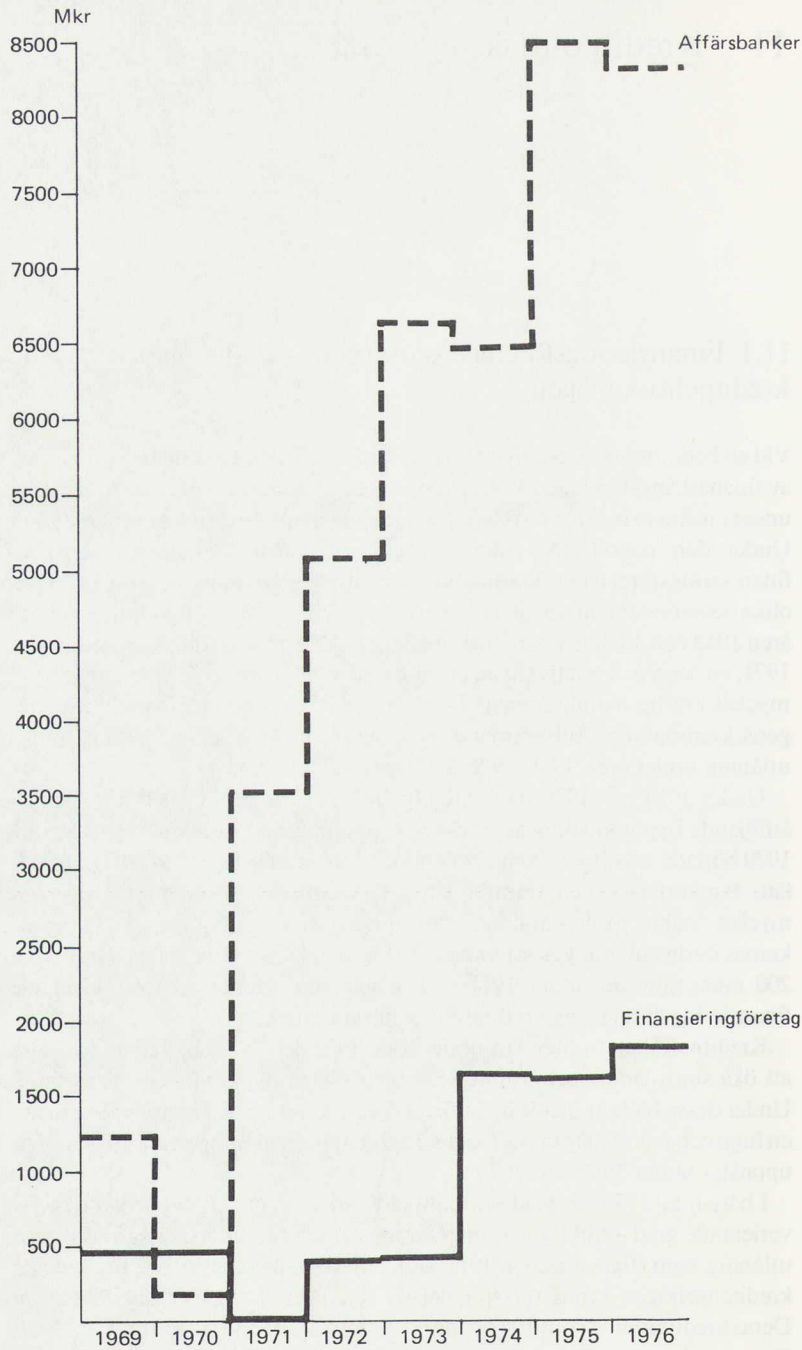

Diagram 11.1 Finansie-
ringsföretagens utlåning
– inkl finansiell leasing –
samt affärsbankernas
övriga utlåning 1969–1976
Nettoförändring. Mkr.

Källa: SCB och riksbanken

knapphändig, bl. a. finns enbart helårsuppgifter att tillgå, visar den ändå på hur kreditpolitikens effekter på framför allt affärsbankernas utlåning i viss mån motverkas av variationer i motsatt riktning i finansieringsföretagens kreditgivning.

Det framstår också som helt naturligt att en sådan effekt uppträder. Finansieringsföretagens kreditgivning är visserligen av olika slag och sker till stor del i former som inte återfinns hos bankinstituten. Detta hindrar inte att finansieringsföretagens kreditgivning tillgodoser samma ändamål som normala bankkrediter. Detta är fallet såväl vad gäller företagsfinansiering som konsumtionsfinansiering. Den otillfredsställda kreditefterfrågan, som uppkommer då bankernas utlåning begränsas av en restriktiv kreditpolitik, söker naturligtvis att finna andra finansieringskällor. Finansieringsföretagen, som inte är underkastade någon kreditpolitisk reglering, framstår härvid som ett finansieringsalternativ.

Den ökade kreditefterfrågan, som finansieringsföretagen möter under sådana perioder, är till stor del en spontan reaktion från de lånesökandes sida. Det bör emellertid observeras att en mycket stor del av finansieringsföretagen är helägda dotterbolag till affärsbankerna. I ett läge där moderbankens egna utlåningsmöjligheter begränsas av den förda kreditpolitiken, framstår det som naturligt att banken i görligaste mån söker tillfredsställa kundernas kreditefterfrågan på annat sätt än genom en egen kredit. Ett alternativ härvidlag för banken är att hänvisa kunden till sitt finansieringsföretag. Sett ur bankkoncernens synvinkel blir det ju i detta fall fråga om att krediten ges i en del av koncernen i stället för i en annan del. Det synes emellertid inte vara fråga om en konsekvent genomförd politik inom bankkoncernerna. Det samarbete som förekommer mellan moderbank och finansieringsföretag synes växla mellan olika koncerner – från en tämligen fullständig integrering till en mera fristående ställning för finansieringsföretaget.

11.2 Allmänna överväganden

Kreditpolitiken utgör en del av den allmänna ekonomiska politiken – framför allt vad gäller stabiliseringspolitiken. De kreditpolitiska åtgärderna verkar via sina effekter på kreditinstituten och värdepappersmarknaderna. Genom att möjligheterna att erhålla krediter eller genom att villkoren för upplåning eller placering av finansiella tillgångar ändras påverkas ytterst företagens, hushållens och kommunernas dispositioner. Ofta är det ekonomisk-politiska syftet med de kreditpolitiska åtgärderna att i sista hand påverka den reala ekonomin, dvs. utvecklingen av investeringar, produktion, konsumtion etc. Detta utesluter inte att kreditpolitiska åtgärder ibland kan vidtas med det huvudsakliga syftet att åstadkomma förändringar i den finansiella situationen. Alltsedan slutet av 1960-talet har den senare aspekten fått en alltmer framskjuten plats i den svenska kreditpolitiken. Med den ökade betydelse som balansen mot utlandet fått har det ofta gällt att genom en åtstramning av den inhemska kreditmarknaden motverka ett valutautflöde och att öka företagens intresse för utlandsupplåning.

För att kunna fullgöra sina stabiliseringspolitiska uppgifter har de kreditpolitiska myndigheterna – i första hand riksbanken – utrustats med en

uppsättning kreditpolitiska medel. Utöver de s. k. traditionella medlen, såsom diskontopolitik och marknadsoperationer, vilka påverkar ränteläget och den allmänna likviditetssituationen, finns de flesta samlade i lagen om kreditpolitiska medel. Lagen omfattar i dag bank- och försäkringsinstituten, kreditaktiebolagen och hypoteksinstituten samt obligationsmarknaden.

Genom tillkomsten av och den snabba expansionen hos finansieringsföretagen har en växande del av kreditmarknaden kommit att ligga utanför de kreditpolitiska åtgärdernas räckvidd. Effekterna av de kreditpolitiska åtgärderna har dessutom till en del kommit att motverkas av ett ökat kreditutbud från finansieringsföretagen just under perioder då expansionsmöjligheterna hos bankerna varit begränsade av kreditpolitiken.

Då en växande andel av kreditmarknaden ligger utanför de kreditpolitiska medlens räckvidd minskar givetvis effektiviteten hos kreditpolitiken. För att uppnå den önskade allmänna stramheten på kreditmarknaden kan detta innebära att kreditpolitiken för de institut den i första hand kan påverka får utformas mer restriktivt än vad som annars är nödvändigt.

Detta gäller inte enbart för den totala kreditvolymen utan än mer om hänsyn tas till den alltmer selektiva inriktning som kommit att prägla den svenska kreditpolitiken – även om denna selektivitet hittills enbart fått formen av kvalitativa riktlinjer.¹

Bakgrunden till denna selektiva inriktning av kreditpolitiken är de stora och växande underskotten i de löpande betalningarna gentemot utlandet. Samtidigt som kreditpolitiken fått hållas allmänt stram för att skapa incitament för företag att tillgodose en stor del av sin kreditefterfrågan utomlands och på detta sätt säkerställa finansieringen av bytesbalansunderskotten har det framstått som angeläget att i första hand söka tillgodose industrins finansiering för att underlätta en nödvändig utbyggnad av produktionsapparaten. Kreditinstituten – och då i första hand bankerna – har därför uppmanats att inom ramen för det tillgängliga kreditutrymmet favorisera kreditgivningen till industrin medan vikten av en allmän återhållsamhet i fråga om konsumtionskrediter framhållits.

Denna strävan att begränsa konsumtionskrediterna har motverkats av att finansieringsföretagens kreditgivning i stor utsträckning är inriktad på konsumtionsfinansiering. Uppskattningsvis en tredjedel av den utestående lånestocken hos finansieringsföretagen består av konsumtionskrediter. Av utlåningsökningen under de senaste åren torde andelen vara minst lika hög.

Av den privata konsumtionens snabba ökning de föregående åren – 3,1 resp. 4,4 % under 1975 och 1976 – är det framför allt inköpen av varaktiga varor, såsom bilar, radio- och TV-apparater som expanderat. Detta är också områden där finansieringsföretagen har en stor andel av finansieringen. Samtidig som bankerna uppmanats visa restriktivitet i sin konsumtionskreditgivning har denna i stor utsträckning tillgodosetts genom finansieringsföretagen. Medan relativt angelägna kreditbehov från näringslivet i vissa fall mött svårigheter har tillgången på konsumtionskrediter varit relativt god.

När en sektor av kreditmarknaden inte direkt påverkas av kreditpolitiken finns uppenbara risker för att effektiviteten hos den förda politiken minskar – inte minst vad gäller de selektiva målen. Enligt kommittén framstår det därför som önskvärt att de kreditpolitiska medlens verksamhetsområde

¹ En selektiv kreditpolitik har visserligen förts under en lång följd av år. Denna politik har emellertid varit inriktad på bostadsfinansieringen.

utsträcker till att omfatta även finansieringsföretagen.

En kreditpolitik, som framför allt är inriktad på att söka reglera tillgången på kredit, löper naturligtvis alltid risken att kreditgivningen finner nya – ej reglerade – kanaler. Kommittén har tidigare pekat på en sådan effekt just vad gäller finansieringsföretagen. Det kan t. ex. hävdas att en kreditpolitisk styrning av olika kreditinstitut inkl. finansieringsföretagen leder till en alltmer ökande kreditgivning direkt mellan långgivare och låntagare – kanske med banker och finansieringsföretag som förmedlare.

Kommittén har tidigare deklarerat att dess förslag enbart omfattar utpräglade kreditinstitut. Vid en utvidgning av de kreditpolitiska medlens räckvidd till att omfatta även finansieringsföretag måste det därför bli fråga om en avvägning mellan vad som vinnes och vad som förloras i fråga om kreditpolitikens effektivitet. Många större produktionsföretags finansfunktioner är i dag väl utvecklade. Det skulle kunna hävdas att vid en utsträckning av den kreditpolitiska lagstiftningen till att omfatta även finansieringsföretag, incitament skulle kunna skapas för en ytterligare utbyggnad av dessa finansfunktioner. Även om det framstår som mindre sannolikt att ett produktionsföretag skulle kunna eller vilja bygga upp en större kreditrörelse inom företaget baserad på upplåning från – säg – specialinlåningsmarknaden kan man likväl inte bortse härifrån. En sådan utveckling torde emellertid till stor del vara avhängig av den praktiska utformningen av kreditpolitiken. Det är härvid även av vikt att skilja mellan effekter på kort och lång sikt. Riskerna för en sådan utveckling kan bli överhängande t. ex. om ett mycket restriktivt utformat utlåningstak får vara i kraft under avsevärd tid.

De medel, som ingår i den kreditpolitiska lagstiftningen, har emellertid delats upp i två kategorier – normala och extraordinära medel. Utlåningstak och räntereglering ingår bland de extraordinära. I detta ligger att de enbart är avsedda att användas i mer ”akuta” situationer och under en begränsad tid. Motiven härför är just önskan att undvika ovan antydda desorganisations-effekter.

11.3 Kreditpolitiska medel

11.3.1 Allmänt

Finansieringsföretagens kreditgivning sker i många olika former som i flera fall kan sägas vara helt specifika för denna typ av kreditinstitut. Samtidigt uppvisar dock finansieringsföretagens verksamhet grundläggande drag som i stor utsträckning återfinns hos bankerna. Detta gäller såväl på utlåningssidan – där de kan sägas täcka samma typ av kreditbehov, som är normalt för bankinstitut – som på upplåningssidan, där de delvis opererar på samma marknad, den s. k. specialinlåningsmarknaden. Det kan därför ligga nära till hands att låta finansieringsföretagen omfattas av åtminstone vissa av de medel i den kreditpolitiska lagstiftningen, som i dag är tillämpliga på bankinstituten. I följande avsnitt diskuteras tillämpningen av likviditetskrav, kassakrav, direkt utlåningsreglering, räntereglering och emissionskontroll. Den kreditpolitiska lagstiftningen innehåller även speciella medel, avsedda att säkerställa bostadsbyggandets kreditbehov – allmän och särskild place-

ringsplikt. Finansieringsföretagen arbetar inte på denna marknad. Kommittén har ej heller funnit några skäl som talar för att de på detta sätt skulle bidra till bostadsfinansieringen.

De medel, som ingår i den kreditpolitiska lagstiftningen, är uppdelade i två huvudkategorier – normala och extraordinära. De normala medlen är avsedda att användas mer eller mindre permanent medan de extraordinära är avsedda att utnyttjas under mer speciella omständigheter. Här ligger också att de enbart skall tillämpas under relativt begränsade perioder. För bankinstituten anges såväl likviditets- som kassakrav som normala, permanenta inslag i kreditpolitiken. Direkt utlåningsreglering och räntereglering är däremot extraordinära kreditpolitiska medel. Kommittén har diskuterat huruvida den kreditpolitiska regleringen av finansieringsföretagen enbart skall vara av extraordinär natur eller även omfatta en mer permanent reglering. Det ligger nära till hands att vid en hård begränsning av bankernas kreditgivning i ett "akut" läge utnyttja möjligheter till att tillämpa ett direkt utlåningstak på finansieringsföretagen. Med hänsyn till att karaktären hos finansieringsföretagens verksamhet i mycket överensstämmer med bankernas framstår det emellertid för kommittén som önskvärt att möjligheter även ernås att, liksom vad gäller bankinstituten, mer eller mindre permanent påverka deras expansionsmöjligheter. Härigenom motverkas bl. a. den snedvridning av kreditmarknaden som kan uppstå genom att delar av bankernas verksamhet flyttas över till finansieringsföretagen enbart som en följd av olikheter i den kreditpolitiska behandlingen.

I ett tidigare avsnitt pekade kommittén på den alltmer selektiva inriktning som kreditpolitiken fått. För att underlätta en sådan selektivitet framstår det för kommittén som önskvärt att åtminstone vissa möjligheter öppnas härför, när finansieringsföretagen inordnas under den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser.

En mycket stor del av finansieringsföretagens kreditgivning sker i form av belåning av avbetalningskontrakt. För avbetalningsköp av bilar finns en konjunkturpolitiskt motiverad reglering av kontantinsatsens storlek och kredittidens längd. I den proposition om konsumentkreditlag som nu föreligger och som skall behandlas av riksdagen under hösten 1977 föreslås bl. a. en minsta kontantinsats vid avbetalningsköp. Departementschefen uttalar också i propositionen att han skall återkomma till frågan om att i konjunkturpolitiskt syfte skapa möjligheter att variera denna minsta kontantinsats även för andra varor än bilar. Enligt kommitténs mening kan en sådan variabel minsta kontantinsats vara ett värdefullt inslag i stabiliseringspolitiken. En sådan åtgärd skulle emellertid inte direkt påverka finansieringsföretagens verksamhet utan säljföretagens. Kommittén kommer därför inte att behandla frågan om variabla minsta kontantinsatser vid avbetalningsköp.

11.3.2 *Likviditetskrav*

Allmänt

Variabla likviditetskrav har hittills varit det viktigaste kreditpolitiska medlet gentemot bankinstituten. Med likviditetskrav avses att en viss del av ett

bankinstituts inlåning och vissa andra förbindelser skall placeras i olika former av likvida medel såsom fordringar på centralbanken, fordringar på andra banker eller på staten. Genom att variera likviditetskravets höjd varieras således den del av ett instituts inlåning (eller andra former av upplåning), som kan användas för utlåning.

Ett kreditpolitiskt medel, avsett att användas mer eller mindre permanent bör vara konstruerat så att någon oönskad snedvridning inte uppstår i relationen mellan olika institut. Variabla likviditetskrav kan sägas ha en sådan karaktär. Den bank, som har en bättre inlåningsutveckling, kan ju expandera sin utlåning snabbare än en bank med en sämre inlåningsutveckling.

Med hänsyn till de stora likheter som finns mellan finansieringsföretagens verksamhet och bankernas har det varit naturligt för kommittén att pröva i vad mån ett variabelt likviditetskrav kan utgöra ett ändamålsenligt medel att påverka finansieringsföretagens utlåning med.

Det skulle kunna hävdas att strukturen på finansieringsföretagens upplåning skiljer sig från bankernas på det sättet att finansieringsföretagens upplåningsvolym är behovsrelaterad till dess kreditåtaganden medan en banks inlåningsrörelse är mer passiv. Detta skulle innebära att t. ex. effekterna av ett höjt likviditetskrav skulle kunna motverkas av finansieringsföretaget genom att det ökar sin upplåning. En bank – med sin passiva inlåningsrörelse – skulle inte ha denna möjlighet.

Ett sådant synsätt har enligt kommitténs mening ringa relevans. Att betrakta bankernas inlåningsrörelse som enbart passiv har kommit att bli alltmer obsolet. Av bankernas totala inlåning utgörs i dag mer än 20 % av medel på s. k. särskilda villkor – inlåningsmedel som bankerna aktivt konkurrerar om. För att möta t. ex. ett höjt likviditetskrav söker den enskilda banken ofta i första hand att dra till sig ytterligare inlåning på särskilda villkor, specialinlåning.

Visserligen är upplåningens storlek för ett enskilt finansieringsföretag inte given, utan kan påverkas av företaget självt, t. ex. för att neutralisera effekten av ett höjt likviditetskrav. Inte heller för finansieringsföretagen totalt kan upplåningens storlek anses given. Men inte heller för ett enskilt bankinstitut är upplåningen (inlåningen) given till sin storlek. Utsträcket emellertid betraktelsesättet till hela systemet – banker och finansieringsföretag – kan upplåningens storlek betraktas som i stort sett given. En ökad upplåning av ett institut motsvaras av en minskad upplåning för ett annat institut.

Ett likviditetskrav, som gäller för såväl bankinstituten som för finansieringsföretagen, framstår därför för kommittén som ett naturligt instrument för att påverka den samlade utlåningen från banker och finansieringsföretag. Härigenom motverkas även att delar av bankernas verksamhet flyttas över till finansieringsföretagen när enbart banker arbetar under ett likviditetskravssystem.

Likviditetskravets konstruktion

De tillgångar, som bankerna i dag får inräkna som likvida medel i sina likviditetskvoter, utgöres i huvudsak av nettofordringar på riksbanken, nettofordringar på andra banker samt olika former av fordringar på staten.

Härutöver får även bostadsobligationer inräknas. De förbindelser mot vilka likviditetskravet ställs utgörs framför allt av inlåning från allmänheten samt skulder till andra kreditinstitut än banker.

Denna specificering av likvida tillgångar och förbindelser återfinns dock inte i lagtexten. Lagen överlåter åt riksbanken att i sina tillämpningsföreskrifter göra den närmare avgränsningen av vilka tillgångar som skall få räknas som likvida samt omfattningen av de förbindelser mot vilka kravet skall ställas. Enda undantaget härifrån är att i lagen fastslås att fordringar på staten samt bostadsobligationer alltid skall räknas som likvida tillgångar.

Kommittén ser inte några skäl att härvidlag ändra lagtextens utformning vid en tillämpning på finansieringsföretag. Kortfristiga fordringar på staten framstår för varje kreditinstitut som ett naturligt alternativ för placering av likvida medel. Vad gäller bostadsobligationer synes det väl vara mindre sannolikt att finansieringsföretagen – som inte medverkar i bostadsfinansieringen – skulle välja en sådan placeringsform. Å andra sidan finns det heller ingen anledning att ta bort denna möjlighet. I övrigt kommer alltså att överlåtas till riksbanken att göra den närmare avgränsningen.

Kommittén vill likväl peka på och något diskutera två aspekter vid konstruktionen av likviditetskrav för finansieringsföretag som reser vissa problem – nämligen behandlingen av fordringar och skulder dels gentemot andra finansieringsföretag inom samma koncern, dels gentemot bankinstitut.

Problemet med fordringar och skulder gentemot andra finansieringsföretag uppstår när två eller flera finansieringsföretag bildar en koncern eller på annat sätt måste betraktas som samhörande bolag. Kommittén har härvid förutsatt att som allmän regel fordringar på andra finansieringsföretag inte betraktas som likvid tillgång medan en skuld till annat finansieringsföretag skall ingå bland förbindelserna. Hänsyn måste dock tas till det fall att det råder koncernförhållande. Det kan där förekomma att ett av företagen sköter den externa upplåningen för hela koncernen. Det kan t. o. m. vara detta företags huvudsakliga uppgift. Det framstår i ett sådant fall inte som rimligt att varje företag inom denna koncern skall uppfylla ett likviditetskrav. Även mindre extrema fall kan tänkas där en likviditetsutjämning inom koncernen förekommer. Möjligheter måste därför finnas att låta likviditetskravet omfatta koncernen som helhet.

Mer komplicerad är frågan hur fordringar och skulder gentemot bankinstitut skall behandlas i likviditetskraven. Vid de likviditetskravsregler, som gäller för bankinstituten, har problemet lösts på så sätt att som huvudregel en fordran på annan bank betraktas som likvid tillgång. Samtidigt avräknas dock härifrån skuld till annat bankinstitut. Med denna konstruktion uppnås att likviditetskravet får en riktig effekt på banksystemet som helhet. Bankerna kan inte genom egna transaktioner sinsemellan blåsa upp sina likvida tillgångar. Förutsättningen för en sådan form av konstruktion, som gör den rimlig även ur den individuella bankens synvinkel, är att bankerna inte baserar sin rörelse på upplåning från andra bankinstitut. De transaktioner, som sker mellan olika banker, har i stället en kassautjämnande funktion.

För finansieringsföretagen utgör emellertid bankkrediter – i större eller mindre grad – en del av deras medelanskaffning även på sikt. Det framstår därför som olämpligt att för finansieringsföretagen tillämpa samma konstruk-

tion som för bankerna.

Vad gäller ett finansieringsföretags skuld till ett bankinstitut innebär detta således att skulden inte rimligtvis kan ingå som en avdragspost från de likvida tillgångarna. Sett från ett enskilt finansieringsföretags synvinkel framstår det i stället som rimligt att – vid beräkning av likviditetskravet – upplåning i bank jämföras med annan upplåning, dvs. bland de förbindelser mot vilka ett likviditetskrav ställs ingår finansieringsföretagets totala upplåning oberoende av upplåningsformen och oberoende av vem som är långgivare.

Utvidgas emellertid betraktelsesättet till att omfatta en bankkoncern – bank och anknutet finansieringsföretag – eller hela systemet – banker och finansieringsföretag totalt – förefaller en annan konstruktion mer lämplig. I den mån ett finansieringsföretag baserar en del av sin verksamhet på upplåning i bank kan finansieringsföretaget i detta sammanhang ses som en kanal för bankens utlåning. Detta synsätt leder till att ett finansieringsföretags upplåning i bank överhuvud taget inte bör ingå i likviditetskraven. Skulle nämligen upplåning i bank inräknas bland förbindelserna kan bankens utlåning sägas "drabbas" av ett likviditetskrav två gånger, dels i banken och dels i finansieringsföretaget. Argumentet för att inte låta bankkulder ingå i likviditetskraven förstärks om det beaktas att en stor del av finansieringsföretagen ingår i bankkoncerner. I det fall både moderbanken och dess dotterbolag omfattas av likviditetskrav framstår det som rimligt att låta koncernen avgöra om en kredit skall lämnas direkt av banken eller via dess finansieringsföretag och om motsvarande upplåning skall ske hos banken eller hos finansieringsföretaget.

Även om kommittén är medveten om att den senare konstruktionen kan leda till en viss snedvridning av konkurrensförutsättningarna mellan olika finansieringsföretag, vill kommittén likväl förorda denna lösning.

Behandlingen av finansieringsföretags fordringar på bankinstitut reser problem av ett annat slag. I den mån banktillgodohavanden får inräknas som likvida medel vid beräkningen av likviditetskraven öppnas nämligen möjligheten att finansieringsföretag och banker genom transaktioner sinsemellan kan öka den redovisade behållningen av likvida medel. Resonemanget kan illustreras genom ett enkelt räkneexempel. Antag att ett finansieringsföretag lånar upp 100 mkr. Av dessa skall företaget hålla – säg – 20 mkr i likvida medel. Resten, eller 80 mkr, kan företaget låna ut. De likvida medlen placerar finansieringsföretaget som inlåning i bank. Banken skall i sin tur hålla – säg – 20 % eller 4 mkr i likvida medel. Resten, eller 16 mkr, kan banken låna ut. Trots att såväl finansieringsföretaget som banken i detta exempel har ett likviditetskrav på 20 % blir det samlade likviditetskravet enbart $20\% \times 20\% = 4\%$. Den logiska slutsatsen av detta torde bli att finansieringsföretagens banktillgodohavande inte skulle få räknas som likvida medel.

Kommittén vill likväl inte förorda en sådan konstruktion av likviditetskraven. Den naturliga formen av likvida medel för ett finansieringsföretag är i dag banktillgodohavanden – oftast även den enda formen. För ett enskilt finansieringsföretag skulle det därför framstå som orimligt om inte deras "naturliga" form av likviditet fick inräknas i likviditetskvoterna.

Kommittén vill för övrigt erinra om att detta problem inte är något speciellt för finansieringsföretag. Tidigare omnämndes den konstruktion av likviditetskraven som tillämpas för bankinstitut. Det finns emellertid två undantag

från denna konstruktion – nämligen Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank. I motsats till vad som gäller för övriga bankinstitut behandlas en skuld till sparbanker resp. föreningsbanker – med avdrag för en motsvarande fordran – inte som någon avdragspost från de likvida medlen utan ingår bland förbindelserna.

Den möjlighet till uppblåsning av redovisade likvida medel, som tidigare illustrerades, gäller således även vid transaktioner mellan sparbanker och Sparbankernas Bank liksom mellan föreningsbanker och Föreningsbankernas Bank. Möjligheterna till en konstlad ökning av de redovisade likvida tillgångarna bör dock kunna motverkas genom att en begränsningsregel införes för den omfattning i vilken banktillgodohavanden får inräknas i likviditetskvoterna, t. ex. att endast en viss andel av de redovisade likvida medlen får utgöras av banktillgodohavanden. Denna andel kan bestämmas med utgångspunkt i vad finansieringsföretag genomsnittligt brukat redovisa som banktillgodohavanden.

Sammanfattningsvis vill kommittén således förorda att vid konstruktionen av likviditetskrav för finansieringsföretag bankskulder över huvud taget inte skall ingå i beräkningen samt att banktillgodohavanden bör räknas som likvid tillgång upp till en viss gräns. Kommittén anser dock att lagstiftningen liksom hittills inte skall innehålla några sådana detaljregler. I den mån den faktiska utvecklingen visar på uppenbara nackdelar med en konstruktion av det slag kommittén vill förorda bör riksbanken i samråd med finansieringsföretagen ha möjlighet att i sina tillämpningsföreskrifter ta hänsyn härtill.

Ytterligare aspekter på likviditetskravets konstruktion

Syftet med ett likviditetskrav för finansieringsföretag kan, som redan tidigare framhållits, sägas vara dels att tillgodose de kreditpolitiska kraven på styrningsmöjligheter av institutens rörelse, dels att motverka en snedvridning av kreditgivningen från institut med likviditetskrav till institut utan likviditetskrav. Det kan från dessa utgångspunkter synas motiverat att åtminstone sträva efter en enhetlig höjd på likviditetskravet för de olika instituten. Samtidigt måste likviditetskravets höjd avvägas med hänsyn t. ex. till den faktiska likviditeten och likviditetsutvecklingen hos olika grupper av kreditinstitut. Inte ens för bankinstituten gäller någon enhetlig höjd på likviditetskraven. De varierar i dag mellan 19 och 30 %. För Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank gäller än högre krav.

När det gäller finansieringsföretagen kan man utgå från att deras upplåningskostnader ligger på en högre nivå än hos bankerna. Skillnaden reduceras dock genom att hanteringskostnaden hos finansieringsföretagen är lägre än hos bankerna eftersom de ju inte arbetar med den mängd små inlåningskonton som utgör en stor del av bankernas upplåning. När man siktar mot neutralitet är det mot denna bakgrund inte obefogat att likviditetskraven sätts lägre än för bankerna. Oberoende härav framstår det som lämpligt att, vid en introduktion av likviditetskrav på finansieringsföretag, kraven sätts med utgångspunkt från dess hittillsvarande likviditetsvanor. Med tanke på att den faktiska likviditeten hos finansieringsföretagen i dag är relativt låg skulle likviditetskrav av den höjd som i dag gäller för bankerna få alltför kraftiga följder för företagen.

Kommittén vill här nämna ytterligare en aspekt på likviditetskrav för finansieringsföretag.

Enligt gällande tillämpningsföreskrifter för bankernas likviditetskrav skall dessa vara uppfyllda vid varje månadsskifte. Härvid finns dock en s. k. utjämningsregel, som innebär att det är tillfyllest om den genomsnittliga likviditetskvoten under successiva 12-månadersperioder ej understiger de uppställda kraven. Enda undantaget härifrån är de mindre sparbankerna, vars likviditetskrav skall vara uppfyllt vid varje halvårsskifte.

För att likviditetskrav av den typ som i dag gäller för de mindre sparbankerna skall bli någorlunda effektiva fordras att institutens rörelse uppvisar ett stort mått av stabilitet.

Finansieringsföretagens rörelse har emellertid en relativt kortfristig karaktär, såväl på ut- som upplåningssidan. Deras rörelse torde dessutom vara utsatt för påtagliga säsongvariationer av samma slag som t. ex. utmärker affärsbankernas verksamhet. Så t. ex. torde factoringkrediterna variera i takt med företagens likviditetsutveckling under året, vilken erfarenhetsmässigt uppvisar mycket påtagliga säsongvariationer. Den stora del av finansieringsföretagens verksamhet, som är inriktad på konsumtionsfinansiering, torde i stor utsträckning variera i takt med konsumtionsutvecklingen, som normalt uppvisar stora toppar kring halvårsskiftena.

Mot denna bakgrund kan det visa sig lämpligt att låta finansieringsföretagen arbeta med något slag av utjämningsregel som dock bör kunna utformas enklare än vad som i dag gäller för bankinstituten.

Finansieringsföretagens kostnader vid ett likviditetskrav

Finansieringsföretagens lönsamhet ligger i dag på en betydligt högre nivå än bankernas. Om räntabiliteten på den totala omslutningen användes som ett mått på lönsamheten översteg 1976 finansieringsföretagens lönsamhet affärsbankernas med 50 % – en räntabilitet på 2,1 % mot 1,4 %. Skillnaden gentemot sparbanker och föreningsbanker var än större.

En följeffekt av ett likviditetskrav på ett kreditinstitut är att det i viss mån negativt påverkar institutets lönsamhet – förutsatt att ränteavkastningen på de likvida medlen är lägre än avkastningen på dess normala utlåning. Det skulle också kunna hävdas att effekten på finansieringsföretagens lönsamhet blir större än på bankernas eftersom räntenivån – såväl på upp- som utlåningssidan – ligger högre än hos bankerna.

För att något belysa vilken effekt ett likviditetskrav på finansieringsföretag skulle få på dess lönsamhet har kommittén gjort vissa kalkyler utifrån den officiella statistiken för 1976.

I kalkylerna har antagits att finansieringsföretagen reagerar på ett likviditetskrav genom en ökad upplåning. Utlåningen från finansieringsföretagen är således lika stor i dessa kalkyler som den i verkligheten var 1976 medan upplåningen och totala balansomslutningen är större.

Den kostnad som finansieringsföretagen får genom likviditetskravet kan då sägas uttryckas genom skillnaden mellan räntekostnaden för den ökade upplåningen och räntetäkten på de likvida medlen. Denna ränteskillnad har i kalkylerna antagits vara dels 5 % och dels 10 %. Som en jämförelse kan nämnas att den effektiva räntan på skattkamarväxlar under större delen av

1977 legat på ca 10 % medan finansieringsföretagens upplåningsräntor kan antas ha legat allra högst kring 14–15 %.

Likviditetskravets kostnad beror också på hur höga likviditetskraven sätts. I kalkylerna har räknats med två fall dels ett likviditetskrav på 10 % *inklusive* den likviditet finansieringsföretagen faktiskt hade 1976, dels ett likviditetskrav på 10 % *utöver* deras faktiska likviditet 1976.

För att renodla effekterna kan man först anta att finansieringsföretagen håller sina utlåningsräntor oförändrade och låter den ökade kostnaden helt slå på deras räntabilitet. Vid det ena extremfallet i kalkylen – ett likviditetskrav på 10 % *inklusive* den likviditet de faktiskt hade 1976 samt en räntedifferens mellan den ökade upplåningen och de ökade likvida medlen på 5 % – minskar räntabiliteten på den totala omslutningen från 2,4 % till 2,0 %. Vid det andra extremfallet – ett likviditetskrav på 10 % *utöver* deras faktiska likviditet 1976 samt en räntedifferens mellan den ökade upplåningen och de ökade likvida medlen på 10 % – sjunker räntabiliteten till 1,1 %.

Ett annat sätt att räkna vore att låta räntabiliteten på den totala omslutningen hållas oförändrad och anta att den extra kostnaden motverkas genom en höjning av utlåningsräntorna. Vid det lindrigare av de två ovan nämnda extremfallen skulle därvid utlåningsräntorna i genomsnitt behöva höjas med 0,2 procentenheter och i det andra extremfallet med 1,4 procentenheter.

Denna typ av kalkyler kan naturligtvis endast ge en antydning om de effekter som kan uppkomma. Utgångsmaterialet är inte så detaljerat som är nödvändigt för en finare analys. Bl. a. är balansuppgifterna medeltal av ställningen vid början och slutet av ett år och variationer under årets lopp kommer således inte med. Dessutom avser kalkylerna samtliga de företag som 1976 ingick i den officiella statistiken, vilket innebär att resultaten blir ett genomsnitt och ingen hänsyn tas till att det kan föreligga en relativt stor spridning mellan de olika företagen.

En systematisk överskattning av effekterna uppkommer därigenom att i kalkylerna likviditetskravet ställts mot företagets totala upplåning. Kommittén har tidigare rekommenderat att ett likviditetskrav på finansieringsföretag inte bör ställas mot deras banksskulder. Om kommitténs förslag följs i den praktiska tillämpningen kommer effekterna på lönsamheten och/eller räntenivån att bli lägre än vad här redovisade kalkyler angett.

11.3.3 *Selektiva likviditetskrav*

I den norska offentliga utredning, som behandlade finansieringsföretagen i Norge, föreslogs en variant av likviditetskrav som där kallades för "utlåningsrelation".¹ Tanken är här att införa variabla kvotkrav mellan utlåningen och de totala tillgångarna, med vissa korrekationer. Genom att höja eller sänka detta kvotkrav skulle således utlåningens andel av de totala tillgångarna kunna ökas eller minskas. Den resterande delen av de totala tillgångarna skulle placeras i olika former av likvida medel.

Kommittén har dock svårt att se på vilket sätt en sådan konstruktion skulle ge några fördelar utöver vad som ges av likviditetskrav.

En annan konstruktion är ett system där likviditetskravet riktas inte mot förbindelserna utan mot tillgångarna. Det öppnar möjligheter att ge likvidi-

¹ Finansieringsselskaper og låneformidling, NOU 1974:1, sid. 77 ff; Ot. prp. 36. (1975–76), sid. 11.

tetskravsystemet en selektiv utformning. Det blir ju härigenom möjligt att sätta olika likviditetskrav mot olika typer av utlåning.

För att en sådan selektiv styrning av kreditgivningen skall ha någon större effekt fordras emellertid att även de nu gällande likviditetskraven för bankinstituten ändras. Detta skulle innebära en omläggning av de nu gällande medlen för kreditpolitiken. Någon mer permanent bedriven selektiv kreditpolitik har dock inte varit aktuell i Sverige. Endast vid mer "akuta" lägen har de selektiva inslagen framträtt. Kommittén vill därför inte föreslå en sådan ändring av likviditetskravssystemet.

11.3.4 Kassakrav

Variabla kassakrav är det andra av de två medel som i kreditpolitiken mer eller mindre permanent användes mot bankinstituten. Med kassakrav avses att en viss del av ett instituts inlåning och vissa andra förbindelser skall motsvaras av behållning på konto hos riksbanken. Genom att variera kassakravets höjd varieras därför också den del av en given inlåning, som kan användas för utlåning och andra placeringar.

Det instrument, som kreditpolitiken i dag utnyttjar i utlåningsreglerande syfte, är framför allt likviditetskrav. Kassakraven har mer kommit att användas utifrån andra överväganden. Framför allt används kassakraven i Sverige som ett medel att påverka räntenivån på dagslånemarknaden och därmed räntenivån på andra korta penningmarknader.

Ett kassakrav på finansieringsföretagen framstår mot denna bakgrund som mindre ändamålsenligt. Det skulle i detta fall få en verkan av samma slag som ett likviditetskrav, enbart med den skillnaden att de likvida medlen uteslutande skulle utgöras av kontofordringar på riksbanken. Kommittén finner därför inga skäl att föreslå att den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser om kassakrav utsträcker till att gälla även finansieringsföretagen.

11.3.5 Utlåningsreglering

Även om bankernas utlåningsutveckling permanent regleras via framför allt likviditetskrav visar erfarenheten på att det i vissa situationer finns behov av ett mer direkt verkande instrument, för att t. ex. i lägen med akuta svårigheter med snabbhet och precision kunna påverka utlåningen. Lagen om kreditpolitiska medel innehåller därför bestämmelser om utlåningsreglering – som ofta kallas utlåningstak – för bankinstituten. Utlåningstak är ett av lagstiftningens extraordinära medel, vari ligger att synnerliga skäl skall föreligga för användandet samt att det är avsett att användas endast under begränsade perioder. Med hänsyn till finansieringsföretagens förmåga att snabbt kunna expandera sin utlåning på samma sätt som t. ex. affärsbankerna finner kommittén det vara av vikt att lagens bestämmelser om utlåningsreglering utsträcks till att omfatta även finansieringsföretagen.

Som tidigare framhållits har det blivit allt mer aktuellt att tillfälligt ge en mer selektiv inriktning hos den svenska kreditpolitiken. Utlåningsregleringen öppnar också möjligheter till en sådan selektivitet på det sätt att riksbanken vid utnyttjandet av utlåningsregleringen kan ge skilda regler för

utlåning avseende olika ändamål.

Utlåningstaket har vid tillämpning i Sverige konstruerats på så sätt att ett högsta värde åsatts den utestående kreditvolymens procentuella ökning från en viss bastidpunkt. I andra länder finns exempel på andra alternativ, som t. ex. att ett högsta procentuellt värde åsatts kreditvolymens ökning under en viss tidsperiod jämfört med ökningen under en basperiod.

Bestämmelserna om utlåningsreglering, som i dag enbart omfattar bankinstituten, ger möjlighet till direkt styrning av utlämnade lån, beviljade men ej utlämnade lån eller av garantiförbindelser, som är knutna till kreditgivning. När utlåningsregleringens bestämmelser utsträcks till att gälla även finansieringsföretagen uppkommer ett behov av att något utvidga de begrepp som regleringen skulle kunna omfatta. Skälen härför är att finansieringsformerna factoring och leasing innehåller element som inte täcks av de nuvarande tre begrepp, som utlåningsregleringen kan avse.

Den övervägande delen av factoringrörelsen – belåning av fakturor – faller naturligen inom lagens nuvarande begrepp "utlämnade lån" och "beviljade, men ej utlämnade lån". Behovet av en viss utvidgning av lagtextens formulering uppkommer genom att i factoringrörelsen även kan ingå köp av fakturafordringar, s. k. fakturaköp. Såsom beskrivits i kapitlet om factoring kan dessa fordringsförvärv i princip ske på två sätt. I ena fallet förvärvar factoringbolaget fakturafordringarna men säljaren erhåller inte betalning av factoringbolaget förrän fakturan har betalats av den som fakturan är utställd på eller först inom viss tid efter den för fakturan gällande sista betalningsdagen. I detta fall fungerar inte finansieringsföretagets fordringsförvärv som någon kreditgivning utan blir en form av kreditrisktäckning. I det andra fallet däremot erhåller säljaren betalning av finansieringsföretaget innan fakturan förfaller till betalning – fakturaköpet sker med s. k. förskott. I detta fall är det fråga om en kreditgivning från finansieringsföretaget till säljaren och det betalda beloppet bör jämföras med utlämnade lån. Liksom vid fakturabelåning upprättas normalt ett löpande avtal mellan finansieringsföretaget och säljaren om fakturaköp där bl. a. en kreditlimit – förskottslimit – specificeras. Denna förskottslimit bör kunna jämföras med "beviljade lån".

Inget av de begrepp som utlåningstaket i dag kan omfatta är tillämpliga på finansiell leasing. Leasing är dock till sin karaktär en kreditgivning – även om denna kreditgivning sker i en speciell form. Lagtexten bör därför kompletteras på denna punkt. Det finns härvid två olika möjligheter till konstruktion.

Som närmare beskrivits i ett tidigare kapitel kan leasing liknas vid ett annuitetslån, där leasingföretaget i sin redovisning bokför leasinobjektet som en anläggningstillgång med ett värdeminskningsskonto, där avskrivningarna i princip kan jämföras med amorteringar vid ett normalt lån. Det synes därför vara möjligt att låta utlåningsregleringen omfatta det bokförda värdet av utestående leasingobjektet. En viss nackdel härmed är att storleken av det bokförda värdet till viss del är beroende av det enskilda finansieringsföretagets avskrivningsmöjligheter. Detta torde dock i praktiken inte försäkra några större problem.

En allvarligare invändning är däremot att leasingbolaget kan ha tecknat leasingavtal – och köpeavtal – långt innan leasingobjektet förs upp i leasingbolagets balansräkning. Detta gör det enligt kommitténs mening

befogat att låta ett utlåningstak kunna omfatta de avtal som sluts om finansiell leasing. Utlåningstaket bör i detta fall inte omfatta de leasingavtal som finns vid en viss tidpunkt, eftersom då ingen hänsyn skulle tas till de avskrivningar – amorteringar – som har skett. Utlåningstaket bör i stället omfatta de nya avtal som sluts under en viss tidsperiod och därvid relateras till de avtal som slöts under en tidigare period – basperioden. Det begrepp som utlåningstaket i detta fall kommer att omfatta skulle således bli värdet av de leasingobjekt som ett finansieringsföretag förvärvat under en viss tidsperiod. Finansieringsföretagets förvärv får här sägas ske redan när avtal om köp träffas mellan leasingbolaget och leverantören. Visserligen är detta inte identiskt lika med avtalet mellan leasingbolaget och leasingkunden. Leasingavtalet och köpeavtalet torde dock i princip undertecknas samtidigt. Dessutom torde ett objekt – säg en maskin – ägt av ett leasingbolag inte bli ett leasingobjekt förrän avtal om leasing av detta objekt träffats.

11.3.6 Räntereglering

De tidigare diskuterade kreditpolitiska medlen är alla avsedda att mer direkt påverka institutens utlåningsmöjligheter. Den kreditpolitiska lagstiftningen innehåller även bestämmelser om räntereglering. Lagen ger här riksbanken möjlighet att utfärda föreskrifter om maximi- och minimiräntor samt om en allmän anmälningsskyldighet avseende ränteändringar. Bestämmelserna omfattar samtliga kreditinstitut. Även om själva lagparagrafen inte har tillämpats har den legat som grund för olika överenskommelser med kreditinstituten.

I propositionen om kreditpolitiska medel¹ utvecklade departementschefen de allmänna motiven för en räntereglering. Departementschefen framhöll därvid bl. a. att det kan vara stabiliseringspolitiskt önskvärt att vid en kraftig kreditåttstramning undvika en okontrollerbar och av spekulativa inslag förstärkt räntestegringsprocess. I en svag konjunktur kan det vara behövligt att utan en överdriven likviditetsökning och utan en eftersläpning åstadkomma en låg, investeringsstimulerande räntenivå. Departementschefen underströk emellertid den extraordinära karaktären hos ränteregleringen. Departementschefen framhöll vidare att den allmänna principen bör gälla att den kreditpolitiska lagstiftningen i detta avseende bör omfatta alla institut vars verksamhet regleras i lagen.

Mot denna bakgrund anser kommittén det vara naturligt att även finansieringsföretagen omfattas av bestämmelserna om räntereglering. Någon ändring av lagtexten är inte erforderlig. I den mån finansieringsföretagen kommer att omfattas av någon av den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser faller de automatiskt även under ränteregleringens bestämmelser.

I propositionen antyds vissa situationer där en tillämpning av ränteregleringen kan bli aktuell. När det speciellt gäller finansieringsföretagen vill kommittén framhålla en situation där erfarenheten hittills har visat på att frågan kan aktualiseras. Kommittén tänker här på specialinlåningsmarknaden. Räntenivån på denna marknad har stor betydelse – inte minst med hänsyn till dess effekter på korta kapitalrörelser till och från utlandet. I vissa lägen – med en omfattande kortfristig kapitalexport – kan en höjning av

¹ Prop. 1974:168, sid. 178 ff.

räntenivån på denna marknad vara motiverad från allmänna synpunkter. Bibehålls emellertid en mycket hög räntenivå under en längre period, leder detta lätt till en mer allmän ränteglidning hos såväl banker som finansieringsföretag. Ränterörligheten på specialinlåningsmarknaden har visat sig vara synnerligen assymetrisk. Även i lägen där likviditeten hos bankerna har varit god har det visat sig svårt att få till stånd en sänkning av räntenivån. Det läge kan således uppkomma när ett tillgripande av ränteregleringsinstrumentet kan erfordras för att åstadkomma en önskvärd sänkning av räntenivån på specialinlåningsmarknaden. Med tanke på finansieringsföretagens rätt betydande roll på denna marknad måste även dessa komma med i bilden för att en sådan åtgärd skall bli effektiv.

11.3.7 *Emissionskontroll*

Emissionskontrollens bestämmelser kan sägas bestå av två delar. För det första ingår här regler om att obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev ej får utges utan tillstånd av riksbanken. Denna bestämmelse gäller generellt och ej enbart institut som omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen. Den gäller sålunda redan i dag för finansieringsföretagen. För det andra ger emissionskontrollen möjlighet för riksbanken att, vad gäller kreditinstitut, reglera deras utgivande även av andra skuldebrev. Undantaget härifrån är enbart inlåning på bankräkningar.

Denna regel om kontroll över kreditinstitutens upplåning kan sägas utgöra grunden för de förhandlingar som riksbanken löpande för med de olika kreditaktiebolagen och hypoteksinstituten. De kvantifierade överenskomelser som härvid träffats kan ha karaktären av upplåningstak, dvs. institutens samlade upplåning under en viss tidsperiod – vanligtvis ett år – fastställles. När det gäller de bostadsfinansierande instituten tillämpas dock ingen volymkontroll så snart ränte- och andra lånevillkor uppfyller gällande riktlinjer.

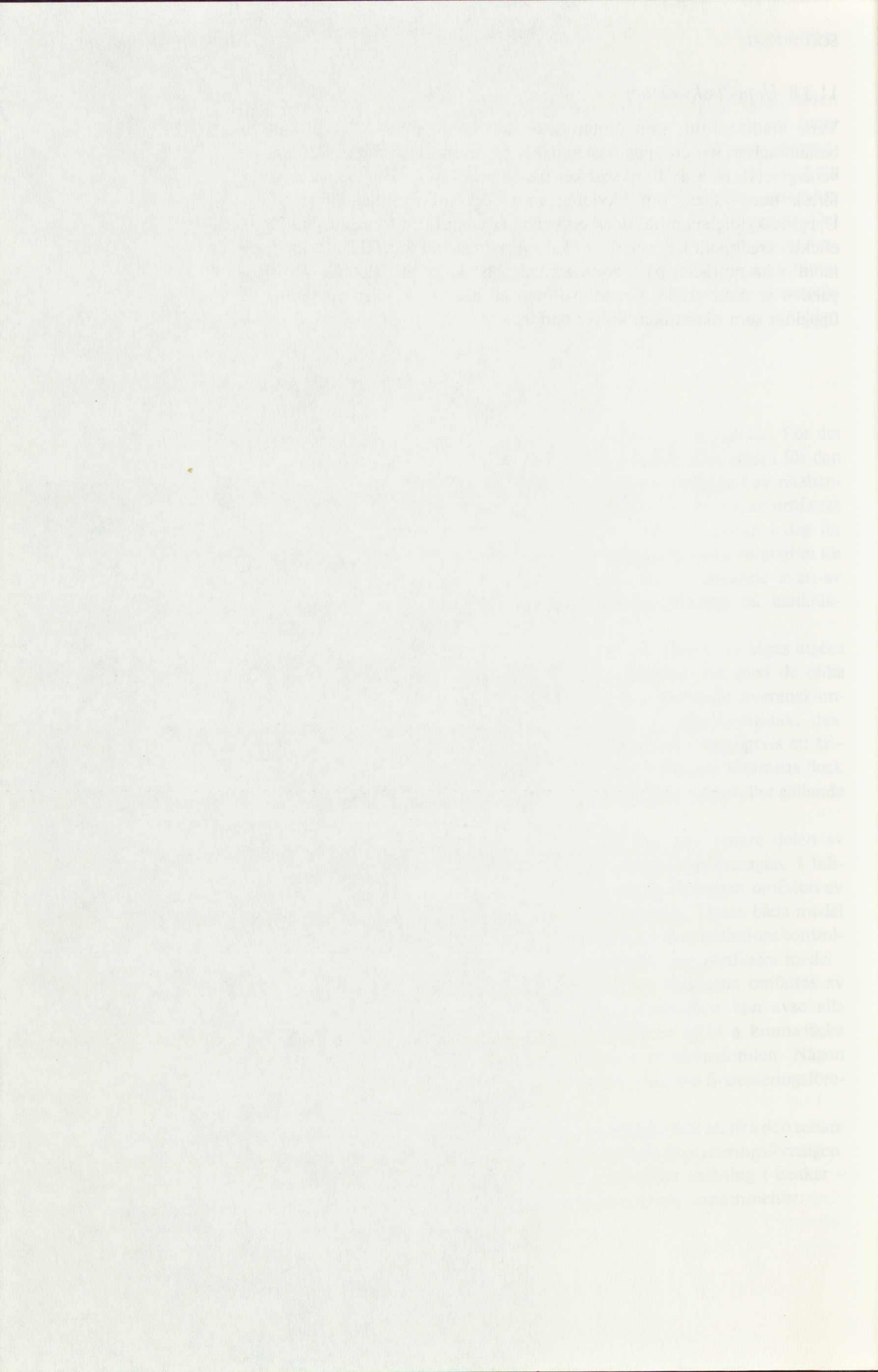
Frågan kan ställas om några skäl finns att låta den senare delen av emissionskontrollens bestämmelser omfatta finansieringsföretagen. I tidigare avsnitt har kommittén föreslagit att finansieringsföretagen omfattas av bestämmelser om utlåningsreglering och räntereglering. Dessa båda medel tillsammans kan sägas ge samma kontrollmöjligheter som emissionskontrollen, bortsett från att de karakteriseras som tillfälliga, extraordinära medel.

Samma invändning skulle kunna göras mot att bankerna omfattas av denna bestämmelse. Motivet för att emissionskontrollen kan avse alla skuldförbindelser utgivna av kreditinstitut är emellertid att bl. a. kunna täcka in bankernas långfristiga upplåning i allmänna pensionsfonden. Någon motsvarande upplåningsverksamhet förekommer inte hos finansieringsföretagen.

Enligt kommitténs mening finns det inte tillräckliga skäl att låta den senare delen av emissionskontrollens bestämmelser omfatta finansieringsföretagen. Kommittén vill därför föreslå att – liksom vad gäller inlåning i banker – finansieringsföretagens upplåning undantas från dessa bestämmelser.

11.3.8 Uppgiftsskyldighet

Varje kreditinstitut, som omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningens bestämmelser, har en uppgiftsskyldighet gentemot riksbanken. Detta motiveras givetvis bl. a. av att riksbanken har ett behov av att kunna följa att givna föreskrifter – t. ex. om likviditetskrav eller utlåningsreglering – följs. Uppgiftsskyldigheten har dock en vidare innebörd. En förutsättning för en effektiv kreditpolitik är också att riksbanken ingående kan följa utvecklingen inom olika områden på kreditmarknaden bl. a. för att bedöma om ingripanden är motiverade. Kreditinstituten är således skyldiga att lämna de uppgifter som riksbanken kräver härför.

12 Särskild lagstiftning för finansieringsföretag

12.1 Motiv för en särskild lagstiftning

Kommittén har tidigare framhållit att för att samhället skall kunna erhålla behövliga möjligheter till kontroll av och insyn i finansieringsföretagens verksamhet bör dessa inordnas under ett regelsystem – vid sidan av den kreditpolitiska regleringen – liknande det som redan gäller för övriga kreditinstitut.

För de bankägda finansieringsföretagen kan ett sådant system sägas gälla i viss mån redan i dag. Vid det tillstånd av regeringen som krävs för en banks förvärv av aktier i ett finansieringsföretag har vissa villkor uppställts. Banken skall bl. a. vara skyldig att lämna bankinspektionen de uppgifter om företagets verksamhet som inspektionen finner erforderliga "för kännedom om förhållanden av betydelse för bankens säkerhet och av en sund utveckling av dess rörelse". Banken skall härutöver bereda inspektionen möjlighet till insyn i finansieringsföretagets verksamhet. I samband med att olika finansieringsföretag fått jämiställas med kreditaktiebolag enligt 57 § banklagen vid beräkning av bankens eget kapitaltäckningskrav har också krävts att banken skall vara skyldig att till inspektionen anmäla ändring i finansieringsföretagets bolagsordning och ändring i sitt aktieinnehav i företaget. Under medverkan av bankinspektionen har det också i finansieringsföretagens bolagsordning införts ett kapitaltäckningskrav, nämligen att den sammanlagda upplåningen inte får överstiga 12,5 gånger det egna kapitalet.

Den insyn i de bankägda finansieringsföretagen, som bankinspektionen på detta sätt erhållit, är en följd av bankens tillstånd till aktieförvärv och har bedömts nödvändigt för att upprätthålla banklagstiftningens effektivitet. Kapitaltäckningskravet är en följd av de för bankerna gällande kapitaltäckningskraven. Den verksamhet som finansieringsföretaget bedriver, skulle ofta nog ha kunnat bedrivas inom banken. Hade så skett skulle verksamheten varit underkastad det för banken gällande kapitaltäckningskravet. Ett motsvarande krav måste därför gälla när verksamheten bedrivs i ett dotterbolag. Insynen i finansieringsföretaget från bankinspektionen motiveras av behovet av att kunna kontrollera att kapitaltäckningskravet upprätthålls samt av att banken inte skall kunna undandra delar av verksamheten från eljest gällande tillsyn genom att lägga den i ett särskilt bolag. Ägarbankens ansvar för finansieringsföretaget är visserligen från formell synpunkt begränsat. Det går dock inte att komma ifrån att banken kan uppfattas ha ett reellt ansvar, som sträcker sig längre än det rent

formella.

Den gällande ordningen för de bankägda finansieringsföretagen är inte invändningsfri. Den har visserligen rent praktiskt fungerat bra men det kan från formella synpunkter sägas vara något otillfredsställande att föreskrifterna om skyldighet att lämna uppgifter om och bereda insyn i finansieringsföretagens verksamhet måste riktas mot banken i stället för mot den naturliga adressaten – finansieringsföretaget. Inte heller framstår det som helt tillfredsställande att kapitaltäckningskravet måste komma till stånd som ett resultat av bankinspektionens förberedande handläggning av och kontakter med banken i ärendet om bankens tillstånd till aktieförvärvet.

Mer väsentligt är dock att denna form av insyn och allmän kontroll enbart omfattar en del av finansieringsföretagen – de bankägda – medan övriga helt undantas en sådan reglering. Då båda grupperna av finansieringsföretag bedriver en likartad verksamhet framstår det för kommittén som mindre lämpligt att olika finansieringsföretag arbetar under olika regler. Det kan lätt leda till en situation där konkurrensen mellan bankägda och icke bankägda företag snedvrides. Det är önskvärt att söka uppnå en mer konkurrensneutral behandling av likartade kreditinstitut. Enligt kommitténs mening bör därför en laglig reglering av finansieringsföretagen omfatta alla företag oavsett ägarförhållandena.

Det kapitaltäckningskrav som i dag gäller för de bankägda finansieringsföretagen är visserligen en följd av banklagstiftningen och motiveras främst utifrån omsorgen om insättarnas medel i ägarbankerna. Både hos de bankägda och de icke bankägda finansieringsföretagen sker upplåningen i huvudsak från en kategori långgivare som yrkesmässigt gör finansiella placeringar och därmed ingående kreditprövningar. De är alltså inte i samma behov av skydd som den breda allmänheten. För de icke bankägda finansieringsföretagen finns här inte heller en ägarbank med ett betydande reellt ansvar. Det kan dock framhållas att ett krav på kapitaltäckning är ägnat att förenkla långgivarnas kreditprövning av instituten och ge finansieringsföretagen en bättre ställning på marknaden. Den allmänna kontroll av och insyn i de olika kreditinstitutens verksamhet som i dag sker avser dock inte enbart institutens solvens och långgivarnas säkerhet. Stor vikt fästs således även vid kreditmarknadens utveckling i sunda och rationella former. Även från denna synpunkt kan det vara motiverat att t. ex. uppställa kapitaltäckningskrav.

En laglig reglering av finansieringsföretagen är också ägnad att skapa ett underlag för kreditpolitiska åtgärder – varvid intresset naturligen riktas mot samtliga företag. Lagen om kreditpolitiska medel är tillämplig på olika slag av kreditinstitut – banker, kreditaktiebolag, försäkringsbolag m. fl. Dessa olika slag av institut är definierade i särskilda lagar – banklagen, kreditaktiebolagslagen, försäkringsrörelselagen. Det vore naturligtvis möjligt att samtidigt som lagen om kreditpolitiska medel gjordes tillämplig på finansieringsföretag definiera dessa institut i den lagen. Den nuvarande systematiken som bygger på att de olika slagen av kreditinstitut är bestämda på annat håll skulle emellertid brytas.

Detta skäl är dock inte tvingande. Mer väsentligt är att en speciell lagstiftning får antas erbjuda ett instrument att på förhand kartlägga de företag, som utgör finansieringsföretag. Har en sådan kartläggning skett får

riksbanken ett betydligt bättre utgångsläge när den står inför att använda kreditpolitiskt medel mot finansieringsföretagen eller att med dessa träffa överenskommelse av kreditpolitiskt innehåll. Det kan till och med ifrågasättas om det ens skulle vara praktiskt möjligt att med rimliga krav på rättssäkerhet använda kreditpolitiska medel på den ganska svärgripbara grupp som finansieringsföretagen bildar utan att man först vid tillämpning av annan särskild lagstiftning har bestämt den närmare.

Härtill kommer att riksbankens kontroll av att givna föreskrifter följs underlättas om det på förhand är klart vilka företag dessa riktar sig mot. Det kan också erinras om att den kreditpolitiska lagstiftningen inte innehåller några bestämmelser om tillsyn av efterlevnaden av meddelade föreskrifter. Anledningen härtill är att de kreditinstitut som omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen redan står under offentlig tillsyn i enlighet med den speciallagstiftning som finns, t. ex. banklagstiftningen. Riksbanken måste här kunna påkalla tillsynsmyndighetens bistånd vid kontroll av att föreskrifterna efterlevs.

Mot bakgrund av det tidigare anförda finner kommittén det vara av vikt att finansieringsföretagen inordnas under ett legalt regelsystem – vid sidan av den kreditpolitiska regleringen – liknande det som gäller för övriga kreditinstitut. Det framstår härvid också som angeläget att reglerna för olika finansieringsföretag utformas lika oavsett ägarförhållanden.

12.2 Finansieringsföretagen som kreditaktiebolag

I de för kommittén gällande direktiven pekas på möjligheten av att genom en ändrad definition av begreppet kreditaktiebolag inordna finansieringsföretagen under kreditaktiebolagslagens bestämmelser. En sådan lösning framstår emellertid för kommittén som mindre lämplig.

Kreditaktiebolagens och finansieringsföretagens upplåning har helt olika karaktär. Kreditaktiebolagens upplåning sker genom emission av obligationer – att detta ingår i ändamålsangivelsen tillhör vad som definierar ett kreditaktiebolag – eller genom reverslån främst från allmänna pensionfonden. Finansieringsföretagens medelanskaffning är av en helt annan karaktär. Vid bedömandet av vilka kreditpolitiska medel som bör kunna utnyttjas ligger analogin med banker närmare till hands. I ett tidigare kapitel, där en kreditpolitisk reglering av finansieringsföretagen diskuterades framhölls att det vore lämpligt att låta finansieringsföretagen omfattas av bl. a. likviditetskrav och utlåningstak. Något motsvarande behov vad gäller kreditaktiebolagen finns ej.

En annan invändning mot att låta en och samma lagstiftning omfatta både kreditaktiebolag och finansieringsföretag sammanhänger med den särställning kreditaktiebolagen har fått på den svenska kreditmarknaden – en särställning som dock inte avspeglas i lagstiftningen om kreditaktiebolag.

De i dag existerande kreditaktiebolagen har grundats för att tillgodose vissa speciella, av samhället som särskilt angelägna betraktade ändamål. Två av de största kreditaktiebolagen är nästan helt inriktade på att ge långfristiga krediter till bostadsbyggandet. Två andra av kreditaktiebolagen ger uteslutande krediter till kommunerna. Av de övriga har de flesta tillkommit för att

ge långfristiga krediter till små- och medelstora företag eller för särskilda ändamål – som Investeringsbanken, Exportkredit och Lantbrukskredit. Den speciella ställning som kreditaktiebolagen har framgår också därav att i flertalet fall staten ingår som delägare. De existerande kreditaktiebolagen kan således – med några få undantag – sägas ha en mer eller mindre ”offentlig” prägel. Detta gäller dock inte längre kreditaktiebolag som Sigab, Gigab och Svensk Fastighetskredit, vars på obligationsutgivning baserade rörelse övertages av Bofab. Deras ställning som kreditaktiebolag kan förmodligen numera betraktas som en anordning av övergångskaraktär.

En ändring av kreditaktiebolagslagen för att infoga finansieringsföretagen framstår därför för kommittén inte som ett lämpligt tillvägagångssätt. Kommittén vill i stället föreslå en speciell lag för finansieringsföretagen.

12.3 Lagstiftningens tillämpningsområde

Kommittén har tidigare deklarerat att den inte avser att föreslå förbud mot eller reglering av kreditgivning från företag som inte kan betecknas som kreditinstitut. Den föreslagna lagstiftningens tillämpningsområde begränsas till företag för vilka kreditgivning utgör den huvudsakliga verksamheten och dessutom är av en viss storlek. Med detta mera begränsade mål uppstår givetvis vissa avgränsningsproblem.

Ett första fall av intresse är då finansieringsföretagets verksamhet uteslutande avser finansiering av inköp från ett visst företag eller koncern antingen i form av vanliga leverantörskrediter eller finansiering av återförsäljares lagerhållning. Ett produktionsföretag som inom sin ram bedriver en verksamhet av detta slag kommer, enligt vad som ovan sagts, inte att inordnas under den föreslagna lagstiftningen. Har finansieringsverksamheten lagts i en särskild enhet, säg ett dotterbolag, uppstår däremot frågan om denna bör falla under lagstiftningens tillämpningsområde.

I sitt ställningstagande till denna fråga har kommittén först bedömt det fall då konsumtionskredit inte ingår i finansieringsföretagets rörelse. Ett av motiven bakom kommitténs förslag om lagstiftning för finansieringsföretag är att denna skall kunna utgöra ett underlag för kreditpolitiska åtgärder. Andra motiv kan sammanfattas som en önskan att bidra till en sund utveckling av branschen, något som har betydelse främst då företagen uppträder som låntagare hos allmänheten. Inget av dessa motiv synes ha någon nämnvärd styrka i det fall då finansieringsföretag, som har rörelsen knuten till ett enda säljföretag, inte finansierar sig genom upplåning hos allmänheten utan hos företag inom koncernen eller kreditinstitut.

Kommittén har emellertid bedömt gränsdragningen annorlunda, då finansieringsverksamheten avser konsumtionskredit. Rörelsen hos ett finansieringsföretag, som sysslar med kontokortskredit eller refinansiering av avbetalningskontrakt med konsumenter men vars rörelse avser endast ett företags försäljning, skiljer sig kanske inte mycket från samma rörelse bedriven inom säljföretagets ram. Ofta torde emellertid bildandet av ett särskilt finansieringsföretag underlätta en ökad användning av kredit till kunderna. Det har tidigare framhållits att regleringen av finansieringsföretagen bör tillåta selektivt utformade åtgärder riktade mot konsumtionskre-

ditgivning. Kommittén vill därför föreslå att varje finansieringsföretag i vars rörelse konsumtionskredit ingår, direkt eller genom finansiering av kontrakt, skall falla inom tillämpningsområdet. Detta gäller givetvis icke om företaget ligger under den storleksgräns som föreslås i det följande.

Ett annat fall av intresse är finansieringsföretag som har karaktären av en sammanslutning av ett antal näringsidkare för att utgöra en mellanhand för finansiering av deras investeringar. Exempel härpå finns t. ex. inom detaljhandeln (se kap. 3, sid 34). Här bör samma gränsdragning kunna göras som ovan, dvs. beroende på om upplåningen helt eller delvis sker från allmänheten.

Skulle ett finansieringsföretag av sistnämnda typ inte begränsa sin kreditgivning till intressentföretagen utan till en större grupp andra företag, bör det inte undantas från tillämpningen.

Vad som ovan sagts kan sammanfattas så att undantag från lagens tillämpning skulle göras för finansieringsföretag om två villkor är uppfyllda. För det första skall kreditgivningen avse en liten eller särskild grupp näringsidkare t. ex. ett säljföretags kunder eller en grupp intressenter i finansieringsföretaget. För det andra skall företaget icke i nämvärd omfattning skaffa medel till sin rörelse från andra källor än företag i samma koncern eller från kreditinstitut. Detta skulle kunna uttryckas så att lagen omfattar företag som antingen i sin utlåning eller i sin upplåning riktar sig till allmänheten.

I det kriterium som valts ingår även att kreditgivning skall utgöra företagets "huvudsakliga" verksamhet. Detta speglar utredningens avsikt att icke skapa ett system för att reglera ett produktions- eller handelsföretags placering av egna medel som likvida placeringar eller som längre krediter. Frågan om inordnande under lagstiftningen uppstår först då kreditgivningen utgör en större del av företagets tillgångar. Mera omedelbart besvärliga problem kan sannolikt uppkomma med blandade företag, där kreditgivning är kombinerad med kreditförmedling, förvaltning av värdepapper eller fastigheter.

Detta understryker kommitténs uppfattning att riksbanken och bankinspektionen noga bör följa utvecklingen. Om kreditgivning mellan företag fortsätter att växa eller en serie finansinstitut utanför lagens tillämpningsområde blir av betydelse får ny ställning tas till den av kommittén valda avgränsningen. Kommitténs bedömning är emellertid att den typ av verksamhet som de av lagstiftningen omfattade finansieringsföretagen representerar är så värdefull och har en sådan livskraft att en vidare reglering inte skall visa sig nödvändig vare sig av kreditpolitiska skäl eller ur mera allmänna kreditmarknadssynpunkter.

Kommittén har också diskuterat frågan om varje finansieringsföretag, oberoende av dess storlek, skall omfattas av en särskild lagstiftnings bestämmelser. Kommittén har härvid funnit det väsentligt att göra en åtskillnad mellan bankägda och icke bankägda företag.

Med hänsyn till det speciella koncernförhållande, som uppstår när en bank är ägare till ett finansieringsföretag finner kommittén det vara lämpligt att varje finansieringsföretag, där bank – helt eller delvis – ingår som ägare, omfattas av lagstiftningen.

Är däremot den rörelse, som ett icke bankägt finansieringsföretag bedriver,

obetydlig, tjänar det inte nämnvärt vare sig någon konkurrensneutralitet eller något kreditpolitiskt intresse att ett sådant företag tvingas in under lagstiftningen. Det skulle även bli betungande för tillsynsmyndigheten och inkräkta på mer väsentliga uppgifter att öva tillsyn över en mängd mycket små företag. Eftersom nyttan av tillsynen måste bli begränsad, bör det undvikas att belasta tillsynsmyndigheten med denna uppgift.

Kommittén kommer i ett senare avsnitt in på frågan om tillsynen över finansieringsföretagen och förordar där bankspektionen som tillsynsmyndighet. Detta har bl. a. betydelse för konsumentskyddets administration. Det skulle kunna hävdas att det vore en nackdel från konsumentskyddssynpunkt att olika myndigheter – både bankspektionen och konsumentskyddsmyndigheterna – kommer att övervaka finansieringsföretags verksamhet i det fall en lag om finansieringsföretag inte omfattar samtliga företag. Den alldeles övervägande delen av finansieringsföretagens rörelse torde dock komma att falla under lagens bestämmelser och därmed höra till bankspektionens ansvarsområde. Bankspektionens praxis på konsumentskyddets område torde därför kunna bli vägledande inom hela branschen.

I följande tablå redovisas balansomslutningens storlek för de 76 företag som ingick i statistiska centralbyråns undersökning avseende 1976.

	Balansomslutning i miljoner kronor					
	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	> 25
Antal företag	19	5	5	5	1	41
Balansomslutning	31	34	61	89	24	10 470

Som en kompromiss mellan önskemålet att lagen bör omfatta alla finansieringsföretag och önskemålet att undvika en alltför omfattande regleringsapparat vill kommittén föreslå att lagen skall omfatta finansieringsföretag vars balansomslutning överstiger 10 mkr. Företag med en mindre balansomslutning skulle således få fortsätta att bedriva finansieringsverksamhet oberoende av lagstiftningens bestämmelser. Kommittén vill dock samtidigt betona att denna storleksgräns inte får användas på något stelt sätt. Möjligheter måste finnas både att låta lagen omfatta företag med en mindre balansomslutning och undanta företag med större omslutning. Det kan nämligen inte uteslutas att vissa företag, just med hänsyn till en fixerad storleksgräns, väljer att splittra upp verksamheten i flera mindre delar. Tillsynsmyndigheten bör därför ha möjlighet att vid sin prövning av om ett företag faller inom lagens bestämmelser eller ej även beakta koncernförhållanden eller liknande. Mot denna bakgrund vill kommittén inte föreslå att någon absolut storleksgräns införes i lagtexten.

Med den avgränsning av vilka företag som bör falla inom lagstiftningen, som gjorts ovan, kommer även varubelåningsföretag, s. k. pantlånerörelse, att ingå. Pantlånerörelsen omfattas emellertid av en särskild lagstiftning och står under offentlig tillsyn av länsstyrelserna. Något skäl att låta dessa företag omfattas av den av kommittén föreslagna lagstiftningen torde därför inte finnas. Inte heller föreligger det något kreditpolitiskt behov att närmare reglera deras verksamhet. Enligt kommitténs mening bör därför denna typ av

verksamhet helt undantas från den av kommittén föreslagna lagstiftningen.

De finansieringsföretag, som faller under den speciella lagstiftningens bestämmelser, kommer, som närmare utvecklas i följande avsnitt, att omfattas av ett legalt regleringssystem av samma slag som gäller för övriga kreditinstitut. Detta innebär bl. a. att de kommer att omfattas av offentlig tillsyn, vissa kapitaltäckningskrav, m. m., samt att de kommer att inordnas under den kreditpolitiska lagstiftningen. Företagen kommer härigenom att få en status som de i dag saknar – såväl gentemot myndigheter som gentemot kunder och långivare. För att undanröja den begreppsförvirring som kan bli följderna om termen "finansieringsföretag" användes både om de företag som faller under lagstiftningens bestämmelser och om de företag som faller utanför, vill kommittén föreslå att en enhetlig beteckning införs för de företag som omfattas av lagen. Denna beteckning skall inte kunna användas av andra företag. Som en sådan enhetlig beteckning vill kommittén föreslå "finansieringsbolag". I konsekvens härmed skulle den särskilda lagstiftningen benämnas "lag om finansieringsbolag". Detta innebär dock inte att företag på vilka lagen är tillämplig måste använda ordet i sin firma.

12.4 Upplyningsplikt

Den tidigare diskussionen om lagens tillämpningsområde visar att åtskilliga gränsfall kan uppstå när det gäller att bestämma lagens giltighetsområde. Även om man i lagtexten lyckas definiera finansieringsföretagen på ett godtagbart sätt, kommer svårigheter att uppstå, om de berörda företagen i första hand själva har att tolka lagen och avgöra om den är tillämplig på dem. Dessa svårigheter kan undvikas, om det i stället får ankomma på tillsynsmyndigheten att i första hand avgöra när lagen skall tillämpas på ett visst företag. Detta betyder inte att det bör läggas i tillsynsmyndighetens hand att fritt pröva vilka företag som lagen gäller för och vilka som faller utanför. I lagen måste givetvis till ledning för tillsynsmyndighetens bedömning anges de tidigare nämnda kriterierna på företag, för vilka lagen bör gälla. Är lagen tillämplig skall bolaget, sedan tillsynsmyndigheten godkänt bolagsordningen, registreras som "finansieringsbolag". Tillsynsmyndighetens beslut, som självfallet bör kunna överklagas, om att ett visst bolag skall inregistreras som "finansieringsbolag" bör vara avgörande för frågan om lagens bestämmelser är tillämpliga på företaget. Innebörden härav blir att "finansieringsbolag" kommer att vara endast de företag som registreras eller skall registreras som sådant enligt tillsynsmyndighetens beslut.

En förutsättning för ett sådant system är att en uppgiftsskyldighet införs för de företag för vilka det finns rimlig anledning att pröva om de skall registreras som "finansieringsbolag". En bestämmelse om uppgiftsplikt bör därför innehålla att företag som bedriver sådan verksamhet att fråga uppstår om företaget skall registreras som finansieringsbolag, är skyldigt att till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter om verksamheten som denna kräver. Den som är uppgiftsskyldig bör kunna åläggas att lämna uppgifter fortlöpande, utan att tillsynsmyndigheten behöver framställa en särskild begäran om det för varje gång. Tillsynsmyndigheten bör kunna förelägga vite för att få företag

att komma in med begärda upplysningar.

När det gäller företag, som tillsynsmyndigheten finner falla under lagens tillämpningsområde, bör dessa få bedriva finansieringsverksamhet enbart om de registreras som finansieringsbolag. Härvid erfordras naturligen en övergångsregel för den period under vilken ärendet prövas. Liksom vad gäller för upplysningsplikten bör tillsynsmyndigheten kunna förelägga vite för att få företag att komma in med en ansökan beträffande bolagsordning och registrering.

Kommittén vill i detta sammanhang ta upp frågan om tillsynsmyndighetens prövning även skall innefatta en behovsprövning och lämplighetsprövning.

Enligt kommitténs mening bör en behovsprövning av detta slag inte införas annat än om det är oundgängligen nödvändigt. Detta är inte fallet när det gäller finansieringsföretagen. En sådan bedömning skulle behöva ske efter ganska vaga kriterier.

Inte heller finner kommittén det vara påkallat med någon lämplighetsprövning. I svensk lagstiftning förekommer inte någon lämplighetsprövning av företaget som sådant vid bildandet av kreditinstitut. Undantag härifrån gäller fondkommissionärer och fondbolag.

12.5 Den särskilda lagstiftningens innehåll

12.5.1 *Upplåningsrätt*

Som tidigare framhållits gäller i dag ett kapitaltäckningskrav för de bankägda finansieringsföretagen, konstruerat på så sätt att den samlade upplåningen hos ett företag inte får överstiga 12,5 gånger det egna kapitalet. Denna bestämmelse finns intagen i företagens bolagsordningar. Ett införande av en motsvarande bestämmelse i den föreslagna lagen skulle för de bankägda företagen inte göra någon reell skillnad mot vad som gäller i dag. För de icke-bankägda finansieringsföretagen finns inga motsvarande krav. Kommittén har tidigare framhållit att så långt möjligt bör likartade regler gälla för olika finansieringsföretag. Enligt kommitténs mening motiverar detta att i lagtexten stipuleras ett minsta kapitaltäckningskrav för alla finansieringsföretag. Med hänsyn till den varierande – och ibland mycket låga – soliditeten hos många icke-bankägda finansieringsbolag erfordras en relativt lång övergångsperiod.

Det nuvarande kapitaltäckningskravet – eller snarare upplåningsrätten – för de bankägda finansieringsföretagen är en översättning av det kapitaltäckningskrav som tidigare gällde för ägarbanken. Bankernas kapitaltäckningskrav har sedermera (1 juli 1977) sänkts med 10 %. Kommittén finner det vara naturligt att den koppling till bankernas kapitaltäckningskrav som tidigare gällde för de bankägda finansieringsföretagen överföres till lagstiftningen om finansieringsbolag. Detta skulle således innebära att i dagsläget multipeln för finansieringsbolagens upplåningsrätt skulle högst uppgå till $100/7,2$, dvs 13,9, förutsatt att deras utlåning är av ett slag som för banker kräver 8 % kapitaltäckning. Härtill kommer att placeringar i – säg – statspapper inte belastar upplåningsrätten. Vidare bör beräkningsunderlaget, dvs. beräk-

ningen av det egna kapitalet, ske på samma sätt för finansieringsbolag som för banker. Kommittén vill här påminna om att banklagsutredningen (Fi 1976:04) bl. a. har i uppdrag att se över reglerna för bankernas kapitaltäckningskrav. I den mån reglerna för bankerna ändras bör motsvarande ändring vidtas vad avser finansieringsbolagens upplåningsrätt.

12.5.2 *Aktiebolagsform*

Den verksamhet, som finansieringsföretagen i dag bedriver kan ske i olika associationsrättsliga former – aktiebolag, ekonomiska föreningar, enskild firma etc. Enligt kommitténs mening är det här av vikt att de företag, som inordnas under lagstiftning, drivs i form av aktiebolag. Endast aktiebolagsformen torde ge rörelsen en sådan stadga som är önskvärd hos ett kreditinstitut. Kommittén vill här bl. a. peka på att motsvarande krav gäller för fondbolag och är föreslaget att gälla för fondkommissionärer. Härav följer att i dag existerande finansieringsföretag som faller inom lagens tillämpningsområde och som inte är aktiebolag skulle åläggas att ombilda sin bolagsform. Möjlighet bör dock finnas att dispensvägen ge t. ex. ekonomisk förening tillstånd att driva sådan verksamhet. Den upplysningsplikt, som närmare har behandlats tidigare, skall dock gälla generellt, oberoende av bolagsformen.

12.5.3 *Precisering av föremålet för verksamheten*

De företag, vars bolagsordning godkänts av tillsynsmyndigheten och som registrerats som finansieringsbolag är att betrakta som kreditinstitut. Detta bör också väl framgå av företagens bolagsordningar, som bör innehålla en precisering av föremålet för verksamheten. Visserligen kan inte krävas att företagen uteslutande ägnar sig åt finansieringsverksamhet. En stor del av de finansieringstjänster som finansieringsföretagen – finansieringsbolagen – erbjuder är intimt förknippade med administrativa tjänster. Av bolagsordningen bör emellertid klart framgå att verksamhet som ej är förenlig med ställningen som kreditinstitut ej kan förekomma, t. ex. driva rörelse med fastigheter och aktier. Å andra sidan får det undvikas att kräva en så långt gående specificering av verksamheten att den ”produktutvecklingsverksamhet”, som i mångt har präglat finansieringsföretagens verksamhet, försvåras.

12.5.4 *Tillsyn och registrering*

För de olika kreditinstitut, som i dag omfattas av speciell lagstiftning och tillsyn, är bankinspektionen tillsynsmyndighet.¹ I fråga om bankinstituten är bankinspektionen dessutom registreringsmyndighet. För kreditaktiebolagen och övriga aktiebolag som till följd av särskild lagstiftning står under tillsyn av inspektionen är dock patent- och registreringsverket (PRV) registreringsmyndighet. Kommittén finner inga skäl att här bryta den kompetensfördelning mellan bankinspektionen och PRV som i dag existerar. Kommittén vill därför föreslå att bankinspektionen blir tillsynsmyndighet medan patent- och registreringsverket blir registreringsmyndighet för finansieringsbolagen.

¹ Undantag härifrån utgör försäkringsbolagen för vilka försäkringsinspektionen utövar tillsynen.

Enligt lagen om kreditaktiebolag skall regeringen godkänna kreditaktiebolags bolagsordning och kan härvid uppställa vissa villkor eller meddela särskilda föreskrifter. Emellertid har en i viss mån reviderad syn på arbetsfördelningen mellan regering och centrala myndigheter gjort sig gällande. Kommittén vill här erinra om de befogenheter i fråga om tillståndsgivning och fastställelse av grundläggande urkund som tillförts bankinspektionen enligt aktiefondslagen (1974:931) samt datainspektionens åliggande enligt datalagen (1973:289), kreditupplysningslagen (1977:1173) och inkassolagen (1974:182). Kommittén vill mot bakgrund härav föreslå att de befogenheter, som när det gäller kreditaktiebolagen åvilar regeringen, när det gäller finansieringsbolagen utövas av bankinspektionen. En sådan delegering torde innebära en ökad snabbhet och smidigare administration. Rättssäkerhetsaspekterna tillgodoses genom den besvärsmätt som föreligger.

Den tillsyn över finansieringsbolagen, som föreslås utövas av bankinspektionen, bör enligt kommitténs mening vara grundad på samma principer som banktillsynen och tillsynen över kreditaktiebolagen. Tillsynen skall således avse efterlevnaden av den särskilda lagen om finansieringsbolag samt bolagsordning och föreskrifter utfärdade på grund av lagen.

Tillsynen bör emellertid även innefatta annan lagstiftning som gäller företag som omfattas av bankinspektionens tillsyn. Kommittén har tidigare nämnt bankinspektionens tillsyn i samråd med riksbanken när det gäller den kreditpolitiska lagstiftningen. En annan aktuell lagstiftning är den som gäller konsumentskyddsområdet. En lag om finansieringsbolag får nämligen en indirekt betydelse för administrationen av konsumentskyddet. Lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor gäller inte för verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen. Där lagen är tillämplig tillvaratar konsumentverket och marknadsdomstolen konsumenternas intressen. Konsumentintressena inom bankinspektionens tillsynsområde beaktar inspektionen, varvid den särskilda sakkunskap som där finns kan tas till vara. Det kan för övrigt erinras om att inspektionens verksamhet för bl. a. granskning av avtalsvillkor f. n. övervägs av banklagsutredningen. I den proposition om konsumentkreditlag som skall behandlas av riksdagen under hösten 1977 föreslås bankinspektionen bli tillsynsmyndighet för de företag som omfattas av inspektionens allmänna tillsyn.

Som kommittén tidigare framhållit har finansieringsföretagen i många fall bidragit med väsentliga tillskott till den svenska kreditmarknaden. Det skulle t. o. m. kunna hävdas att det utmärkande för många av finansieringsföretagen är en fortlöpande förbättring och nyskapning av olika kreditformer. Enligt kommitténs mening är det av vikt att denna utveckling inte hämmas av den föreslagna lagliga regleringen. Samtidigt bör den tillsyn som följer av lagen bedrivas på ett sådant sätt att inte härigenom någon snedvridning av konkurrensförutsättningarna mellan olika finansieringsföretag uppstår. Den indirekta insyn i de bankägda finansieringsföretagen som bankinspektionen i dag har, är primärt betingad av tillsynen över ägarbanken. Detta motiv försvinner inte även om de bankägda finansieringsföretagen omfattas av en lag om finansieringsbolag.

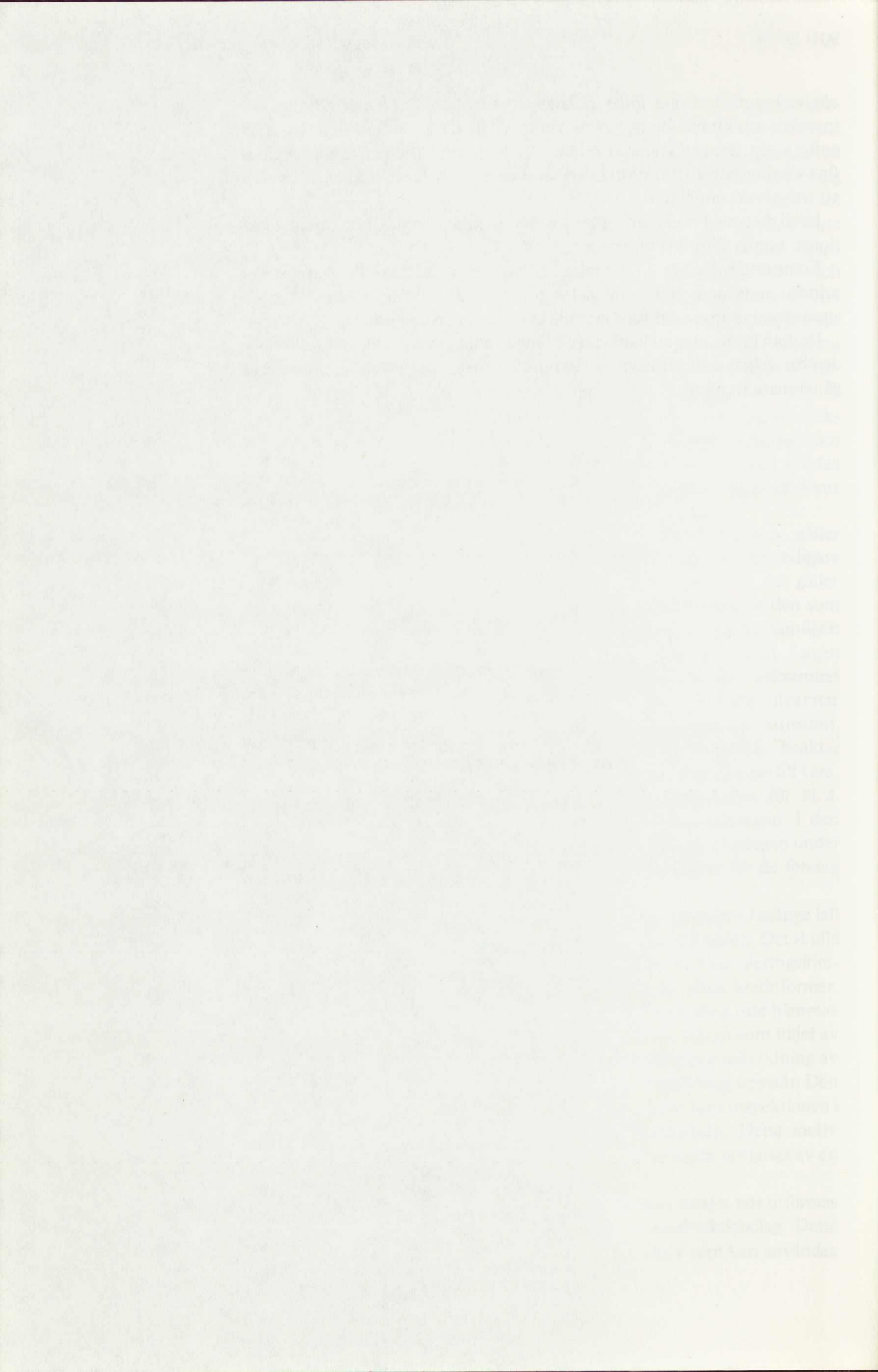
De närmare bestämmelserna om bankinspektionens tillsyn bör utformas efter mönster av vad som gäller för tillsynen av kreditaktiebolag. Detta innebär bl. a. att inspektionen bör förfoga över korrektiv som kan användas

när verksamheten inte följer gällande föreskrifter. I enlighet härmed bör inspektionen kunna förelägga vite vid meddelande av förbud eller föreskrift enligt lagen. Som en yttersta sanktion bör bankinspektionen kunna förbjuda finansieringsbolag att fortsätta verksamheten om bolaget visat sig olämpligt att utöva verksamheten.

I enlighet med vad som gäller för övriga kreditinstitut bör bankinspektionen kunna förordna en revisor.

Kommitténs förslag till närmare bestämmelser rörande tillsynen – som i princip motsvarar vad som gäller för kreditaktiebolagen – redovisas i specialmotiveringen till förslaget till Lag om finansieringsbolag.

Det kan förutsättas att bankinspektionen behöver visst personaltillskott för den här ifrågavarande tillsynen. Kommittén anser sig emellertid inte behöva gå närmare in härpå.

13 Specialmotivering

13.1 Lag om finansieringsbolag

1 §

I lagens inledande paragraf anges den art av verksamhet på vilken lagen är tillämplig. Den näringsverksamhet det gäller skall enligt första stycket 1 bestå i att lämna kredit eller att i syfte att medverka till finansiering förvärva fordringar eller upplåta egendom till nyttjande. Denna bestämmelse är avsedd att för det första omfatta kreditgivning av traditionellt slag – och detta oberoende av om denna kreditgivning har någon speciell beteckning såsom factoring, lagerfinansiering, kontokortkredit eller annat. Bestämningen är för det andra avsedd att omfatta den finansiering som sker t. ex. i sådan factoringverksamhet där factoringbolaget förvärvar fordringar (köper fakturor) och där finansieringsbolaget erlägger betalning för fakturan till säljaren innan kunden betalat fakturan. Slutligen är bestämningen avsedd att omfatta den finansiering som sker i form av finansiell leasing oberoende av om det är fråga om fast eller lös egendom. Finansiell leasing har närmare beskrivits i kapitel 5.

Av första stycket 1 framgår också att företagen helt eller huvudsakligen skall syssla med finansiering av nu angivet slag för att lagen skall vara tillämplig. Finns det flera verksamhetsgrenar inom ett företag, varav en är finansieringsverksamhet, skall lagen inte tillämpas, om de andra verksamhetsgrenarna överväger. Huruvida finansieringsverksamheten är den huvudsakliga verksamheten får anses framgå av dess vikt i ett företags balansomslutning. I det fall utestående krediter eller i finansieringssyfte förvärvade fordringar eller till nyttjande upplåten egendom (leasingobjekt) utgör mer än 50 % av företagets totala tillgångar bör finansieringsverksamheten betraktas som huvudsaklig.

Första stycket 2 anger att verksamheten skall vara av mera betydande omfattning eller bedrivas av aktiebolag vari bank eller banks dotterbolag äger aktier. Huruvida denna verksamhet är av sådan omfattning torde böra avgöras i första hand med hänsyn till balansomslutningen. Överstiger den eller – i fråga om nystartat eller reorganiserat företag – kan den väntas överstiga 10 mkr torde verksamheten få anses vara av mera betydande omfattning. Är verksamheten blandad så att den till viss del avser annat än finansiering bör i princip omslutningssiffran för hela verksamheten minskas med den del som inte avser finansiering. Någon fast gräns bör 10 mkr dock

inte vara. Det kan bero på tillfälligheter att omslutningen för ett visst företag någon gång överstiger 10 mkr. Om företagets omslutning normalt ligger klart under denna siffra, behöver inte lagen tillämpas på detta företag. Är situationen däremot den att två eller flera finansieringsföretag, vilkas omslutningar endast tillsammans uppgår till 10 mkr, ingår i en och samma koncern eller eljest kan anses vara närstående bör lagen bli tillämplig på båda företagen. Frågan om verksamheten är av mera betydande omfattning bör i det fallet bedömas mot bakgrund av den sammanlagda verksamhet.

Olika banker har erhållit regeringens tillstånd att förvärva aktier i företag med sådan verksamhet som avses i första stycket 1. I regel torde dessa företags verksamhet vara av mera betydande omfattning och lagen på den grunden bli tillämplig. Oavsett omfattningen faller emellertid dessa företag under lagen enligt särskild föreskrift i första stycket 2. Detsamma gäller om det är ett dotterbolag till en bank som äger aktierna. Även om koncernreglerna i 1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385) inte anses direkt tillämpliga på bank och dess dotterbolag (jfr. prop. 1975:103, s. 493), synes det naturligt att begreppet dotterbolag enligt denna punkt vid tillämpningen bestäms med ledning av nämnda regler. Om bank eller dess dotterbolag tillfälligt innehar aktier i ett bolag – aktierna har t. ex. förvärvats endast i syfte att skydda en fordran – avses lagen inte bli tillämplig.

Med bank avses här bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit.

I andra stycket anges vissa undantag från lagens tillämpningsområde. De avser verksamhet som varken vid kreditgivning eller medelsanskaffning vänder sig till allmänheten eller som regleras i annan form.

Andra stycket 1 stadgar att lagen inte är tillämplig på verksamhet som vänder sig till en mindre eller särskild grupp näringsidkare och som inte anskaffar medel för verksamheten från allmänheten. Det är t. ex. inte ovanligt att ett finansieringsföretags rörelse endast avser leverantörskrediter knutna till ett bolags eller en koncerns försäljning. I den mån dess upplåning sker hos bolaget eller i koncernen eller i ett kreditinstitut faller verksamheten inte under lagen. Med kreditinstitut avses här vad som därmed förstås i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel. Sker däremot, helt eller delvis, medelsanskaffningen regelmässigt från allmänheten kommer verksamheten in under lagen. Med "allmänhet" avses således i detta sammanhang annan än kreditinstitut eller koncernbolag.

Det kan också vara fråga om att en grupp av näringsidkare tillsammans bildar ett företag för att underlätta den egna finansieringen. Detta företags uppgift är att låna upp medel i eget namn för vidareutlåning till den grupp näringsidkare som står bakom företaget. Exempel på denna typ av företag är Handelskredit, jfr sid. 34, där företaget beskrivs. I den mån ett sådant företag normalt lånar upp medel enbart från kreditinstitut faller det inte under lagen.

Om företagets kreditgivning inte avser finansiering av näringsidkare utan av konsumenter faller verksamheten under lagen oberoende av hur medlen för verksamheten anskaffas. Detta innebär t. ex. att om verksamheten avser kreditkortsrörelse eller finansiering av avbetalningskontrakt avseende konsumenter faller verksamheten inom lagen.

Den verksamhet som bedrivs av bankerna, lands- och stadshypoteksinstitutionerna samt kreditaktiebolagen regleras av särskild lagstiftning och står med visst undantag under bankinspektionens tillsyn, se 147 § banklagen (1955:183), 80 § sparbankslagen (1955:416), 68 § lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen, 62 § lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, 40 § lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar och 5 § lagen (1963:76) om kreditaktiebolag. Enligt den sistnämnda paragrafen kan regeringen för viss tid eller t. v. befria kreditaktiebolag från tillsynen. Lagen om finansieringsbolag är inte tillämplig på verksamhet som de nämnda kreditinstituten bedriver (andra stycket 2). Skeppshypotekskassan och Skeppsfartens sekundärlånekassa står inte under tillsyn och är inte heller genom särskilt beslut befriade från tillsyn. Utredningen har dock utgått från att bestämmelser om tillsyn kommer att införas även för dessa båda institut i enlighet med vad bankinspektionen anfört i sitt remissyttrande över varvskreditutredningens betänkande Fartygsfinansiering (SOU 1975:101). Skulle inte detta bli fallet, får bestämmelserna i detta stycke ändras så att ett explicit undantag görs för dessa båda institut.

I andra stycket 3 görs undantag från lagens bestämmelser för verksamhet som omfattas av lagen (1949:722) om pantlånerörelse.

2 §

Sådan finansieringsverksamhet som avses i 1 § bedrivs nästan uteslutande i aktiebolagsform. I princip skall också de företag, som ägnar sig åt denna verksamhet, enligt vad som föreskrivs i denna paragraf vara aktiebolag och de måste alltså ombildas för den händelse de inte är det. I särskilda fall kan bankinspektionen medge undantag från kravet på aktiebolagsform. Undantag kan sålunda böra medges dels temporärt så att ett företag får under en övergångstid drivas vidare t. ex. som enskild firma, tills det har omvandlats till aktiebolag, dels definitivt då i särskilt fall aktiebolagsformen är mindre lämplig. Möjligheten att medge undantag utan tidsbegränsning är närmast avsedd för ekonomiska föreningar. Att inspektionen kan meddela särskilda föreskrifter för undantagsfallen berörs i 17 §.

De aktiebolag på vilka lagen blir tillämplig kallas finansieringsbolag. För dessa gäller aktiebolagslagen (1975:1385) och övriga bestämmelser om aktiebolag, i den mån inte annat följer av lagen om finansieringsbolag.

Andra stycket innehåller förbud för annan än finansieringsbolag att använda ordet finansieringsbolag eller finansieringsaktiebolag för att beteckna sin rörelse.

3 §

Enligt denna paragraf står finansieringsbolag under bankinspektionens tillsyn. Vad tillsynen innebär framgår av andra paragrafer i lagen.

4 §

Denna paragraf handlar om hur finansieringsbolagen inordnas under lagen. I första stycket föreskrivs att bankinspektionen i varje särskilt fall, dvs. för varje enskilt företag, avgör om företaget är att anse som finansieringsbolag. Underlag för sådana avgöranden får inspektionen genom att infordra uppgifter enligt 5 §.

Bankinspektionen skall godkänna bolagsordningen för finansieringsbolag. Detta kan ske antingen samtidigt som inspektionen beslutar att verksamheten är av sådant slag att lagen är tillämplig eller senare genom särskilt beslut. Inspektionen har att tillse att bolagsordningen innehåller bestämmelser om bolagets upplåningsrätt, tillräckligt tydlig uppgift om föremålet för bolagets verksamhet och i övrigt de särskilda föreskrifter som kan behövas med hänsyn till bolagets verksamhet. När det gäller upplåningsrätten skall den motsvara vad som gäller för bankaktiebolags kapitaltäckningskrav. Detta gäller såväl avgränsningen av vad som får räknas som eget kapital som kapitaltäckningskravets höjd i fråga om jämförliga placeringar. Detta innebär bl. a. att medel som placeras i tillgångar som enligt banklagen inte kräver kapitaltäckning inte skall belasta finansieringsbolagens upplåningsrätt.

Föremålet för finansieringsbolagets verksamhet bör i den mån det är möjligt anges fullständigt i bolagsordningen. Sålunda bör det av bolagsordningen framgå vilka slag av finansiering, som bolaget i huvudsak sysslar med. Preciseringsen behöver dock ej drivas så långt att inte utrymme finns för anpassning till en fortsatt utveckling av finansieringsbolagens tjänster.

Bankinspektionen prövar även om särskilda föreskrifter i bolagsordningen behövs. Dessa föreskrifter kan t. ex. röra hur arbetsfördelningen mellan styrelse och verkställande ledning skall regleras.

Har bankinspektionen avgjort att ett visst företag bedriver verksamhet som faller under lagen, får det utan särskild föreskrift anses gälla att företaget bör ges skäligt rådrum för att vidta de åtgärder som påkallas, t. ex. övergå till aktiebolagsform, ändra gällande bolagsordning, uppfylla krav på eget kapital etc. Under samma tid får det fortsätta sin hittillsvarande verksamhet, eventuellt med ledning av provisoriska föreskrifter som inspektionen kan finna påkallat att meddela. Bedriver ett företag verksamhet utan att fästa sig vid inspektionens föreskrifter får verksamheten anses bedriven i strid med lagen och kan inspektionen förbjuda verksamheten (jfr 9 §). Samma gäller om fysisk person bedriver verksamhet av nu ifrågavarande slag. Inspektionen kan utsätta vite för överträdelse av förbudet (jfr 12 §).

Ändringar av tidigare godkänd bolagsordning skall enligt tredje stycket också godkännas av inspektionen. Vad som gäller för att ny bolagsordning skall godkännas äger naturligen motsvarande tillämpning på godkännande av ändringar.

5 §

I paragrafen föreskrivs viss skyldighet att på bankinspektionens begäran lämna uppgifter. Sådan skyldighet åligger var och en som bedriver verksamhet på vilken lagen synes kunna tillämpas. För att bestämmelsen skall kunna fylla sitt syfte kan naturligtvis inte krävas att inspektionen gör någon

närmare utredning, innan uppgifter infordras från den som bedriver verksamheten. Skyldighet att lämna uppgifter föreligger som nämnts endast när inspektionen har begärt att få uppgifter.

6 §

Efter förebild bl. a. i lagen om kreditaktiebolag har utformats regler om bankinspektionens tillsyn över finansieringsbolagen. Reglerna finns i denna och några följande paragrafer. Inspektionen skall sålunda bl. a. övervaka att verksamheten bedrivs i överensstämmelse med denna lag, bolagsordningen och andra författningar som gäller för verksamheten. Dit räknas bl. a. inkassolagen (1974:182) och viss lagstiftning på konsumentskyddets område. Vidare kan nämnas de kreditpolitiska föreskrifter som kan komma att gälla för finansieringsbolagen. Enligt kommitténs förslag skall sålunda vissa delar av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel kunna tillämpas i fråga om finansieringsbolagen. Ansvar för tillämpningen av nämnda lag åvilar riksbanken. I bankinspektionens övervakande uppgift torde få anses ingå att i samråd med riksbanken övervaka att de föreskrifter, som är utfärdade med stöd av den kreditpolitiska lagstiftningen, iakttas.

Enligt paragrafens andra stycke får inspektionen förordna en revisor att med övriga revisorer delta i granskningen av årsredovisningen jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

7-9 §§

I dessa paragrafer som har motsvarigheter bl. a. i lagen om kreditaktiebolag anges bankinspektionens befogenheter i samband med tillsynsverksamheten. Det kan nämnas att bankinspektionen enligt 9 § kan, som en sista utväg när finansieringsbolag handlar i strid mot gällande bestämmelser, förbjuda bolaget att driva finansieringsverksamhet som omfattas av lagen. Visar det sig senare att betryggande garantier skapats mot ett upprepande bör förbudet kunna upphävas. Bestämmelserna i dessa paragrafer torde i övrigt inte kräva någon kommentar.

10 §

Aktiebolagslagens bestämmelser om kreditjäv omfattar även finansieringsbolagen. I paragrafen har jävsbestämmelserna utvidgats till att omfatta all den finansieringsverksamhet som avses i 1 § första stycket 1.

11 §

Paragrafen handlar om ombud som bankinspektionen får förordna för den händelse finansieringsbolag går i likvidation. Utan särskild föreskrift får anses gälla att likvidatorerna har samma skyldigheter att tillhandagå inspektionen som styrelsen och verkställande direktören tidigare har haft.

12 §

Meddelar bankinspektionen föreläggande eller förbud enligt lagen, får inspektionen i samband därmed förelägga vite. Föreskrift om denna möjlighet har upptagits i denna paragraf. Försuttet vite utdöms av allmän domstol.

13 §

Paragrafen upptar bestämmelser om skyldighet för finansieringsbolag att utge årliga bidrag för inspektionens tillsynsverksamhet och ersättning till sådan revisor och sådant ombud som inspektionen har förordnat enligt lagen.

14 §

Enligt denna paragraf skall besvär över bankinspektionens beslut enligt lagen anföras hos regeringen. Inspektionens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat bestäms.

15 §

I paragrafen finns en bestämmelse om tystnadsplikt för den som är eller har varit anställd i finansieringsbolag. Om tystnadsplikt för bl. a. befattningshavare hos bankinspektionen finns förslag i ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till ny sekretesslag (Ds Ju 1977:11).

16 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff för vissa överträdelser av lagen.

17 §

Enligt 2 § första stycket kan bankinspektionen medge att finansieringsverksamhet som avses i lagen får bedrivas i annan form än i aktiebolag. I tillämpliga delar gäller föreskrifterna om finansieringsbolag för sådana verksamheter. Inspektionen får meddela de särskilda föreskrifter som behövs till ledning för verksamheten.

I fråga om stadgar för ekonomisk förening bör i förekommande fall motsvarande gälla som för bolagsordning. Stadgarna bör godkännas av bankinspektionen.

Ikraftträdande m. m.

Lagen om finansieringsbolag bör träda i kraft samtidigt som föreslagna ändringar i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel.

Särskilda övergångsbestämmelser torde inte behövas med hänsyn till att bankinspektionen kan lämna berörda företag skäligt rådrum för att uppfylla lagens krav.

13.2 Lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

2 §

I paragrafen räknas de kreditinstitut upp för vilka kreditpolitiska medel enligt lagen kan tillämpas. Ändringen innebär att till denna grupp av kreditinstitut har fogats finansieringsbolag. Vilka bolag som är finansieringsbolag följer av den föreslagna lagen om finansieringsbolag. Eftersom annat företag än finansieringsbolag kan medges bedriva samma slags verksamhet som finansieringsbolag bedriver (jämför 2 och 17 §§ lagen om finansieringsbolag) har vidare i ett nytt andra stycke föreskrivits att sådant annat företag jämställs med finansieringsbolag vid tillämpning av lagen om kreditpolitiska medel.

7-8 §§

I 7 § har tillagts att förordnande om likviditetskrav kan omfatta finansieringsbolag. Härav betingade följdändringar har införts i 8 §.

14 §

I denna paragraf har tillagts att förordnande om utlåningsreglering kan omfatta finansieringsbolag.

15 §

Enligt denna paragraf kan utlåningsreglering avse lån och garantiförbindelser som är knutna till kreditgivning. För att täcka in de speciella kreditformer, som återfinns hos finansieringsbolagen – finansiell leasing och fakturaköp – har tillägg gjorts om dessa.

Enligt en ny punkt 4 kan utlåningsregleringen avse även värdet av finansieringsbolags leasingobjekt. Såsom framhållits i kapitlet Kreditpolitisk reglering betyder värdet här det bokförda värdet.

Punkterna 1-4 i paragrafen avser samtliga det utestående värdet vid en viss tidpunkt. Enligt en ny punkt 5 kan utlåningsregleringen även avse finansieringsbolags under en viss tidsperiod nyanskaffade leasingobjekt. Ett finansieringsföretag kan anses ha nyanskaffat ett leasingobjekt när köpekontraktet undertecknas.

I andra stycket, som är nytt, jämställs det vederlag finansieringsbolag lämnar för övertagande av fordringar med lån när det sker i syfte att medverka till finansiering. Bestämmelsen är tillkommen för att det slag av factoring som brukar kallas för fakturaköp skall kunna bli föremål för utlåningsreglering. Det fordras att finansieringsbolaget har erlagt betalning för fakturan till säljaren på sätt som motsvarar kreditgivning. I annat fall avser fordringsförvärvet enbart kreditrisktäckning.

Liksom när det gäller fakturabelåning upprättas normalt vid fakturaköp ett löpande samarbete mellan finansieringsbolag och säljaren. I ett sådant avtal specificeras en kreditlimit, dvs. ett högsta beviljat belopp för den kredit säljaren kan få av finansieringsbolaget vid försäljningen av sina fakturaford-

ringar. Utlåningsregleringen kan vid fakturaköp omfatta antingen det av finansieringsbolaget utbetalda beloppet eller det beviljade beloppet – jämför första stycket punkt 1 och 2.

16 §

I denna paragraf beskrivs det sätt på vilket utlåningsregleringen kan konstrueras. Det normala fallet torde vara att ett högsta värde föreskrives för lånens eller garantiförbindelsernas storlek vid en viss tidpunkt och att detta värde relateras till lånens eller garantiförbindelsernas värde vid en annan, tidigare, tidpunkt. I paragrafen har tillagts att denna konstruktion kan användas även när det gäller värdet av utestående leasingobjekt.

I paragrafen fastslås att utlåningsregleringen även kan konstrueras på annat sätt. Härmed har hittills avsetts att man som basvärde inte använder lånens eller garantiförbindelsernas storlek vid en viss, tidigare, tidpunkt utan att man bestämmer basvärdet som ett genomsnitt under viss tid eller förändringen mellan två tidpunkter. Genom tillägget av punkt 5 i 15 § får i bestämmelsen "annat sätt" anses ingå att utlåningsregleringen kan konstrueras som ett högsta värde för nyanskaffade leasingobjekt under viss tidsperiod i relation till nyanskaffningen under en tidigare tidsperiod.

17 §

Skuldebrev som utges av finansieringsbolag och som ej utgörs av obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev omfattas ej av paragrafens bestämmelser. Ett uttryckligt undantag härför har intagits i paragrafen.

Ikraftträdande m. m.

Lagändringarna bör som nämnts i specialmotiveringen till lagen om finansieringsbolag träda i kraft samtidigt som den lagen. Särskilda övergångsbestämmelser torde inte behövas.

Reservation av ledamoten Regnéll

Utredningsarbetet har bedrivits som om direktiven inneburit endast beställning av förslag till teknisk utformning av bestämmelser, ledande till ökad reglering av finansieringsverksamhet. Mycket litet uppmärksamhet har ägnats frågan – lämnad öppen i direktiven – vilken grad av reglering som är förenlig med önskemålet om att finansieringsbolagen skall göra största möjliga nytta för landets ekonomi.

Svaret på den frågan bör enligt min uppfattning vara vägledande för bedömningen av lämplig omfattning och utformning av lagregler för finansieringsbolagen. Vårt lands ekonomiska bekymmer borde ha gjort det klart för alla att stor flexibilitet kommer att krävas för att genom nyföretagande och utvidgning av livskraftiga mindre företag kompensera det bortfall i sysselsättning och produktion, som vi måste notera för stora delar av vår basindustri. För en sådan omställning bör finansieringsbolagen kunna lämna värdefull medverkan, om de också framdeles får den handlingsfrihet som krävs.

Den tillväxt i finansieringsbolagens verksamhet som redovisas av kommittén, är ett besked om att kundkretsen – till helt övervägande del mindre och medelstora företag – ansett sig ha nytta av finansieringsbolagens tjänster. Att dessa tjänster innebär långt mer än själva kapitalförmedlingen borde starkare ha understrukits av kommittén. Det hade då tydligare framgått att strävandena efter rigorösare reglering av kreditmarknaden i stället för att gagna samhällsekonomin kan innebära risk för att dynamiken inom näringslivet minskar.

Bedömningen att landets näringsliv för sin vitalitet har nytta av finansieringsbolagens tjänster har fört mig till att i huvudsak avvisa förslaget till ändring i den kreditpolitiska lagstiftningen, medan jag accepterar en lagstiftning för att säkerställa samhällets insyn och företagens soliditet.

Beträffande den kreditpolitiska delen reserverar jag mig dels mot förslaget att införa likviditetskvoter, dels mot förslaget om möjlighet att tillämpa räntereglering.

Jag är övertygad om att intresset för samhällets insyn i finansieringsbolagen kan tillgodoses genom en mindre långt gående granskning än den kommittén föreslår. Därför reserverar jag mig också mot omfattningen av tillsynen som synes kunna leda till att finansieringsbolagens utveckling onödigtvis hämmas och att en onödig byråkrati utvecklas.

Också i övrig har jag i kommittén i huvudsak framfört samma invändningar som experterna Livijn och Ödlund redovisar i sitt gemensamma särskilda yttrande.

Särskilt yttrande av experterna

Livijn och Ödlund

Innehåll

Sammanfattning	169
A Metodfrågor	171
A.1 Problemformulering	171
A.2 Statistik	172
A.2.1 Underlaget	172
A.2.2 Bearbetningen	172
A.2.3 Tolkningen	172
B Sakframställning	173
B.1 Finansbolagens verksamhet	173
B.2 Jämförelse med bankverksamhet	173
B.3 Finansbolagens tillväxt	174
B.4 Betydelse för mindre och medelstora företag	174
B.5 Konsumentkrediter	175
C Branschbeskrivning	175
C.1 Aspekter på finansbolagen	175
C.2 Administrativ service	177
C.3 Finansieringsformer	177
C.3.1 Systematiska problem	177
C.3.2 Generalisering – Förenkling	178
C.3.3 Leasing	178
C.3.4 Finansieringsgraden	178
C.3.5 Avskrivningsmystik	178
C.3.6 Förskott till leverantörer	179
C.3.7 Sammanfattning	179
D Förslaget till ändringen i lagen om kreditpolitiska medel	179
D.1 Inledande synpunkter	179
D.2 Exporthänsyn	179
D.3 Inhemsk konkurrenskraft	179
D.4 Finansbolagens tillväxt	180
D.5 "Regleringsfri" kreditgivning	180
D.6 Jämförelse med bankverksamhet	180
D.7 Regleringsinstrument	181
D.7.1 Likviditetskrav	181
D.7.2 Utlåningsreglering	183
D.7.3 Ränteregeering	184

D.8	Prövningsrätt	185
E	Förslaget till "Lag om finansieringsbolag"	185
E.1	Lagförslaget	185
E.2	Namnfrågan	189

Sammanfattning

Kommittén föreslår att de svenska finansbolagens verksamhet skall övervakas, styras, kontrolleras och regleras på ungefär samma sätt som de svenska bankerna. Denna effekt skulle vinnas *dels* genom en ny "lag om finansieringsbolag", *dels* genom ändringar i lag 13 dec 1974 om kreditpolitiska medel.

Kommittén har haft att behandla frågor som är vitala, inte bara för berörda finansbolag och deras anställda, utan även – och främst – för de många mindre och medelstora företag som i stor omfattning nu klarar delar av sin administration, sin kapitalförsörjning och kreditgivning till kunder med hjälp av finansbolagen. Finansiering av svensk export berörs ej av kommittén i nämnvärd grad.

Vi noterar med tillfredsställelse att kommittén bestämt tar avstånd från tanken att (som i Norge) begränsa företagets rätt att placera sina likvida överskott. Kommittén framhåller att detta "skulle innebära ett ingrepp i vanliga företags verksamhet på ett sätt som hittills varit främmande för svensk lagstiftning". (Kapitel 10.3, sid 124).

Sedan det egentliga kommittéarbetet avslutats har emellertid riksbanken utfärdat nya direktiv som tvingar företagen att placera minst 80 % av sina likvida medel i bank om de vill komma i fråga för emission av obligationslån. Åtgärden strider mot det citerade uttalandet, försämrar berörda företags lönsamhet samt försvårar finansbolagens upplåning och därmed deras medverkan i finansieringen av mindre och medelstora företag.

Mot denna bakgrund är det naturligt att företagets placeringar hos finansbolag blir jämställda med placering i bank i detta hänseende.

Kommitténs förslag är avsett att tjäna som underlag för statsmakernas beslut, och det har därför ett allmänt, samhällsekonomiskt intresse inte bara att granska *vad* som har utretts och *hur* det har utretts utan även att fastställa vad som icke har beaktats eller lämnats outrett.

Vi börjar med en lista över det som kommittén har lämnat outrett eller obeaktat. Det är i huvudsak:

1. Frågan om en jämnare fördelning i *stabiliseringspolitiken* mellan finans- och kreditpolitiken har lämnats obeaktad. Enligt vår uppfattning har finanspolitiska åtgärder hittills utnyttjats i allt för liten omfattning och huvudvikten lagts på regleringar av kreditmarknaden.
2. Möjligheten att ersätta selektiva kreditpolitiska medel med generella åtgärder som slår igenom både på den reglerade och på den fria kreditmarknaden – och som således skulle göra särskild lagstiftning om selektiva kreditpolitiska medel överflödiga.
3. Vad skulle en räntereglering rent konkret betyda för finansbolagens upplåningsmöjligheter?
4. Vad händer om finansbolagen inte skulle kunna fullfölja den kreditförmedlande och administrativa roll som de nu har gentemot mindre företag?
5. Den föreslagna ränteregleringens återverkningar på kreditförmedlingen till mindre företag. Finansbolagens benägenhet att ta kreditrisker minskar om utlåningsräntan är låst. Detta försvårar kapitalförsörjningen

framför allt för nystartade innovationsföretag.

6. Vad skulle de föreslagna selektiva kreditpolitiska medlen kosta finansbolagen? Schablonberäkningar i betänkandet omfattar endast en tänkt effekt på 1976 års bokslut av införandet av en likviditetskvot vid i övrigt oförändrade förutsättningar. Härtill kommer att schablonberäkningen är gjord för hela branschen varför några slutsatser om återverkningar för enskilda finansbolag ej kan dragas.
7. Vilka effekter kan en utlåningsreglering dra med sig för de mindre företagens långsiktiga planering?
8. Man har inte tillräckligt beaktat den fundamentala roll som administrativ service spelar dels för finansbolagens inre verksamhet dels för rationalisering av de mindre företagens fakturerings- och betalningsrutiner.
9. Det statistiska faktaunderlaget har inte varit tillfredsställande.
10. Man har inte utrett finansbolagens kostnader för den föreslagna byråkratiseringen nämligen dels den interna merkostnaden för att gå myndigheterna tillhanda med omfattande rapporter och uppgifter av olika slag, dels direkta avgifter till myndigheterna och dels arvode för den föreslagna "extra" revisorn.
11. Hur samrådet mellan riksbanken och finansbolagen skall ske har icke behandlats av kommittén. Formerna för detta måste klarläggas innan något beslut fattas om kreditpolitisk reglering av finansbolagen.
12. Man har ej undersökt återverkningarna på vår kreditbetingade import av den föreslagna kreditpolitiska regleringen.
Den kreditbetingade importen är en följd av att de utländska leverantörerna kan erbjuda svenska köpare bättre villkor med avseende på finansiering än vad många svenska leverantörer under nuvarande förhållanden kan erbjuda motsvarande köpare. Den föreslagna regleringen av finansbolagen kan ytterligare försämra den svenska leverantörens försäljningsmöjligheter i Sverige.
13. De utländska finansbolagens verksamhet i Sverige har inte kartlagts av kommittén. Och inte heller har man berört den aktivering av de utländska finansbolagens verksamhet som blir en naturlig följd av den föreslagna regleringen.

Enligt vår uppfattning står det klart att kommittén har lämnat kärnfrågor outredda. Detta gäller framför allt nyttan av lagen om kreditpolitiska medel och alldeles särskilt dess tillämpning på finansbolagen. Kommitténs förslag måste därför till helt övervägande del tillbakavisas i vad som gäller kreditpolitiska medel.

Däremot anser vi att tillräckliga skäl har anförts för den föreslagna lagen om finansieringsbolag. Vi anser därför att vi kan tillstyrka dess antagande – medan de reservationer som vi anför härnedan framför allt gäller den omfattande tillsynen.

Vi övergår nu till att utveckla våra synpunkter på utredningsarbetet och kommitténs förslag.

A. Metodfrågor

A 1 Problemformulering

Då denna utredning kan få återverkningar på de mindre och medelstora företagens kapitalförsörjning är det väsentligt att gå närmare in på innebörden av några politisk-ekonomiska frågeställningar.

De för den ekonomiska politiken ansvariga myndigheterna måste grunda sina val av styrmedel på bedömningar av internationella och nationella konjunkturutsikter. Dessa framtidsbedömningar är naturligen osäkra i likhet med andra prognoser.

Vi beklagar att utredningens direktiv inte givit utrymme för en undersökning eller ens diskussion i vad mån de *prognoser* som styr kreditpolitiken 1968–1976 varit riktiga. I den mån prognoserna slagit fel kan den fria kreditmarknaden snarare ha varit till nytta än till skada för samhällsekonomin.

Det hade även varit av betydelse att få belyst huruvida de instrument som hittills använts för kreditpolitiken varit de mest tjänliga för att uppnå eftersträfvade stabiliseringspolitiska effekter. Utredningen har begränsats till att undersöka möjligheterna att utvidga tillämpningsområdet för lagen om kreditpolitiska medel och därvid starkt koncentrerat sig på de regleringstekniska aspekterna. Ett vidare perspektiv på frågan hur den önskvärda kreditpolitiska kontrollen skall uppnås hade varit befogat, därför att varken den utredning eller den proposition som föregick införandet av lagen om kreditpolitiska medel tog upp dessa spörsmål.

Vi har för vår del inte haft anledning att här närmare behandla dessa frågor. Vi vill dock påminna om att kvalificerad debatt och litteratur i närmare 20 år visat, att en kreditpolitik där begränsning av utbudet hos en del av kreditapparaten är ett dominerande inslag, dels är ineffektiv, dels får allvarliga snedvridande verkningar t.ex. genom *överströmning* till andra kreditgivare. Dessa slutsatser har på senare tid ytterligare styrkts av ekonometriska undersökningar. Enligt vår uppfattning är föga vunnet med att utsträcka den regleringsapparat som nu tillämpas för bankerna till att gälla också finansbolagen. De senare representerar endast en mycket liten del av den stora sektor som f.n. befinner sig utanför riksbankens direkta kontroll.

Följden av en utvidgning av området för direkt utlåningsreglering blir med all sannolikhet att företag och allmänhet liksom varit fallet hittills finner utvägar att anpassa sig till ett nytt regleringsläge. Erfarenheten visar emellertid, att selektiva kreditpolitiska medel lätt får biverkningar som drar med sig behov av ännu flera regleringar. Enligt vår uppfattning bör det vara möjligt att finna för allmänheten och företagen mera tillfredsställande lösningar på de stabiliseringspolitiska problemen genom att i första hand använda generella medel som påverkar likviditet samt tillgång och efterfrågan på pengar i hela det ekonomiska systemet.

Medan direkt utlåningsreglerande ingrepp är ägnade att stöta bort för kreditgivning tillgängliga medel ur det totala kreditsystemet, är en penningpolitik baserad på generella åtgärder ägnad att bevara dessa medel för utlåning på den svenska marknaden via kreditinstitut. Valet av system får därför stor inverkan på den svenska kreditmarknadens funktion.

A 2 Statistik

A 2.1 Underlaget

Utredningen bygger i stor utsträckning på statistik som erhållits från Statistiska Centralbyrån.¹ För större delen av den aktuella perioden, 1963–1976, är det statistiska underlaget både begränsat och ofullständigt. Därtill förekommer dubbelräkningar i viss utsträckning, vilka man i utredningens slutskede delvis sökt justera. SCB skriver i sina kommentarer (serie K 1977:8, som utkom den 26 juli 1977): "Observera att direkt jämförbarhet bakåt i tiden ej föreligger beroende på att antalet företag ändras mellan åren

- dels genom nystartade och upphörda företag
- dels också genom att företag tillkommer, som skulle ingått i undersökningen tidigare".

Även finansbolagens kreditgivning till utlandet förekommer i denna statistik.

Från källkritisk synpunkt borde det väl därför stå klart att tidsserierna måste läsas med stor försiktighet och utan försök att "pressa" fram slutsatser och synteser.

A 2.2 Bearbetningen

Beträffande den statistiska bearbetningen bör följande beaktas:

Ett av de större finansbolagen, som under en följd av år hade bokslut per den 31 mars har genomgående – utan justering – fått sina bokslutssiffror framflyttade till slutet av resp. kalenderår.

En källa till feltolkning är den valda metoden (jfr. avsnitt 10.1 s. 122) att i tidsserier i stort sett endast redovisa nettoförändringar i *kreditgivningen* i stället för att jämföra förändringar i totalt *utesående krediter*. Metoden får en dramatiserande effekt när man som här skett använder den på ett relativt litet antal företag med förhållandevis små kreditvolym. Vår analys av orsakerna till de redovisade förändringarna visar också att tillfälligheter satt sina spår i statistiken:

- Enstaka större avtal har tecknats i slutet av ett år eller i början av nästa år.
- Statliga investeringsbidrag/avdrag har under vissa tider stimulerat efterfrågan på leasingobjekt.
- Särskilda marknadsaktiviteter har pågått under kortare eller längre tid.

Härtill får läggas det redan nämnda, återkommande periodiseringsfelet (mars-bokslut räknas som december-bokslut).

A 2.3 Tolkningen

Inflytandet av inflation och konjunkturväxlingar på finansbolagens utveckling har inte tillräckligt beaktats av kommittén vid tolkningen av det statistiska materialet. I takt med konjunkturen ändras exempelvis våra betalningsvanor. I ett högkonjunkturläge betalas leverantörsfakturor snab-

¹ Vi har tyvärr inte haft tillgång till den statistik som har framtagits av Kapitalmarknadsutredningen. Enligt uppgift innehåller den även material som belyser finansbolagens utveckling.

bare, varigenom factoringkrediterna kommer att utnyttjas på en lägre nivå än under lågkonjunkturen, där kreditbehovet ökar beroende på längre betalningstider.

Kommitténs behandling av det statistiska materialet har således icke varit tillfredsställande vilket medför svårigheter att dra pålitliga slutsatser därav. Härtill kommer att ca 1/3 av finansbolagens krediter avseende övrig kreditgivning ej närmare analyserats.

Kombinationen av ett ej fullt pålitligt historiskt material och den valda bearbetningsmetoden manar till försiktig tolkning.

B Sakframställning

B 1 *Finansbolagens verksamhet*

I avsnitt 10.3 (s. 124) ger kommittén en generaliserande karaktäristik av finansbolagen. Man skriver som om alla vore lika: "Det utmärkande för finansieringsföretagen är deras karaktär av utpräglade kreditinstitut. Deras helt dominerande verksamhet – och själva syftet med deras verksamhet – är kreditgivning."

"Syftet" med finansbolagens verksamhet är emellertid inte enbart "kreditgivning" – i så fall skulle finansbolagen inte ha fått en sådan framgång. Syftet med de nya finansbolagen var att utveckla nya finansieringsformer och administrativa system, som komplement till dem som var tillåtna för bankerna vid 60-talets början.

Pionjärerna insåg redan då att den sjunkande självfinansieringen inom näringslivet i allmänhet och i de mindre och medelstora företagen i synnerhet skulle medföra ökat behov av kapital, vilket inte skulle kunna tillgodoses inom ramen för traditionella säkerheter. Man förutsåg vidare att de mindre och medelstora företagen skulle efterfråga externa tjänster såsom databehandling och likvidmottagning.

Att tillgodose dessa önskemål var syftet med finansbolagen – och *inte bara* "kreditgivning".

B 2 *Jämförelse med bankverksamhet*

Kommittén anger vissa skillnader mellan bankernas och finansbolagens verksamhet. Oftare framhålls emellertid likheterna mellan dessa verksamheter. Flera klara olikheter mellan bankerna och finansbolagen bör dock understrykas.

- (a) Inlåning från allmänheten är ett normalt inslag i bankverksamheten. Detta medför att bankerna arbetar med lägre inlåningsräntor och också har bättre tillgång till pengar. Ca 80 % av bankernas inlåning kommer från traditionella inlåningskonton, vilka ej har någon motsvarighet hos finansbolagen.
- (b) Bankerna har i allmänhet en "total" affär med sina kunder, dvs. bankerna betjänar kunderna på både inlånings- och utlåningssidan. Därtill kommer en rad andra tjänster. Finansbolagen har däremot endast finansiering i förening med administrativ service.

- (c) På grund av en större totalvolym och större spridning på typ av affärer och kunder kan bankerna räkna med att variationer i utnyttjande av krediter i större utsträckning kommer att ta ut varandra än vad fallet är hos finansbolagen.
- (d) Finansbolagens krediter är i allmänhet bundna och ger därigenom mindre amorteringar än bankkrediterna. Vad särskilt gäller leasing representerar denna en typisk medellång finansiering.
- (e) Bankerna har ett löpande samarbete med riksbanken innebärande att bankerna kan få lån i riksbanken.
- (f) En annan väsentlig skillnad mellan finansbolag och banker är, att finansbolagen är mera inriktade på administrativa tjänster till framför allt *mindre och medelstora företag*. Dessa skillnader mellan banker och finansbolag har icke tillräckligt beaktats av kommittén.

B 3 Finansbolagens tillväxt

Enligt kommittén har finansbolagens kreditgivning expanderat just under åtstramningsperioder och bedarrat när åtstramningen lättat. Efter att närmare ha studerat utredningens redovisade siffermaterial har vi svårt att dela den uppfattningen. För exempelvis åtstramningsåren 1969–1970 redovisar nämligen kommitténs eget diagram kap 3 s. 38 följande förändringar i finansbolagens kreditgivning (i mkr):

	1969	1970	Ändring
Factoring	88	-20	-108
Leasing	40	34	-6
Avbetalning	22	249	227
Kontokort	17	-8	-25
Övriga krediter	272	191	-81
	439	446	7

Finansbolagens ökningstakt stagnerade således under det andra åtstramningsåret 1970. Den enda finansieringsform som ökade under detta år var avbetalningskrediter, som ökade med 227 mkr. Detta var dock en naturlig följd av bilhandelns expansion under 1970.

B 4 Betydelse för mindre och medelstora företag

Mer än 90 % av finansbolagens kunder är mindre och medelstora företag. De beräknas svara för mer än 2/3 av finansbolagens utestående företagskrediter. Finansbolagens omfattande och effektiva administrativa system möjliggör för mindre och medelstora företag att i betydande utsträckning rationalisera den egna verksamheten och stärka konkurrenskraften.

I ett läge där mindre och medelstora företag redan brottas med många problem är det av betydelse att inte också kreditförsörjningen försvåras för dem.

Med tanke på finansbolagens betydelse för mindre och medelstora företag

hade det varit särskilt angeläget om kommittén diskuterat och föreslagit vägar för att underlätta finansbolagens egen upplåning.

B 5 Konsumentkrediter

Kommittén diskuterar avvägningen mellan krediter å ena sidan till företag och å andra sidan till konsumenter. Det uppges att finansbolagen skulle motverka den kända strävan att begränsa konsumentkrediterna. Vi vill påpeka, att avbetalnings- och kontokrediternas andel av finansbolagens utestående krediter (inkl. leasing) enligt SCB är lägre 1974–1976 än under perioden 1968–1973.

Gruppen avbetalningskrediter innehåller inte bara konsumentkrediter utan också investeringskrediter till näringsidkare.

I ett läge där näringslivet redan har överkapacitet och därför känner föga incitament att investera, vore det egendomligt att ge kapacitetshöjande investeringar obetingad prioritet medan krediter som skulle kunna underlätta utnyttjandet av befintlig kapacitet skulle ha låg prioritet. Om det inte finns mycket starka skäl till motsatsen, t. ex. restriktioner med hänsyn till betalningsbalansen, borde hela kedjan från råvaror, produktion, lager och försäljning behandlas lika vid en åtstramning.

Vi vill betona risken för att generellt ge konsumentkrediterna en samhälls-ekonomiskt låg prioritet.

C Branschbeskrivning

C 1 Aspekter på finansbolagen

Inledningsvis återger vi några aspekter, som kommittén anlagt på finansbolagen:

Utveckling av finansieringstekniken

”Finansieringsföretagen har i många fall bidragit med *värdefulla tillskott* till den svenska kreditmarknaden. En stor del av förklaringen bakom den snabba expansionen hos finansieringsföretagen torde i själva verket kunna sökas däri att de *vidareutvecklat* och *förbättrat* vissa finansieringsformer, som redan tidigare funnits hos bankerna eller att de *utvecklat helt nya kreditformer*”. (Avsnitt 10.2, s. 122. Vår kursivering).

”Även på *konsumtionskreditsidan* har finansieringsföretagen utvecklat befintliga eller introducerat nya former, såsom kontokortskrediter och masshantering av avbetalningskontrakt.” (Avsnitt 10.2, s. 123. Vår kursivering).

”Som kommittén tidigare framhållit har finansieringsföretagen i många fall bidragit med *väsentliga tillskott* till den svenska kreditmarknaden. Det skulle t. o. m. kunna hävdas att det utmärkande för många av finansieringsföretagen är en *fortlöpande förbättring och nyskapning* av olika kreditformer. Enligt kommitténs mening är det av vikt att denna utveckling *inte hämmas* av den föreslagna lagliga regleringen.” (Avsnitt 12.5.4, s. 154. Vår kursivering).

Önskan att *säkerställa fortsatt utveckling* av finansieringstekniken markeras även i fråga om bolagsordningens innehåll och utformning. Enligt kommittén "får det undvikas att kräva en så långt gående specificering av verksamheten att den "Produktutvecklingsverksamhet", som i mångt har präglat finansieringsföretagens verksamhet, försvåras". (Avsnitt 12.5.3, s. 153. Vår kursivering).

Finansbolagens särdrag

"Parallellt med kreditgivningen tillhandahåller finansieringsföretagen *avancerade* administrativa system för t. ex. fakturahantering". (Avsnitt 3.2, s. 24. Vår kursivering).

"En stor del av de finansieringstjänster som finansieringsföretagen – finansieringsbolagen – erbjuder är intimt förknippade med administrativa tjänster". (Avsnitt 12.5.3, s. 153).

Mindre och medelstora företag

"Trots att kostnaden normalt ligger högre har finansieringsföretagens tjänster – såsom factoring och leasing – kommit att framstå som *attraktiva* komplement eller alternativ till bankfinansiering. Detta är framför allt påtagligt för företag med en låg självfinansiering och med svårigheter att prestera formella säkerheter av det slag som bankerna kräver. Finansieringsföretagens näringslivskunder återfinns också i huvudsak hos de *mindre och medelstora företagen*. (Avsnitt 10.2, s. 123. Vår kursivering).

Konkurrens på lika villkor

"Det är *önskvärt* att söka uppnå en *mer konkurrensneutral* behandling av likartade kreditinstitut. Enligt kommitténs mening bör därför en laglig reglering av finansieringsföretagen omfatta alla företag oavsett ägarförhållanden." (Avsnitt 12.1 s. 146. Vår kursivering). Betydelsen av att trygga konkurrens på lika villkor betonas av kommittén även beträffande den tillsyn av finansbolagen som innefattas i lagförslaget. Denna tillsyn bör enligt kommittén "bedrivas på ett sådant sätt att *inte* härigenom någon *snedvridning* av *konkurrensförutsättningarna* mellan olika finansieringsföretag uppstår." (Avsnitt 12.5.4 s. 154. Vår kursivering).

"Kommitténs bedömning är . . . att den typ av verksamhet som de av lagstiftningen omfattade finansieringsföretagen representerar är *så värdefull* och har en sådan *livskraft* att en vidare reglering inte skall visa sig nödvändig vare sig av kreditpolitiska skäl eller ur mera allmänna kreditmarknadssynpunkter." (Avsnitt 12.3, s. 149. Vår kursivering).

Vi vill gärna hoppas att kommitténs positiva bedömning av finansbolagens funktioner i samhället som ovan citerats skall leda till en modifiering av de framlagda lagförslagen. För att de mindre företagens kapitalförsörjning icke skall äventyras är det av stor vikt att finansbolagens livskraft bevaras och att de får möjlighet till fortsatt utveckling av tidsenliga finansieringsformer.

C 2 Administrativ service

Kommittén har inte tillräckligt beaktat att en betydande del av finansbolagens verksamhet består av administrativ service till kunder. Som exempel kan nämnas massbehandling av fakturor, kontrakt, köpnotor etc. Exempelvis hanterade finansbolagen i factoring under 1977 över 3 miljoner fakturor för sina kunder.

Mer än två tredjedelar av finansbolagens personal är således sysselsatt med administrativt arbete för kunders räkning, exempelvis likvidmottagning, betalningspåminnelser, reskontraföring, försäljningsstatistik, solvensbevakning, inkassering. Detta innebär stora kostnadsbesparingar för kunderna.

Givetvis utför även banker en betydande mängd av administrativt arbete t. ex. i samband med inlåning från allmänheten. Den stora skillnaden mellan det administrativa arbete som banker utför och det som finansbolagen utför är att finansbolagen *övertar* administrativt arbete som eljest skulle ha utförts av kunden.

Kommitténs benägenhet att underskatta det administrativa arbetet kommer till uttryck bl. a. i "Förslag till lag om finansieringsbolag" och motsvarande specialmotivering. När man skall mäta vad som är den huvudsakliga verksamheten för ett finansbolag jämför man utestående krediter med balansomslutningen eller som det heter i "Specialmotivering-
en": "Huruvida finansieringsverksamheten är den huvudsakliga verksamheten får anses framgå av dess vikt i ett företags balansräkning."

Vi vill dock gärna framhålla att hos företag som huvudsakligen är sysselsatta med att producera tjänster balansomslutningen aldrig kan vara ett mått på verksamhetens omfattning och fördelning på olika verksamhetslag.

C 3 Finansieringsformer

C.3.1 Systematiska problem

Det är ingen lätt uppgift att ge en kortfattad beskrivning av den mångfald av finansieringsformer som utvecklats av olika finansbolag under den senaste 10-årsperioden. Kommittén uttalar också att de s. k. övriga kreditformerna "är av mycket skilda slag".

Enligt vår mening finns dock en enkel systematik, som vi föreslagit kommittén, nämligen uppdelning av kreditformerna efter typ av säkerhet. Man får då två huvudgrupper, flödesfinansiering och objektfinansiering. Vid *flödesfinansiering* är säkerheten ett flöde av dokument, t. ex. fakturor, kontrakt, butiks- och restaurangnotor etc. Vid *objektfinansiering* tjänar ett visst objekt som säkerhet eller motsvarande för säkerhet. Som exempel kan nämnas leasing och avbetalning.

Huvudgrupperna indelas i sin tur efter kredittagare, dvs. företag, konsumenter etc. Kreditens *ändamål* (rörelsekredit, investeringskredit etc.) påverkar inte de två första stegen i denna klassifikation. Finansformens *namn* påverkar heller inte de två första stegen.

C.3.2 Generalisering – Förenkling

Några enhetliga kontraktsvillkor för de olika finansieringsformerna existerar ej, utan varje finansbolag har i princip sina egna kontraktsvillkor för factoring, leasing etc. Kommittén har emellertid avstått från jämförande studier av de olika bolagens kontraktsvillkor. I stället har man valt ut *ett* bolags kontraktsvillkor för factoring, leasing etc. och antyder eller underförstår i betänkandet att övriga finansbolag i stort sett tillämpar samma villkor.

I princip har man således valt metoden att studera och generalisera ett typfall av varje finansieringsform. Särskilt ifråga om leasing har detta lett till snedvridningar, vilket läsaren måste hålla i minnet. På flera punkter lämnas ofullständig information och man har inte beaktat invändningar, t. ex. att en viss klausul inte förekommer hos vissa andra finansbolag.

I arbetsmetoden har ingått inte bara att generalisera specialfall utan även att starkt förenkla och schematisera framställningen av dessa.

C.3.3 Leasing

Särskilt presentationen av leasing har blivit lidande. Det verkar som om man har missförstått denna finansieringsform på några punkter. Vi syftar närmast på finansieringsgraden, avskrivningsmöjligheterna och förskotten till leverantörer.

C.3.4 Finansieringsgraden

I avsnitt 5.2.3 ägnas påfallande intresse åt en marginell fråga, nämligen om finansieringsgraden vid finansleasing är 90 eller 100 %. Vi anser det därför befogat att här reda ut begreppen en smula.

Enligt kommittén uppgår finansieringsgraden inte "till 100 % utan snarare till drygt 90 % med normala avgiftssatser". Detta uttalande grundas på att man vill reducera leasingobjektets anskaffningsvärde med den första leasingavgiften, som vanligen betalas i förskott. Detta resonemang måste dock förutsätta att betalningen av leasingobjektet och den första leasingavgiften sker samtidigt, vilket är mycket ovanligt. Det kan tilläggas att siffran 90 % bygger på en generalisering av ett undantagsfall (3-årsavtal med betalning kvartalsvis i förskott).

C.3.5 Avskrivningsmystik

I avsnitt 5.2.3 förs ett ganska egendomligt resonemang om leasingbolagens avskrivningsmöjligheter, suggestivt illustrerat med en "figur", som visar något annat, nämligen restvärdena efter avskrivning. Med hjälp av detta diagram söker man göra gällande att leasingbolagen skulle ha särskilda möjligheter att göra "avskrivning utöver plan". Detta är givetvis nonsens. Enligt kommunalskattelagen har ju alla företag samma rätt att tillämpa räknenskapsenlig avskrivning enligt "30-20-principen". Till bilden hör att den övre kurvan är en fantasikurva och att man förbiser längre avskrivningstider än fem år. Dessutom anges i texten "skattetekniskt tillämpas vanligen degressiv avskrivning". Detta är fel. Kurvan är degressiv endast under tre år därefter progressiv och slutligen konstant.

C.3.6 Förskott till leverantörer

Man har även förbisett de många leasingavtal där leasingbolaget betalar ut stora förskott till leverantören åtskilliga månader innan kunden börjar betala leasingavgifter. Som exempel kan nämnas att leasingbolagens förskott till leverantörer i slutet av 1976 översteg 90 mkr.

C.3.7 Sammanfattning

Ännu i övrigt har vi ett flertal synpunkter på beskrivningen av finansieringsformerna men av utrymmesskäl måste vi avstå från att gå in på dessa.

D Förslag till ändringar i lagen om kreditpolitiska medel

D 1 *Inledande synpunkter*

Vi har inledningsvis kommenterat frågan om kreditpolitikens innehåll. Sammanfattningsvis vill vi här säga, att en lagstiftning som den föreslagna måste grundas på en mer ingående undersökning av de sannolika verkningarna av de föreslagna reglerna. En sådan undersökning borde kunna ge en fastare grund för både utformningen av reglerna och för deras tillämpning. En väsentlig riktpunkt för reglernas innehåll och tillämpning bör vara att en utvidgning av regleringssystemet inte skall resultera i att nya kanaler för kreditgivning öppnas, vilka i sig skapar behov av ytterligare regleringar. Behovet av att tillämpa lagen om kreditpolitiska medel även mot finansbolagen och efter hand mot ytterligare delar av kreditmarknaden minskar ju mer kreditpolitiken litar till generella medel såsom diskontopolitik och marknadsoperationer. Metoden att med hjälp av generella kreditpolitiska medel påverka finansbolagen är redan idag tillgänglig.

D 2 *Exporthänsyn*

Det är viktigt att beakta, att en eventuell reglering av de svenska finansbolagens verksamhet bör inte få leda till att utländska köpare av svensk export erbjuds sämre inköpsvillkor, dvs. finansieringsmöjligheter, än deras inhemska konkurrenter, som importerar varor från länder med friare kreditmarknad.

Vi måste slå vakt om exportörernas frihet att lämna handelskrediter i enlighet med internationella handelsbruk. En ytterligare reglering av den svenska kreditmarknaden måste sannolikt leda till en *försämring* av de svenska exportörernas konkurrenskraft. Den nämnda konsekvensen har ej berörts av kommittén.

D 3 *Inhemska konkurrenskraft*

Liksom ovan påpekats beträffande exporthänsyn måste man värna om de svenska industri- och handelsföretagens konkurrenskraft på den inhemska marknaden, så att de ej blir utslagna av de i finansiellt hänseende bättre

utrustade utländska företagen. Genom att utnyttja de specialiserade finansbolagen har mindre och medelstora företag möjlighet att idag koncentrera sig på produktion och marknadsföring.

D 4 Finansbolagens tillväxt

Till stöd för de föreslagna tilläggen i lagen om kreditpolitiska medel anför kommittén att finansbolagens betydelse för den totala kreditmarknaden har ökat under senare år. Vi anser att kommittén vid utformningen av sina förslag har utgått från en delvis oriktig uppfattning om finansbolagens relativa betydelse och tillväxt. Vidare har kommittén inte tillräckligt beaktat särdragen i finansbolagens verksamhet och inte heller de stora inbördes olikheterna mellan bolagen.

För att ge en rättvisande bild av finansbolagens tillväxt bör denna relateras till den totala kreditmarknadens utbud. Som kommittén själv konstaterar har "den årliga ökningen av de olika bankinstitutgruppernas "övriga" utlåning" expanderat än snabbare under 1974-76 och finansbolagens andel av denna marknad har minskat från ca 17 % 1974 till ca 16 % 1976.

D 5 "Regleringsfri" kreditgivning

Kommittén pekar på att en växande del av kreditmarknaden kommit att ligga utanför de kreditpolitiska åtgärdernas räckvidd. Skälet till detta torde dock ej huvudsakligen vara den angivna expansionen hos finansbolagen.

Genom bl. a. tillkomsten av en rad *specialinstitut* har en större del av krediter till företagssektorn kommit att gå vid sidan av den marknad som är föremål för kreditpolitisk reglering i form av likviditetskrav, utlåningstak och räntereglering från riksbanken. Exempel härpå är Investeringsbanken, Statens Hantverks- och Industrilånefond samt olika krediter inom ramen för lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken. I takt med att specialinstitutens betydelse ökar har *affärsbankernas andel* av kreditgivningen sjunkit kraftigt.

Förutom de nämnda krediterna spelar *skattekrediter* samt *leverantörskrediter* en ökande roll för företagets finansiering. Undersökningar har visat att i tider av kreditåtsamning har framför allt de större företagen i stor utsträckning kunnat kompensera sig genom att "importera pengar". Detta har inte skett i första hand genom organiserad upplåning i utlandet, utan genom att företagen har utnyttjat det betydande svängrum som finns inom ramen för de löpande kommersiella betalningarna. Denna möjlighet står inte öppen i samma utsträckning för de mindre och medelstora företagen till vilka finansbolagens tjänster i huvudsak vänder sig.

D 6 Jämförelse med bankverksamhet

Som vi närmare utvecklat under punkt B 2 härövan råder betydande strukturskillnader mellan bankverksamhet och olika slag av finansbolagsverksamhet. Dessa olikheter har enligt vår uppfattning ej beaktats vid utformningen av kommitténs förslag.

D 7 *Regleringsinstrument*

D 7.1 Likviditetskrav

För att nå en mer eller mindre permanent kontroll på finansbolagens expansionstakt föreslår kommittén regler om likviditetskrav. Kommittén framhåller att finansbolagens verksamhet i mycket överensstämmer med bankernas och att det därmed föreligger risk för snedvridning i kreditgivningen om finansbolagen ej omfattas av regler om likviditetskrav. Detta likviditetskrav avvisas av oss.

Likviditetsbegreppet

Frågan om vad som ur likviditetssynpunkt är att betrakta som likvida tillgångar har alltså skjutits över till riksbankens avgörande när den skall precisera lagens tillämpning. Kanske kan en direkt angivelse i lagtexten vara att föredra, exempelvis att som likvida medel skall alltid anses fordringar på inhemskt finansinstitut samt av riksgäldskontoret utgivna skattkammarväxlar. Vid en sådan skrivning bildar åtminstone dessa typer av fordringar grunden för likviditetsbegreppet.

Tvångsmässig placering

Det kan ej framstå som ett naturligt alternativ för finansbolagen att placera likvida medel som en kortfristig fordran på staten vilket kommittén hävdar. En tvångsmässig placering till låg ränta – där differensen mellan upplånings- och placeringsränta blir större för finansbolaget än för banken – kan aldrig uppfattas som naturlig för ett företag där alternativa placeringsmöjligheter till bättre förräntning finns.

Tvångsmässig placering

Det kan ej framstå som ett naturligt alternativ för finansbolagen att placera likvida medel som en kortfristig fordran på staten vilket kommittén hävdar. En tvångsmässig placering till låg ränta – där differensen mellan upplånings- och placeringsränta blir större för finansbolaget än för banken – kan aldrig uppfattas som naturlig för ett företag där alternativa placeringsmöjligheter till bättre förräntning finns.

Olämpligt prioriteringsinstrument

Likviditetskravens funktion i banksystemet är i hög grad att tjäna som prioriteringsinstrument för statsupplåningen och bostadsfinansieringen. En motsvarande roll kan regler om likviditetskrav näppeligen tilldelas i finansbolagens verksamhet. Likviditetskraven tjänar i bankernas verksamhet som ett *placeringsinstrument* för att transferera spararnas inlåning till kapitalmarknaden – en funktion som för finansbolagen är helt främmande eftersom "insättare" ej förekommer hos dem.

Administrativa problem

Trots att bankerna utgör en relativt homogen grupp har likviditetskrav visat sig vara svårhanterliga för såväl riksbanken som bankerna. En tillämpning av likviditetskrav för den mycket heterogena grupp, som finansbolagen utgör, måste innebära helt andra och större svårigheter än beträffande bankerna.

Kunderna får betala

Det framgår av kommitténs framställning att likviditetskraven kommer att medföra ökade kostnader för finansbolagen. Dessa kostnader måste naturligtvis till slut bäras av finansbolagens kunder.

Leasing

Leasings roll av medelsfristig finansiering har tidigare påpekats. Leasingavgiften bestäms i samband med att leasingavtalet tecknas. Det är då otillfredsställande att ett senare införande av ett likviditetskrav eller höjning av kravet skall förändra kalkylsituationen. Av likviditetskravet betingade kostnader måste då bäras av andra kunder.

Lika för alla

Om likviditetskrav appliceras på finansbolag kommer de tydligen att ha samma höjd oberoende av verksamhetsslag hos finansbolaget. Detta kan innebära att om man introducerar likviditetskrav för att begränsa konsumentfinansieringen så kommer även näringslivskrediterna, vilka i första hand går till mindre och medelstora företag, att belastas med kostnaderna härför.

Behov av precisering

Kommittén anser att nivån på likviditetskraven skall vara lägre för finansbolagen än för bankerna, vilket vi anser naturligt och riktigt. Det hade varit önskvärt att kommittén diskuterat ungefär på vilken nivå likviditetskraven skulle ha legat om de infördes. I lagen bör under alla förhållanden preciseras ett lägre maximitak än vad som anges för bankerna.

Kommittén indikerar att vissa förenklingar skall eftersträvas vid utnyttjandet av likviditetskrav, men går inte in på vari dessa förenklingar kan bestå. Då praktiska problem i samband med likviditetskraven noteras hänvisar kommittén till riksbankens tillämpningsföreskrifter, vilket är otillfredsställande.

Överströmningseffekt

Viktigt för de vidare resonemangen är bl. a. kommitténs antagande att den totala upplåningen inom "hela systemet – banker och finansieringsföretag" i stort sett kan anses given. (Avsnitt 11.3.2). Man förbiser här den *överströmning* till andra kreditgivare som blir följden av regleringar mot finansbolagen.

Därmed förlorar premissen sin giltighet och den fortsatta argumenteringen "hänger i luften".

Tidspress i slutskedet

Flera tekniska erinringar mot kommitténs resonemang kring likviditetskraven kan göras. Den tidspress under vilken utredningsarbetet slutförts har ej gjort det möjligt för kommittén att behandla de tekniska frågorna med den utförlighet som skulle ha varit önskvärt.

Slutsatser

Vi avvisar även förslaget att begränsa finansbolagens rätt att räkna banktillgodohavanden som en likvid tillgång. Detta måste leda till önskad snedvridning från konkurrenssynpunkt. Förslaget är även betänkligt från rättssäkerhetssynpunkt – eftersom den likvida gränsen inte skulle inskrivas i lagen utan bestämmas av myndighet från fall till fall.

Av redovisade skäl avvisas förslaget att ställa likviditetskrav på finansbolagen. Vi anser att harmonisering med kreditpolitikens målsättningar bör ske genom frivilliga överenskommelser efter överläggningar och förhandlingar mellan finansbolagen (t. ex. representerade genom deras branschförening) och riksbanken. Sådana överläggningar och förhandlingar synes för övrigt vara nödvändiga mellan de parter som har en roll att spela vid kreditpolitikens effektuerande – något som kommittén ej berört.

D 7.2 Utlåningsreglering

Leasing

I Norge har leasing undantagits från utlåningsreglering och inget talar för att man skulle göra annorlunda i Sverige. Skälen emot utlåningsreglering är följande:

Vid ett stort antal leasingprojekt undertecknas samtidigt beställning med maskinleverantör och finansieringsavtal med leasingkunden. Därefter dröjer det i många fall både ett och två år innan leasingobjektet är tillverkat och godkänd leverans har ägt rum så att basperioden kan börja och kunden kan börja betala leasingavgifter. Ett eventuellt utlåningstak får därför inte drabba redan ingångna leasingavtal eller hindra avtal som skall träda i kraft först sedan en restriktion upphört att gälla. Detta ger exempel på vådorna för näringslivet av den s. k. ryckiga kreditpolitiken: praktiskt taget all planering försvåras eller äventyras av att ingen kan i dag säga vilka perioder under de närmaste åren som det blir "åtstramningar". Hur blir det i september 1978, februari 1979 ...

Konsekvensen måste kräva att ingen utlåningsreglering sätts för leasingkrediter under de tider då statligt investeringsavdrag/bidrag utgår.

Skulle en tillämpning av utlåningsreglering eventuellt ifrågakomma för finansbolag är det angeläget att riksbanken tar hänsyn till de olika finansbolagens struktur och verksamhet. Sådan hänsyn är oundgänglig för en adekvat utformning av regleringsåtgärderna.

För att undvika en omfattande överströmning av kreditgivning till nya kreditgivare bör utlåningstak inte användas under längre perioder – något som följer av dess karaktär av extraordinärt kreditpolitiskt medel, vilket även understrukits av kommittén.

Övriga finansieringsformer

Vi vill ej underlåta att påpeka, att praktiska problem skulle uppstå också i samband med utlåningsreglering av övriga finansieringsformer. Detta torde särskilt gälla factoring, som representerar en viktig näringslivskredit särskilt för mindre och medelstora företag.

Vi utgår ifrån att det är den avtalade factoringlimiten som skall gälla vid en eventuell utlåningsreglering.

D 7.3 Ränteregeering

Problemet

Det förhåller sig i praktiken så, att vad riksbanken reglerar i fråga om bankerna är inte enskilda räntesatser utan genomsnittsräntor, och i praktiken har man knappt möjlighet att göra någonting annat.

En sådan reglering blir emellertid ganska orimlig, om det är fråga om små rörelsegrenar där medelräntan kan variera ganska mycket, beroende på att man får en från tid till annan ändrad kund- eller räntestruktur. För bankernas del tar ju sådana förändringar i viss utsträckning ur varandra på grund av de stora talens lag.

En ränteregeering måste därför när det gäller finansbolagen av rent tekniska skäl bli ett mycket olämpligt instrument.

Finansbolagens verksamhet omfattar i stor utsträckning olika administrativa tjänster som är basen för deras kreditgivning. Dessa tjänster debiteras ofta integrerat med räntan för eventuell finansiering.

Någon med bankerna jämförbar ränte-/prissättningsstruktur finns därför i stort sett ej hos finansieringsbolag. Av detta och nedan redovisade skäl vill vi avvisa införande av en ränteregeering.

Biverkningar

Effekten av ränteregeering begränsas efterhand genom att en ny snabbt växande fri marknad träder i den gamlas ställe. På denna nya kreditmarknad får man starka räntestegringar helt utanför riksbankens ränteregeering.

Nyttan av prisdifferentiering

Finansbolagens upplåningssituation, deras relativt större risktagande samt pågående produktutvecklingsarbete motiverar en stark flexibilitet i prissättningen. Den fria och varierande räntan är därför en viktig regulator av kreditefterfrågan och kreditgivning och är ett medel att skapa balans.

Behovet av en fri kreditmarknad

Finansbolagen är för sin kreditförmedling till mindre och medelstora företag beroende av en kreditmarknad där en fri prissättning sker och utbud och efterfrågan kan mötas utan restriktioner.

En reglering av denna marknad skulle kunna leda till att upplåningen i avsevärd grad försvåras eller helt omöjliggörs för finansbolagen. Effekten för finansbolagens kunder skulle vara starkt negativ. Särskilt de mindre och medelstora företagen skulle drabbas. Vid en räntereglering måste riksbanken dessutom utfästa sig att i sista hand uppträda som "lender of last resort". Vi avvisar därför förslaget.

I detta sammanhang vill vi särskilt notera att kommittén tar avstånd från en sådan reglering som syftar till att styra företags och organisationers placeringar av likvida medel eller direkta utlåning. (Se bl. a. kapitel 10.3 sid. 124 samt kapitel 12.3 sid. 149.

D 8 Prövningsrätt

Bankinspektionens beslut och åtgärder enligt föreslagen "Lag om finansieringsbolag" kan av berört finansbolag överklagas hos regeringen. Någon motsvarande bestämmelse finns ej föreslagen vad gäller riksbankens åtgärder i anledning av utnyttjandet av "Lag om kreditpolitiska medel". Detta känns särskilt besvärande då en helt ny bransch som saknar tradition i umgänget med de penningvårdande myndigheterna nu föreslås bli underställd riksbankens granskning och reglering.

Det är därför angeläget att under ärendets fortsatta handläggande möjligheten övervägs att finna en efter de särskilda förhållandena lämpad form för prövning och eventuell ändring av riksbankens beslut enligt den utvidgade lagen om kreditpolitiska medel.

E Förslaget till "Lag om finansieringsbolag"

E 1 Lagförslaget

Vi sammanfattar härnedan våra synpunkter på lagförslaget. Av bl. a. tidsskäl har det inte varit möjligt att här redovisa våra ståndpunkter i en rad delfrågor som kan beröras av den föreslagna lagen.

§ 1 Lagens tillämpningsområde

Vi delar kommitténs uppfattning att en särskild lag om finansbolagen bör införas hellre än att lagen om kreditaktiebolag skall ändras och göras tillämplig på dessa bolag.

Administrativ service

I § 1 första stycket punkt 1 borde tilläggas orden "och annan därmed förenlig verksamhet". Skäl för ett sådant tillägg är att finansbolagen ägnar sig icke blott åt finansiering utan även åt annan därtill hörande verksamhet, framför

allt administrativ service, dataproduktion och rådgivning. Det föreslagna tillägget innebär även en anpassning till vad som uttalas i motiven om att den nya lagen inte får hämma en fortsatt produktutveckling hos finansbolagen.

Produktutveckling

Vi vill i detta sammanhang understryka vikten av att en produktutveckling får stå öppen i samma mån för alla finansbolag, oavsett om de ägs av banker eller av andra. Utan en sådan jämställdhet blir den avsedda konkurrensneutraliteten hos lagstiftningen åsidosatt i ett mycket väsentligt hänseende. Dessa likartade förutsättningar bör komma till klart uttryck i specialmotive-ringen.

Med den tillsyn över verksamhetens omfattning, som kommer att åligga bankinspektionen, borde en utveckling av finansbolagens verksamhet till nya produkter inte möta några betänkligheter så länge nytillkomna aktiviteter till sin art och risk inte kan anses främmande för bolagets ändamål och verksamhet.

Huvudsaklig verksamhet

Definitionen av finansieringsbolag anknyter till vad som är bolagens huvudsakliga verksamhet. Vikten av en verksamhetsgren skall enligt motiven bedömas efter dess andel av balansomslutningen. En 50 %-regel indiceras. En sådan regel kan dock i det särskilda fallet slå fel. Exempelvis skulle en mycket omfattande finansieringsverksamhet kunna kombineras med fastighetsförvaltning, där tillgångarnas värde överstiger tillgångarna i finansrörelsen. Därmed skulle vissa finansbolag få möjlighet att driva verksamhet utan föreslagen reglering och tillsyn.

För lagens tillämpning bör räcka att finansieringsverksamheten utgör en väsentlig del av den totala verksamheten utan att avse finansiering av egen försäljning. Lagtexten bör avpassas i enlighet därmed.

Verksamhetens omfattning

En tillämpning av lagen skall enligt förslaget förutsätta att finansieringsverksamheten har en ”mera betydande omfattning”. Såsom en riktpunkt anges en omslutning av åtminstone 10 mkr. Vid denna bedömning tänkes i koncerner de olika koncernbolagens omslutningar adderas. Motsvarande bör även gälla för andra samhörande bolag, t. ex. bolag gemensamt ägda av en eller ett fåtal fysiska personer eller med en stiftelse såsom gemensam ägare.

Undantag

Lagtexten i § 1 andra stycket punkt 1 bör kompletteras så att i denna punkt avsett undantag från lagen får omfatta även verksamhet, som tillgodoser endast ett bestämt företags finansieringsbehov.

§ 4 Bolagsordning

I denna paragraf upptas ett krav på viss kapitaltäckning i förhållande till bolagets upplåning. I kapitalbasen förutsätts ingå åtminstone vad som anges i de bankägda finansbolagens nu gällande bolagsordningar med de tillägg som kan motiveras av tillkommande lagstiftning.

I sådana bolag, vilkas bolagsordning ej fastställts i särskild ordning, ingår ibland värderegleringskonton i den internt bestämda kapitalbasen. I sådana fall kan kapitalbasen – om den skulle definieras på samma sätt som i de bankägda finansbolagens bolagsordningar – framstå såsom osedvanligt låg. I realiteten kan dock även dessa bolag ha en helt tillfredsställande soliditet.

Andra företag åter ställer bankmässiga säkerheter för sin upplåning för att kompensera en lägre soliditet. Kombinationer av dessa två uppläggningar förekommer också. Med tanke härpå är det angeläget att de föreslagna övergångsreglerna om en minsta kapitalbas görs så generösa att vissa företag ej kommer att få sin verksamhet äventyrad.

Då redan aktiebolagslagen föreskriver att föremålet för bolagets verksamhet skall anges till sin art i bolagsordningen förefaller det för oss onödigt att ta in en särskild bestämmelse om detta i lagen om finansbolag.

I motiven till 4 § förutsättes att bankinspektionen skall kunna påyrka föreskrifter i bolagsordningen om arbetsfördelningen mellan styrelse och verkställande ledning. Sådana föreskrifter hör enligt vår mening inte hemma i en bolagsordning utan bör ges i interna instruktioner.

§ 6 Tillsyn

Sund utveckling

Sedan i denna paragraf har angivits att bankinspektionen skall övervaka att finansbolagen åttlyder alla i lag, författning och bolagsordning givna bestämmelser följer: "Inspektionen skall även i övrigt med uppmärksamhet följa verksamheten i den mån det behövs för att få kännedom om de förhållanden som har betydelse för en sund utveckling av finansieringsbolagens verksamhet". En motsvarande regel återfinnes i § 147 i lagen om bankrörelse.

Omsorg om insättarna

Av förarbetena till banklagen framgår att stadgandet i § 147 inte avser att utsträcka bankinspektionens tillsyn utöver vad som kan anses erforderligt för att skydda bankernas och därmed insättarnas säkerhet. (Proposition 1954:3 sid 227 och bankoutsnittets utlåtande 1955:5 sid 107).

Regleringsmotiv

Reglerna i den föreslagna lagen om finansbolag har inte till syfte att utgöra ett skydd för de icke existerande "insättarnas" säkerhet. Huvudsyftet med lagstiftningen för dessa bolag, som det kommer till uttryck hos kommittén, är att inordna dem under den kreditpolitiska lagstiftningen och att möjliggöra en kontroll av att riksbankens föreskrifter för bolagen följs. Ur denna synvinkel förefaller området för bankinspektionens tillsyn ha blivit tillräckligt

vidsträckt angivet genom bestämmelserna i den föreslagna § 6 och övriga bestämmelser i den tänkta lagen om finansbolag, utan att det ovan i stycket "sund utveckling" citerade stadgandet i § 6 medtages. Skulle detta stadgande emellertid upptas i lagen bör innebörden konkretiseras genom uttalanden i propositionen.

Revisorer

Enligt andra stycken i § 6 får bankinspektionen förordna revisor i finansbolag. De flesta finansbolagen är små enheter. De flesta av dem har redan idag två av bolagsstämman utsedda auktoriserade revisorer. Att ytterligare en revisor utses av bankinspektionen måste i många fall framstå som omotiverat och onödigt kostsamt. I stället borde en ordning gälla av innebörd, att finansbolaget med bankinspektionen kontrollerar om denna kan godkänna åtminstone en av de revisorer som bolagsstämman väljer. Skulle bankinspektionen inte godkänna i vart fall en av de föreslagna revisorerna, kan man förutsätta att bolaget vill ompröva sitt förslag. Om bankinspektionen finner önskvärt, bör bolaget kunna medge att revisorerna skall ha rätt att ge bankinspektionen de upplysningar om bolaget som inspektionen kan önska. Den sålunda föreslagna ordningen kräver i och för sig ingen ändring i den föreslagna lagtexten. Däremot bör den komma till uttryck i motiven.

§ 8 Rapportering

I punkt 2 av denna paragraf stadgas att finansbolagen skall successivt enligt formulär som inspektionen fastställer ge inspektionen uppgift "om de finansieringsvillkor som bolaget tillämpar". Motsvarande bestämmelse i banklagen föreskriver endast att bank skall till bankinspektionen lämna uppgift om sina in- och utlåningsräntor. Det måste bli betungande för finansbolagen att successivt på särskilda formulär redovisa alla sina finansieringsvillkor till bankinspektionen. De upplysningar som bankinspektionen kan önska om finansbolagens avtalsvillkor etc. bör inspektionen kunna från tid till annan inhämta enligt punkt 4 i § 8.

Vi förordar en allmän överarbetning av paragrafen så att den bättre tillgodoser finansbolagens särskilda förhållanden. För övrigt förutsättes att de uppgifter som finansbolagen kan behöva lämna alltid kommer att behandlas konfidentiellt.

§ 10 Låneförbud (Aktiebolagslagen)

I denna paragraf anges att det särskilda *låneförbudet* i 12 kap. § 7 aktiebolagslagen skall gälla även vid finansbolagens kreditgivning. Eftersom finansbolagens verksamhet syftar till att lämna krediter bör förbudet dock inte gälla sådana krediter som lämnas såsom ett naturligt led i finansbolagens verksamhet.

Det sagda bör gälla även om krediten inte lämnas till en rörelseidkare. Godtages inte vårt förslag, blir konsekvensen bl. a. att ett bankägt finansbolag måste vid varje kredit till en privatperson undersöka att denna t. ex. icke är större aktieägare i ägarbanken. På motsvarande sätt skulle ett konföretags kunder behöva prövas.

Övrigt

Finansbolag bör ha rätt att förvärva aktier i annat företag som bedriver sådan verksamhet som finansbolaget självt får bedriva. Detta bör inskrivas i lagtexten.

Likaså förutsätter vi att finansbolag äger rätt att till skyddande av fordran förvärva annat företag eller del därav.

Det bör stipuleras rätt och också skyldighet för finansbolag att säga upp lån eller finansavtal därest säkerheten för dessa avtal inte längre är tillfredsställande eller trygghet för återbetalningar eller motsvarande ej föreligger.

Kommittén har inte diskuterat huruvida finansbolag ägda av utländsk bank skall omfattas av lagen oberoende av bolagets storlek. Kommittén har ej heller diskuterat huruvida utländsk bank över huvud taget skall få äga aktier i finansbolag i Sverige.

E 2 *Namnfrågan*

I lagförslaget används genomgående termen finansieringsbolag i stället för kortformen finansbolag, som dock redan är inarbetad i praktiken. De allra flesta finansbolagen har således redan registrerat kortformen på finans och har lagt ned betydande kostnader på att inarbeta denna i sina namn, logotyper och trycksaker.

Av praktiska skäl är det olämpligt att före, efter eller under firmanamnet tillägga ordet Finansieringsaktiebolag eller Finansieringsbolag.

Frågan om termen finansbolag eller finansieringsbolag skall användas är ej av kreditpolitisk natur. I första hand är det en praktisk fråga, i andra hand en fråga om språkriktighet.

- *Språkriktigheten.* Svenska Språknämnden meddelar på förfrågan: bolagsnamn brukar innehålla sammansatta verb eller sammansatta substantiv. Det är absolut inget fel att använda ordet "finans" som redan är inarbetat i ord som AB Volvofinans och Sparbankernas Finanstjänst etc. Att ordet "finans" är allmänt känt som en kortform för finansierings- är fullt klart. Ordet "finans" innehåller endast två stavelser medan "finansierings" innehåller fem stavelser. "Finans" är sålunda avsevärt kortare och lättare att använda i sammansatta ord.
- *Minsta medlets lag – även för kommunikation.* Att de flesta finansbolagen redan har valt att registrera den korta namnformen "finans" är exempel på en allmän språkregel som säger: *I det praktiska livet* slår en kortare ordform alltid ut en längre. Detta underlättar alldeles särskilt bildandet av sammansättningar genom att sätta ord, (leder) stavelser före eller efter det aktuella ordet.
I arbetslivet säger man således ej finansieringsavdelning, finansieringsman, finansieringsdirektör, finansieringsplan utan finansavdelning, finansman etc.
- *För att berättiga avsteg från denna princip i en lag som avses få betydande praktisk tillämpning* borde mycket starka skäl kunna åberopas.
- *Staten valde kortformen.* Det är obestridligt att flera användningar av "finans-" är inarbetade hos statsmakterna. Man observerar att även den

statliga byråkratin här föredrar en kort namnform före en lång. I intet fall används formen finansierings-.

Mot bakgrund av ovanstående vill vi föreslå att termen finansbolag och motsvarande kortformer används i eventuell lagstiftning.

Bilaga 1 Den norska lagstiftningen om finansieringsbolag

1 Inledning

Vid utgången av 1976 fanns det i Norge mer än 200 finansieringsföretag. Många av dessa är emellertid mycket små och har ofta en lokal förankring. De större finansieringsföretagen är i betydligt högre grad än de svenska ägda av banker. Även försäkringsbolag utgör ofta ägare. Ofta går flera intressenter samman och bildar ett gemensamt finansieringsföretag. Bankernas engagemang i de svenska finansieringsföretagen sker däremot nästan enbart i form av helägda dotterbolag.

Jämfört med Sverige har man i Norge en förhållandevis ambitiös planering av kreditpolitiken. Riktlinjerna för den norska kreditpolitiken dras upp i den kreditbudget som stortinget varje år fastställer samtidigt med nationalbudgeten. I kreditbudgeten anges storleken av de penningflöden från kreditmarknaden till den reala ekonomin som anses förenliga med den ekonomiska aktivitet som förutsätts i nationalbudgeten. Kreditbudgetens ramar kan och skall ändras om den ekonomiska utvecklingen avviker alltför mycket från vad som antagits i nationalbudgeten. Precis som för andra kreditinstitut finns det varje år i kreditbudgeten en ram som anger den nettokreditgivning från finansieringsföretagen som anses lämplig.

Kreditpolitisk reglering av norska kreditinstitut baseras på "lov av 25. juni 1965 nr 2 om adgang till regulering av penge- og kreditforholdene", den s. k. kreditlagen. Enligt denna lag är det även möjligt att tillgripa vissa kreditpolitiska medel gentemot finansieringsföretagen.

En lag som speciellt gäller finansieringsföretag är "lov 11. juni 1976 om finansieringsvirksomhet". Genom krav på koncession och offentlig tillsyn ger denna lag myndigheterna stora möjligheter att påverka de norska finansieringsföretagen.

2 Den kreditpolitiska regleringen

Kreditpolitisk reglering av de privata finansieringsföretagen har varit möjlig alltsedan kreditlagens tillkomst 1965. De kreditpolitiska medel som enligt denna lag kan tillämpas gentemot finansieringsföretagen är upplysningsplikt, direkt utlåningsreglering och räntereglering. Upplysningsplikt har gällt för finansieringsföretagen sedan 1966 medan föreskrifter om direkt utlåningsreglering utfärdats regelbundet sedan sommaren 1970. Räntereglering har ännu

inte tillämpats gentemot de norska finansieringsföretagen. Finansiell leasing har hittills inte varit underkastad någon form av kreditpolitisk reglering.

Den direkta orsaken till att utlåningsreglering av finansieringsföretagen började tillämpas 1970 var den kraftiga tillväxten i dessa företags kreditgivning under första hälften av detta år. Denna var i sin tur en följd av att affärs- och sparbankernas utlåning hade stramats åt medan finansieringsföretagens kreditgivning varit helt oreglerad. Redan under första halvåret 1970 var kreditgivningen från finansieringsföretagen så stor att den översteg kreditbudgetens ram för utlåningstillväxten under hela detta år. För att hålla kreditgivningen från finansieringsföretagen inom de ramar som angivits i kreditbudgeten har det fr. o. m. 1970 varit regel att myndigheterna i slutet av varje år bestämt ett utlåningstak för finansieringsföretagens kreditgivning påföljande år. Om förutsättningarna därefter ändrats har myndigheterna, om så ansetts nödvändigt, vid en senare tidpunkt reviderat utlåningstakets höjd.

Genom ändringar i kreditlagen i juni 1971 blev det möjligt att differentiera utlåningstakets höjd med hänsyn till finansieringsföretagens verksamhetsinriktning. Sedan dess har företag med huvudsaklig inriktning på factoring genomgående haft ett högre utlåningstak än övriga finansieringsföretag. Under vissa perioder har factoringföretagen haft en mer än dubbelt så stor tillåten procentuell ökningstakt som övriga finansieringsföretag.

3 Lagen om finansieringsverksamhet

Den 1/1 1977 trädde "lov 11. juni 1976 om finansieringsvirksomhet" i kraft. Den bygger på två utredningar varav den ena handlar om finansieringsföretag och låneförmedling¹. Lagen innehåller i huvudsak två nyheter vad gäller finansieringsföretagen:

- 1 Koncessionsplikt för samtliga finansieringsföretag
- 2 Offentlig tillsyn genom bankinspektionen.

Utredningen hade bl. a. föreslagit att ett nytt kreditpolitiskt medel, en s. k. utlåningsrelation, borde införas. Från finansdepartementets sida ansåg man emellertid att den existerande kreditpolitiska lagstiftningen medgav användandet av en utlåningsrelation varför det inte var nödvändigt att ändra lagstiftningen i detta avseende. Utredningen hade dessutom föreslagit att hela lagen skulle tillämpas på finansiell leasing. Bortsett från bestämmelser om företagens beslutande organ m. m. kom lagen dock inte att omfatta finansiell leasing. Regeringen har dock möjlighet att besluta att hela lagen skall omfatta finansiell leasing. Norges Bank har också i ett brev till finansdepartementet den 30/12 1976 gjort en framställan om att det skall införas uppgiftsplikt för leasingföretagen. Anledningen till att finansiell leasing hittills har varit undantagen från all typ av kreditpolitisk reglering är att man har velat undvika att de norska leasingföretagen skall missgynnas i konkurrensen med utländska leasingbolag.

Lagen om finansieringsverksamhet omfattar i princip all privat finansieringsverksamhet. Med finansieringsverksamhet avses att ge kredit, förmedla kredit eller ställa garanti för kredit. Viktiga undantag från lagens verksam-

¹ NOU 1974:1, Finansieringsselskaper og låneformidling.

hetsområde finns dock. Lagen omfattar således inte inlåning i godkänt kreditinstitut, leverantörskrediter eller krediter som endast förekommer vid enstaka tillfällen.

Bestämmelserna om den som ger kredit stadgar att sådan verksamhet inte får ske utan koncession. Undantagna från lagens bestämmelser är affärsbanker, sparbanker, försäkringsbolag m. m. det vill säga företag som redan omfattas av speciallagstiftning. Det generella förbudet att idka kreditgivningsverksamhet utan koncession gäller allmänt även om t. ex. finansieringsverksamheten inte är företagets huvudsakliga verksamhet. Detta innebär bl. a. att ett produktionsföretags kreditgivning till andra produktionsföretag kan omfattas av lagen. Kravet på koncession omfattar även redan existerande företag. Lagen innebär således i princip ett förbud för andra än koncessionerade kreditinstitut att bedriva kreditgivning.

De företag, som omfattas av lagen, och som således fått koncession kallas i lagen med ett gemensamt namn för "finansieringsföretak". Dessa företag står under tillsyn av bankspektionen.

Lagens bestämmelser om "finansieringsföretak" är mycket generellt hållna. De mer detaljerade bestämmelserna förutsätts bli intagna i företagets bolagsordningar, som skall godkännas av regeringen.

"Finansieringsföretak" skall vara organiserade som aktiebolag eller stiftelser. De existerande hypoteksföreningarna får dock behålla sin företagsform. "Finansieringsföretak" skall vidare enbart bedriva finansieringsverksamhet och sådan verksamhet som hänger intimt samman med detta, t. ex. reskontrabokföring.

För "finansieringsföretak" skall det riskbärande kapitalet, dvs. summan av eget kapital, förlagskapital och garantikapital, uppgå till minst 1 mNkr. Det riskbärande kapitalet kan inte ökas utan regeringens medgivande på annat sätt än genom fondavsättningar.

Lagen innehåller dessutom vissa kapitaltäckningskrav. Det egna kapitalet skall utgöra minst 10 % av företagets utlåning och garantier. Detta kapitaltäckningskrav skall dock framför allt ses som ett allmänt riktmärke. Regeringen avgör från fall till fall hur högt kapitaltäckningskravet skall ställas.

I lagen återfinns allmänna bestämmelser om hur ett "finansieringsföretak" skall vara organiserat, dvs. regler om bolagsstämma, representantskap, styrelse, kontrollkommitté, revisorer etc. Här kan bl. a. nämnas att i företag med en balansomsättning på 100 mNkr eller mer utser regeringen en fjärdedel av representantskapets medlemmar.

För att bedriva affärmässig låneförmedling fordras inte koncession. Den som bedriver sådan verksamhet omfattas dock av anmälnings- och uppgiftsskyldighet gentemot bankspektionen och står under tillsyn av denna.

Lagen om finansieringsverksamhet kommer förmodligen att leda till att antalet finansieringsföretag minskar kraftigt. En sanering av marknaden är också ett av huvudmotiven bakom denna lag.

4 Lagtext

LOV**AV 11. JUNI 1976 NR. 71****OM****FINANSIERINGSVIRKSOMHET**

Ot. prp. nr. 36 (1975—76). Innst. O. nr. 60. Besl. O. nr. 67. Odels- og lagtingsvedtak hhv. 18. og 25. mai 1976. Fremmet av Finansdep.

Kapittel I. Alminnelige bestemmelser.

§ 1

Loven gjelder all finansieringsvirksomhet som ikke går inn under unntaksbestemmelsene i denne paragraf. Som finansieringsvirksomhet regnes å yte, formidle eller stille garanti for kreditt eller på annen måte medvirke ved finansiering av annet enn egen virksomhet.

Loven gjelder ikke:

1. innskott i godkjent finansieringsinstitusjon
2. erverv av aksjer eller andre eierinteresser
3. kreditt fra den som selger en vare eller tjeneste

— 2 —

4. utleie av fast eiendom eller løsøre, dog gjelder lovens §§ 9—16 for selskaper som utøver finansiell leasing. Kongen kan bestemme at lovens øvrige paragrafer også skal gjelde for finansiell leasing
5. lån eller garanti for lån til egne ansatte
6. finansiering som bare forekommer som enkeltstående tilfeller.
Kongen avgjør i tvilstilfelle om en virksomhet omfattes av loven.

§ 2

Ved formidling av lån og garanti for lån gjelder bestemmelsene i §§ 20 og 21.

Annen finansieringsvirksomhet kan bare drives av finansieringsforetak som har fått tillatelse til det etter § 4. Uten tillatelse kan likevel slik virksomhet drives av:

1. offentlige kredittinstitusjoner og fond
2. overformynderier og stiftelser som ikke har til formål å drive næringsvirksomhet
3. pensjonskasser, pensjonsfond og andre pensjonsinnsparinger som står under offentlig tilsyn
4. sparebanker og forretningsbanker
5. livsforsikringsselskaper og skadeforsikringsselskaper
6. investeringsselskaper, jfr. midlertidig lov 19. juni 1970 nr. 62
7. foretak som begrenser sin finansieringsvirksomhet til bare å gjelde foretak hvor det har en betydelig eierinteresse, og under forutsetning av at det ikke selv tar opp eller garanterer for andre lån enn ihendehaverobligasjonslån eller lån fra kredittinstitusjon, långiver i utlandet eller firma hvor foretaket har en betydelig eierinteresse
8. samvirkelag for så vidt gjelder utlånsvirksomhet med midler som er skaffet ved innskott fra medlemmer, jfr. lov 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker § 1 tredje ledd.

Kongen kan i særlige tilfelle unnta et foretak eller grupper av foretak fra bestemmelsene i første ledd og annet ledd første punktum og kan sette vilkår for slike unntak.

— 3 —

Kapittel 2. Organiseringen av finansieringsforetak.

§ 3

Finansieringsforetak kan ikke uten samtykke av Kongen organiseres på annen måte enn som aksjeselskap, selveiende institusjon (stiftelse) eller forening av låntakerne (kredittforening, hypotekforening). Som vilkår for tillatelsen kan Kongen stille krav til foretakets organisasjon.

Vedtektene skal ha nærmere bestemmelser om organiseringen av foretaket. Lovgivningen om aksjeselskaper får anvendelse på foretak som er organisert som aksjeselskap hvis ikke annet følger av denne lov eller av forskrifter gitt i medhold av loven.

§ 4

Finansieringsforetak kan med det unntak som følger av § 24 annet ledd, ikke drive virksomhet uten tillatelse av Kongen.

Tillatelse skal nektes dersom vilkårene etter denne lov ikke er oppfylt eller virksomheten eller etableringen av foretaket ikke anses stemmende med allmenne interesser.

For tillatelsen kan settes som vilkår at virksomheten drives på en bestemt måte eller innenfor visse rammer eller fra visse faste forretningssteder. Det kan også settes andre vilkår som er egnet til å ivareta de interesser som skal beskyttes ved denne lov, herunder om adgang til å endre tidligere fastsatte vilkår.

Vedtektene skal godkjennes av Kongen og kan ikke endres uten godkjenning av Kongen.

§ 5

Finansieringsforetak kan bare stiftes av norske statsborgere som bor her i riket. Kongen kan gjøre unntak fra denne bestemmelse og sette vilkår for unntaket.

I foretak som er organisert som aksjeselskap, kan andre enn norske statsborgere eie aksjer for inntil 10 pst. av aksjekapitalen. I selskaper med aksjer uten stemmerett eller med begrenset stemmevekt kan andre enn norske statsborgere ikke i noe høve eie så mange aksjer at de på generalforsamlingen kan få så meget som 10 pst. av stemmene. Kongen kan samtykke i at eier- eller stemmeandelen okes til 25 pst.

Like med norske statsborgere etter dette og foregående ledd regnes staten, institusjoner og fond som styres av staten, norske kommuner, norske banker, korporasjoner og stiftelser som har helt norsk styre med sete i Norge og har allmennyttige formål, samt aksjeselskaper

— 4 —

og andre selskaper med begrenset ansvar, som har helt norsk styre med sete i Norge når minst to tredeler av deres grunnkapital tilhører staten, norske kommuner eller norske statsborgere.

Kongen kan gi utenlandsk foretak tillatelse til å drive virksomhet i Norge som finansieringsforetak. Virksomheten må drives gjennom et foretak opprettet her i riket. Kontrollkomiteen skal oppnevnes av Bankinspeksjonen. Kongen kan sette vilkår for tillatelsen og avgrense den virksomhet foretaket får tillatelse til å drive.

§ 6

Et finansieringsforetak kan ikke ha mindre ansvarlig kapital i sum av egenkapital, ansvarlig lånekapital og garantikapital enn 1 000 000 kroner. Kongen kan samtykke i at den ansvarlige kapital settes til et lavere beløp.

Uten samtykke av Kongen kan den ansvarlige kapital ikke økes på annen måte enn ved fondsopplegg. Det kan knyttes slike vilkår til samtykket som er egnet til å ivareta de interesser som skal beskyttes ved denne lov.

§ 7

Vedtak om at et finansieringsforetak skal avvikle virksomheten, sluttes sammen med eller overdras til et annet foretak eller endre organisasjonsform, må godkjennes av Kongen. Vedtaket krever tilslutning fra minst to tredeler av de avgitte stemmer. Foretakets kreditorer kan ikke motsette seg vedtaket såfremt gjennomføringen ikke vil forringe den forutsatte sikkerhet, eller forringelsen må anses uvesentlig.

Er foretaket organisert på annen måte enn som aksjeselskap, treffes vedtaket av representantskapet. Kongen kan gi regler om gjennomføringen av vedtaket.

§ 8

Kongen kan ta tilbake tillatelsen til foretakets virksomhet dersom styret eller andre organer har gjort seg skyldig i grov eller vedvarende overtredelse av sine plikter etter lov, forskrifter gitt i medhold av lov, de vilkår som er satt for tillatelsen til å drive virksomheten eller vedtektene. Det samme gjelder dersom det ellers finnes misligheter i foretakets ledelse, eller andre mulige forhold som gir grunn til å frykte for at en fortsettelse av virksomheten ikke vil være stemmende med allmenne interesser.

Når tillatelsen til virksomheten er tatt tilbake, skal foretaket avvikle virksomheten etter regler fastsatt av Kongen.

— 5 —

Kapittel 3. Foretakets organer.

§ 9

Uten samtykke av Kongen kan ingen andre enn norske statsborgere som bor her i riket ha tillitsverv i finansieringsforetak.

Tillitsmenn blir stående inntil nye er valgt eller oppnevnt, selv om tjenestetiden er utløpt.

§ 10

Foretaket skal ha et styre med minst fire valgte medlemmer dersom ikke Kongen samtykker i et lavere antall.

Styremedlemmene velges av representantskapet. Har foretaket ikke representantskap, velges styremedlemmene av generalforsamlingen. Den valgtrett som tilkommer representantskapet eller generalforsamlingen, kan i vedtektene overføres til andre, dog ikke til styret selv eller medlem av styret.

Foretaket skal ha en administrerende direktør som skal være medlem av styret. Administrerende direktør tilsettes av representantskapet. Hvis foretaket ikke har representantskap, tilsettes administrerende direktør av styret.

Aksjelovens bestemmelser om medlemmenes tjenestetid og styrets og administrerende direktørs myndighet gjelder tilsvarende for foretak som ikke er organisert som aksjeselskap.

§ 11

Foretaket skal ha et representantskap med minst tolv medlemmer. Kongen kan samtykke i at representantskapet skal ha et lavere antall medlemmer. Er foretaket organisert som aksjeselskap, kan Kongen samtykke i at selskapet ikke skal ha representantskap. I så fall kan det settes som vilkår at Kongen skal oppnevne ett eller flere medlemmer av styret.

Er foretaket organisert som aksjeselskap, har representantskapet den myndighet som følger av aksjeloven. Er foretaket organisert på annen måte, utøver representantskapet den øverste myndighet i foretaket.

Representantskapet bør være allsidig sammensatt og ha representanter fra de ulike distrikter, interessegrupper og næringer som er berørt av foretakets virksomhet. Medlem av styret kan ikke være medlem av representantskapet.

I foretak som har forvaltningskapital 100 millioner kroner eller mere, oppnevner Kongen en firedel av representantskapets medlemmer. Kongen kan bestemme at om et finansieringsforetaks forvalt-

— 6 —

ningskapital kommer over eller under 100 millioner kroner, skal dette i opptil to år ikke føre til endring i reglene om valg av representantskapets medlemmer.

Representantskapets øvrige medlemmer velges etter nærmere regler i vedtektene.

Aksjelovens bestemmelser om medlemmenes tjenestetid gjelder tilsvarende for foretak som ikke er organisert som aksjeselskap.

§ 12

Foretaket skal ha en kontrollkomite med minst tre medlemmer som velges av representantskapet. Hvis foretaket ikke har representantskap, velges komiteens medlemmer av generalforsamlingen. Et medlem av komiteen skal tilfredsstille de krav som stilles til dommere etter lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene § 54 annet ledd. Valget av dette medlem skal godkjennes av Bankinspeksjonen. Bankinspeksjonen kan dispensere fra bestemmelsene i de to foregående punktum.

Kontrollkomiteen skal føre tilsyn med foretakets virksomhet og blant annet påse at virksomheten drives i samsvar med lov og vedtekter. Den skal spesielt føre tilsyn med styrets disposisjoner. Kongen fastsetter nærmere regler for komiteens arbeid. Komiteen skal minst en gang i året gi melding om sitt arbeid til representantskapet og Bankinspeksjonen.

Bestemmelsen i § 11 sjette ledd gjelder tilsvarende for medlemmene av kontrollkomiteen.

§ 13

Medlem av styre, representantskap eller kontrollkomite må ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av noe spørsmål som har slik særlig betydning for ham selv eller nærstående at han må anses for å ha en framtrедende personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Styremedlem må heller ikke delta i beslutning om lån mot eller diskontering av noe papir som er påført hans navn.

§ 14

Revisor velges av representantskapet. Hvis foretaket ikke har representantskap, velges revisor av kontrollkomiteen.

Revisor skal være statsautorisert med mindre annet fastsettes av Kongen ved forskrift eller i det enkelte tilfelle.

§ 15

Tillits- og tjenestemenn har taushetsplikt om det de i stillingens medfør får kjennskap til om andres forretningsmessige eller private

— 7 —

forhold hvis de ikke etter lov har plikt til å gi opplysninger. Tilsvarende gjelder for takstmenn, kommisjonærer og andre som utfører oppdrag for foretaket. Taushetsplikten gjelder ikke meddelelser som styret eller noen som har fullmakt fra styret, gir til andre kredittinstitusjoner på vegne av foretaket.

§ 16

Vedtektene skal ha bestemmelser om aldersgrense for tillitsmenn, tjenestemenn, takstmenn, kommisjonærer og andre som utfører faste oppdrag for foretaket.

Vedtektene fastsetter om det skal være varamenn for foretakets tillitsmenn. Lovens bestemmelser om tillitsmenn får så langt det passer anvendelse på varamenn.

Kapittel 4. Foretakets virksomhet.

§ 17

Finansieringsforetak kan bare drive finansieringsvirksomhet og virksomhet som naturlig henger sammen med dette.

Vedtektene skal ha bestemmelser om hva slags finansieringsvirksomhet det enkelte foretak skal kunne drive.

Bestemmelsen i første ledd er ikke til hinder for at et foretak midlertidig driver eller deltar i driften av annen virksomhet i den utstrekning det er nødvendig for å få dekning av krav. Bankinspeksjonen kan kreve at foretaket opphører med slik virksomhet innen en fastsatt frist.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om foretakenes virksomhet.

§ 18

Foretaket skal ha en ansvarlig kapital som til enhver tid står i forsvarelig forhold til virksomheten. Den ansvarlige kapital skal til enhver tid utgjøre minst 10 pst. av summen av foretakets utlån og garantier med mindre Kongen samtykker i en lavere andel. Kongen kan gi nærmere forskrifter om størrelsen av den ansvarlige kapital og i tilfelle om fordelingen på egenkapital, ansvarlig lånekapital og garantikapital.

Kongen kan sette som vilkår for å godkjenne vedtektene at egenkapitalen er fullt innbetalt før foretaket begynner virksomheten.

— 8 —

§ 19

Summen av den bokførte verdi av aksjer og andeler, fast eiendom og skipsparter må ikke uten samtykke av Kongen overstige halvparten av foretakets egenkapital.

Kapittel 5. Formidling av lån.

§ 20

Enhver som driver virksomhet som består i organisert eller ervervsmessig formidling av lån eller garanti for lån, skal melde fra om virksomheten til Bankinspeksjonen på skjema som inspeksjonen fastsetter. Forretningsbanker, sparebanker og finansieringsforetak er unntatt fra meldeplikten.

Drives virksomheten på en måte som strider mot bestemmelser i lov eller forskrifter gitt i medhold av lov, kan Kongen kreve at virksomheten skal opphøre. Bankinspeksjonen kan kreve de opplysninger som er nødvendige for å kontrollere at virksomheten opphører.

§ 21

Den som formidler lån skal på betryggende måte ivareta både låntakers og långivers interesser. Han skal gi partene i låneforholdet opplysning om den effektive rente og andre forhold av betydning, herunder tilbakebetalingsvilkårene og eventuell adgang til å regulere renten. Ved beregningen av den effektive rente skal det tas hensyn til enhver ytelse fra låntakers side, herunder formidlingsprovisjon, garantiprovisjon, annen provisjon og utgifter til administrasjon av lånet samt eventuell underkurs ved utbetaling av lånet. Opplysningen om den effektive rente skal gis tydelig og i skriftlig form med en nøyaktighet av minst 1/4 pst. årlig rente.

Kongen kan utferdige nærmere forskrifter om formidlingsvirksomheten og gi pålegg om sikkerhetsstillelse for det ansvar formidleren kan pådra seg ved utøvelse av virksomheten.

Kapittel 6. Straffebestemmelse.

§ 22

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtreddelse av denne lov eller forskrifter, regler eller vilkår fastsatt i medhold av loven, straffes med bøter eller med fengsel inntil tre måneder eller begge deler hvis forholdet ikke rammes av noen strengere straffebestemmelse.

— 9 —

Kapittel 7. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.

§ 23

Kongen bestemmer når loven trer i kraft.

Fra lovens ikrafttredelse oppheves følgende lover:

1. Lov 17. juni 1907 nr. 3 om adgang for kreditforeninger til at utstede obligationer, lydende paa ihåndehaveren.
2. Lov 3. september 1909 om adgang for visse skibskreditforeninger til at utstede obligationer, lydende paa ihåndehaveren.
3. Lov 19. juli 1912 nr. 6 om adgang for visse skibskreditforeninger til at utstede obligationer, lydende paa ihåndehaveren.
4. Lov 26. mars 1915 nr. 3 om adgang for hypotekforeninger for 2den prioritets pantelaan til at utstede obligationer lydende paa ihåndehaveren.
5. Lov 9. august 1918 nr. 9 om adgang for visse kreditforeninger til at utstede obligationer lydende paa ihåndehaveren.

§ 24

Loven gjelder også foretak som er etablert, og virksomhet som har vært drevet før lovens ikrafttredelse.

Foretak som omfattes av loven skal innen 6 måneder fra lovens ikrafttredelse søke Kongen om tillatelse hvis det vil fortsette virksomheten. Vedtektene skal samtidig sendes inn til godkjenning. Kongen kan forlenge fristen for innsending av vedtektene.

Hvis et foretak ikke søker om tillatelse til å fortsette virksomheten eller søknaden blir avslått, skal virksomheten avvikles. Kongen kan gi forskrifter om avviklingen. Får foretaket tillatelse til å fortsette virksomheten, kan Kongen sette frister for oppfylling av lovens krav.

Kapittel 8. Endringer i andre lover.

§ 25

Fra denne lovs ikrafttreden gjøres følgende endringer i andre lover:

1. Lov 6. august 1897 nr. 10 om Adgang for visse Aktieselskaber og Bankindretninger til at utstede Obligationer, lydende paa Ihåndehaveren.

§ 2 oppheves.

— 10 —

2. Lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige. § 65 første ledd nr. 4 skal lyde:

4. Obligasjoner utstedt av finansieringsforetak som etter sine vedtekter bare yter lån mot første prioritets pant i fast eiendom.

3. Lov 10. desember 1948 nr. 2 om Norges Postsparebank § 8 nr. 1 skal lyde:

1. I norske statsobligasjoner, obligasjoner som er garantert av den norske stat eller andre norske ihendehaverobligasjoner.

4. Lov 7. desember 1956 nr. 1 om offentlig tilsyn med banker og andre kredittinstitusjoner (Bankinspeksjonen).

§ 1 nr. 4 skal lyde:

4. Finansieringsforetak, jfr. lov om finansieringsvirksomhet.

§ 1 nytt nr. 5, 6 og 7 skal lyde:

5. Enhver som etter § 20 i lov om finansieringsvirksomhet har plikt til å melde fra til Bankinspeksjonen om organisert eller ervervsmessig formidling av lån.

6. Foretak som Kongen unntar fra lov om finansieringsvirksomhet når det settes som vilkår for unntaket at Bankinspeksjonen skal føre tilsyn med virksomheten.

7. Samvirkelag som låner ut midler det mottar som innskott fra medlemmer, når det i utlånsreglene fastsettes at Bankinspeksjonen skal føre tilsyn med utlånsvirksomheten.

I § 2 tilføyes som nytt tredje ledd:

Bankinspeksjonen kan oppnevne statsautoriserte og registrerte revisorer til å utføre oppdrag innenfor inspeksjonens arbeidsområde.

5. Lov 6. juli 1957 nr. 4 om aksjeselskaper. § 31 siste ledd skal lyde: Bestemmelsene i tredje ledd gjelder ikke for banker og finansieringsforetak.

§ 58 siste ledd siste punktum skal lyde:

For banker, finansieringsforetak og forsikringsselskaper trer henholdsvis Bankinspeksjonen og Forsikringsrådet i skifterettens sted.

— 11 —

§ 68 annet ledd siste punktum skal lyde:

For banker, finansieringsforetak og forsikringsselskaper trer henholdsvis Bankinspeksjonen og Forsikringsrådet i skifterettens sted.

§ 77 siste ledd siste punktum skal lyde:

På årsoppgjøret i banker og finansieringsforetak får lovens bestemmelser anvendelse i den utstrekning ikke annet følger av forskrifter gitt av Bankinspeksjonen.

§ 85 siste ledd første punktum skal lyde:

Forsikringsrådet og Bankinspeksjonen kan gi forskrifter om årsberetningen i henholdsvis forsikringsselskaper og banker og finansieringsforetak.

§ 100 annet ledd første punktum skal lyde:

Bankinspeksjonen og Forsikringsrådet kan gi forskrifter om revisjon i henholdsvis banker, finansieringsforetak og forsikringsselskaper.

6. Lov 14. mars 1964 nr. 2 om revisjon og revisorer.

§ 1 nytt nr. 9 skal lyde:

9. Finansieringsforetak som ikke er organisert som aksjeselskaper.

7. Lov 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene.

§ 1 siste punktum skal lyde:

Departementet kan utferdige bestemmelser om oppgaveplikt for den som driver virksomhet som går inn under lov om finansieringsvirksomhet og om plikt til å gi oppgaver over rentesatser.

§ 11 skal lyde:

Departementet kan bestemme at den som driver virksomhet som går inn under lov om finansieringsvirksomhet, skal gi oppgaver til Norges Bank om denne virksomhet og om hvordan den er finansiert.

— 12 —

I tvilstilfelle avgjør departementet om en virksomhet går inn under første ledd.

§ 13 skal lyde:

Departementet kan bestemme at den som driver virksomhet som går inn under lov om finansieringsvirksomhet, skal gi oppgave til Norges Bank om hvilke rentesatser som nyttes ved inn- og utlån. I tvilstilfelle avgjør departementet om en virksomhet går inn under første ledd.

§ 14 første ledd første punktum skal lyde:

Kongen kan uansett om lånet ytes eller formidles av en som driver virksomhet som går inn under lov om finansieringsvirksomhet, utferdige forskrifter om høyeste rente og provisjon for de forskjellige typer av utlån.

§ 17 første ledd første punktum skal lyde:

Er likviditetsreserven, valutareserven eller tilleggsreserven lavere enn påbudt med hjemmel i §§ 4—8, eller er beholdningen av obligasjoner lavere enn påbudt med hjemmel i § 9, eller er utlånene eller garantiene større enn fastsatt med hjemmel i § 12, skal vedkommende betale renter til statskassen etter forskrifter som fastsettes av Kongen.

Ikrafttredelse av lov nr. 71 om finansieringsvirksomhet. Del. av myndighet.

Fastsatt ved kgl. res. av 11. juni 1976. Fremmet av Finansdep.

Loven trer i kraft 1. januar 1977.

Den myndighet som er tillagt Kongen i følgende paragrafer, delegeres til Finans- og tolldepartementet:

§ 1 siste ledd, § 2 siste ledd, § 3 første ledd, § 4 første og siste ledd, § 6 første og annet ledd, § 7 første og annet ledd, § 8 første og annet ledd, § 9 første ledd, § 10 første ledd, § 11 første ledd, annet og tredje punktum og fjerde ledd annet punktum, § 12 annet ledd, § 14 annet ledd, § 18 første og annet ledd, § 19, § 20 annet ledd, § 24 annet og tredje ledd.

Lov av 25. juni 1965 nr. 2¹⁾ om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene

¹⁾ Endret ved lover av 17. juni 1966, 30. juni 1967, 18. juni 1971 og 21. juni 1974

Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

§ 1

Kongen kan i medhold av denne lov utferdige bestemmelser om likviditetsreserver, valuta-dekningsreserver, tilleggsreserver, plasseringsplikt, direkte utlånsregulering for visse kredittinstitusjoner, høyeste rentesats for utlån og emisjonskontroll. Departementet kan utferdige bestemmelser om oppgaveplikt for visse kredittinstitusjoner og om plikt til å gi oppgaver over rentesatser.

§ 2

Kongen skal hvert år sende Stortinget melding om retningslinjene for penge- og kredittpolitikken det kommende år. Kongen skal likeledes i melding til Stortinget gi en nærmere redegjøring for den politikk som har vært fulgt det siste år.

Retningslinjer som har vært forelagt Stortinget, må ikke endres på noe vesentlig punkt før det er gitt særskilt melding om det, med mindre den økonomiske situasjon gjør det uforvarlig å vente. I så fall skal Stortinget snarest mulig ha underretning om de foretatte endringer.

§ 3

Før Kongen treffer bestemmelse i medhold av denne lov, skal Norges Bank gis anledning til å uttale seg.

Kapittel 2. Om forretnings- og sparebankers likviditetsreserver, valuta-dekningsreserver og tilleggsreserver

§ 4

Kongen kan bestemme at forretnings- og sparebanker skal holde en nærmere angitt reserve av primære og sekundære likvider. Likviditetsreservene skal utgjøre en bestemt prosent av vedkommende banks samlede passiva med unntak av rembursforpliktelser og iliknede men ikke betalte skatter.

§ 5¹⁾

Som primær likviditetsreserve regnes vedkommende banks beholdning av sedler og skillemynt, innskott på ordinær foliokonto i Norges Bank, innskott på postgiro og beholdning av norske statskasseveksler.

Som sekundær likviditetsreserve regnes bankens beholdning av norske stats- og statsgaranterte obligasjoner. Ved beregningen settes obligasjonsbeholdningen til bokført verdi.

Satsen for primærreserven kan ikke settes høyere enn 15 prosent for forretningsbankene og 10 prosent for sparebankene. Satsen for summen av den primære og sekundære likviditetsreserve kan ikke settes høyere enn 25 prosent for forretningsbankene og 40 prosent for sparebankene. Disse

satser kan settes forskjellig for forretnings- og sparebanker og etter bankens forvaltningskapital og geografiske beliggenhet.

¹⁾ Endret ved lover av 17. juni 1966 og 30. juni 1967.

§ 6')

Den pliktige likviditetsreserve skal beregnes på grunnlag av vedkommende banks stilling ved utgangen av hver måned og holdes gjennom den påfølgende måned.

Kongen kan bestemme at forpliktelsen til å holde likviditetsreserver kan anses oppfylt når reservene i gjennomsnitt for måneden eller for deler av måneden minst har svart til det beregnede krav.

¹⁾ Endret ved lover av 17. juni 1966 og 30. juni 1967.

§ 7')

Kongen kan bestemme at forretnings- og sparebanker skal ha en egen valutadekningsreserve beregnet på grunnlag av økingen i innskott og lån fra utenlandske innskytere og långivere. Kongen fastsetter utgangspunktet for beregning av økingen av nevnte passivaposter. Utgangspunktet kan ligge inntil fire måneder forut for utferdigelsen av forskriftene. Innenfor denne periode kan det eventuelt fastsettes et gjennomsnitt av flere månedstall som utgangspunkt. Valutadekningskravet skal oppfylles ved innskott på separat foliokonto i Norges Bank.

Prosentsatsen for reservekravet kan settes forskjellig for lån og innskott med løpetid over 12 måneder og for innskott og lån med kortere løpetid. Prosentsatsen må ikke overstige 100.

¹⁾ Endret ved lov av 18. juni 1971.

§ 8

Kongen kan bestemme at forretnings- og sparebanker skal ha en tilleggsreserve av likvide midler på separat foliokonto i Norges Bank. Tilleggsreserven skal utgjøre en nærmere angitt prosent av vedkommende banks utlånsøking. Kongen fastsetter reglene for beregningen av utlånsøkingen, herunder tidspunktet utlånsøkingen skal regnes fra.

Prosentsatsen for reservekravet kan settes forskjellig for forretnings- og sparebanker, for de ulike utlånsformål og etter bankenes forvaltningskapital og geografiske beliggenhet. Satsen må ikke overstige 100.

Kapittel 3. Om plasseringsplikt

§ 9')

Kongen kan bestemme at forretnings- og sparebanker, livsforsikringsselskaper, kommunale pensjonskasser og pensjonsfond samt private pensjonskasser, pensjonsfond og tariffestede pensjonsordninger godkjent som tjenestepensjonsordninger etter skattelovens regler, skal opprettholde den beholdning institusjonen har av norske statsobligasjoner og andre norske ihendehaverobligasjoner på et nærmere angitt tidspunkt. Dette gjelder dog bare for så vidt institusjonens beholdning av slike obligasjoner, regnet i forhold til forvaltningskapitalen, er mindre enn 30 prosent når det gjelder forretningsbanker, 40 prosent når det gjelder sparebanker og 60 prosent når det gjelder andre institusjoner. Kongen kan fastsette lavere satser enn nevnt i annet punktum og kan bestemme at institusjoner som har hatt nedgang i obligasjonsbeholdningen i et visst tidsrom forut for utferdigelsen av forskriftene, skal gjen-

skaffe obligasjoner for det beløp beholdningen er redusert med.

Kongen kan bestemme at institusjoner som nevnt i første ledd, skal plassere i norske statsobligasjoner eller andre norske ihendehaverobligasjoner inntil 60 prosent av det beløp forvaltningskapitalen er økt med i et visst tidsrom, dog bare inntil institusjonens beholdning av slike obligasjoner når den grense som er fastsatt i første ledds annet punktum eller den lavere grense som Kongen fastsetter. Innenfor denne ramme kan Kongen bestemme at en viss minstedel av økingen skal plasseres i norske statsobligasjoner.

Har en institusjon hatt nedgang i forvaltningskapitalen, kan beholdningen av obligasjoner reduseres etter forskrifter som gis av Kongen.

Som forvaltningskapital regnes institusjonenes samlede aktiva. Kongen kan ved forskrift bestemme at visse aktivaposter ikke skal medregnes. Ved anvendelse av bestemmelsene i denne paragraf settes obligasjonsbeholdningen til bokført verdi.

¹⁾ Endret ved lov av 18. juni 1971.

§ 10')

Utgangspunktet for beregning av gjenskaffelsesplikten etter § 9 første ledd siste punktum og for beregning av øking i forvaltningskapitalen etter § 9 annet ledd kan ligge inntil fire måneder forut for utferdigelsen av forskriftene. Innenfor denne periode kan det eventuelt fastsettes et gjennomsnitt av flere månedstall som utgangspunkt. Blir det fastsatt nytt utgangspunkt for beregningene, kan bestemmes at plasseringene etter de nye forskrifter skal økes eller reduseres med det beløp institusjonen

har plassert for lite eller for meget etter de eldre forskrifter.

Plikten etter § 9 til å opprettholde, gjen-skaffe eller å øke obligasjonsbeholdningene beregnes på grunnlag av oppgaver som vedkommende institusjon plikter å gi. Kongen kan gi forskrifter om oppgaveplikten og en frist for å bringe plasseringen i orden. Fristen kan ikke settes kortere enn en måned for forretnings- og sparebanker og tre måneder for andre institusjoner.

Forskrifter etter §§ 9 og 10 kan utferdiges forskjellig for ulike grupper av institusjoner og forskjellig etter institusjonenes forvaltningskapital og geografiske beliggenhet.

¹⁾ Endret ved lov av 18. juni 1971.

Kapittel 4. Om oppgaveplikt og direkte regulering av utlån og garantier

§ 11')

Departementet kan bestemme at selskaper og stiftelser som har til formål å yte eller formidle kreditt og å stille garanti for kreditt, skal gi oppgaver til Norges Bank om denne virksomhet og om hvordan den er finansiert.

I tvilstilfelle avgjør departementet om et selskap eller stiftelse går inn under første ledd.

¹⁾ Endret ved lov av 18. juni 1971.

§ 12')

Kongen kan utferdige forskrifter til direkte regulering av omfanget av utlånsvirksomheten i selskaper og stiftelser som omfattes av § 11. For slike selskaper og stiftelser kan Kongen også utferdige forskrifter om direkte

regulering av omfanget av garantier i låneforhold. Forskriftene kan utformes forskjellig for ulike grupper av institusjoner og for ulike finansieringsformål og forskjellig etter institusjonens forvaltningskapital.

Unntatt fra første ledd første punktum er institusjoner som er nevnt i § 9 samt statsbankene og kredittforeninger og andre kredittinstitusjoner som utsteder ihendehaverobligasjoner. Første ledd annet punktum gjelder ikke hvor selskaper eller stiftelser som omfattes av § 11 er långiver eller låntaker eller lånet er godkjent etter § 15.

¹⁾ Endret ved lover av 18. juni 1971 og 21. juni 1974.

Kapittel 5. Om renteregulering og emisjonskontroll

§ 13

Departementet kan bestemme at forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper, kommunale pensjonskasser og pensjonsfond samt private pensjonskasser, pensjonsfond og tariffestede pensjonsordninger godkjent som tjenestepensjonsordninger etter skattelovens regler, kreditt- og hypotekforeninger og andre selskaper og stiftelser som har til formål å yte eller formidle kreditt, skal gi oppgaver til Norges Bank om hvilke rentesatser som nyttes ved inn- og utlån.

I tvilstilfelle avgjør departementet om et selskap eller stiftelse går inn under første ledd.

§ 14¹⁾

Kongen kan, uansett om lånet ytes eller formidles av selskaper eller stiftelser som nevnt i § 13 første ledd, utferdige forskrifter om

høyeste rente og provisjon for de forskjellige typer av utlån. I det enkelte tilfelle kan gjøres unntak fra forskriftene. Likeledes kan Kongen fastsette at slike rente- og provisjonssatser ikke kan endres uten etter samtykke fra Norges Bank.

Denne paragraf får ikke anvendelse på rente- og provisjon fastsatt etter regler gitt i eller med hjemmel i annen lov.

¹⁾ Endret ved lov av 21. juni 1974.

§ 15¹⁾

Kongen kan ved forskrift bestemme at lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner eller lån som ellers gis av flere långivere sammen, ikke skal kunne tas opp uten etter samtykke fra Kongen.

¹⁾ Endret ved lov av 18. juni 1971.

Kapittel 6. Om tilsyn, strafferenter og straffebestemmelser

§ 16

Kongen gir bestemmelser om tilsyn med at de forskrifter som er gitt i medhold av loven overholdes.

Institusjonene som omfattes av loven plikter etter anmodning i det enkelte tilfelle eller etter generelle bestemmelser som gis om utøvingen av tilsynet å gi tilsynsmyndigheten de opplysninger som er nødvendige for kontrollen.

Tilsynsmyndigheten skal ha adgang til institusjonenes regnskaper.

Tilsynsmyndighetens tjenestemenn har taushetsplikt overfor uvedkommende om opplysninger som de blir kjent med i sin virksomhet.

§ 17¹⁾

Er likviditetsreserven, valutareserven eller tilleggsreserven lavere enn påbudt med hjemmel i §§ 4–8, eller er beholdningen av obligasjoner lavere enn påbudt med hjemmel i § 9, eller er utlånene større en fastsatt med hjemmel i § 12, skal vedkommende betale renter til statskassen etter forskrifter som fastsettes av Kongen. Rentebeløpet kan inndrives ved utpanting.

Renter etter første ledd kan i særlige tilfelle reduseres eller ettergis av Kongen.

¹⁾ Endret ved lover av 30. juni 1967 og 18. juni 1971.

§ 18

Den som forsettlig eller aktløst overtrer eller medvirker til å overtre bestemmelser som er gitt i medhold av §§ 11 og 13–15, straffes med bøter.

Er overtredelsen foretatt av noen som har

handlet på vegne av et selskap eller stiftelse, kan bøtestraff også idømmes selskapet eller stiftelsen.

Kapittel 7. Lovens ikrafttreden

§ 19

Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.¹⁾ Fra den tid loven trer i kraft oppheves mellombels lov av 17. juli 1953 om høve til regulering av rente og provisjon.

Lov av 28. juni 1952 om aksje- og sparebankers innskottsreserve i Norges Bank oppheves senest 3 måneder etter at Kongen har truffet bestemmelser i medhold av denne lovs § 4.

¹⁾ Trådt i kraft 1. juli 1965 i henhold til Kgl. res. av 25. juni 1965. Endringer etter lov av 18. juni 1971 trådte i kraft straks i henhold til Kgl. res. samme dag. Endringer gitt i lov av 21. juni 1974 trådte i kraft straks i henhold til Kgl. res. samme dag.

Bilaga 2 Statistiska källor

1 Statistik från statistiska centralbyrån

Statistiska meddelanden

K 1977: 8

Från trycket 26 juli 1977
Producent STATISTISKA CENTRALBYRÅN, Enheten för finansstatistik
Förfrågningar Förste aktuarie Jörgen Wallinder, tel 08 - 14 05 60 - 4553

Serie K - KREDITMARKNAD

ISSN 0346-6078
Uppgifter om bankerna, hypoteks-
instituten, kreditaktiebolagen,
Sveriges Investeringsbank, finan-
sieringsföretagen, investmentföre-
tagen, försäkringsbolagen, AP-
fondens placeringar och statliga
lånefonder

FINANSIERINGSFÖRETAGEN 1976

SWEDISH FINANCE COMPANIES 1976

Någon ytterligare publicering av innehållet i detta nummer av Statistiska meddelanden (SM) planeras ej av statistiska centralbyrån (SCB). - Uppgifter för 1975 återfinns i SM K 1976:12.

SAMMANFATTNING

Finansieringsföretagens rörelseintäkter ökade under räkenskapsåret 1975-1976 med 332 mkr till 1 388 mkr och rörelsekostnaderna med 161 mkr till 916 mkr. Härigenom ökade rörelseöverskottet med 170 mkr till 473 mkr. Nettovinsten redovisas till 98 mkr, en ökning med 40 mkr.

Per ultimo 1976 uppgick deras totala utestående krediter till 8 122 mkr (+1 744 mkr jämfört med föregående år) fördelade på följande kreditformer: kontorskrediter 687 mkr (+223 mkr), factoring 1 277 (+285 mkr), avbetalningskrediter 2 773 mkr (549 mkr) andra växlar 89 mkr (+1 mkr), varubelåning och lagerfinansiering 129 mkr (+41 mkr) och övriga lån 2 419 mkr (+494 mkr) varav till företag 1 858 mkr (+266 mkr). Utestående krediter till finansinstitut ökade med 152 mkr till 750 mkr.

Finansieringsföretagens egna accepter uppgick till 1 229 mkr (+182 mkr) varav till banker 588 mkr (+143 mkr) övriga svenska 640 mkr (+65 mkr) och utlandet 0 mkr (-26 mkr). Lånen (inkl utnyttjade krediter i räkning) uppgick till 7 670 mkr (+1 830 mkr) fördelade på följande kreditgivare: banker 1 385 mkr (+424 mkr) andra finansföretag 1 301 mkr (+152 mkr), företag 4 023 mkr (+843 mkr) övriga svenska 835 mkr (+336 mkr) och utlandet 125 mkr (+74 mkr). Obligations- och förlagslånen ökade med 34 mkr till 193 mkr.

Sveriges officiella statistik

2(8)

SM K 1977: 8

UNDERSÖKNINGENS OMFATTNING

Uppgifterna avser aktiebolag och ekonomiska föreningar som i första hand driver finansieringsrörelse, t ex i form av kontokortkrediter, avbetalningskrediter, factoring och leasing m m. Bland sådana s k finansieringsföretag ingår således inte banker, hypoteksinstitut, inteckningsbolag, tomträttskassor och andra kreditaktiebolag. Finansieringsrörelse som drivs av företag, vilkas verksamhet huvudsakligen består av annan rörelse, ingår inte heller.

TABELLKOMMENTARER

Uppdelningen på olika typer av företag har gjorts på basis av uppgifter som lämnats om procentuell fördelning av omsättningen på verksamhetsgrenar. Vid klassificeringen har ett mestkriterium tillämpats. Detta innebär att grupperna även innehåller företag med blandad verksamhet. Factoring- och leasing har därför sammanslagits till en grupp i redovisningen. På grund av avrundningar avviker ibland summan av delposter något från angivet summabelopp.

I detta SM redovisas i tabell 1 företagens resultaträkning och i tabell 2 balansräkningen. Tabell 3 visar företagens utestående krediter per 31 dec 1976 fördelade på kreditform samt företagens egna accepter och lån fördelade på kreditgivare. Tabell 4 redovisar avbetalningskrediterna per 31 december fördelade efter säkerhet och tabell 5 ger uppgifter om leasingföretagen. Tabellerna 6A och 6B redovisar i tidsserie finansieringsföretagens utlåning fördelat på kreditform samt företagens upplåning fördelat på kreditgivare. Observera att direkt jämförbarhet bakåt i tiden ej föreligger beroende på att antalet företag ändras mellan åren dels genom nystartade och upphörda företag dels också genom att företag tillkommer, som skulle ingått i undersökningen tidigare.

I tabellerna redovisas även förändringen från föregående år. Om något företag nybildats eller upphört har detta betraktats som en reell förändring som ingår i de redovisade förändringstalen. Förändringen mellan 1975 och 1976 bör ses mot bakgrund av följande:

Ett företag har nybildats
Fyra mindre företag har upphört

TECKENFÖRKLARING

-	Intet finns att redovisa	Magnitude nil
0,0	Mindre än hälften av den använda enheten	Magnitude less than half of unit employed
..	Uppgift ej tillgänglig eller alltför osäker för att angivas	Data not available or too uncertain to be stated
.	Uppgift kan icke förekomma	Category not applicable

Utgivare: Statistiska centralbyrån, Fack, 102 50 Stockholm
Ansvarig utgivare: Lennart Fastbom. Statistiska meddelanden (SM) kan köpas i bokhandeln eller från Liber distribution, 162 89 Vällingby, tel 08 - 89 01 20. Meddelandena utges i bokstavsbetecknade serier efter ämnesområden:

Am	Arbetsmarknad	I	Industri, Branschuppgifter	P	Priser och konsumtion
Be	Befolkning och val	Iv	Industri, Varu- och energiuppgifter	R	Rättsväsen
Bo	Bostäder och fastigheter	J	Jordbruk, skogsbruk och fiske	S	Socialvård
F	Företag	K	Kreditmarknad	T	Transport och kommunikationer
H	Handel	N	Nationalräkenskaper och offentliga finanser	U	Utbildning, forskning och kultur
HS	Hälsa- och sjukvård				

Published by the National Central Bureau of Statistics, Fack, S-102 50 Stockholm, Sweden
Statistiska meddelanden (Statistical Reports) may be obtained from Liber distribution, S-162 89 Vällingby, Sweden.

SM•K 1977: 8

3

SUMMARY

The tables contain information about income, expenditure assets and liabilities of finance companies except banks, mortgage institutions and credit companies.

LIST OF TERMS

aktiekapital	share capital	rörelseräntor	operating interests
aktier och andelar	shares etc		total
allmänna förvaltningskostnader	general costs of administration	samtliga skatter	taxes
andra	other	skulder	liabilities
anskaffningspris	initial cost	tillgångar	assets
antal	number of	tillkommer	added
avbetalning	hire-purchase	uppburna	received
avgifter	charges	upplösning	dissolving
avgå	deduct	utestående	outstanding
avskrivningar	depreciation allowances and written off on claims	utlandet	foreign countries
avsättningar	provisions	utnyttjad	utilized
balansräkning	balance sheet	varor	goods
beslutat (föreslagen) utdelning	declared (recommended) dividend	verksamhetsinriktning	line of business
		värderegleringskonto	valuation account
		växel	bill
delad	shared	återvunna	recoveries of
dold reserv	hidden reserves	övriga	other
därav	there of		
egen utdelning	dividends paid		
eget kapital	capital and reserves		
egna acceptor	acceptances		
faktura	invoice		
fastigheter	real estate		
fördring	claim		
fria fonder o balanserad vinst	free funds and balance of profits		
företag	enterprise		
förlust	loss		
i förskott	paid in advance		
inlåningsräkningar	deposit accounts		
intäkter	income		
inventarier	equipment		
kassa, bank o postgiro	cash in hand, bank and postal giro accounts		
kontokortskrediter	credits card credits		
kontrakt	agreement		
kostnader	costs		
krediter i räkning	advances on current account		
kreditgivning	credit granting		
kundförluster	losses on loans		
köpta	bought		
lån	loan		
långivare	lender		
långtagare	borrower		
mot säkerhet	secured by		
nyanskaffade	new purchase		
obligationer o förlagsbevis (-lån)	bonds and debentures		
regressrätt	recourse		
reserv o skuldregleringsfond	reserves		
resultaträkning	income statement		

H 19

CEA
7/6GE.
10/6

Tabell 1 FINANSIERINGSFÖRETAGENS RESULTATRÄKNING FÖR RÄKENSKAPÅRÅRET 1976 SAMT UTVECKLINGEN MELLAN 1975 OCH 1976 (MKR)
Income statement for the financial year of 1976 and the development between 1975 and 1976 (000 000 s)

	Samtliga företag	Därav med huvudsaklig inriktning på										
		Kontokorts-krediter		Avbetalnings-finansiering		Factoring-Leasing		Varubeläning		Aman kredit-givning		
		Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	Föränd-ring 1975-1976	
Antal företag	76	6	18	20	12	20						
Resultaträkning												
INTÄKTER												
Avgifter inkl rörelseräntor	1 317,6	+314,7	106,6	+30,0	232,2	+50,4	615,9 ¹	+190,2	9,9	+0,9	352,9	+43,2
Övriga räntetäckter	14,3	-8,8	0,4	+0,0	2,0	-3,1	8,2	-2,1	0,1	+0,1	3,6	-3,7
Andra intäkter	56,5	+26,3	13,4	+9,5	13,1	-3,8	9,4	+4,8	0,9	-0,1	19,7	+15,9
Summa intäkter	1 388,4	+332,2	120,4	+39,5	247,4	+43,5	633,5	+192,9	10,9	+0,9	376,2	+55,4
KOSTNADER												
Räntor	637,0	+111,5	44,4	+12,9	145,0	+24,9	227,3	+59,1	2,8	+0,4	217,5	+14,2
Avskrivning på inventarier	14,6	-1,5	0,8	+0,4	0,4	+0,1	1,8	+0,9	0,1	+0,0	11,5	-2,9
Löner och andra ersättningar	59,1	+10,6	8,4	+1,7	16,0	+2,0	23,3	+5,5	4,0	+0,7	7,4	+0,7
Övriga personalkostnader	21,7	+7,0	3,3	+1,5	5,5	+1,3	8,7	+3,2	1,2	+0,2	3,0	+0,8
Övriga förätningskostnader	162,4	+36,5	34,8	+15,7	25,8	+8,1	30,9	+8,5	1,6	-0,0	69,3	+4,2
Andra kostnader	20,8	-3,3	7,1	-6,1	4,1	+1,4	9,2	+2,2	0,1	-0,2	0,3	-0,6
Summa kostnader	915,6	+160,8	98,8	+27,1	196,8	+37,8	301,2	+79,4	9,8	+1,1	309,0	+16,4
INTÄKTER MINUS KOSTNADER	472,8	+170,4	21,6	+12,4	50,6	+5,7	332,3	+113,5	1,1	-0,2	67,2	+39,0
TILLKOMMER												
Extraordinära intäkter	9,8	-7,2	-	-0,5	0,6	-2,6	0,5	-0,2	0,3	+0,3	8,4	-4,2
Upplösning av dold reserv	7,7	-7,8	-	-	3,1	-3,3	4,5	-2,5	-	-	0,1	-2,0
Koncernbidrag	62,7	+34,0	-	-	7,0	-1,6	31,7	+25,7	0,1	+0,1	23,9	+9,8
AVGÅR												
Extraordinära kostnader	10,6	+5,6	-	-	0,4	+0,3	2,6	-1,2	-	-	7,6	+6,5
Av- och nedskrivning, materiella tillgångar	270,8	+94,9	0,8	+0,8	6,3	+2,9	260,1	+92,1	0,3	-0,2	3,3	-0,7
Av- och nedskrivning, finansiella tillgångar	16,1	+7,9	0,0	-	0,0	-	8,6	+2,4	-	-	7,5	+5,5
Avsättning till värderings- och investeringskonto	42,8	+11,6	9,0	+6,4	8,5	+0,3	9,4	+1,0	0,0	-0,1	15,9	+4,0
Koncernbidrag	59,7	+16,4	3,8	-2,0	12,8	-1,3	6,3	+1,4	0,2	+0,1	36,6	+18,2
Skatt	55,5	+13,0	5,1	+4,5	17,0	-4,7	22,5	+7,2	0,4	+0,1	10,5	+5,9
NETTOVINST	97,5	+40,0	2,9	+2,2	16,3	+0,7	59,5	+33,6	0,6	+0,3	18,2	+3,2

1) Därav leaseavgifter 379,4 mkr (+129,0 mkr)

SM K 1977: 8

Tabell 2 FINANSIERINGSFÖRETAGENS TILLGÅNGAR OCH SKULDER VID UTGÅNGEN AV RÅKENSKAPÅRSET 1976 SAMT UTVECKLINGEN MELLAN 1975 OCH 1976 (MKR)
Assets and liabilities at the end of the financial year of 1976 and the development between 1975 and 1976 (000,000 s)

Samtliga företag	Därav med huvudsaklig inriktning på				Factoring- Leasing	Varubelåning		Annan kredit- givning				
	Kontokorts- krediter	Avbetalnings- finansiering	Föränd- ring	Föränd- ring		Föränd- ring	Föränd- ring	Föränd- ring	Föränd- ring			
	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976		Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976			
Antal företag	76	6	18	20	12	20			20			
Balansräkning												
TILLGÅNGAR												
Kassa, bank och postgiro	684, 8	+140, 9	18, 7	+9, 4	109, 6	+14, 2	239, 9	+89, 0	0, 8	-0, 3	315, 8	+28, 6
Utestående krediter	7 357, 5	1 650, 2	562, 8	+160, 4	2 055, 6	+417, 4	2 083, 4	+658, 6	35, 9	+4, 7	2 619, 8	+409, 1
Övriga fordringar ¹	1 096, 4	+357, 9	17, 8	+8, 9	36, 9	-2, 1	245, 5	+136, 2	1, 5	+0, 2	794, 7	+214, 7
Obligationer och förlagsbevis	18, 1	+2, 6	-	-	6, 4	+3, 9	5, 0	-	0, 0	-	6, 7	-1, 3
Aktier och andelar	141, 5	+47, 3	0, 3	-0, 1	48, 6	+5, 0	3, 2	+1, 2	0, 2	+0, 2	89, 2	+41, 0
Leasingsobjekt	1 279, 5	+233, 1	-	-	18, 4	+10, 8	1 241, 6	+204, 2	-	-	19, 5	+18, 1
Fastigheter	72, 2	-13, 4	-	-	9, 0	+2, 4	9, 9	-6, 1	0, 3	-	53, 0	-9, 7
Inventarier	10, 1	-30, 5	1, 8	+0, 6	1, 1	-0, 9	5, 9	+2, 4	0, 1	-	1, 2	-32, 5
Andra tillgångar	48, 4	+9, 7	0, 2	-0, 3	1, 4	+0, 1	14, 5	+7, 8	0, 2	-	32, 1	+2, 1
Summa	10 708, 5	+2 397, 8	601, 6	+178, 9	2 287, 0	+450, 8	3 848, 9	+1 093, 3	39, 0	+4, 7	3 932, 0	+670, 1
SKULDER												
Lån, växlar och andra utnyttjade krediter i räkning	8 892, 9	+1 987, 3	468, 7	+141, 9	1 795, 7	+339, 9	3 145, 2	+960, 3	18, 4	+2, 2	3 464, 9	+543, 0
Obligationss- och förlagslån	192, 9	33, 7	-	-	35, 0	-	81, 4	+27, 3	9, 4	+1, 5	67, 1	+4, 9
I förskott uppburna avgifter	153, 4	+76, 8	2, 5	+0, 1	84, 1	+35, 8	63, 0	+41, 2	0, 0	-	3, 8	-0, 3
Övriga skulder	673, 6	+136, 5	104, 2	+28, 3	201, 8	+51, 6	218, 8	+19, 3	5, 4	+0, 4	143, 4	+36, 9
Värderingskonto	249, 7	-27, 5	15, 6	+5, 7	63, 8	+9, 6	86, 3	-54, 2	0, 1	+0, 1	83, 9	+11, 3
EGET KAPITAL												
Aktiekapital	277, 1	+91, 5	4, 0	-	52, 8	+6, 3	144, 7	+52, 4	2, 1	-	73, 5	+32, 8
Reserv- och skulderregleringsfond	55, 6	+9, 3	1, 6	+0, 1	14, 5	+1, 4	31, 1	+9, 0	1, 4	-0, 0	7, 0	-1, 2
Fria fonder och balanserad vinst	128, 7	+63, 1	2, 1	+0, 6	22, 9	+5, 4	31, 9	+17, 4	1, 6	+0, 2	70, 2	+39, 5
Nettovinst	84, 6	+27, 1	2, 9	+2, 2	16, 4	+0, 8	46, 5	+20, 6	0, 6	+0, 3	18, 2	+3, 2
Summa	10 708, 5	+2 397, 8	601, 6	+178, 9	2 287, 0	+450, 8	3 848, 9	+1 093, 3	39, 0	+4, 7	3 932, 0	+670, 1

1) Inkl lån till dotterbolag

Tabell 3 UPPGIFTER OM FINANSIERINGSFÖRETAGEN PER 31 DECEMBER 1976 SAMT UTVECKLINGEN MELLAN 1975 OCH 1976
Data as at December 31, 1976 and the development during 1976 (000, 000 s)

	Samtliga företag	Därav med huvudsaklig inriktning på			Factoring- Leasing			Varubeldning			Annan kredit- givning		
		Kontokorts- krediter			Avbetalnings- finansiering			Föränd- ring			Föränd- ring		
		Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976	Föränd- ring 1975- 1976
Antal företag	76	6	18	20	12	20					20		
LIKVIDA MEDEL OCH UTLÅNING													
Kassa, bank och postgiro	684,9	+139,7	18,7	+7,9	109,6	+14,2	240,2	+89,5	0,8	-0,3	315,8	+28,6	
Utestående krediter till finansinstitut	749,5	+152,2	1,0	-	2,7	-7,3	19,5	-16,7	-	-	726,2	+176,1	
Utestående krediter till övriga	7 372,9	+1 592,1	592,4	+154,0	2 057,4	+421,2	2 067,5	+591,6	35,9	+4,7	2 619,7	+420,6	
Kontokortskrediter	686,7	+222,7	578,7	+153,9	108,0	+68,8	-	-	-	-	-	-	
Factoring	1 276,8	+284,7	-	-	40,9	+0,3	1 202,0	+277,8	-	-	33,9	+6,6	
Lån mot säkerhet av faktura- fordringar	1 195,4	+257,3	-	-	32,1	-1,5	1 129,4	+252,2	-	-	33,9	+6,6	
Köpta fakturafordringar	81,4	+27,4	-	-	8,8	+1,8	72,6	+25,6	-	-	-	-	
Avbetalningskrediter	2 772,6	+549,3	13,7	+0,1	1 574,7	+212,1	678,5	+237,0	-	-	505,7	+100,1	
Köpta kontrakt	2 041,7	+528,0	-	-	945,2	+135,5	590,9	+277,5	-	-	505,6	+115,0	
Diskonterade avbetalningsväxlar	383,7	+4,9	13,7	+0,1	282,4	+45,3	87,6	-40,5	-	-	-	-	
Andra växlar	347,2	+16,4	-	-	347,1	+31,3	-	-	-	-	0,1	-14,9	
Låneväxlar	89,0	+0,8	-	-	11,1	-0,9	-	-1,0	-	-	77,9	+2,7	
Diskonterade växlar	13,2	-1,6	-	-	11,1	-0,9	-	-1,0	-	-	2,1	+0,3	
därav med utländskt trassat	75,8	+2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	75,8	+2,4	
Andra lån	128,6	+40,2	-	-	-	-	92,7	+35,4	35,9	+4,8	-	+2,4	
Lån mot säkerhet av varor	2 419,1	+494,3	-	-	322,7	+140,9	94,2	+42,3	0,0	-0,1	2 002,2	+311,2	
Andra lån	1 858,2	+266,2	-	-	90,3	+26,9	85,7	+37,2	0,0	-0,1	1 682,2	+202,2	
till: Förtag	560,9	+228,1	-	-	232,4	+114,0	8,5	+5,1	-	-	320,0	+109,0	
Övriga													
Totala utestående krediter	8 122,4	+1 744,3	593,4	+154,0	2 060,1	+413,9	2 087,0	+574,9	35,9	+4,7	3 346,0	+596,8	
därav till utlandet	203,8	+7,2	1,0	-	-	-	20,7	+6,4	-	-	182,1	+0,8	
Skulder													
Egna acceptier	1 228,7	+182,1	-	-	439,7	+60,4	349,6	+17,8	0,2	+0,1	439,2	+103,8	
till: Banker	588,3	+143,3	-	-	2,4	+2,3	300,0	+34,6	0,2	+0,1	285,7	+106,3	
Övriga svenska	640,4	+64,7	-	-	437,3	+58,1	49,6	+9,1	-	-	153,5	-2,5	
Utländsk		-25,9	-	-	-	-	-	-25,9	-	-	-	-	
Lån (inkl. utnyttjad kredit i räkning)	7 669,6	+1 825,9	468,5	+148,5	1 337,6	+253,2	2 319,6	+985,9	18,2	+2,1	3 825,7	+439,2	
från: Banker	1 584,9	+424,3	199,8	+81,2	489,1	+25,0	219,6	+98,2	4,0	+1,5	1 613,2	+239,7	
Andra finansföretag	1 301,4	+152,3	41,8	+20,7	489,5	+4,2	659,3	+113,1	-	-0,1	1 00,8	+14,4	
Förtag	4 023,1	+843,2	19,7	+18,2	495,0	+228,6	1 312,5	+474,5	8,8	+2,6	2 187,1	+119,3	
Övriga svenska	835,4	+336,4	206,8	+48,0	29,0	-5,7	515,7	+288,0	5,4	-1,9	78,5	+8,0	
Utländsk	124,8	+73,7	0,4	+0,4	6,0	+0,1	77,3	+73,1	-	-	41,1	+0,1	
därav mot bankgaranti	329,3	..	1,0	..	189,9	..	59,3	..	-	..	69,1	..	
Obligationslån och förlagslån	192,9	+33,7	-	-	35,0	-	81,3	+27,2	9,4	+1,5	67,2	+5,0	
Summa skulder enligt ovan	9 091,2	+2 045,7	468,5	+148,5	1 812,3	+313,6	3 250,5	+1 031,9	27,8	+3,7	3 532,1	+548,0	

SM K 1977: 8

Tabell 4 AVBETALNINGSKREDITER HOS FÖRETAG MED HUVUDSAKLIG VERKSAMHETSINRIKTNING PÅ AVBETALNINGSFINANSIERING PER 31 DECEMBER 1976 SAMT UTVECKLINGEN UNDER ÅR 1976 (MKR)
Hire-purchase financing (000, 000's)

	Nydiskon- teringar	Förändring 1975-1976	Utestående fordringar	Förändring 1975-1976
Avbetalningskontrakt				
utan regressrätt för kundförluster	32,7	-35,3	66,0	-37,1
med delad regressrätt för kundförluster	129,1	-4,3	132,4	+8,2
med full regressrätt för kundförluster	1 182,6	+155,6	1 360,4	+175,1
Summa	1 344,4	+116,0	1 558,8	+146,2

Tabell 5 UPPGIFTER OM LEASING HOS LEASINGFÖRETAG PER 31 DECEMBER 1976 SAMT UTVECKLINGEN UNDER ÅR 1976 (MKR)

		Förändring 1975-1976
Antal företag	10	
Leasingsobjekt till anskaffningsvärde	1 731,0	+537,9
därav under året nyanskaffade	573,9	+65,5

Tabell 6A TIDSSERIE ÖVER FINANSIERINGSFÖRETAGENS UTESTÅENDE KREDITER PER 31 DECEMBER 1968-1976
The development of the financing companies advances at December 31 1968-1976

	Antal företag	Utestående krediter ¹			Därav Till finans-institut	Kontokorts-krediter	Factoring	Avbetalnings-krediter	Andra växlar	Lån mot säkerhet av varor ¹	Andra lån
		Totalt	därav till utlandet								
1968	53	1 648,1	5,9	15,5	82,1	155,2	706,3	59,4	27,4	602,2	
1969	60	2 160,0	49,5	17,4	142,4	253,6	760,9	97,6	24,4	863,7	
1970	67	2 714,7	63,1	4,4	132,2	287,6	1 104,6	92,3	24,5	1 069,2	
1971	73	2 708,8	124,5	4,4	153,1	255,5	1 135,6	63,4	24,0	1 072,9	
1972	74	3 088,2	109,6	130,0	198,9	424,9	1 165,5	29,5	22,8	1 116,6	
1973	75	3 433,7	129,0	171,9	225,3	552,7	1 245,4	25,1	23,1	1 190,2	
1974	79	4 910,8	144,4	376,1	339,5	942,2	1 594,8	47,8	37,7	1 572,7	
1975	79	6 378,1	196,6	597,3	464,0	992,1	2 223,3	88,2	88,4	1 924,8	
1976	76	8 122,3	203,9	749,5	686,7	1 276,8	2 772,6	89,1	128,6	2 419,1	

Tabell 6B TIDSSERIE ÖVER FINANSIERINGSFÖRETAGENS UPPLÅNING PER 31 DECEMBER 1968-1976
The development of the financing companies liabilities at December 31 1968-1976

	Utplåning ²	Därav			Lån (inkl unnyttjad kredit i räkning) hos			Övriga finans-företag	Utlendet	Obligations- och förlags-lån
		Totalt	Egna acceptor till Banker	Övriga svenska	Banker	Andra finans-företag	Företag			
1968	1 660,4	94,4	658,8	-	364,2	51,4	373,6	48,8	4,4	64,8
1969	2 295,6	191,7	329,8	-	579,9	96,1	991,9	23,6	1,9	80,7
1970	2 751,3	166,4	478,7	1,3	775,6	216,7	998,3	30,4	2,6	81,3
1971	2 745,7	260,8	511,0	2,7	453,9	202,4	1 158,5	48,8	35,4	72,2
1972	3 303,3	178,2	581,2	16,7	501,8	321,3	1 500,2	89,6	24,5	89,8
1973	3 710,4	223,7	497,5	6,6	662,0	435,4	1 666,9	81,1	38,0	99,2
1974	5 291,9	236,1	517,3	3,7	840,2	795,5	2 567,5	171,6	47,6	112,4
1975	7 045,5	445,0	575,7	25,9	960,6	1 149,1	3 179,9	499,0	51,1	159,2
1976	9 091,2	588,2	640,5	-	1 385,0	1 301,4	4 023,1	835,4	124,8	192,8

1) Inklusive lagerfinansiering. -2) Se tabellkommentarerna.

2 Statistik från Finansieringsföretagens Förening

Utdrag ur Årsberättelse 1976

	1975	1976	Ökning i procent
	Miljoner kr.		
Medlemmarnas utestående fordringar 31.12	5 048	6 598	30,7
Medlemmarnas balansomslutning 31.12	6 480	8 269	27,6
<i>Företagskrediter</i>			
☐ Factoring			
– Volym	11 982	15 528	29,6
– Utestående fordringar 31.12	880	1 158	31,6
☐ Leasing			
– Leasinginvesteringar exkl. mervärdeskatt	— ^a	467	—
– Sammanlagt belopp för leasinginvesteringar per 31.12 gällande avtal	970	1 274	31,3
– Leasingobjekt, bokfört värde 31.12	626	875	39,8
☐ Avbetalning			
– Utestående fordringar 31.12	307	485	58
☐ Övrigt	—	792	—
<i>Fordonskrediter</i>			
☐ Avbetalning			
– Volym	1 046	1 218	16,4
– Utestående fordringar 31.12	1 051	1 236	17,6
☐ Leasingkontrakt			
– Volym	—	422	—
– Utestående fordringar 31.12	—	401	—
☐ Övrigt			
– Utestående fordringar 31.12	—	839	—
<i>Konsumentkrediter</i>			
☐ Avbetalning och reverser			
– Volym	—	808	—
– Utestående krediter 31.12	—	877	—
☐ Kontokrediter			
– Utestående krediter 31.12	543	802	47,7
– Antal kontohavare	610 000	749 000 st	22,8
☐ Övrigt			
– Utestående krediter 31.12	—	8	—

^a Jämförande siffermaterial är ej tillgängligt.

Statens offentliga utredningar 1977

Kronologisk förteckning

1. Totalförsvaret 1977–82. Fö.
 2. Bilarbets tid. K.
 3. Utbyggd regional näringspolitik. A.
 4. Sjukvårdsavfall. Jo.
 5. Kvinnlig tronföljd. Ju.
 6. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. B.
 7. Rätten till vapenfri tjänst. Fö.
 8. Folkhögskolan 2. U.
 9. Betygen i skolan. U.
 10. Utrikeshandelsstatistiken. E.
 11. Forskning om massmedier. U.
 12. Kommunal och enskild våghållning. K.
 13. Sveriges samarbete med u-länderna. Ud.
 14. Sveriges samarbete med u-länderna. Bilagor. Ud.
 15. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. I.
 16. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. Bilagor. I.
 17. Översyn av jordbrukspolitiken. Jo.
 18. Inflationsskyddad skatteskala. B.
 19. Radio och tv 1978–1985. U.
 20. Kommunernas ekonomi 1975–1985. B.
 21. Svensk undervisning i utlandet. U.
 22. Arbete med näringshjälp. A.
 23. Psykiskt störda lagöverträdare. Ju.
 24. Näringsidkares avbetalningsköp m. m. Ju.
 25. Båtliv 2. Registerfrågan. Jo.
 26. Kvinnan och försvarets yrken. Fö.
 27. Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. Ju.
 28. Kortare väntetider i utlänningsärenden. A.
 29. Konkursförvaltning. Ju.
 30. Elektronmusik i Sverige. U.
 31. Studiestöd. U.
 32. Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil. Ju.
 33. Allmänflygplats–Stockholm. K.
 34. Inrikesflygplats–Stockholm. K.
 35. Inrikesflygplats–Stockholm. Bilagor. K.
 36. Ersättning för brottsskador. Ju.
 37. Underhåll till barn och frångådda. Ju.
 38. Folkbildningen i framtiden. U.
 39. Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner. Kn.
 40. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. S.
 41. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Sammanfattning. S.
 42. Kronofogdemyndigheterna. Kn.
 43. Koncentrationstendenser inom byggnadsmaterialindustrin. I.
 44. Skyddad verkstad–halvskyddad verksamhet. A.
 45. Information vid kriser. H.
 46. Pensionsfrågor m. m. S.
 47. Billingen. I.
 48. Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna. B.
 49. Översyn av rättshjälpssystemet. Ju.
 50. Häktning och anhållande. Ju.
 51. Fusioner och förvärv i svenskt näringsliv 1969–73. H.
 52. Forskningspolitik. U.
 53. Sektorsanknuten forskning och utveckling. Expertbilaga 1. U.
 54. Information om pågående forskning. Expertbilaga 2. U.
 55. Forskning i kontakt med samhället. Expertbilaga 3. U.
 56. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. I.
 57. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga A. I.
 58. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga B. I.
 59. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga C. I.
 60. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga D. I.
 61. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga E. I.
 62. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga F. I.
 63. Fortsatt högskoleutbildning. U.
 64. STUs stöd till teknisk forskning och innovation. I.
 65. Kommunernas gatuhållning. Bo.
 66. Patienten i sjukvården – kontakt och information. S.
 67. Energi, hälsa, miljö. Jo.
 68. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningsstudier vid användning av fossila bränslen. Jo.
 69. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningsstudier vid användning av kärnkraft. Jo.
 70. Energi, hälsa, miljö: Arbetsmiljö vid energiproduktion. Jo.
 71. Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. U.
 72. Affärstiderna. H.
 73. U-landsinformation och internationell solidaritet. Ud.
 74. Fiskerinäringen i framtiden. Jo.
 75. Industrimineral. I.
 76. Personalen vid kriminalvårdens anstalter. Ju.
 77. Sveriges utvecklingssamarbete på industriområdet. Ud.
 78. Kommunerna. Utbyggnad – Utjämning – Finansiering. B.
 79. Skatteutjämning. B.
 80. Länsdomstolarna. Ställning och organisation. Kn.
 81. Vårdpersonal. Utbildning och attityder. S.
 82. Att dö på sjukhus. S.
 83. Tillsynsdom. Ju.
 84. Konsumentförsäkringslag. Ju.
 85. Patienter. S.
 86. Beskattning av företag. B.
 87. Beskattning av företag. Bilagor. B.
 88. Förtidspensionering. Två forskningsrapporter. A.
 89. Betingat arbetsföra. A.
 90. Anställning av arbetshandikappade i stat och kommun. A.
 91. Översyn av skattesystemet. B.
 92. Utbildning i företag, kommuner och landsting. A.
 93. Ny jordförvärvslag. Jo.
 94. Personval och valkretsindelning. Ju.
 95. Måste insamlare kontrolleras? H.
 96. Artistavgift. B.
 97. Finansieringsbolag. E.
-

Statens offentliga utredningar 1977

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Kvinnlig tronföjd. [5]
Psyiskt störda lagöverträdare. [23]
Näringsidkares avbetalningsköp m. m. [24]
Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. [27]
Konkursförvaltning. [29]
Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil. [32]
Ersättning för brottsskador. [36]
Underhåll till barn och frånskilda. [37]
Översyn av rättshjälpssystemet. [49]
Häktning och anhållande. [50]
Personalen vid kriminalvårdens anstalter. [76]
Tillsynsdom. [83]
Konsumentförsäkringslag. [84]
Personval och valkretsindelning. [94]

Utrikesdepartementet

Biståndspolitiska utredningen. 1. Sveriges samarbete med u-länderna. [13] 2. Sveriges samarbete med u-länderna. Bilagor. [14]
U-landsinformation och internationell solidaritet. [73]
Sveriges utvecklingssamarbete på industriområdet. [77]

Försvarsdepartementet

Totalförsvaret 1977–82. [1]
Rätten till vapenfri tjänst. [7]
Kvinnan och försvarets yrken. [26]

Socialdepartementet

Socialutredningen. 1. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. [40]
2. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Sammanfattning. [41]
Pensionsfrågor m. m. [46]
Patienten i sjukvården – kontakt och information. [66]
Utredningen rörande vissa frågor beträffande sjukvård i livets slutskede. 1. Vårdpersonal. Utbildning och attityder. [81] 2. Att dö på sjukhus. [82] 3. Patienter. [85]

Kommunikationsdepartementet

Bilarbetstid. [2]
Kommunal och enskild väghållning. [12]
Allmänflygplats–Stockholm. [33]
Brommautredningen. 1. Inrikesflygplats–Stockholm. [34] 2. Inrikesflygplats–Stockholm. Bilagor. [35]

Ekonomidepartementet

Utrikeshandelsstatistiken. [10]
Finansieringsbolag. [97]

Budgetdepartementet

Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. [6]
Inflationsskyddad skatteskala. [18]
Kommunernas ekonomi 1975–1985. [20]
Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna. [48]
1976 års kommunalekonomiska utredning. 1. Kommunerna. Utbyggad – Utjämning – Finansiering. [78] 2. Skatteutjämning. [79]
Företagsskatteberedningen. 1. Beskattning av företag. [86] 2. Beskattning av företag. Bilagor. [87]
Översyn av skattesystemet. [91]
Artistavgift. [96]

Utbildningsdepartementet

Folkhögskolan 2. [8]
Betygen i skolan. [9]
Forskning om massmedier. [11]

Radio och tv 1978–1985. [19]
Svensk undervisning i utlandet. [21]
Elektronmusik i Sverige. [30]
Studiestöd. [31]
Folkbildningen i framtiden. [38]
Forskningsrådsutredningen. 1. Forskningspolitik. [52] 2. Sektorsanknuten forskning och utveckling. Expertbilaga 1. [53] 3. Information om pågående forskning. Expertbilaga 2. [54] 4. Forskning i kontakt med samhället. Expertbilaga 3. [55]
Fortsatt högskoleutbildning. [63]
Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. [71]

Jordbruksdepartementet

Sjukvårdsavfall. [4]
Översyn av jordbrukspolitiken. [17]
Båtliv 2. Registerfrågan. [25]
Energi- och miljökommittén. 1. Energi, hälsa, miljö. [67] 2. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverknningar vid användning av fossila bränslen. [68] 3. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverknningar vid användning av kärnkraft. [69] 4. Energi, hälsa, miljö: Arbetsmiljö vid energiproduktion. [70]
Fiskerinäringen i framtiden. [74]
Ny jordförvärvslag. [93]

Handelsdepartementet

Information vid kriser. [45]
Fusioner och förvärv i svenskt näringsliv 1969–73. [51]
Affärstiderna. [72]
Måste insamlare kontrolleras? [95]

Arbetsmarknadsdepartementet

Utbyggd regional näringspolitik. [3]
Arbete med näringshjälp. [22]
Kortare väntetider i utlänningsärenden. [28]
Sysselsättningsutredningen. 1. Skyddad verkstad–halvsyddad verksamhet. [44] 2. Förtidspensionering. Två forskningsrapporter. [88] 3. Betingat arbetsföra. [89] 4. Anställning av arbetshandikappade i stat och kommun. [90]
Utbildning i företag, kommuner och landsting. [92]

Bostadsdepartementet

Kommunernas gatuhållning. [65]

Industridepartementet

Handelsstålsutredningen. 1. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. [15] 2. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. Bilagor. [16]
Koncentrationstendenser inom byggnadsmaterialindustrin. [43]
Billigen. [47]
Delegationen för energiforskning. 1. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. [56] 2. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga A. [57] 3. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga B. [58] 4. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga C. [59] 5. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga D. [60] 6. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga E. [61] 7. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga F. [62]
STUs stöd till teknisk forskning och innovation. [64]
Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. [71]
Industrimineral. [75]

Kommundepartementet

Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner. [39]
Kronofogdemyndigheterna. [42]
Länsdomstolarna. Ställning och organisation. [80]

KUNGL. BIBL.
10 JAN 1978
STOCKHOLM

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-03823-4
ISSN 0375-250X